VARA

KARL OVE KNAUSGÄRD

Karl Ove Knausgård (n. 1968) este un scriitor norvegian cunoscut mai ales pentru cele şase romane autobiografice intitulate sugestiv *Lupta mea* (*Min kamp*). Născut în Oslo, Knausgård a crescut pe insula Tromøya, în Arendai şi în Kristiansand, şi a făcut studii de artă şi literatură la Universitatea din Bergen. A debutat în 1998 cu romanul *Ute au verden*, pentru care a primit Premiul pentru Literatură al Criticilor Norvegieni, acordat pentru prima dată unui roman de debut. Între 1999 şi 2002, Knausgård a fost coeditor la *Vagant*, o revistă literară norvegiană fondată în 1988, pentru care a realizat interviuri extrem de interesante cu scriitorii Rune Christiansen şi Thure Erik Lund. Al doilea roman, *En tidfor alt* (2004), a fost la fel de bine primit de critică şi a fost nominalizat la Premiul pentru literatură al Consiliului Nordic şi la ÎMPAC Dublin Literary Award. Consacrarea a venit însă odată cu publicarea, între 2009 şi 2011, a seriei de romane autobiografice însumând peste 3500 de pagini, care a devenit unul dintre cele mai mari fenomene literare în Norvegia, cu peste 450.000 de exemplare vândute, în 2010, scriitorul a înfiinţat o mică editură împreună cu Yngve Knausgård (fratele său) şi cu Asbjørn Jensen. În 2015 – 2016 a publicat patru cărţi dedicate anotimpurilor: *Om høsten* (*Toamna*), *Om vinteren* (*Iama*), *Om vâren* (*Primăvara*) şi *Om sommeren* (*Vara*).

VARA
KARL OVE KNAUSGÂRD
Cu ilustraţii de Anselm Kiefer
Traducere din limba engleză IUSTINA BANDOL
LITERA
Bucureşti 2020
Om sommeren

Karl Ove Knausgând Copyright text © 22016 Karl Ove Knausgând Toate drepturile rezervate

Copyright traducere în limba engleză © 22018

Ingvild Burkey Copyright ilustraţii e Anselm Kiefer Toate drepturile rezervate

Această traducere a fost publicată cu sprijinul financiar al NORLA.

LITERA*
Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372 e-mail: comenzilitera.ro
Ne puteţi vizita pe

Vara
Karl Ove Knausgând

Copyright © 22020 Grup Media Litera pentru versiunea în limba română Toate drepturile rezervate

Editor: Vidraşcu şi fiii Corector: Ionel Palade
Prepress copertă: Flori Zahiu Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman
Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României KNAUSGÂRD, KARLOVE
Vara / Karl Ove Knausgând; cu il. de Anselm Kiefer; trad. din lb. engleză: Justina Bandol.
— Bucureşti: Litera, 2020
ISBN 978 – 606 – 33 – 6347 – 4
I. Kiefer, Anselm (il.)
II. Bandol, Justina (trad.)
821.113.5

CUPRINS

IUNIE 11
Aspersoare 13
Castani 17
Pantaloni scurţi 21
Pisici 25
Campinguri 30
Noapte de vară 35
După-amiază de vară 39
Inteligenţă 43
Spumă 47
Mesteacăn 52
Limacşi 56
Coacăze 60
Ploaie de vară 64
Lilieci 67
Barcă de pescuit 71
Lup 75
Lacrimi 79
Mixer electric 84
Jurnal, iunie 89
IULIE 243
Gazon 245
Cuburi de gheaţă 249
Pescăruşi 253
Musculiţe de oţet 257
Cireş 262
Scrumbii 265
Viespi 270
Spectacol de cascadorie 276
Locuri dejoacă 280
Liliacul 284
Grătar 290
Sting 296
Răscoage 300
Câini 304
Gjerstadholmen 309

Ţânţari 313
Leşin 318
Marmite 325
Jurnal, iulie 331
AUGUST 413
Haine 415
Îngheţată 419
Sare 426
Râme 430
Ekelof 434
Bicicletă 438
Backer 443
Cinism 447
Prune 451
Piele 455
Fluturi 459
Ouă 463
Plenitudine 467
Viespi de pământ 470
Circ 474
Repetiţie 478
Pescuit de crabi 481
Buburuze 485

ASPERSOARE

Niciodată nu mi-am dat seama cu adevărat că am propriul meu aspersor, era doar unul din lucrurile cu care ne-am ales când am cumpărat casa, la fel ca maşina de tuns iarba, foarfecă de grădinărit, greblele şi toate celelalte ustensile necesare într-o curte. Deşi am prins de nenumărate ori furtunul de robinetul de pe veranda casei de vară, deşi am auzit apa mai întâi fâsâind, apoi năpustindu-se prin el, am văzut jeturile subţiri ţâşnind în curte până la vreo cinci metri înălţime, adesea scânteind în soare, şi, după ce se legănau încet, căzând într-o parte, doar ca să se ridice din nou şi să cadă în partea opusă, cu o mişcare ce mi-a amintit mereu de o mână care se clatină în semn de salut, n-am făcut niciodată legătura cu mine sau cu viaţa mea, ca şi când ceea ce reprezintă aspersoarele nu mă reprezintă pe mine sau, cu alte cuvinte, ca şi cum viaţa pe care o duc aici nu e cu adevărat a mea, ci pur şi simplu ceva pe care se întâmplă să-l fac în clipa de faţă. A trage o concluzie atât de generală de pe urma a ceva atât de insignifiant ca braţul acesta metalic găurit prin care curge apa poate părea exagerat, doar că, dintre toate lucrurile de care-mi amintesc din verile copilăriei, aspersorul e cel mai emblematic, e obiectul în jurul căruia memoria mea adună cel mai mare număr de stări sufleteşti şi de evenimente şi care-mi trezeşte cele mai multe asociaţii. Toate casele din cartierul nostru aveau aspersor, şi toate aspersoarele erau la fel, aşa încât, în zilele de vară când strălucea soarele, filamentele acestea arcuite, scânteietoare, de apă se vedeau pretutindeni. Deseori, peluzele pe care fuseseră instalate erau pustii, de parcă aspersoarele duceau o existenţă proprie, independentă, ca nişte făpturi ale apei mari şi prietenoase. Apa cădea pe iarbă cu un sunet aproape neauzit, o stropeală uşoară şi fină, care putea fi înăbuşită de şuierul şuvoiului din furtun – sau de la robinet, dacă furtunul nu era strâns bine deşi putea la fel de bine să se transforme în foşnet sau chiar într-o barabană uşoară dacă aspersorul

era poziţionat în aşa fel încât apa să lovească frunzele unui copac sau tufiş. Sunetele acestea, care se înălţau şi coborau aparent metodic şi răbdător, ca ale unei trude migăloase, şi care dădeau şi ele senzaţia că firul arcuit de apă e o fiinţă independentă, puteau să dureze toată ziua până la lăsarea întunericului, netulburate de activitatea stăpânilor casei, ba chiar şi toată noaptea, deşi asta se întâmpla rar, pentru că, cine ştie de ce, pe atunci se considera nepotrivit să uzi grădina pe întuneric. La noi acasă, tata manevra aspersorul, nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată pe mama să-l mute din loc, să pornească ori să închidă robinetul, deşi nu ştiu de ce era aşa. Robinetul se afla în spălătoria de la subsol, şi furtunul ieşea în curte prin fereastra dreptunghiulară îngustă care înăuntru era sus de tot, chiar sub tavan, iar afară era jos, chiar deasupra pământului. Faptul că fereastra nu se putea închide în timp ce tata uda curtea îmi provoca o vagă durere, în timp ce diferenţa de înălţime de la sol dintre afară şi înăuntru exercita asupra mea o atracţie magică. Sub toate aspectele ei, vizual şi auditiv, dar şi ca utilitate în curte, apa care ţâşnea din aspersor reprezenta ceva bun în mod absolut. Faptul că eu însumi sunt acum stăpân al unui aspersor şi îl pornesc şi îl mut de colo colo, în propria mea curte, ar trebui, aşadar, să însemne ceva pentru mine, măcar puţin, dacă nu prea mult, căci viaţa pe care la vremea aceea nu puteam decât s-o observ – viaţa adulţilor – a devenit acum a mea, n-o mai privesc din afară, ci o umplu din interior. Şi totuşi nu înseamnă, nu simt vreo bucurie deosebită când pornesc aspersorul, nu mai mult decât atunci când întind unt pe o felie de pâine sau când, intrând în casă, îmi scot pantofii. Acum observ din afară lumea copilului, şi ce imagine poate fi mai potrivită pentru această asimetrie în viaţă decât fereastra de la subsol, care e în acelaşi timp sus de tot, sub tavan, şi jos, chiar deasupra pământului?

CASTANI

În curte, în colţul dintre cele două case, avem un

castan înalt de cel puţin douăzeci de metri, poate chiar douăzeci şi cinci. Crengile cele mai lungi au peste zece metri de la trunchi, şi, când ne-am mutat aici, unul dintre primele lucruri pe care le-am făcut a fost să tai ramurile cele mai joase, fiindcă unele blocau parţial poteca dintre case, iar altele crescuseră peste acoperiș și se rezemau de el. Dar, deşi castanul e atât de mare – de la distanţă el e ceea ce se vede din gospodăria noastră, nu acoperişurile – şi deşi m-am căţărat şi am tăiat din el, nu l-am băgat niciodată în seamă cu adevărat, nu m-am gândit niciodată la el. De parcă nici n-ar fi existat. Acum mi se pare de neconceput că am trăit timp de cinci ani în apropierea unei fiinţe atât de masive fără de fapt s-o văd. Ce fenomen e acesta oare, să vezi fără a vedea? Probabil se produce atunci când ceea ce vedem nu se „lipeşte” de noi. Dar de *ce anume* se „lipesc”, de fapt, lucrurile pe care le vedem? Spunem că ceva le „dă sens” la un moment dat, ca şi cum sensul ar fi ceva pe care îl primim în dar, însă eu cred că în realitate e invers, noi suntem cei care dăm sens lucrurilor pe care le vedem. Iar castanului nostru, la care mă uit acum, în timp ce stau aici şi scriu, eu nu-i dădeam niciun sens. Exista şi ştiam că există – nu că m-aş fi ciocnit de el între case –, dar nu însemna nimic pentru mine şi, ca atare, nu avea o existenţă reală.

S-a întâmplat apoi ca în primăvara şi vara asta să studiez picturi de Edvard Munch. M-am uitat la toate tablourile lui, de multe ori, şi am ajuns să le cunosc bine pe majoritatea. Munch a pictat mai mulţi castani, şi una dintre imagini m-a emoţionat în mod deosebit. Reprezintă un castan pe o stradă de oraş și este pictată aproape impresionist, în sensul că toate suprafeţele par mai curând culori decât obiecte solide, mai mult pentru ochi decât pentru mână, mai mult pentru clipa prezentă decât pentru durată. Castanul e în floare, şi inflorescenţele albe sunt pictate ca nişte stâlpişori în mijlocul frunzişului des, unde strălucesc ca nişte lămpi. Când mă uit la castanul de afară, florile lui nu seamănă deloc cu florile pictate de Munch –

nu arată ca nişte linii verticale, ci ca nişte grămăjoare albe pufoase, aranjate în patru sau cinci trepte, şi nu sunt perfect albe, ci au tente de bej şi de maro. Şi totuşi tabloul lui Munch a fost cel care, atunci când copacul nostru a înflorit la sfârşit de mai, m-a făcut să-mi dau seama pentru prima dată că avem în curte un castan. La fel şi cu copacii de pe strada ce duce în centrul Ystadului – cea care merge paralel cu şinele de cale ferată din port, unde ancorează feriboturile mari dinspre Polonia şi dinspre Bornholm. „Dar sunt castani!”, mi-am spus când i-am văzut înfloriţi. Şi nu a fost numele cel care a contat, nu faptul că acum puteam să declar că sunt castani, pe când înainte nu ştiusem – căci ştiusem, am ştiut tot timpul ce fel de copaci sunt –, era altceva: castanii ocupau acum un loc intim în mintea mea. Şi cred că la această intimitate ne referim atunci când vorbim despre autenticitate. Căci intimitatea suspendă în mod radical distanţa, care este elementul central al oricărei teorii a alienării formulate în ultimul secol şi care reprezintă o forţă activă în nevoia noastră de tangibil, perceput ca fiind mai aproape de realitate. Polurile opuse nu sunt modernismul şi antimodernismul, progresul şi regresul, ele sunt doar consecinţe ale echilibrului dintre intimitate şi absenţa ei, depinde unde punem accentul, iar asta, la rândul său, depinde de ceea ce ne place şi de ceea ce vrem de la viaţa noastră. Vrem să asimilăm castanul, vrem să-l vedem şi să-l lăsăm să ocupe un loc înăuntrul nostru, vrem să-i simţim prezenţa de fiecare dată când trecem pe lângă el, locul lui anume în realitate? Castanul nu articulează, nu exprimă nimic altceva decât pe sine însuşi. Şi oare nu acelaşi lucru e valabil şi despre noi – că nu articulăm, nu exprimăm nimic altceva decât pe noi înşine? O prezenţă anume, într-un loc şi un moment anume? Sunt tot mai tentat să privesc exact aşa lucrurile: să cred că gândurile sunt pur şi simplu ceva care curge prin mine şi că aş fi putut la fel de bine să fiu altcineva; esenţial nu e cine sunt, ci faptul că sunt, şi la fel şi castanul, pe care-l văd acum pe fereastră înălţându-se

tăcut afară, în volbura lui de frunze verzi şi flori albe.

PANTALONI SCURŢI

Azi port pantaloni scurţi. Sunt verde-oliv, îmi ajung până puţin deasupra genunchiului şi, cu toate că, pe căldură, sunt mai confortabili decât pantalonii lungi, au ceva vag neplăcut, mă fac parcă mai mic, ca şi când aş fi prea bătrân pentru ei. Însăşi denumirea lor, „pantaloni scurţi”, e infantilă în simplitatea ei descriptivă, ca un termen creat de copii, la fel ca „îngheţată pe băţ”, „căsuţă în copac”, „treabă mică”, „loc de joacă” Dacă scriu în schimb că azi mi-am pus un „şort”, mă simt ceva mai puţin pueril, şi, dacă adaug că e verde-kaki, nu mai sună de parc-aş fi îmbrăcat ca un băiat de zece ani, ci mai degrabă ca un tânăr de douăzeci şi ceva care se pregăteşte să plece la un festival de muzică. La mijlocul anilor ’90 am citit un roman care mi-a făcut o impresie puternică şi care a dat formă anumitor înclinaţii şi zone dinăuntrul meu rămase până atunci nedefinite. E vorba de *Copilul furat*, romanul scriitorului britanic Ian McEwan. Naraţiunea principală vorbeşte despre spaima cea mai mare a tuturor părinţilor, un copil care dispare, dar mie mi-a rămas în minte una dintre poveştile paralele din roman, despre regresie şi infantilism: un bărbat – care, din câte-mi amintesc, era parlamentar – regresează până la vârsta copilăriei, începe să se îmbrace în pantaloni scurţi şi să se caţăre în copaci, să construiască în ei căsuţe, să joace jocurile copilăriei. Mi s-a părut grotesc, era o cădere complet lipsită de demnitate până la un nivel şi într-o manieră foarte diferite de ale scufundării în alcoolism sau în dependenţă de droguri. Şi totuşi pentru mine căderea aceasta avea ceva atrăgător, căci eram plin de o nostalgie intensă după tot ce avea legătură cu copilăria mea – mirosul zăpezii care se topea, de pildă, sau vederea mormanelor albe de gheaţă din care apa se prelingea pe şosea sub cerul înceţoşat îmi trezea uneori o dorinţă de-a dreptul dureroasă de a mă întoarce în timpul când trăisem aceeaşi experienţă în copilărie –, dar şi pentru că tânjeam să aibă cineva grijă de

mine aşa cum avusese pe atunci. Nu în mod explicit, era un sentiment care nici nu se articulase până să citesc *Copilul furat*, şi toate aceste emoţii vagi, neconştientizate, s-au scurs în matriţa romanului, încât le-am putut vedea din afară, ca pe ceva care exista pe lume în mod obiectiv. Latura grotescă mi-a devenit şi ea limpede. Adultul care vrea să fie copil e încă mai grotesc decât bătrânul care vrea să fie tânăr, idee pe care o folosisem în scrierea primului meu roman, unde dorinţa de a fi din nou copil e transformată în dorinţa/hfă *de* un copil – ţineam minte sentimentele intense de când mă îndrăgostisem eu însumi încă în şcoala primară, şi mi-am lăsat eroul să intre în zona aceasta şi să se îndrăgostească de un copil. Acum toate aceste dorinţe şi sentimente mi se par bizare, şi, când mi-am pus pantaloni scurţi azi-dimineaţă, pentru că se anunţa tot o zi foarte caldă, am avut o mică tresărire de dezgust, căci a privi mereu înapoi e într-un fel o negare a vieţii, şi a trebuit să-mi spun că sunt doar un articol de îmbrăcăminte care-mi permite să umblu cu picioarele dezgolite. Şi totuşi, chiar dacă nostalgia a trecut sau s-a atenuat până când a devenit irecognoscibilă, ştiu că am înăuntrul meu şi alte asemenea înclinaţii şi modele inconştiente – toată viaţa mea adultă, de pildă, am intrat în relaţii asemănătoare cu cele pe care le-am avut în copilărie, încât persoana iubită ajungea să deţină poziţia pe care o deţinuse tata, voiam s-o împac, s-o satisfac, mă şi temeam şi puteam fi şi fascinat de ea –, iar a te maturiza înseamnă poate în primul rând a te elibera de aceste tipare devenind conştient de ele şi recunoscându-le, astfel încât să poţi trăi în armonie cu cel care eşti sau vrei să fii, nu cu cel care ai fost sau ai vrut să fii în trecut. Avantajul păstrării vechilor tipare este că, oricât de dureroase sau distructive ar fi, îţi dau un sentiment de siguranţă. Libertatea e riscantă, când eşti liber se poate întâmpla orice, şi unul dintre paradoxurile vieţii, cel puţin unul dintre paradoxurile vieţii mele, este că acum, când mă îndrept spre o existenţă liberă şi deschisă, libertatea nu-mi mai foloseşte la nimic, am avut nevoie de

ea şi mi-ar fi prins foarte bine în prima parte a vieţii, înainte să împlinesc patruzeci de ani, când toate posibilităţile mi-erau încă deschise. Căci la ce-i mai foloseşte libertatea unui bărbat de vârstă mijlocie în pantaloni scurţi?

PISICI

Ieri după-amiază, în iarba de sub castan zăcea capul unui iepure sălbatic. Nu mai avea ochi, şi faţa îi era mutilată, aşa că numai după urechile lungi mi-am dat seama că e un iepure, îl prinsese pisica, era al doilea pe care îl omora în două zile, prin aceeaşi metodă – capul smuls, fără ochi, şi smocuri însângerate de blană lăsate prin curte. Acum, în timp ce scriu, pisica stă pe pervaz şi se uită în casă, aşteaptă ca cineva dinăuntru să se ridice, s-o observe şi s-o lase să intre. E o pisică siberiană de pădure, cu blană lungă, neagră-cenuşie, şi coadă stufoasă. Femeia de la care am cumpărat-o îi spunea Amaga, şi aşa i-a rămas numele. Îi place să doarmă în spaţii închise – lădiţe, cutii, dulapuri, cărucioare –, cu cât mai înguste, cu atât mai bine, se pare, dar se ghemuieşte şi pe pervazuri, pe scară, în pat, pe canapea sau pe câte un scaun. Tipic pentru ea e în primul rând faptul că trăieşte aici ca un chiriaş, vine şi pleacă oricând are chef, îşi mănâncă mâncarea ei separată, ziua mai mult doarme, iar noaptea e pe-afară. Se mai întâmplă să-i vină cunoştinţe în vizită, uneori le văd stând în curte, aşteptând-o să iasă. În literatură, reprezentantul speciei e de obicei sensibil şi ingenios, şi, deşi descrierea pare excesiv de antropomorfă, se potriveşte destul de bine cu impresia mea despre pisici. Am avut mai multe în familie când eram copil, şi fiecare avea o personalitate distinctă, de la prudenta, dar blânda Sofi, o pisică norvegiană de pădure, cu blană lungă şi cenuşie, la fiica ei Mefisto, blănoasă tot cu fire lungi, complet neagră, mai elegantă şi în acelaşi timp mai devotată decât mama ei, şi până la fiul lui Mefisto, Lasse, care era impulsiv, nedisciplinat şi vizibil mai mărginit decât progenitoarea lui. Era de-ajuns să te uiţi la el, că

începea să toarcă, n-a învăţat niciodată prea bine unde să-şi facă nevoile şi era înnebunit după mângâieri. Erau în mod clar apogeul existenţei lui, încerca să le transforme în adevărate orgii ale apropierii fizice, îi curgea nasul, frământa cu labele, cu ghearele scoase, se răsturna pe spate, îşi desfăcea picioarele şi se freca de orice din jur. N-avea nicio demnitate şi nicio integritate şi, după ce a încercat s-o alunge pe Mefisto şi să se facă stăpân în casă, a fost dus până la urmă la veterinar, unde şi-a găsit sfârşitul. Amaga este complet opusul lui, e profund integră, şi, deşi e la fel de prudentă ca Sofi, nu e nici pe departe la fel de blândă. Are ceva tăios în fire, ceva vizibil chiar şi când se supune, căci, cu toate că toarce şi închide ochii când e mângâiată, starea de alertă nu-i dispare cu totul niciodată; în orice clipă e în stare să se răsucească brusc, să ţâşnească în picioare şi să sară pe podea, plecând de una singură. Acum doi ani ne-am luat un câine, şi prima reacţie a Amagăi a fost să-l atace, l-a zgâriat lângă ochi de i-a curs sânge pe bot, şi de atunci câinele a fost îngrozit de ea, Amaga l-a dominat complet. Cu un an înainte ni se născuse cea mică, şi la început pisica nu i-a dat atenţie, dar, când copila a început să meargă şi să se ţină după ea, se turtea ca o broască ţestoasă la podea şi apoi o lua la fugă, cum face mereu când simte primejdie. „Şi ca, şi ea!”, striga cea mică – ăsta era cuvântul ei pentru pisică, o coincidenţă fericită, căci îl asociam cu „frumuşica”, şi, de fiecare dată când o vedeam pe Amaga, puteam să i-o arăt fetiţei mele şi să-i spun: „Uite-o pe frumuseţea ta!” – şi încerca s-o prindă de coadă. Arareori reuşea, căci Amaga era mult mai rapidă şi o ştergea pur şi simplu, mai puţin în cazul când dormea, şi atunci, presupunând că noi nu soseam la timp, şuiera la ea şi, dacă aşa nu reuşea s-o oprească, o zgâria. S-a întâmplat de două ori, şi acum cea mică o respectă pe „şi ca”, nu mai aruncă în ea cu nimic, n-o mai prinde de coadă, dar îi place s-o mângâie, şi pisica o lasă, deşi n-am impresia că-i face mare plăcere, căci stă cu ochii treji, parcă uşor încordată,

cât timp fetiţa îi netezeşte blana moale şi adesea încâlcită. Autocontrolul de care dă dovadă Amaga în asemenea cazuri e admirabil când te gândeşti la capetele smulse, setea de sânge şi ochii scoşi pe care instinctele i le dictează altă dată. De fapt, trăind alături de pisici am ajuns să mă întreb ce sunt cu adevărat instinctele. Înainte credeam că sunt o formă de acţiune automată, ceva preprogramat şi ineluctabil la animale, separat de puţinele gânduri şi emoţii pe care se poate spune că le au, şi că a îmblânzi un animal înseamnă a implanta în el un alt sistem, la fel de automat, care îl face să-şi înfrâneze instinctele sau să le canalizeze în altă direcţie. Şi că instinctele unor carnivore mari precum leii şi tigrii sunt mai puternice, şi de aceea ele pot să spargă mai uşor zidul înălţat în jurul lor de procesul de dresaj, aşa încât îi pot ataca fără veste pe cei care le-au îmblânzit, care le hrănesc şi le dau adăpost, şi îi pot sfâşia. N-are importanţă că-i spunem instinct, natură, esenţa însăşi a animalului. Şi totuşi, când văd lei sau tigri la grădina zoologică, n-am niciodată sentimentul că sunt conduşi de aşa-numitele instincte, că sunt sclavii lor, limitaţi la un număr fix de reacţii posibile. Mai degrabă fac orice le vine, nu stau să premediteze sau să chibzuiască, ci pur şi simplu acţionează. Altfel spus, diferenţa decisivă dintre noi şi animale nu e că noi gândim, iar ele nu, ci că noi avem morală, iar ele nu au. Sunt sigur că Amaga ne-a „citit”, că ştie cine suntem, toţi cei şase membri ai familiei care trăieşte în casa ei. Şi sunt sigur că ne vede ca pe nişte pisici mari şi proaste, încete şi mărginite, şi, chiar dacă nu se gândeşte că ne e superioară, n-am nicio îndoială că asta simte cu toată fiinţa ei.

CAMPINGURI

Campingurile sunt terenuri special delimitate unde se poate sta peste noapte, de obicei la marginea localităţilor, adesea în apropierea unor plaje sau a altor zone de agrement, şi unde, în schimbul unei taxe, călătorii îşi pot instala cortul sau rulota personală. Pe lângă loturile

de câţiva metri pătraţi pe care proprietarii de cort sau rulotă le au la dispoziţie pe perioada plătită, campingul oferă clienţilor câteva dotări la comun – toalete, duşuri, o gheretă cu mărfuri de strictă necesitate, adesea un teren de joacă pentru copii şi, dacă e ceva mai bine amenajat, o piscină. Campingul se înrudeşte cu hotelul, e tot un loc unde călătorii îşi petrec nopţile, dar, în timp ce hotelul ne cere să renunţăm la existenţa noastră obişnuită şi să ne trăim câteva ore din viaţă într-o cameră necunoscută, ocupată de-a lungul anilor de sute sau mii de oameni care s-au supus cu toţii celor patru pereţi şi, timp de câteva ore, s-au lăsat încadraţi într-un spaţiu străin, campingul satisface dorinţa de independenţă a turiştilor permiţându-le să-şi ridice propria locuinţă şi astfel să instaureze o zonă domestică de intimitate în mijlocul a ceea ce le e străin. S-ar putea crede că socotim posibilitatea aceasta de a rămâne independent superioară lipsei de independenţă a hotelului, că, în epoca noastră aşa-numită individualistă, preţuim libertatea oferită de camping mai mult decât constrângerile hotelului, dar nu-i aşa, campingurile au un statut inferior, care e în scădere de câteva decenii. Motivul este un fapt simplu, dar ascuns – şi poate intenţionat trecut sub tăcere: banii şi libertatea sunt entităţi opuse. Diminuarea prestigiului campingurilor a coincis cu avansul liberalismului de piaţă şi al privatizării, iar banii creează diferenţe între lucruri, creează grade şi demarcaţii în cadrul unui sistem care restricţionează accesul la lume şi în care tot ce nu poate avea o valoare monetară este exilat în afara ei, încât a fi deschis către ea e în strânsă legătură cu a fi lipsit de valoare. Libertatea hoinarului, a celui care merge oriunde vrea şi doarme oriunde se întâmplă să fi ajuns, există acum numai printre vagabonzi, care ocupă treapta cea mai de jos a ierarhiei sociale, în timp ce a merge din loc în loc cu maşina, cărându-ţi propria locuinţă şi propria mâncare – ceea ce, într-un anumit sens, deschide lumea şi păstrează ceva din libertatea hoinarului –, nu e nici el un gest de invidiat. Să ne gândim doar la

ţigani şi la statutul lor în societate. Există deci o scară, de la cel fără adăpost care doarme pe bănci şi pe trepte, în parcuri şi în pădurile de la marginea oraşelor, până la cel care locuieşte într-un apartament sau o casă uriaşă, securizată cu sisteme de alarmă şi cu paznici la intrare, şi e de neconceput ca un om precum miliardarul norvegian Kjell Inge Rpkke, om de afaceri provenit din clasa muncitoare, dar care e acum unul din cei mai bogaţi cetăţeni ai ţării, să-şi petreacă vacanţele într-o rulotă, cu toate că s-ar putea să fi făcut asta cu familia lui în copilărie şi să nu-i fie deloc străine mirosul pânzei de cort înrourate seara şi sentimentul de împăcare, dar şi de uşoară surescitare pe care îl ai când adormi în sunetul vocilor joase de afară, din alte corturi, unde bărbaţii şi femeile stau în fotolii pliante şi pălăvrăgesc în întunericul tot mai dens al nopţii de vară. Sau bucuria de a fi pe drum – căci a doua zi cortul este strâns, bagajele sunt puse la loc în maşină, şi o porneşti spre următorul camping, unde nu ştii niciodată ce vei găsi: o fi având piscină? Oare se vinde îngheţată la cornet? Or fi şi alţi copii de vârsta ta? Trambuline? Oare e lângă mare şi are plajă cu nisip? Sau lângă râu, lângă pădure, la munte, lângă un câmp pe care pasc tauri furioşi? îmi amintesc şi acum emoţia excursiilor itinerante din copilărie, din anii ’70, când mersul cu cortul era cea mai comună formă de concediu şi când pe marginea drumului vedeai şiruri de maşini încărcate de bagaje, lângă mese pliante şi genţi frigorifice desfăcute, într-o vreme când încă nu era o ruşine să-ţi aduci mâncarea gătită de acasă (care se află cu mâncarea de la restaurant în aceeaşi relaţie ca şi cortul cu hotelul), pur şi simplu pentru că oamenii aveau mai puţini bani. Există şi azi campinguri, dar, pentru că lumea are acum mai mulţi bani, s-a întâmplat ceea ce era logic să se întâmple: treptat, corturile şi rulotele mobile au devenit din ce în ce mai puţin mobile, în jurul lor au apărut curţi, s-au umplut ele însele cu tot felul de dotări confortabile şi fleacuri, cu televizoare şi calculatoare, cu frigidere şi uscătoare de

rufe, şi au început să semene tot mai tare cu casele obişnuite, în care acum s-au transformat deja complet, încât oamenii locuiesc azi câte jumătate de an într-un camping, înconjuraţi de garduri, închişi şi staţionari, şi singurul lucru care mai aminteşte de plecarea de acasă şi de mobilitate sunt roţile rulotelor uriaşe, care însă nu mai aduc libertate, ci au rămas doar simboluri ale libertăţii. Asemenea campinguri întruchipează un soi de nostalgie încremenită, asemănătoare întrucâtva cu poetul care, din tumul său, scrie despre deschidere şi despre libertate.

NOAPTE DE VARĂ

Într-o seară, stăteam pe terasa unui hotel cu femeia iubită, tocmai fuseserăm în centru, mâncaserăm la un restaurant. Eu fusesem dificil şi necomunicativ, ea încercase să mă scoată din starea aceea, dar până la urmă renunţase, aşa că stătuserăm acolo mai mult muţi, vorbind numai foarte rar, când tăcerea devenea prea apăsătoare. Eram afară într-o grădină, şi pe lângă gard creşteau tufe de trandafiri cu flori mari şi roşii ca sângele. Cerul de deasupra era albastru, acoperişurile caselor din jur străluceau roşu-auriu în lumina soarelui. La celelalte mese domnea buna dispoziţie, mulţi terminaseră de mâncat şi şedeau relaxaţi, cu picioarele întinse, bând cafea sau vin în timp ce sporovăiau şi învârteau între mâini ceva de pe masă – cutia de scobitori, paharul de coniac, ceaşca de cafea. Am plătit, chelnerul ne-a chemat un taxi – întâmplător era o dubiţă –, şi, în timp ce maşina gonea pe străzi spre ieşirea din oraş, noi, ceea ce eram împreună, a părut să dispară printre scaunele dinăuntru. Hotelul se afla în capătul unei străzi lungi mărginite de copaci, pe o ridicătură de pământ deasupra canalului. Camera noastră, în care abia dacă stătuserăm la sosire, după-amiaza târziu, era albă, decorată în stil marinăresc, cu vedere la mare. Ea a umplut cada – care era atât de mare, încât încăpeau în ea două persoane una lângă alta –, am stins luminile şi ne-am întins în apa caldă. Soarele apusese, dar cerul de afară era încă luminos deasupra canalului întunecat. Într-o parte se

vedea un copac mare, negru şi tăcut, şi peste el sclipea o stea singuratică.

— Cred că e o planetă, am spus.

— Da, probabil, a răspuns ea.

— Suntem prieteni? am întrebat-o.

— Fireşte că suntem, a spus.

Am făcut dragoste în dormitor, ne-am îmbrăcat şi am coborât la restaurant, unde uşa terasei stătea deschisă. Restaurantul era gol, barmanul făcea ordine, din boxe se auzea încet o muzică de jazz. Am ieşit pe verandă şi ne-am aşezat la o masă. Apa din canal era perfect neclintită. Pe cerul luminos apăruseră câteva stele şi, în spatele celor trei copaci bătrâni, care, de unde stăteam noi, arătau ca unul singur, răsărea luna. N-o vedeam, vedeam doar, printre frunze, o fâşie galbenă strălucitoare pe apa întunecată, dar ştiam că e plină. Prin aer a trecut iute, fluturând din aripi, un liliac. În afara muzicii joase de la bar, hotelul era tăcut, toată lumea dormea. Jos, lângă apă, a măcăit de câteva ori o raţă. De pe cealaltă parte a canalului, unde pădurea creştea până la buza apei, o altă pasăre a scos un sunet prelung ca un şuier. Apoi totul a amuţit din nou. Am întors capul şi m-am uitat spre orăşelul unde fuseserăm la restaurant. Luminile străluceau şi sclipeau, înconjurate de întuneric sub cerul luminos. Era o noapte fermecată. După un timp, ne-am sculat şi am coborât poteca până la mal, pe ultima parte a unui şir lung de trepte. Un dig de lemn înainta în apă, şi la capătul lui se afla o bancă pe care ne-am aşezat. N-am spus nimic, nu era nevoie să spunem, m-am gândit, n-am fi făcut decât să stricăm totul, căci tăcerea era ca o boltă deasupra peisajului. De aici vedeam luna aninată sus de tot deasupra pădurii, perfect rotundă. Nu se întrecea cu niciun munte şi nicio metropolă, era stăpâna deplină a cerului. Deşi apa din jur era dreaptă şi neclintită, am avut impresia că se umflă. Din când în când se auzea plescăitul încet al peştilor care se hrăneau aproape de suprafaţă.

— Nu e frumos? am spus.

— Ba da, a răspuns ea. E foarte frumos.

Niciunul din noi nu ştia atunci că aceasta avea să fie ultima noapte pe care o petreceam împreună, căci în următoarele zile tot ce zăcuse nespus între noi a ieşit la iveală, şi n-am găsit alt mod de a rezolva lucrurile decât să ne despărţim. Mă doare şi acum gândul că am fost împreună în noaptea aceea, cea mai frumoasă noapte din câte am trăit, şi că de fapt n-am împărţit nimic din ea, aşa cum crezusem. Acel „noi” pe care-l simţisem atât de puternic nu fusesem decât eu.

DUPĂ-AMIAZĂ DE VARĂ

Mai devreme în aceeaşi zi, care avea să fie ultima noastră zi împreună, vizitaserăm un alt orăşel, şi, după ce ne plimbaserăm prin zona pietonală destul de anostă, pe lângă clădirea primăriei în stil renascentist şi biserica mare de cărămidă, intraserăm într-un parc şi ne întinseserăm pe iarbă în mijlocul lui. Afară de câteva adolescente care stăteau pe o bancă la umbra unui copac, la vreo treizeci de metri în spatele nostru, nu se vedea nimeni. De peste tot din jur răsuna cântec de păsări. De obicei nu-l percep, dar acum nu auzeam nimic altceva.

— Nu e ciudat că păsările cântă într-un fel plăcut şi pentru noi? am spus. Putea foarte bine să nu fie aşa.

— Da, putea, a spus ea. În curtea părinţilor mei sunt nişte păsări care cântă groaznic. Croncăne răguşit, absolut oribil. Şi mai sunt şi pescăruşii. Cele mai răutăcioase păsări din câte ştiu. Cei mari de tot sunt ca nişte dinozauri.

— Chiar sunt dinozauri, am spus.

— Ştiu, a spus ea. Dar nu toate păsările îţi trezesc asemenea asociaţii. Păsările de aici, din parc, de pildă, nu.

— Nu, am răspuns şi mi-am imaginat nişte dinozauri ciripind ca păsărelele.

Ne-ar fi schimbat cu totul impresia despre ei. Dar n-am spus nimic, doar mi-am aprins o ţigară şi m-am întins pe spate în iarbă. Câţiva nori albi ca laptele pluteau în derivă pe cerul albastru. Frunzele copacilor foşneau în vânt, care bătea mai tare acum, după prânz. Toamna şi

iarna, ziua se apropie de sfârşit în cursul după-amiezii, lovindu-se de un zid de întuneric; primăvara, pare doar să se dilueze; dar după-amiezile de vară o adâncesc şi o fac mai bogată: lumina devine mai plină, albastrul cerului, mai intens, iar peisajul păstrează căldura soarelui toată ziua, în unele locuri prin acumulare, ca în asfaltul încins sau în aerul micilor luminişuri din pădure. Briza marină care bate spre interior, peste uscat, face coroanele copacilor să se legene uşor, de parcă acum s-ar trezi din somn, şi foşnetul frunzelor e ca susurul pârâului sau ca un oftat înăbuşit de plăcere.

— Uite-acolo, a spus ea, copacul, îl vezi cum sclipeşte?

M-am ridicat în capul oaselor şi am privit copacul spre care arăta. Creştea pe celălalt mal al râului îngust din marginea parcului. Albia era prea joasă ca să putem vedea apa. În locul ei, reflecţia luminii, parcă fragilă şi transparentă, pâlpâia pe trunchiul gros şi părea să vină din copacul însuşi. Am stat şi ne-am uitat la ea. Lumina se mişca precum apa, clătinându-se şi prelingându-se pe tulpină. M-am întrebat cum se poate să intri într-o şcoală şi să tragi la întâmplare în jur, omorând pe oricine-ţi iese-n cale, copii şi adulţi, când lumea e atât de calmă şi de frumoasă, atât de plină de lumina soarelui şi cântec de păsări, de râuri curgătoare şi de copaci neclintiţi. Probabil pentru că ceea ce există şi ceea ce se petrece curg prin două albii diferite: ceea ce e mereu acelaşi şi recurent, nemişcarea şi frumuseţea eternă a lumii sunt lucruri pe care celălalt curs, al acţiunilor şi impulsurilor emoţionale care aparţin în primul rând oamenilor, nu face decât să le atingă în trecere. Când canalele dintre cele două albii nu sunt păstrate curate, nu sunt lăsate deschise şi libere, ci se înfundă şi se întunecă – ceea ce ni se întâmplă tuturor în mai mare sau mai mică măsură –, atunci acţiunile şi impulsurile devin dominante, ne acaparează. Iar lucrul acesta – a fi doar o fiinţă umană, nu o fiinţă umană în lume – e periculos.

A fost întotdeauna periculos şi va fi întotdeauna. La asta mă gândeam în timp ce priveam reflecţia luminii de pe apă alunecând pe trunchiul copacului în după-amiaza aceea de vară şi ştiam în acelaşi timp că am s-o ţin minte mereu, pentru că o văzusem împreună cu ea.

INTELIGENŢĂ

Inteligenţa este cuvântul cu care numim capacitatea de a înţelege conexiuni. Toate fiinţele umane au această capacitate, caracterizată poate în primul rând prin faptul că e finită: toată lumea înţelege câte ceva, nimeni nu înţelege totul. Dar limitele înţelegerii sunt trasate diferit şi sunt definitive în fiecare din noi. Faptul că experienţe traumatice sau o sensibilitate foarte mare la condiţiile externe pot să scadă capacitatea de înţelegere a cuiva sau că eforturi majore de voinţă pot s-o crească nu înseamnă că inteligenţa este o calitate relativă, ci doar că este potenţială, în sensul că poate fi exploatată la maximum sau nefolosită complet. Conceptul de inteligenţă este prin natura lui comparativ, căci, dacă această capacitate ar fi aceeaşi la toată lumea, aşa cum toţi avem, nediscriminat şi în egală măsură, capacitatea de a ne scărpina, noţiunea de inteligenţă ar fi lipsită de sens. Suntem inteligenţi doar dacă unii dintre noi sunt mai inteligenţi decât alţii. Iar cum inteligenţa este ea însăşi o conexiune care trebuie înţeleasă cu ajutorul capacităţilor mentale, persoanele mai inteligente decât noi sunt adesea dificil, dacă nu imposibil de deosebit. Cel care e mai inteligent decât noi ne va percepe clar, va vedea toate limitele noastre cognitive, în timp ce noi nu-l vom considera mai inteligent decât noi, ci vom vedea din el doar acea parte care se vede în limitele gândirii noastre, cam aşa cum un câine consideră pe oricine altcineva tot câine. În societăţile egalitariste, inteligenţa este unul dintre elementele cele mai ambivalenţe, căci diferenţa de inteligenţă este insurmontabilă, iar diferenţele insurmontabile sunt, evident, în mod fundamental neegalitariste. În această privinţă, inteligenţa seamănă cu frumuseţea, un alt

element problematic în societăţile egalitariste. Soluţia a fost şi este încă a pretinde că ea nu există sau nu contează, o prefăcătorie care începe din şcoală, unde şi inteligenţa, şi frumuseţea sunt transmise prin mesaje mixte: pe de o parte, suntem învăţaţi că înfăţişarea cuiva nu contează, că important este omul din interior şi că toţi oamenii au aceeaşi valoare, pe de alta, acest principiu etic fundamental, cu care toată lumea e de acord şi care impregnează toate nivelurile cunoaşterii, este contrazis de atenţia disproporţionată şi de purtările mai plăcute de care au parte elevii frumoşi, în comparaţie cu cei urâţi, din partea profesorilor, a altor adulţi şi a colegilor. Inteligenţa invalidează şi ea doctrina egalităţii, dar într-un alt fel decât frumuseţea, căci, dacă frumuseţea nu e o ameninţare, poate pentru că este absolut ineluctabilă şi, într-un anumit sens, definitivă, inteligenţa este ameninţătoare, fiindcă toţi ştim să gândim, toţi suntem capabili să înţelegem conexiuni, şi faptul că unii gândesc mai bine, înţeleg conexiuni mai multe şi cu mai mare uşurinţă poate fi greu de acceptat. Deşi ameninţarea e constantă, ea se simte mai acut în anii de şcoală, este una dintre puţinele etape din viaţă în timpul căreia abilităţile mentale şi capacitatea de a înţelege nu sunt doar constant testate, ci şi notate, dezvăluind astfel diferenţele de inteligenţă dintre oameni. Toţi oamenii inteligenţi cu care am fost în şcoală într-un moment sau altul încercau să-şi ascundă inteligenţa, să şi-o atenueze, căci faptul că păreau inteligenţi îi făcea să fie ostracizaţi, nepopulari şi în unele cazuri chiar persecutaţi. Asta nu se întâmpla însă cu niciunul dintre oamenii frumoşi cu care am fost în şcoală, dimpotrivă, ei erau cu toţii foarte căutaţi. În liceu, elevul cel mai inteligent din clasa noastră se numea Gjermund, şi într-o pauză îmi amintesc că ne-am apucat să scriem pe panoul întins pe un întreg perete al clasei, cu carioca neagră şi cu litere mari, GJERMUND E URÂT. Voiam să fim ironici, era genul de gest pe care îl făceau elevii de şcoală primară, în timp ce noi eram la liceu şi simţeam că,

parodiindu-i pe cei din clasele mici, schimbam mesajul şi îl transformam în altceva, inofensiv. Dar Gjermund nu l-a luat aşa, s-a albit la faţă când l-a văzut şi i-au dat lacrimile. S-a prefăcut însă că nu observă, şi momentul a trecut, cel puţin pentru noi. Cum nimeni n-a şters însă literele, pentru el trebuie să fi fost altfel, fiindcă a rămas să vadă sentinţa aceea în fiecare zi, tot restul anului şcolar. Ce-a mai făcut apoi în viaţă habar n-am, dar un lucru ştiu sigur, viziunea asupra inteligenţei se schimbă la vârsta adultă, căci până şi o societate egalitaristă are nevoie de oameni care se disting prin inteligenţa lor superioară, iar funcţia şcolii nu e în primul rând să transmită cunoştinţe, ci să diferenţieze, aşa că elevii inteligenţi sfârşesc la locul potrivit, iar toţi ceilalţi sunt învăţaţi că nu există diferenţe între oameni, pentru ca mai târziu să poată accepta să fie guvernaţi de cei inteligenţi.

SPUMĂ

Totul se întâmplă în concordanţă cu legile naturii. Aerul se mişcă pentru că undeva a apărut o diferenţă de presiune atmosferică, şi toate particulele lui invizibile se reped să umple acele „goluri” uriaşe. Forţa acestei mişcări împinge înainte apa de la suprafaţa mării, şi, pentru că nu există nicio cavitate în care apa să se verse, ea se înalţă, formând valuri. Mânate de vânt, valurile se aruncă întruna înainte şi, de fiecare dată când izbesc suprafaţa mării, trag şi aerul în jos odată cu ele. Dacă aerul şi apa ar asculta de alte legi, ne-am putea închipui că aerul tras în jos de valuri se adună şi formează coridoare uriaşe pe sub apă, ca un sistem de grote submarine, dar nu-i aşa, fireşte, fiindcă aerul e uşor, apa e grea, şi, ca atare, apa umple imediat toate „golurile” de aer de sub suprafaţa ei. Însă mişcarea aceasta este mecanică, aerul nu se uneşte cu apa, e doar înghesuit în goluri din ce în ce mai mici, toate de aceeaşi formă, bule minuscule, rotunde, închise în pereţi relativ subţiri de apă. Într-un interval de câteva secunde, aceste bule formează structuri enorme, pe care valurile continuă să le împingă în sus şi înainte şi pe care le vedem de

fiecare dată când e furtună pe mare, când creste albe de spumă se ivesc şi apoi dispar la fel de repede pe suprafaţa plumburie sau gri-verde a apei. Pufnind, şuierând, bolborosind, se năpustesc înainte ca nişte capete de cai, se scufundă, apoi reapar. Spuma aceasta trăieşte foarte puţin: când valul se azvârle înainte şi se dezintegrează, spuma poate rămâne în apă timp de câteva secunde ca nişte văluri unduitoare de alb, dar în următoarea clipă se dizolvă şi dispare. Dă impresia că durează doar pentru că procesul se produce la nesfârşit, în acea abundenţă incomprehensibilă a repetiţiei care caracterizează universul. Cât de infinit de mulţi bulbuci minusculi se formează la suprafaţa oceanului în cursul unei singure zile cu vânt? Nu există moderaţie în această explozie de formaţiuni, structuri, modele şi forme. Şi nu durează mult, a doua zi marea poate fi netedă ca oglinda, şi orice horbotă de spumă poate să fi dispărut, dar nu durează mult doar pentru noi, la fel cum explozia de formaţiuni, structuri, modele şi forme ale universului nouă ni se pare aproape eternă. În locul fracţiunilor de secundă, ele se dezintegrează în decurs de miliarde de ani. Dar nu e greu de imaginat o fiinţă cu o altă percepţie a timpului, pentru care o secundă să însemne o eternitate, iar oceanul şi spuma lui să pară, aşadar, imobile şi cristaline. Iar dacă ne imaginăm mai departe că nu doar timpul, ci şi spaţiul este relativ, atunci un întreg univers ar putea fi conţinut într-una din aceste bule de aer, care pentru fiinţa respectivă ar fi etern nemişcat şi guvernat de legi observabile şi înregistrabile, dar niciodată inteligibile. Oare fiinţa aceasta ar observa până la urmă că toate corpurile cereşti din spaţiul ei infinit se depărtează de centru şi ar trage concluzia inevitabilă că universul este entropie şi se îndreaptă inexorabil către pieire? Că Big Bangul a fost ca pocnetul unui dop de şampanie, iar universul, ca spuma ce se înalţă prin gâtul îngust şi rece ca gheaţa al sticlei şi se scurge în pocalele care-o aşteaptă, ridicate, scăpărând în lumină, pentru un toast, undeva într-un apartament?

MESTEACĂN

În monocromia maiestuoasă a pădurii, unde aproape totul e verde sau susţine verdele – griul scoarţei de molid, de pildă –, mestecenii cu trunchiurile lor albe ies în evidenţă, şi ne putem imagina cu uşurinţă că aparţin unei specii mai rafinate, unui soi de aristocraţie silvică: sunt drepţi şi eleganţi, frumoşi şi susceptibili. Numai că frumuseţea şi genealogia sunt amândouă noţiuni omeneşti şi nu spun mai nimic esenţial despre animale sau copaci, aşa că, atunci când declarăm molidul sobru şi gânditor, pinul, mândru şi iubitor de libertate, plopul tremurător, neliniştit, iar mesteacănul, sensibil şi poate mai apropiat ca fire de un cal decât de un copac, îi transformăm în noi înşine, ne transplantăm sinele interior în lumea exterioară. Dar chiar şi ştiind că aşa e, că tot ce creşte în pădure e, în realitate, indiferent la noi şi la ideile noastre, inclusiv la teoria darwiniană a evoluţiei şi la taxonomia lui

Linné, când văd, de exemplu, solul pădurii acoperit cu floarea-Paştelui, mie tot mi se pare că floarea-Paştelui nu e doar frumoasă, ci şi bună, iar dacă văd un mesteacăn, de pildă, pe cel care creşte la noi în curte, chiar lângă locul unde parchez maşina, îl asociez întotdeauna cu fragilitatea. Şi asta, bineînţeles, tocmai pentru că mesteacănul iese în evidenţă printre alţi copaci şi pentru că, în lumea oamenilor, am ajuns să mă aştept ca aceia care ies în evidenţă să fie şi ei fragili. În copilărie ştiam exact unde se aflau toţi mestecenii, păreau să definească locurile în care creşteau, la fel ca staţia de autobuz, piciorul podului, grohotişul, smârcul şi iazul, fiecare în felul său. Eram obişnuit cu înfăţişările lor diferite: cum iarna îşi pierdeau cu totul volumul, ca nişte câini sau pisici lăţoşi care par mai mici când se udă; cum primăvara crengile subţiri li se acopereau de muguri verzi, care, oricât de bătrâni erau copacii – şi unii trebuie să fi fost de vârsta bunicilor mei –, îi făceau să arate tineri şi sfioşi; cum vara frunzele lor mici, în formă de paiete, atârnau în ghirlande dese, încât ai fi zis că mestecenii poartă rochie;

şi cum, în furtunile de la începutul toamnei, semănau uneori cu nişte nave cu pânzele întinse de vânt sau cu nişte lebede care bat din aripi ridicându-se din apă. Mestecenii erau printre puţinii copaci în care nu ne căţăram, aveau coaja alunecoasă şi tălpile încălţărilor nu aderau la ea, iar trunchiul nu li se ramifica de obicei în crengi mai solide decât destul de sus. Şi totuşi nu erau buni doar de privit: în fiecare primăvară îi căutam, alegeam unul şi-i tăiam o creangă, puneam o sticlă peste ciot, o legam strâns şi o lăsam să atârne acolo până a doua zi, când o găseam plină de un lichid verde transparent, pe care îl beam, căci era dulce ca o pulpă de fruct. Nu ştiu de unde aflasem de el, dar toată lumea ştia, eram în anii ’70, când oamenii încă adunau fructe de pădure nu doar din plăcerea de a ieşi în natură, ci şi ca să-şi completeze rezervele domestice – din acelaşi motiv şi pescuiau –, iar viaţa copiilor era întreţesută cu această lume a manualităţii, făceam fluiere din coaja crengilor de salcie şi din tulpini de păpădie, arcuri şi săgeţi din lemn de foios tânăr, beam sevă de mesteacăn şi construiam colibe din crenguţe de brad, dar stăteam şi în camerele noastre şi ascultam Status Quo, Mud, Slade şi Geary Glitter. Vârsta impenetrabilă a speciilor de copaci nu ne interesa, cum, de altfel, nu ne interesa nici vârsta impenetrabilă a propriei noastre specii; pentru noi totul era aici şi acum, totul era contemporan, mesteacănul, maşina, sala de clasă, pâlcul de pădure, tufa de afine, muzica, peştele, barca. Şi într-un fel aveam dreptate, căci, cu excepţia munţilor şi a mării, aproape nimic din ceea ce ne înconjura nu dura mai mult de o viaţă de om, inclusiv mestecenii, care doar foarte rar pot atinge vârsta de trei sute de ani, însă care de obicei trăiesc cam o sută. Dar, dacă muzica pe care o ascultam s-a schimbat de la glamul englezesc la punk şi postpunk, iar hainele pe care le purtam au trecut de la pantalonii evazaţi şi puloverele împletite ale anilor ’70 la gecile negre şi bocancii Dr Martens ai anilor ’80, iar noi ne-am mutat, şi copiii care au venit după noi n-au mai fost atraşi de

pădure, mestecenii au rămas aşa cum erau întotdeauna, în posturi adoptate prima oară cu milioane de ani în urmă, în cretacic, când în păduri au început să apară trunchiurile lor alb-negru şi frunzele verzi şi fragede şi când, pentru prima oară, mişcările lor caracteristice în bătaia vântului s-au produs pe scena lumii.

LIMACŞI

Toate numele date animalelor mici, moi, băloase şi închise la culoare care se târăsc agale pe pământ în locuri umede – moluscă, mele-fară-casă, mele-de-ogor, mele-de-frunze – au ele însele ceva moale şi umed, îmi dau seama acum, şi în ultima vreme, de câte ori văd un limax, sunt uimit de felul cum răstoarnă anumite trăsături care în mod normal ţin de sfera intimităţii omeneşti, unde exprimă o mare frumuseţe. Căci goliciunea sau lipsa unui acoperământ înseamnă vulnerabilitate, a fi moale e excitant, ogorul reavăn, abia arat, aminteşte prospeţimea ce va răsări din el, iar frunzele sunt natură pură, în timp ce goliciunea, moliciunea, umezeala de ogor şi de frunză ale limacşilor sunt respingătoare, profund dezagreabile şi dizgraţioase. Faptul că melcii, cu cochiliile lor, sunt mai puţin dezgustători decât limacşii, aşa cum o broască ţestoasă e mai puţin dezgustătoare decât una râioasă, ar părea să sugereze că goliciunea este cea care ne scârbeşte – lucru probabil, căci partea cea mai respingătoare la un şobolan nu e oare coada lui (ară păr? şi totuşi sunt o mulţime de alte animale la care nu există o demarcaţie clară între corpul exterior şi cel interior – râmele, de pildă, sau meduzele – şi care ar trebui deci să ni se pară la fel de respingătoare, dar nu ni se par. Să fie oare pentru că limacşii seamănă mai mult cu noi, sunt mai aproape de noi decât meduzele? Oare goliciunea lor e atât de repugnantă pentru că au şi ei plămâni, inimă, ochi? în mod sigur, ochii lor au cu totul altă construcţie, stranie pentru noi, căci sunt plasaţi în perechi în vârful unor tentacule – perechea de sus pentru văz, cea de jos pentru miros, ca un fel de extensie a nasului. Şi ce vedem, de fapt, în ei atunci când

ies târâş după câte o noapte ploioasă, mişcându-se încet, cu capetele ridicate? Seamănă cu nişte maiestăţi îmbătrânite, stăpânitori ai solului pădurii, împăraţi ai frunzelor putrede şi ai pământului umed. Şi totuşi această demnitate neobişnuită, care ar trebui să ne facă să-i venerăm, cam aşa cum egiptenii venerau pisicile şi cum indienii venerează vacile, este ignorată complet din cauza dezgustului pe care ni-l stârnesc goliciunea şi netezimea lor alunecoasă. Ba chiar, nu au ceva provocator? Ceva contrar naturii? Par să aparţină lăuntrului, organelor interioare – plămâni, ficat, inimă care sunt toate netede, rotunjite şi dezgolite, fără nicio deosebire între înăuntru şi afară. Oare de asta ne stârnesc greaţă, pentru că arată ca nişte rinichi mărunţi care se furişează de capul lor, cu ochii ca nişte antene, ca nişte ficaţi sau inimi mărunte? Oare de asta par aproape provocatori, pentru că sunt contrari naturii şi totuşi se târăsc peste tot ca şi cum ăsta ar fi cel mai firesc lucru din lume, hrănindu-se şi reproducându-se, şi totul trebuie să se întâmple al naibii de încet, cu afurisita lor de demnitate – cine dracu’ se cred limacşii ăştia? Se târăsc milimetric printre firele umede de iarbă, printre ferigile ude, peste muşchiul moale, şi îşi duc viaţa conform cu abilităţile şi limitele lor, ca toate celelalte fiinţe. În copilăria mea, toţi limacşii erau negri şi apăreau după câte o ploaie torenţială parcă din măruntaiele pământului, erau dintr-odată peste tot, pe gazonul din curte, pe poteci, chiar şi pe asfaltul negru al străzilor din cartier. Când calci pe un limax, vine ploaia, se spunea, aşa că aveam mare grijă să-i evităm. Şi totuşi se întâmpla, câteodată din greşeală, alteori intenţionat: cred că orice copil a călcat la un moment dat pe un limax şi i-a văzut măruntaiele moi scurgându-se pe asfalt şi negrul amestecându-se cu alb şi portocaliu. De atunci o nouă specie de limacşi a invadat Scandinavia, aşa-numiţii limacşi spanioli, mari şi roşeaţi, originari din Portugalia sau Spania, care se reproduc cu o viteză uimitoare şi produc mari pagube în grădini, unde devorează tot ce

găsesc în cale. Într-un an curtea noastră de aici a fost plină de ei, erau peste tot, parc-ar fi plouat cu limacşi. Soacra mea aduna copiii şi mergeau să-i vâneze. Înarmaţi cu o găleată şi cu foarfeci ascuţite de grădină, umblau prin iarbă şi, când găseau unul, îl tăiau în două şi aruncau bucăţile în găleată. Eu nu puteam să mă uit şi cu atât mai puţin să particip, era oribil. Dar asemenea razii, în timpul cărora erau eliminaţi cam câte douăzeci de limacşi, se dovedeau inutile, în câteva zile se întorceau la fel de mulţi. În sfârşit, la ceva vreme după ce soacra mea plecase acasă, am ieşit eu însumi cu o găleată şi o pereche de foarfeci. M-am lăsat în genunchi lângă un limax roşcat, lung cât degetul meu mijlociu şi gros ca un cârnat, cu un fel de striaţii pe lungime în piele şi cu piciorul lat, amintind de o curea, de culoare bej. L-am luat între degete, şi el s-a zvârcolit încet în strânsoare, apoi, când l-am pus între lamele ascuţite ale foarfecii, a mişcat din tentacule. Am strâns mânerele şi, când tăişul i-a intrat în carne, l-am auzit ţipând, încet, dar ascuţit.

COACĂZE

Coacăzele sunt fructe mici, rotunde şi netede care atârnă în ciorchini de ramurile tufelor de coacăz, de obicei între cinci şi cincisprezece ciorchini pe tulpină. Deşi tulpina coacăzului e subţire şi flexibilă, destul de moale, făcută dintr-un material parcă mai apropiat de al frunzelor decât de al crengilor, fructele prinse de ea sunt remarcabil de tari. Seamănă cu nişte biluţe de marmură şi se strâng în nişte grămăjoare considerabile, căci ciorchinii cresc adesea unul lângă altul, adunând pe alocuri şi câte o sută de boabe laolaltă, care atârnă ca nişte buzunare sub crengi. De multe ori, buzunarele sunt acoperite de frunzişul verde-întunecat, şi aceasta e una din marile plăceri ale culesului de coacăze, să găseşti un zăcământ bogat de fructe în muntele de frunze. Coacăzele se culeg rupând de la capăt crenguţa pe care cresc, şi ceea ce ţii atunci în mână aduce câteodată cu o omidă: tulpina verde subţire sunt picioarele, iar şirul de boabe, corpul

planturos. Cel mai răspândit tip este coacăzul roşu, dar există şi varietăţi galben-verde sau galben-deschis. Necoapte, boabele sunt mai întâi verzi, apoi devin roşu-pal, uneori aproape portocaliu, până când, la sfârşitul lui iunie sau începutul lui iulie, îşi capătă culoarea maturată, roşu-sângeriu, care apoi, dacă fructele nu sunt culese, se transformă în vişiniu. Roşul aprins al coacăzelor e intensificat de pieliţa lucioasă translucidă, care reflectă scânteietor soarele şi le face să semene uneori cu nişte mărgele de sticlă. Când le mănânci, mai întâi plesneşte, cu un mic pocnet, pieliţa bine întinsă, apoi dinţii pătrund în pulpa de dedesubt, care e suculentă – aproape ca pepenele, s-ar putea spune, dacă ele n-ar fi atât de mici şi cantitatea de pulpă atât de redusă, încât o comparaţie cu pepenele roşu pare prea asimetrică, căci pepenele se caracterizează exact prin abundenţă, prin belşugul de pulpă, lipsită de fineţe şi exagerat de zemoasă –, dar şi astringentă, încât gura ţi se face instinctiv pungă când limba vine în contact cu interiorul coacăzelor. Gustul astringent, împreună cu dimensiunile lor foarte mici, dă coacăzelor o aură exclusivistă – nu sunt uşor accesibile şi nu pot fi consumate în cantităţi prea mari –, şi asta le împrumută o notă contradictorie, lor sau relaţiei noastre cu ele, căci coacăzele, deşi atât de delicate, există în cantităţi mari, aproape inepuizabile. Dacă le-am considera un fel de prinţese printre fructele de pădure şi am transpune asta în sfera umanului, ar fi ca şi cum fiecare ţară ar avea mii, poate chiar zeci de mii de prinţese. Conflictul dintre aerul acesta exclusivist şi rezervele inepuizabile de coacăze se rezolvă prin strivirea boabelor, cărora li se adaugă zahăr şi din care se face fie sirop, fie gem. Atunci coacăzele îşi pierd aerul de eleganţă şi rafinament, nu se mai leagănă ca nişte mici şiraguri scânteietoare de perle printre frunzele verzi ale tufei şi nu-şi mai punctează prospeţimea cu înţepături acrişoare, ci devin fie o masă dulce şi lipicioasă, păstrată în borcane sigilate de sticlă în pivniţă şi întinsă, în jumătatea rece a

anului, pe felii de pâine – care au şi ele o poveste asemănătoare a provenienţei, de la grânele galbene de pe câmp, saturate de lumină şi căldură, la făina albă uscată şi apoi la pâinea moale, vag umedă, cu coajă crocantă –, fie un lichid roşu translucid, concentrat, dulce şi puţin vâscos, păstrat în sticle peste toamnă şi iarnă şi vara amestecat cu apă într-un pahar şi băut în picioare în bucătărie sau la masa luată afară, la umbra merilor, nu departe de tufele de coacăz, dar asociat deja nu cu ele, ci mai mult cu sticla în care se ţine şi cu vara, anotimpul în care îl bem. Toate lucrurile de care ne înconjurăm parcurg trasee asemănătoare, care nu sunt neapărat lungi în sens geografic, dar care, străbătând diferite sfere ale vieţii, sunt ca nişte călătorii mini-transcontinentale sau micro-interstelare, şi, dacă înţelegem asta, atunci viaţa cea mai bogată poate fi trăită într-o casă cu grădină, cu iarbă în curte, cu pomi fructiferi şi cu tufe de fructe de pădure.

PLOAIE DE VARĂ

În timp ce stăteam aici şi scriam, a început deodată să plouă, în mijlocul zilei, pe 10 iunie 2016. Picături în cădere vertiginoasă au brăzdat aerul complet fără veste. Nu erau stropi mari, nu duruiau pe acoperiş, ci loveau suprafeţele uşor, într-un şopot moale. Cerul de deasupra copacilor de pe deal, de lângă cimitir, era albastru, în spatele lor păreau să plutească în derivă nori albi, unii sclipind în razele soarelui, încât ploaia avea un aer ireal. Lumina şi din cer, şi din curte o contrazicea, şi poate asta este însăşi definiţia irealităţii, prezenţa simultană a doua entităţi care se exclud reciproc. Dar ploaia de vară nu are nimic bizar, nu e acea formă de irealitate pe care ar reprezenta-o, de pildă, imaginea fiicei mele mergând pe aleea de dale din curte dacă în acelaşi timp aş vedea-o în bucătărie. Mai degrabă, irealitatea ploii de vară ascute simţurile şi-i permite să apară în adevărata ei formă, unică:

ploaia aceasta cade pentru prima oară. A plouat timp de câteva minute, atât de rapid, încât ai fi zis că o perdea de fire argintii neîntrerupte atârnă în aer deasupra ierbii,

apoi s-a oprit la fel de abrupt, lăsând peisajul exact ca înainte, doar mai ud. Dalele erau întunecate, iarba sclipea, câţiva stropi se prelingeau încet pe frunzele sălciei şi cădeau unul câte unul la pământ. Ceva mai târziu, după ce totul se uscase, a plouat din nou. A doua ploaie a fost altfel, a început încet, cu doar câteva picături, de parcă şi-ar fi pipăit drumul. Stăteam în hol cu fiica mea cea mică în poale, punându-i sandalele, şi uşa era deschisă, aşa că am văzut stropii mari spărgându-se pe dalele de afară. Treptat au devenit mai deşi, şi, în timp ce ne îndreptam spre maşină, a început să toarne. Dar picăturile cădeau la distanţă unele de altele, în timp ce soarele strălucea pe gazon, şi, cum mergeam în spatele fiicei mele, care o luase la fugă ţipând „plouă! plouă!”, m-am gândit că şi asta e o ploaie neobişnuită. Cât timp am condus până la magazin, picăturile au bătut darabana în parbriz, şi, cu toate că ştergătoarele le măturau imediat, geamul s-a acoperit cu o peliculă de apă. În parcarea magazinului, unde oamenii alergau de la maşină înăuntru sau veneau în fugă înapoi, domnea o atmosferă emoţionată, se râdea, se zâmbea, se comenta vesel, aşa cum se întâmplă uneori când plouă după săptămâni de soare şi când toată lumea ştie că o să se termine repede, spre deosebire de ploile de toamnă şi de iarnă, care generează o stare de spirit mai posacă sau mai resemnată în situaţii sociale. Când am ieşit din magazin, ploaia se oprise. Pe asfalt se formaseră băltoace, capota sclipea, o parte din maşinile care treceau aveau încă pornite ştergătoarele. Soarele strălucea, dar spre nord-est, deasupra copacilor de pe marginea şoselei, cerul era aproape negru. Am pus plasele cu cumpărături în spate, pe jos, i-am prins fiicei mele centura în scaunul de maşină, am urcat pe locul din faţă, am pornit motorul, am dat înapoi şi am luat-o la deal spre cerul plumburiu, care reliefa coroanele verzi întunecate ale copacilor înşiraţi în lungul drumului. De undeva departe a bubuit un tunet.

LILIECI

Liliecii sunt făpturi ieşite din comun în atâtea

privinţe, încât e uşor să ni-i închipuim ca pe o excepţie bizară, supravieţuitori ai unei epoci în care fiinţele se deosebeau radical de ceea ce suntem noi azi. Dar adevărul este că există atât de multe tipuri de lilieci – fiecare a patra specie de mamifere este liliac –, încât iată-i mai degrabă în centrul biosferei contemporane. Suntem mai puţin deprinşi cu ei decât cu alte animale sau păsări, precum şoarecii sau ciorile, porcuşorii de Guineea sau fazanii, nu doar pentru că liliecii sunt animale nocturne şi sfioase care zboară – aşa sunt şi bufniţele, de pildă –, ci şi din cauza a ceva ce are de-a face cu făptura lor cea mai lăuntrică, modul lor de fiinţare atât de idiosincratic, încât şi l-au făcut numai al lor – şi exact lumea aceasta este incomensurabilă cu a noastră. Cu bufniţele împărţim aceeaşi realitate, cu liliecii nu. Pentru nişte animale atât de mici, liliecii ating vârste remarcabile, de până la patruzeci de ani, şi asta face ca experienţa lor să fie foarte diferită de a şoarecilor, de pildă, care nu trăiesc decât un an sau doi. Şi, fiindcă liliecii sunt mamifere, în timp ce toate celelalte făpturi zburătoare sunt fie păsări, fie insecte, e posibil ca ei să perceapă zborul altfel, ca zborul lor să fie o experienţă unică, nemaiîntâlnită în lume. Şi, deşi există multe fiinţe oarbe, încete şi legate de pământ, care vieţuiesc în medii şi urmează tipare de comportament ce favorizează celelalte simţuri, liliecii se deplasează extraordinar de repede cu ajutorul ecolocaţiei şi în spaţii care alternează între închis şi deschis, de exemplu, printre clădirile din oraş sau printre copacii din pădure. Iar viaţa aceasta într-o realitate întunecată, sonică, este şi ea o experienţă singulară. În anii când am locuit la Malmö, un liliac zbura înainte şi înapoi printre ziduri şi acoperişuri în serile de primăvară, îl vedeam de la etajul şapte, de pe balconul unde ieşeam să fumez, vâjâia câteodată prin aer la numai câţiva metri de mine, cu mişcările smucite caracteristice speciei. Poate zbura aşa de cinci ani, poate de treizeci, n-aveam să ştiu niciodată. Cum n-o să ştiu niciodată ce simţea, ce imagini îi umpleau mintea în timpul

zborului. Sunetele pe care le emitea, cu o frecvenţă aflată în afara câmpului meu auditiv, se răsfrângeau în ziduri, şi durata ecoului îi dădea de înţeles dacă spaţiul din faţă e închis sau deschis. Ce vedea? Nu cărămizi sau ciment, hornuri sau cornişe, ci doar ceva de care trebuia să se ferească, obstacole. Dar sonarul liliecilor nu e în niciun caz rudimentar, dimpotrivă, e extrem de sensibil, fiindcă le permite să localizeze în aer chiar şi insecte minuscule. E ca o reţea foarte densă în care lumea apare în adâncime inversă, cam ca o jucărie din aceea cu un cadru plin de ace mici de metal, în care îţi poţi apăsa faţa ca să-ţi vezi trăsăturile apărând ca nişte goluri pe partea cealaltă. Liliecii nu pot pluti ca păsările, trebuie să dea din aripi ca să rămână în aer, şi asta înseamnă un mare consum de energie: inima lor bate de cinci sute de ori pe minut. Iarna, când nu mai sunt insecte, hibernează, intră într-o stare în care procesele lor vitale se reduc la minimum, şi se apropie de graniţa morţii, căci inima le bate acum de numai patru ori pe minut. Apoi, când se trezesc în primăvară şi inima începe să le bată mai repede, oare revin imediat la ei înşişi şi la viaţa care îi aşteaptă? Sau se simt aşa cum ne simţim noi uneori când ne întoarcem acasă după o vacanţă lungă, şi totul are parcă o aură vagă de stranietate? Cel mai probabil, ei abia dacă şi-au recepţionat absenţa din lume, probabil recad în ei înşişi şi în existenţa lor într-o fracţiune de secundă. Dar poate îi suficient ca să înceapă să aibă din nou o senzaţie de satisfacţie sau chiar de plăcere: se aruncă încă o dată în reţeaua impresiilor sonore şi zboară prin labirintul propriei minţi.

BARCĂ DE PESCUIT

Fiecare obiect a cărui formă este dictată de necesitate se „stabilizează” foarte repede, stadiul iniţial de experimentare se reduce treptat la o formă standard, cea care s-a dovedit a funcţiona cel mai bine. Astăzi, toţi ochelarii sunt fixaţi de o tijă subţire care înconjoară tâmplele şi ale cărei capete sunt îndoite în aşa fel încât să

se potrivească după urechi. Monoclul şi pince-nez-ul au ieşit din uz. Toate bicicletele au azi două roţi de aceeaşi mărime; velocipedul, cu o roată imensă în faţă şi una foarte mică în spate, s-a dovedit în scurt timp nepractic. Regula se aplică şi invenţiilor străvechi, pe care oamenii le utilizează de mii de ani şi a căror formă a fost probabil şlefuită cu multă vreme în urmă şi transmisă apoi fără schimbări prin curgerea nesfârşită a timpului. Vasul în care se prepară şi se serveşte mâncarea, carafa de apă, cuţitul de tăiat carne, plugul de arat, ambarcaţiunile care navighează pe râuri, lacuri şi mări. Forma fundamentală a unei ambarcaţiuni, care se îngustează la prova pentru a despica în mod cât mai eficient suprafaţa apei şi valurile şi se îngustează şi la pupa pentru a da bărcii stabilitate dacă are o anumită mărime, a rămas aceeaşi, indiferent că e acţionată de vâsle, zbaturi sau pânze, indiferent că e mare sau mică, că transportă pasageri sau mărfuri, că e de pescuit sau de război. Motorul a fost revoluţionar în multe privinţe, dar nu pentru nave, căci forma lor era deja perfectă, iar motorul a fost pur şi simplu integrat în ea. Nu că m-aş fi gândit la toate astea la vremea când am cumpărat prima noastră barcă – mare, de lemn, cu motor –, care a fost coborâtă cu grijă, într-o zi de primăvară, pe un suport de bârne instalat în curte, de macaraua montată pe un camion parcat afară, pe stradă, de cealaltă parte a gardului viu. O cumpărase tatăl meu. Locuiam pe o insulă, şi poate el avea impresia că barca ţine de modul de viaţă pe o insulă sau de viaţa lui, de felul cum şi-o imagina el pe atunci. Era un Volvo Penta, un model tradiţional, cu cele două extremităţi identice, construită din lemn, cu muchii suprapuse şi cu motor încorporat. Era relativ lată şi se mişca încet, motorul huruia liniştitor la viteză normală şi împroşca sălbatic cu apă la viteză maximă. Am ajuns s-o cunosc bine, fiindcă mie şi fratelui meu ne-a revenit sarcina de a-i coji vopseaua şi lacul în primăvara aceea, cu nişte răzuitoare triunghiulare, şi de a o netezi apoi cu şmirghel, în vreme ce tata lăcuia carena şi o vopsea pe

dinăuntru. Era o muncă plicticoasă şi monotonă, în timpul căreia auzeam vocile şi strigătele celorlalţi copii, şi n-am simţit, fireşte, nicio clipă plăcerea specială a accesului la o îndeletnicire arhaică, aşa cum e pregătirea unui vas de lemn pentru lansarea la apă: copiii trăiesc în prezent, şi noi voiam pur şi simplu să mergem să ne jucăm, ca toţi ceilalţi. Şi totuşi, când macaraua a venit într-o zi de iunie şi a ridicat barca din curte şi puţin mai târziu a coborât-o pe apă la câteva sute de metri mai încolo, am trăit un vag sentiment de satisfacţie legat de munca pe care o făcusem, m-am simţit bine că lemnul fusese pregătit şi nu putea fi pătruns de apă. L-am uitat însă repede, barca a devenit în scurtă vreme parte din viaţa de zi cu zi, deschizând doar din când în când poarta către fantastic, ca atunci când pluteam încet pe canalul îngust şi prin apa rece şi limpede se zărea fundul verzuliu al mării sau când, la gura fiordului, vedeam peştii argintii ridicându-se la suprafaţă din adânc după ce muşcaseră nada, zvârcolindu-se cu disperare în undiţă ca să scape cu viaţă, cât de tare trebuia să le strângi în mână corpul neted şi încordat ca să nu se mai mişte şi să le poţi scoate cârligul din gură şi cât de moi se făceau dintr-odată pe urmă. Tata fuma pipă la vremea aceea, şi mi-l amintesc aşezat pe banca de la pupa cu pipa în gură şi cu mâna pe cârmă, în timp ce barca ieşea agale din strâmtoare, duduind surd. Şi ţin minte cum mă gândeam că e ceva în neregulă, ceva care nu se potriveşte, că barca e prea înceată pentru el. Acum mi se pare că era modul meu de copil de a înţelege un lucru fundamental despre el: că viteza dinăuntrul lui era mai mare decât viaţa pe care o ducea, şi că nu era decât o chestiune de timp până când forţa acestei asimetrii avea să-l arunce de pe traiectoria care includea banca de lemn, pipa, casa şi copiii pe o altă traiectorie, mai rapidă şi mai nestăvilită.

LUP

Faptul că realitatea se schimbă categoric mai repede decât limbajul cu care o descriem se vede în relaţia

noastră cu animalele, pentru că, în copilăria mea, în anii ’70, lupul era încă foarte prezent în cultură, cu toate că deja nu se mai întâlnea în natură, cel puţin nu în Norvegia. Îmi amintesc de o seară când stăteam în bucătărie şi i-am spus mamei că mi-e o foame de lup, iar ea m-a întrebat dacă mi-e cunoscut cuvântul „lupeşte”, derivat din „lup”, care înseamnă şi „lacom”. Nu-l ştiam, dar ştiam foarte bine ce e lupul. „Lup singuratic”, aşa se numea un om care îşi ducea viaţa după propriile reguli, ca eroii de western Morgan Kane sau Jonah Hex. Pentru ei, a fi singur era un lucru bun, iar lupul nu era aici o imagine a singurătăţii, ci a voinţei. Era o consolare, o stare ideală. În norvegiană, lupului i se mai zicea în popor *grăbein* („picioare cenuşii”), *grâtass* („labe cenuşii”) sau *varg* (din vechea germanică *var gr*.

„Tâlhar” sau „haiduc”), mi-a spus mama. Ştiam că lupii vânează în haită şi că urlă la lună. Ştiam şi că în poveşti lupul e personajul crud, vulpea e vicleană, iar ursul, cumsecade şi cam neghiob. Mai târziu am aflat că lupul – cumplitul Fenrir sau Fenris – este cel care aduce sfârşitul lumii în mitologia nordică, în timp ce vârcolacul, jumătate om, jumătate lup, e o figură demonică destul de des întâlnită în benzi desenate, filme şi cărţi. Cu lupi adevăraţi, pe de altă parte, n-am avut niciodată de-a face, n-am locuit nicăieri unde să existe lupi, aşa că acum câţiva ani, când, într-o zi, în timp ce străbăteam cu maşina câmpia de la Tâgarp din Osterlen, chiar după ce trecusem de gara abandonată, am văzut un animal gonind în salturi peste mirişti, primul meu gând a fost că e o vulpe, căci sunt o mulţime de vulpi în zonă, deşi nu semăna cu niciuna din vulpile pe care le văzusem, alerga altfel şi era cenuşiu, costeliv şi cu picioare lungi. Să fi fost un lup? Chiar pe atunci circula în ziare o ştire că un lup ar umbla în libertate prin Skåne, venise, se presupunea, din Småland, şi îi puteai urmări itinerarul pentru că, la intervale regulate, omora oi prin fermele din regiune, generând articole de ziar mai mult sau mai puţin identice, cu

fotografii de animale mutilate şi de fermieri ale căror figuri exprimau tristeţe, furie sau disperare. Aşa că, după ce am zărit de la mare distanţă animalul care gonea peste câmpuri, am devenit tot mai convins că fusese exact lupul acela. Văzusem lupi şi înainte, dar numai în grădini zoologice. Faptul că acum îl surprinsesem alergând liber peste câmpuri era cu totul altceva, era ca şi cum aş fi intrat în contact cu o altă eră, când codrii erau adânci, oamenii, puţini, iar animalele, numeroase. Dar în prezent, pe câmpurile din Osterlen, sub cerul albastru palid, toate acestea erau greu de asociat cu animalul slab, jigărit şi cu picioare lungi care fugea peste miriştea alb-gălbuie cu mişcări atât de eficiente. Dacă într-adevăr văzusem un lup. Cel care bântuia prin Skåne era probabil un animal tânăr şi neexperimentat şi ajunsese aici, unde nu mai existau lupi încă din secolul al XIX-lea, după ce-şi părăsise haita sau fusese alungat din ea. Probabil începuse să rătăcească la întâmplare şi apoi, când peisajul se deschisese şi pădurile dispăruseră, mersese înainte, în parte pentru că aici era pradă din belşug, pe care putea s-o prindă şi s-o omoare ca prin vis, dând raite fără să întâmpine nicio rezistenţă, când sângele cald ce ţâşnea din gâturile sfâşiate îl aţâţa tot mai tare – o agresiune provocată nu doar de setea de sânge, ci şi, în egală măsură, de faptul că nu exista sfârşit, că moartea nu oprea totul, aşa cum fusese el obişnuit până atunci.

La ceva timp după ce văzusem animalul de pe câmp am primit, într-o dimineaţă devreme, un telefon. Una dintre fiicele noastreâşi petrecuse noaptea acasă la o colegă de şcoală, şi acum mă suna mama fetei: părinţii ei deţineau cea mai mare fermă din zonă şi voiau să vin s-o iau pe fiica mea, deşi era abia opt dimineaţa, pentru că venise lupul şi le furase din oi. Vocea femeii era plină de o furie înăbuşită, am simţit-o că e revoltată, îndurerată şi neliniştită. În drum spre casă, aşezată pe scaunul din dreapta, fetiţa mea a zis că ea speră ca lupul să nu fie împuşcat, fiindcă aşa e el.

— Nu le-ai spus asta, sper? am întrebat-o.

— Nu, ce, am înnebunit? a răspuns ea.

Şi iată cum noi doi, un slujbaş al culturii şi fiica lui, care trăim cât se poate de departe de animale şi de natură, am devenit iubitori de lupi, în timp ce fermierii, care-şi petrec viaţa crescând animale şi îngrijind pământul, au ajuns să urască lupii şi să apară a doua zi în ziar lângă leşurile schilodite, în timp ce tânărul lup îşi continua goana prin peisajul larg deschis, fără să aibă habar ce reprezintă, până când, la câteva săptămâni după aceea, a fost împuşcat.

LACRIMI

Ochii, cu corpul vitros şi membranele lor, sunt umeziţi în permanenţă, sunt tot timpul acoperiţi de o peliculă subţire de apă, ca să nu se usuce şi ca praful şi mizeriile să nu se lipească de ei. Apa aceasta provine dintr-o cavitate de mici dimensiuni, ca un săculeţ, aflată sub pielea de la colţul ochiului, şi printr-un canal îngust ajunge afară, pe suprafaţa relativ mare a ochiului, unde este distribuită uniform de pleoapă, care acţionează cam ca o cârpă udă pe un geam. Sau poate o imagine mai bună sunt ştergătoarele care mătură parbrizul unei maşini, pentru că totul se întâmplă automat, fără ca noi să ne gândim sau să planificăm ceva dinainte. Cantitatea de apă este reglată de hipotalamus, centrul de control asupra proceselor autonome ale organismului, cele care au de-a face cu temperatura corporală, ritmurile circadiene, senzaţia de foame, gândirea şi digestia. În mod normal, cantitatea de apă de la suprafaţa ochiului e atât de mică, încât nici măcar nu poate forma picături, ci dispare nevăzută în minusculele perforaţii de sub ochi. Picături se formează doar atunci când se produce ceva ieşit din comun, fie pentru că ochiul e iritat – prin contact direct, de pildă cu o crenguţă sau cu un fir mai mare de praf, sau prin contact mai puţin direct, de exemplu cu gazul eliberat de ceapa tăiată –, fie atunci când tuşim, strănutăm sau vomităm. Atunci ochiul se umple deodată de apă, printr-o reacţie

reflexă în care surplusul de lichid se strânge în colţul ochiului şi formează nişte stropi enormi care par din perspectivă obişnuită şi care fie se scurg pe lângă rădăcina nasului şi apoi pe obraz, fie, când capul e aplecat înainte, se desprind în mici ciorchini şi cad prin aer, ca picăturile de ploaie. Stropii aceştia, care se deosebesc de ploaie prin faptul că sunt săraţi, sunt ceea ce numim lacrimi. Gândurile noastre nu au nicio influenţă nici asupra muncii permanente de curăţare şi mentenanţă efectuate de acest lichid, nici asupra apariţiei reflexe a lacrimilor; totul se petrece exclusiv în acele părţi ale corpului care se guvernează singure şi pe care gândirea noastră le poate doar observa, dar niciodată pătrunde sau schimba. Când îngenunchem în faţa vasului de toaletă şi vomăm, ochii ni se umplu de lacrimi, iar vederea ne devine fluidă şi tremurată, indiferent că ne place sau nu. Această distribuire independentă de conştiinţă a lichidului care umezeşte ochiul este o trăsătură pe care fiinţele umane o au în comun cu toate mamiferele. Specific oamenilor este faptul că lacrimile pot lua naştere şi ca urmare a unor emoţii puternice, cu alte cuvinte, independent de acest sistem mecanic de mentenanţă, lucru complet necunoscut altor specii. Faptul că ochii noştri se umplu de apă sărată când suferim, când ne simţim disperaţi sau neputincioşi, iar viaţa noastră interioară capătă astfel o expresie exterioară prin limbajul unui lichid, este unul dintre cele mai frumoase fenomene naturale pe care mi le pot închipui. Dar exact pentru că sunt un fel de limbaj, lacrimile sunt adoptate de cultură, fiind reglementate şi supuse unui sistem de valori.

Să ne imaginăm, de dragul argumentaţiei, un om perfect natural – deşi presupun că asta e ceea ce s-ar chema o contradicţie în termeni. Omul acesta ar plânge de fiecare dată când simte nevoia, făţiș și fără nicio inhibiţie, şi toate fluctuaţiile din viaţa lui interioară, toate reacţiile Cmoţionale ar fi la vedere, exact ca la un copil mic, la care trăsătura cea mai vizibilă este că nu ascunde nimic, nu are

niciun secret. Iar pentru că societatea şi sfera socială se construiesc în jurul dinamicii dintre închis şi deschis, dintre secret şi accesibil, în care nespusul e întotdeauna mai important decât spusul – la fel cum ceea ce nu e folosit, ci economisit, e întotdeauna mai important decât ceea ce e folosit imediat –, cel care plânge fără rezerve, care dezvăluie totul, ar fi o persoană necivilizată. În nord, unde am crescut eu, a nu vorbi despre emoţii şi a nu le exprima a fost dintotdeauna un ideal, şi asta probabil pentru că acolo nimic n-a fost spontan, totul a trebuit să fie întotdeauna planificat, economisit, prea puţine lucruri au fost vreodată disponibile pentru a fi savurate imediat, au trebuit mai degrabă amânate, ţinute pentru mai târziu. Plânsul meu continuu, dezinhibat, în copilăria mică, pentru orice mărunţiş era considerat un defect, căci în felul acesta mă arătam incapabil să economisesc, să întârzii, să aştept, iroseam totul imediat, dezvăluind în acelaşi timp secrete despre mine însumi şi expunându-mi slăbiciunea. Lacrimile produse de emoţie sunt şi ele mecanice şi automate, eliberate în mod autonom, aşa încât cel care vrea să le împiedice trebuie să înveţe să nu se lase cuprins de acele sentimente care, ajungând la un anumit nivel de intensitate, eliberează automat lacrimi, ci să stea departe de ele, cam aşa cum, pe vremuri, trebuia să stai departe de porumbul pentru sămânţă chiar şi în anii cu recoltă proastă sau pe timp de foamete. Doar la momentul potrivit şi atunci când suferinţa cuiva era oricum evidentă, de pildă, la o înmormântare, puteai da voie lacrimilor să curgă liber şi fără restricţii, într-o risipă de emoţie asemănătoare cu festinul la care te puteai deda în miezul iernii, de Crăciun, şi pentru care economisiseşi şi te zgârciseşi atâta vreme – acea exuberantă eliberare anuală din constrângerile impuse de viaţă.

MIXER ELECTRIC

Aproape orice obiect făcut de oameni seamănă, într-un fel sau altul, cu ceva din natură: trenul, cu o omidă sau un vierme, maşina, cu un gândac, casa, cu o vizuină,

elicopterul, cu acele seminţe de copac care se rotesc la sfârşitul verii prin aer cu ajutorul unor elice naturale, aspiratorul, cu trompa unui elefant, vasul de toaletă, cu o marmită, iar apa care curge pe laturile lui netede, cu o cascadă. Cu ce seamănă mixerul electric? Nu cu un colibri, deşi amândouă sunt în mişcare rapidă şi în acelaşi timp staţionare, nici cu o pasăre de baltă, care, asemenea mixerului, are picioare lungi şi subţiri. Nu, mixerul există de sine stătător: e un aparat de amestecat, cu două teluri ca nişte turbine prinse de capătul a două tije care se înfig dedesubtul unui motor compact, în formă de cub, fiecare în gaura ei, şi care încep să se rotească atunci când pornim aparatul. Mişcarea este transmisă celor două teluri de metal, care seamănă cu nişte cuşti sau globuri mici. În partea de sus a cubului se află un mâner cu ajutorul căruia ghidăm aparatul. Deşi e mic, nu mai mare decât o coţofană, odată ce-l pornim, mixerul domină complet bucătăria, uneori chiar şi camerele adiacente, prin zbârnâitul său strident, irascibil, care creează temporar în casă un centru sonor. Pentru un copil mic, bâzâitul acesta poate fi înspăimântător, ceea ce nu trebuie să ne mire, fiindcă sunetul iese dintr-o maşinărie cu aspect inofensiv şi este amplificat de materialul castronului – câteodată, când ţelurile sunt apăsate pe fundul unui vas de plastic, se produce un sunet ascuţit, aproape sfredelitor –, ba, mai mult, dacă vor să spună sau să ceară ceva copilului, adulţii ridică adesea vocea ca să acopere gălăgia, iar copilul probabil nu pricepe de ce. Încăperea se transformă deodată într-un infern, aşa că e de înţeles dacă el începe să plângă. Groaza însă i se va potoli treptat, în parte fiindcă va ajunge să asocieze vederea aparatului cu ceva bun: cu mixerul facem frişcă pentru prăjituri sau fructe proaspete, amestecăm aluatul pentru clătite ori gofre, aşa că, deşi produce un sunet infernal, aproape întotdeauna promite totuşi ceva gustos. Eu personal am ajuns să-l folosesc foarte rar; pentru gofre, clătite sau frişcă am un tel obişnuit, care îmi dă o senzaţie mai plăcută: e mai simplu

şi mai puţin zgomotos. Cum rezultatul e acelaşi – amestecul pentru gofre şi clătite se transformă într-un aluat care poate fi prăjit, iar smântână cu zahăr devine pufoasă forţa mâinii şi forţa motorului sunt egalizate şi devin amândouă o chestiune de consum de energie, a cărui natură mi-a scăpat întotdeauna. Mixerul sau telul electric, cum îi mai putem spune, acest colibri al ustensilelor de bucătărie, este legat la reţeaua electrică printr-un cablu, şi ceea ce face paletele să se mişte este curentul electric care trece prin acest cablu. Cantitatea de curent de care aparatul are nevoie ca să bată frişca poate fi măsurată. Electricitatea, fenomenul cu care trebuie comparată mişcarea mâinii mele, este produsă în hidrocentrale, de turbine, în centrale electrice pe cărbune sau eoliene ori în reactoare nucleare, cu alte cuvinte, de forţa apei curgătoare, a vântului, a cărbunelui arzând sau a reacţiilor nucleare controlate. Dar, dacă electricitatea trebuie produsă ori extrasă înainte de a putea fi folosită, micul efort pe care îl fac eu nu pare să fie nici produs, nici extras din nimic, are loc aproape imperceptibil, e o mişcare ca oricare alta, şi nu mă simt nici golit, nici stors de nimic când îl închei, poate doar puţin înţepenit, dar capabil să funcţionez în continuare ca şi până atunci. Faptul că „a funcţiona în continuare”, adică a face ceva, înseamnă întotdeauna şi a cheltui energie, a consuma combustibil, n-a devenit probabil evident decât după inventarea motoarelor – care, într-un fel, a fost şi inventarea noastră, pentru că activităţile noastre au devenit separate de noi, necesitând o anumită cantitate de energie, devenind deci o entitate aparte sau o funcţie a noastră. Faptul că putem acum pune apa să facă frişcă, cărbunele să ne spele pe dinţi, ţiţeiul să ne transporte în diverse locuri, vântul să ne spele rufele şi reacţiile din nucleii atomici să ne aspire praful din casă ne permite să ne economisim mişcările, dar această putere pusă deoparte nu ne face mai viguroşi, dimpotrivă, devenim mai debili şi mai graşi, aşa că, pentru a compensa, ieşim seara din casă şi o luăm la fugă pe

străzi, irosindu-ne energia în mod absolut inutil, ne stoarcem pur şi simplu de puteri fără a produce nimic folositor nimănui, şi în privinţa asta putem spune că oamenii şi-au făcut-o cu mâna lor, sau, în alt fel, că nu există nimic mai omenesc, că aceasta este cea mai mare izbândă a omului, ceea ce-i oferă supremaţia în lumea animalelor: să fie fiinţa care aleargă fără ţintă.

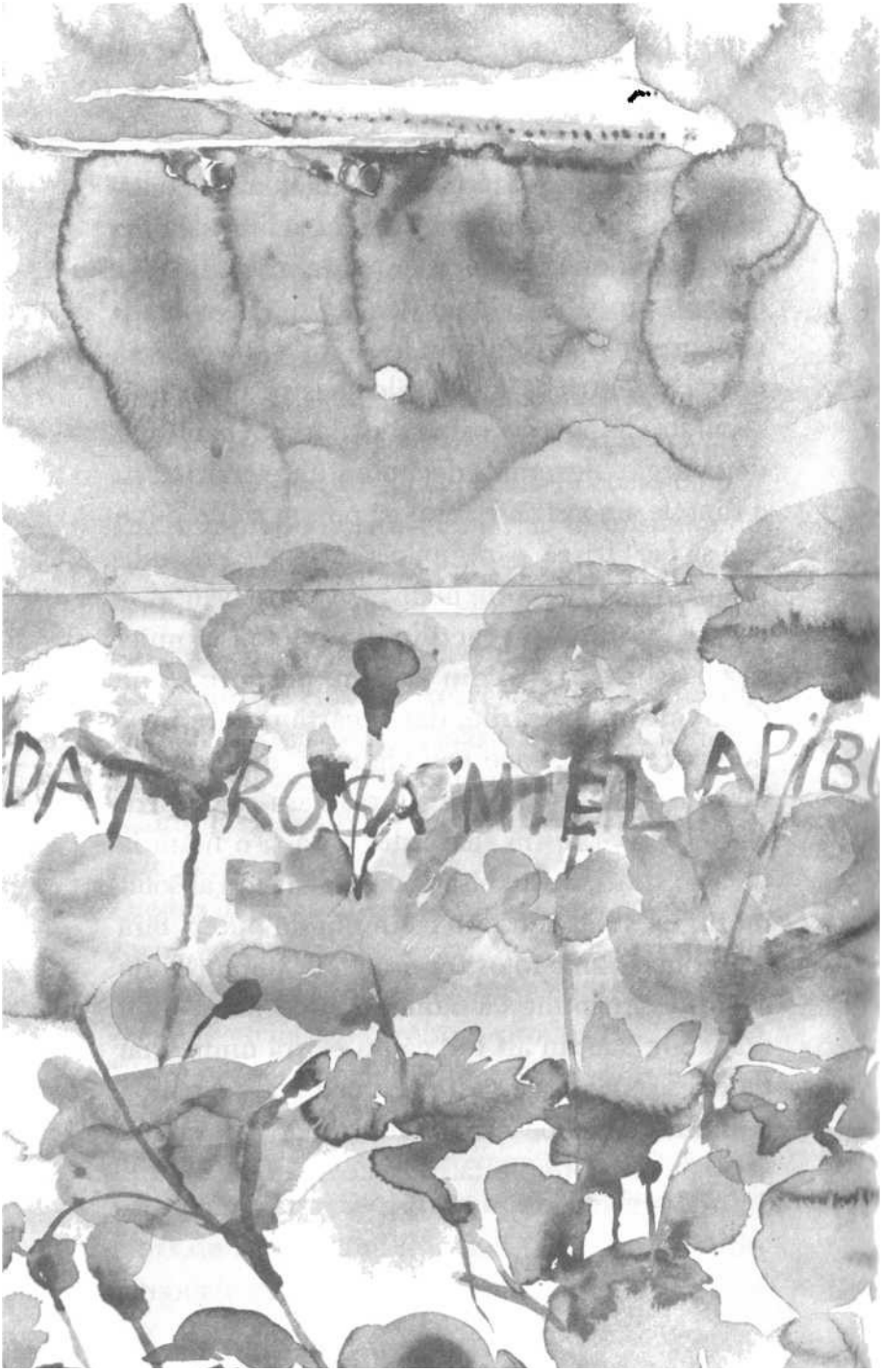
DAT ROSA MIEL AP/BU

JURNAL, IUNIE

Miercuri, 1 iunie 2016

E seară, trecut de opt şi jumătate. Soarele încă luminează copacii de deasupra cimitirului, cărora le văd vârfurile de aici, pe fereastră. Toată ziua vântul a bătut cu putere dinspre est. Crengile se mişcă fără încetare şi par să urmeze ritmuri diferite, unele unduind încet, altele mişcându-se spasmodic, intermitent, altele trasând cercuri prin aer, şi în timpul acesta frunzişul sclipeşte în soare, iar lumina din văzduh îl străbate la intervale neregulate şi mereu în alt loc. E o întreagă orchestră a mişcărilor, din care fac parte chiar şi copacii de aici din curte, salcia joasă, despletită, ale cărei crengi cresc atât de dese şi de plecate, încât aduce puţin cu un cocker spaniol – acum câteva zile am încercat s-o mai tund pe o latură, şi nu m-aş fi mirat dacă în frunzişul des ca o blană s-ar fi ascuns o pereche de ochi –, şi castanul impunător s-au zbuciumat şi ei şi s-au legănat toată ziua înainte şi înapoi, în sus şi-n jos, ca nişte corăbii ancorate în mare pe furtună. În timp ce stăteam aici mai devreme, m-am gândit de fapt la ocean, căci vântul vâjâia atât de tare, încât îmi amintea de vuietul cu care valurile izbesc uscatul, iar copacii, mai ales mesteacănul, păreau întinşi şi răsfiraţi cu totul, ca nişte pânze late verzi. Mi-a plăcut gândul acesta şi îmi plăcea şi şuierul vântului, mă simţeam parcă înconjurat de o activitate febrilă, ca şi cum în preajma mea se desfăşura un proiect de anvergură. Şi îmi plăcea că în mijlocul tuturor cântă păsările, dar parcă mai înăbuşit, dintr-un adânc mai mare ca de obicei.

Tu dormi. Tocmai am fost sus să iau volumul pe care am început să-l citesc ieri, *Cartea de vise* a lui Swedenborg, şi, când am trecut pe lângă tine, *Oliţa lui Sam* de Barbro Lindgren, cartea care-ţi place cel mai mult în ultima vreme, îţi acoperea faţa. Am dat-o la o parte, şi tu ai deschis ochii şi te-ai uitat la mine, dar fără vreun semn că mă recunoşti, şi în clipa următoare zăceai din nou cu pleoapele închise, respirând încet. Azi ar fi trebuit să scriu,

plănuisem să termin bucata despre cinism şi apoi să scriu încă una, poate despre limacşi, dar am primit un apel de la grădiniţă, ni s-a transmis că ai febră şi că te-ai plâns de burtică. Mama ta plecase la Copenhaga, avea o întâlnire la prânz cu agentul ei, aşa că n-am avut de ales: am urcat în maşină, am venit la grădiniţă şi te-am luat acasă. Îţi place mult să mergi cu maşina, deci n-a fost greu să te conving să vii cu mine, şi-ţi place şi să te exprimi, aşa că, atunci când se întâmplă lucruri noi, te amuză să rosteşti cuvintele care le numesc.

— Anne bolnăvit, merge acasă cu tati, ai spus, şi: Anne doare burtica, merge cu maşina, în scăunel.

Ieri-seară te-ai uitat la mine cum strângeam sacii de dormit ai surorilor tale, care azi au plecat într-o tabără şcolară, şi ai spus:

— Tati tânge! Tati tânge!

Ieri-dimineaţă, când a plouat tare şi undeva aproape a lovit trăsnetul, iar tunetul gemea deasupra casei, şi în hol, în timp ce ne pregăteam să plecăm la grădiniţă, domnea o atmosferă emoţionată, ai strigat:

— Luna! Luna! şi te-ai dus pe scara care urcă la etaj, de unde poţi privi cerul printr-o ferestruică.

Îţi dăduseşi seama că străfulgerările şi bubuiturile vin din cer, şi, cum tu asociezi cerul cu luna, ai crezut probabil că luna provoacă toate astea.

Nu erai chiar atât de bolnavă, s-a dovedit, aveai doar puţină temperatură, nimic altceva. Mi-am adus calculatorul în camera de zi, ţi-am pus *Laban*, *mica fantomă* pe Netflix şi am încercat să citesc manuscrisul unui prieten, dar nu prea a mers, tu voiai să stai în braţe la mine, iar eu eram de fapt prea somnoros ca să mă pot concentra.

Am adormit vreo jumătate de oră cu tine pe piept, apoi, când te-am dus sus în pat şi m-am întins să citesc în camera vecină, am adormit şi eu. Am dormit amândoi timp de două ore şi jumătate. Când m-am trezit, a trebuit să te trezesc şi pe tine, ca să putem ajunge la vreme la şcoală

să-l luăm pe fratele tău. Ţi-am scos pampersul, ţi-am pus chiloţei şi nişte haine noi – o fustiţă înflorată pe care o cumpărasem la Simrishamn cu câteva zile în urmă şi un pulover alb –, te-am aşezat în maşină şi am plecat spre Ystad. L-am dus pe fratele tău la frizeriţă, care avea câteva minute de pauză între doi clienţi şi a fost de acord să-l tundă în viteză. L-a tuns foarte scurt, pe la tâmple cu aparatul, şi l-a vopsit verde cu o vopsea care se ia după prima spălare, deşi el ar fi preferat una mai rezistentă. Tu te-ai jucat o vreme la nişte leagăne, ţi-am cumpărat o pălăriuţă galbenă, am mâncat toţi nişte hamburgeri la un restaurant înainte să plecăm spre casă, unde ne aştepta mama, şi eu am venit aici să răspund la e-mailurile adunate în ultimul timp.

În vara lui 1743, Swedenborg îşi începe jurnalul la Ystad cu următoarea relatare sumară:

Pe data de 21 iulie 1743 am plecat din Stockholm şi am ajuns pe 27 la Ystad, după ce am trecut prin oraşele Talje, Nyköping, Norrköping, Linköping, Gränna, Jonköping. Am întâlnit-o la Ystad pe contesa De la Gardie cu cele două domnişoare ale ei şi cei doi conţi, contele Persen, maiorul Lantingshausen şi magistrul Klingenberg. Pe 31 au sosit şi generalul Stenflycht cu fiul său şi căpitanul Scheckta.[1]

Cred că oraşul Ystad unde a stat Swedenborg în zilele acelea de vară, înainte să plece mai departe pe mare către Stralsund, în Germania de azi, nu se deosebeşte prea mult de Ystadul prin care ne-am plimbat astăzi mai devreme. Câteva case din centrul vechi datează din secolele al XV-lea şi al XVI-lea, multe sunt din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, şi, cu toate că între timp au apărut asfaltul, cimentul, autovehiculele şi bărcile cu motor, structura oraşului e aceeaşi: portul ca o scenă şi casele grupate ca scaunele dintr-o sală de recepţii în jurul câtorva mici pieţe şi parcuri. Ceea ce s-a schimbat e viteza.

1 Text citat după traducerea Gabrielei Melinescu din ediția apărută la Editura Univers, București, 1995, p. 10 (n.tr.)

Călătoria lui Swedenborg de la Stockholm la Ystad a durat şase zile, o distanţă pe care eu o parcurg azi cu maşina în şase ore. Şi peisajul prin care călătorea el era altfel; pe vremea aceea, provincia Skâne era acoperită de păduri întinse de foioase, nu de câmpuri, ca acum. Însemnările lui Swedenborg în jurnal sunt notiţe scurte, conştiincioase despre ce face, cu cine se întâlneşte şi câte biserici sunt în orăşelele prin care trece în călătoria lui spre sud prin Europa. Apoi se petrece ceva. Din manuscrisul original au fost rupte şase pagini, şi după aceea lumea exterioară dispare complet şi este înlocuită de lumea interioară, nemenţionată până acum, de o descriere febrilă, nestăpânită a viselor pe care le are Swedenborg şi cărora încearcă să le descifreze înţelesul.

Trecerea de la lumea exterioară la cea lăuntrică este atât de abruptă, iar aceasta din urmă atât de haotică şi de încărcată de semnificaţii, încât la început e aproape imposibil să te orientezi în ea.

Ce se petrece în interiorul lui?

În timp ce îi citeam jurnalul ceva mai devreme în seara asta, mi-am dat seama brusc că fiinţa mea lăuntrică, cel care sunt faţă de mine însumi, s-a schimbat în ultimii ani, şi că foarte des am sentimentul că nu sunt nimeni, că sunt pur şi simplu un loc străbătut de gânduri şi emoţii. Ultima oară am trăit această senzaţie la Buffalo, acum câteva săptămâni, în timp ce mergeam pe nişte coridoare lungi şi pustii, cu tavane înalte, într-un hotel art deco spaţios. Ieşisem din camera mea şi mă îndreptam spre ieşire, ca să fumez. Cum aş putea să explic mai bine? Să spun că gândurile şi simţirile nu erau ale mele, că nu aveam aproape deloc sentimentul unui eu care să le revendice? E o senzaţie bizară, în parte şi pentru că diferă atât de tare de ceea ce simţeam mai demult în viaţă, când tot ceea ce mi se întâmplase şi tot ce trăisem, mai ales în copilărie şi în prima tinereţe, era extrem de important pentru mine, când toate relaţiile pe care le aveam erau extrem de semnificative – relaţia cu tata, rolul lui în viaţa

mea, mama, fratele, bunicii, prietenii şi cunoştinţele mele. Tot ceea ce-mi făcuseră şi-mi spuseseră şi ceea ce le făcusem şi le spusesem eu erau cumva inseparabil legate de mine, şi eu însumi mă înţelegeam pe mine în raport cu ele.

Acum e ca şi când tot greementul s-a desfăcut, şi componentele lui esenţiale sunt pur şi simplu elemente care există în mine, aşa cum un mesteacăn pitic stă pe marginea unei cărări sau o piatră dintr-o morenă terminală, înconjurată de iarbă-neagră, zace lângă această cărare, dar nici iarba-neagră, nici piatra şi nici mesteacănul pitic nu spun nimic despre cărare, şi nici cărarea, piatra sau mesteacănul nu spun nimic despre iarba-neagră, sunt doar acolo, una lângă alta, iar identitatea locului pe care îl formează astfel este pe cât de distinctă şi de unică, pe atât de accidentală.

Sora ta cea mare m-a sunat de două ori din tabără de când stau aici şi scriu, voia să vin s-o iau acasă. Prima dată a spus că toată lumea e foarte rece acolo, a doua oară, că i-e frică. Ştia că nu pot să vin pur şi simplu s-o iau, avea doar nevoie de cineva din afară căruia să-i vorbească, cineva legat de casă, fiindcă-i era dor de ea. Are doisprezece ani, şi tot ce simte i se pare intens şi important, încărcat de sens. A început să se gândească la ea însăşi, să se vadă pe sine aşa cum este, şi asta doare, dar e plăcut în acelaşi timp, e înspăimântător şi palpitant, ea e plină de viaţă şi de eul acesta nou descoperit, şi mi se pare că acum se află în punctul în care fiinţele umane sunt cele mai vulnerabile.

Mi se pare ciudat să observ toate astea, pentru că îmi amintesc cum a fost la vârsta aceea, dar totodată simt că n-am fost niciodată mai departe de ea. Oare aşa trebuie să fie? Oare ceea ce ţine la un loc componentele esenţiale din viaţa părinţilor începe să se deterioreze şi până la urmă se dezagregă cam la vremea când şinele copiilor începe să capete mai multă greutate şi, ca atare, să atragă componentele acelea spre el? Oare sensul se diminuează

într-unul pe măsură ce sporeşte în celălalt?

Poimâine merg la medic. Am fost la medic numai de două ori în viaţa mea adultă, şi de fiecare dată mama ta a fost cea care m-a convins să mă duc. La fel şi acum: acum trei săptămâni, când a citit Prima vara, cartea mea cea mai recentă, primul lucru a vrut să vorbim despre o scenă unde descriam sângele care-mi cursese în vasul de toaletă.

— Trebuie să te duci să te cauţi, mi-a spus.

După ce a citit şi ea cartea, mama mea mi-a spus acelaşi lucru.

— Sângele ăla. Ce era cu el? Ai fost la un doctor?

Nu fusesem, dar, în timp ce eram la Buffalo, m-am hotărât să mă duc, pentru că, pe tot parcursul acelui turneu de promovare, care a început la Buffalo şi a continuat la New York, Santa Fé şi Chicago, am observat sânge în toaletă de fiecare dată când mergeam la baie, şi, cu toate că de vină e probabil cea mai banală banalitate, adică hemoroizii, sângele acesta mi-a schimbat cumva starea de spirit, pe coridoarele hotelurilor, în maşină în timp ce mergeam spre lansări, pe podium, în restaurante, în aeroporturi, m-a depărtat şi mai tare de mine şi de tot ce era în jurul meu.

Acum e unsprezece şi zece, şi afară s-a întunecat complet. Nu ştiu de ce, fratele tău doarme pe jos, pe o saltea alături de pat, mama ta l-a pus la culcare în seara asta. Doarme şi ea deja, în dormitorul din fund, unde am să mă duc şi eu în curând să mă culc.

Surorile tale dorm fiecare în dormitorul ei, cu colegii de clasă, la zeci de kilometri de aici, într-o pădure, lângă un lac.

Copacii de deasupra cimitirului abia dacă se văd ca o pată de întunecime mai profundă pe cerul negru, care în capătul de jos se contopeşte cu acoperişul casei, cu zidul şi cu iarba şi nu se mai distinge de ele. Lumina abia vizibilă prin geamurile de la bucătărie, unde e aprins tubul fluorescent de sub hota de deasupra aragazului, sclipeşte în mijlocul acestui munte negru, şi, ca întotdeauna, cele

două ferestre mi se par nişte ochi care privesc afară în întuneric, la fel de tăcut şi de mohorât cum priveau pe vremuri ferestrele bucătăriei din casa în care am crescut – căci asta am păstrat din copilărie, obiceiul de a însufleţi obiectele. Chiar şi acum, tot ceea ce văd are o faţă, toate lucrurile la care mă uit au o aură pe care o consider sufletul lor. Cana de pe masă din faţa mea, blajină şi prietenoasă, paleta rezemată de bibliotecă într-o muchie, stropită de vopsea, cu gaura pentru degetul mare ca un ochi, cu dunga de sub ea ca o gură întredeschisă, cu un profil ce aminteşte vag de silueta unui peşte.

Joi, 2 iunie 2016

E nouă şi şapte minute şi mă uit pe geam la exact acelaşi peisaj la care mă uitam şi ieri-seară. Culoarea cerului albastru-pal, aproape alb la orizont şi bleu-cenuşiu mai sus, e aceeaşi, culorile copacilor, tufelor şi ierbii sunt la fel, de la verdele închis al arborilor din cimitir la verdele mai spălăcit şi stins al sălciei, iar lumina soarelui care apune, cenuşie jos, deasupra pământului, şi aurie în vârful copacilor, e şi ea aceeaşi. Singura diferenţă este că vântul dinspre est s-a mai domolit şi mişcările copacilor sunt mai blânde, îmi place foarte mult tot ce se repetă. Repetiţia transformă timpul într-un loc, transformă zilele într-o casă în care ele formează pereţii, tavanul şi podeaua. Şi în edificiul acesta, în această reţea de gesturi repetitive, timpul stă pe loc, căci fiecare acţiune, fiecare mişcare le repetă pe cele dinainte şi le ţine astfel strâns, nu le dă drumul. Ciudat e că, afară, timpul trece cu atât mai repede. Parcă mai deunăzi era toamnă, era iarnă, era primăvară. Aveam treizeci şi patru de ani, patruzeci şi doi, patruzeci şi cinci. În timp ce luam masa cu surorile tale, după ce le-am dus şi le-am adus de la repetiţiile din Simrishamn, am observat pe vitrina de lângă perete o fotografie ieşind dintr-un teanc de hârtii. Am scos-o, era o poză de grup de la grădiniţă: sora ta mai mare, cu zâmbetul ei cel mai larg întins pe faţă, avea probabil vreo patru ani, mijlocia, în rândul de deasupra, avea doi ani şi

ceva, aproape trei. Le-am arătat fotografia, şi ele mi-au smuls-o din mână şi au examinat-o nerăbdătoare, aproape cu lăcomie. M-am uitat la ele, pentru mine abia dacă există vreo diferenţă între cele care erau atunci şi cele care sunt acum, ştiam hainele pe care le purtau în ziua aceea de parc-ar fi fost ieri. Pentru ele era fotografia a doua străine pe care le recunoşteau doar din alte poze. Tabieturile zilnice ne ajută să stăvilim însă avalanşa aceasta a zilelor şi anilor, căci, dacă facem mereu aceleaşi lucruri şi păstrăm fix locul acesta în timp, dacă ne găsim ocupaţii în această casă a repetiţiilor, atunci suntem aproape neatinşi de avalanşă, e ca şi cum am locui pe un deal deasupra unui râu, ca şi cum timpul ar curge numai afară din casă. Şi, într-un fel, aceasta este o experienţă autentică a timpului – sau cel puţin una valabilă –, căci sufletul nu îmbătrâneşte, rămâne neatins pe tot parcursul vieţii, în timp ce trupul creşte, se schimbă, se şubrezeşte, se ridează, se apleacă, se încovoaie. Timpul face ravagii în corp, avalanşa zilelor modifică trupul, în timp ce sufletul asistă doar, ca şi cum s-ar uita pe fereastră la un râu umflat care încet-încet se revarsă din albie şi care, retrăgându-se apoi, lasă în urmă un peisaj mult schimbat.

Înainte să aibă visele acelea violente, care par aproape asaltul unor puteri necunoscute asupra lui, Swedenborg, aidoma multor filosofi ai vremii, precum Descartes, era interesat de relaţia dintre trup şi suflet, dintre materie şi spirit. Ajunsese la problema aceasta nu dinspre filosofie, ci dinspre biologie. În timpul călătoriei de la Stockholm la Ystad şi mai departe spre Stralsund şi Groningen, avea de gând să strângă material pentru un tratat important la care lucra, numit *Regnum animale*, în care voia să examineze sufletul din punct de vedere anatomic. Visele l-au copleşit, dar a continuat să lucreze la tratatul despre materialitatea sufletului până într-o zi din primăvara lui 1745, când, în timp ce lua singur masa într-un salon privat dintr-un restaurant londonez, a văzut dintr-odată un om aşezat în colţul camerei, care i-a spus:

— Nu mânca prea mult!

Swedenborg s-a speriat şi a plecat în grabă, în aceeaşi noapte, omul i-a apărut în vis, era Dumnezeu şi voia ca Swedenborg să dezvăluie sensul spiritual al Bibliei. Fireşte, după asta, viaţa lui s-a schimbat pentru totdeauna.

Pe mine mă fascinează cu adevărat nu lumea spiritelor şi a îngerilor care i-a devenit accesibilă lui Swedenborg la Londra, realitatea aceea paralelă care s-a deschis în faţa lui şi în care el a privit ţintă din existenţa lui de zi cu zi, ci mai degrabă lucrurile asupra cărora se aplecase înainte, materialitatea sufletului, originea fizică a viselor, reazemul lor în trup. Nu-mi pot închipui lume mai năvalnică de cercetat cu mintea decât ştiinţa epocii baroce: Descartes, care-şi închipuia că vede imagini încremenite în ochii taurilor pe care-i diseca; Rembrandt, care trăia în acelaşi oraş, Amsterdam, în acelaşi timp, cu tablourile lui anatomice, mai ales cel în care vedem o calotă craniană ţinută în mână de un asistent, ca un castron. Ideea că braţele pot fi tăiate ca nişte crengi şi pot continua să simtă. Că tot ce vedem şi simţim trece prin nişte mănunchiuri de sârme, că sângele curge prin tuburi, că, în timp ce dormim, prin noi trec imagini fulgurante.

Vara trecută am urmărit trei operaţii pe creier. Am văzut cum e tăiată calota craniană şi l-am văzut pe asistent ţinând-o în mână ca pe o cupă. Am văzut membranele care acoperă creierul, îmbibate parcă de sânge pe dedesubt, ca nişte cârpe, şi am văzut suprafaţa lucioasă a creierului pulsând abia simţit. L-am văzut pe neurochirurgul britanic Henry Marsh înfigând în creier un instrument asemănător cu o andrea, şi, când a pornit curentul, am văzut braţul pacientului ridicându-se o clipă în aer cu o mişcare smucită. Am văzut cum calota craniană e prinsă la loc cu nişte clame de metal, şi am văzut cum o bucată întreagă din faţa şi corpul pacientului era parţial paralizată a doua zi, după ce-i fuseseră îndepărtate anumite porţiuni din creier.

Creierul era ca un animal mărunt, cântărind un

kilogram şi ceva, care crescuse şi, nemaiavând loc, se încreţise înăuntrul craniului prea mic. Ştim mai multe acum despre el decât ştiau Swedenborg şi contemporanii lui, şi totuşi nu ştim, pentru că despre legătura dintre spirit şi materie, pe care Swedenborg o compara cu relaţia dintre finit şi infinit, nu putem spune nimic. Spiritul este îngerul care trece prin cameră, viaţa este misterul. Pădurile întinse de stejar pe care Swedenborg le-a străbătut în călătoria lui de la Stockholm la Ystad, fortificaţiile şi portul pe care le-a văzut la Stralsund, bisericile pe care le-a numărat în târgurile germane prin care a trecut, nobilii pe care i-a întâlnit pe drum – ei sunt miracolul. Iarba şi stelele, copacii şi oamenii, crengile şi mâinile, pietrele şi capetele, taurii şi păsările, gardurile şi dinţii.

Ai văzut şi tu toate acestea azi. Cât timp eu i-am dus pe fratele tău la şcoală şi pe mama ta la gară, tu ai rămas cu bona, aţi fost la locul de joacă din apropiere, tu ai stat în cărucior şi te-ai uitat la cerul albastru al verii, la soare şi copaci, la cai şi la case, în timp ce eu m-am întors aici ca să termin un text despre cinism. Când am încheiat, te-am pus în scaunul de maşină, le-am luat pe surorile tale de la şcoală şi am mers cu toţii la terenul de minigolf, am mâncat acolo la ghereta de fast-food, apoi ne-am dus la plajă, unde tu te-ai aşezat pe jos împreună cu sora ta mijlocie şi aţi mâncat îngheţată. Nisipul era uscat şi auriu, marea, albastru-întunecat, în jur bătea o briză blajină.

— Marea, ai spus când ai văzut apa albastră.

Surorile tale erau obosite după tabăra şcolară şi au fost cam bosumflate în drum spre casă, dar au spus că se simţiseră bine şi cred că a fost aşa, deşi întunericul şi singurătatea o copleşiseră la un moment dat pe cea mare şi o făcuseră să sune acasă.

Sentimentul că nu mai sunt unit cu amintirile şi gândurile mele, că ele trec pur şi simplu prin mine ca printr-o gară, n-are nicio legătură cu vârsta, aşa cum n-are nicio legătură cu niciun fel de dimensiune existenţială, m-

am gândit azi în timp ce stăteam pe terasa unei cafenele şi beam cafea, aşteptându-le pe surorile tale care dansau şi cântau într-o şcoală din apropiere. Mi-a fost cam rece la umbră, pentru că, deşi astăzi au fost douăzeci şi cinci de grade, vara nu pare să se fi instalat încă definitiv, aerul se răceşte de îndată ce soarele coboară, şi la umbră e încă frig. Are mai degrabă legătură cu ceea ce fac în mod obişnuit: cu faptul că mi-am pus gândurile şi amintirile pe hârtie şi că alţii le-au citit, şi că în toate evenimentele la care particip stau şi vorbesc publicului despre gândurile şi amintirile mele. Sentimentul că ele nu-mi mai aparţin e de înţeles, pentru că le-am dat altora şi continui să le dau. Există oare o libertate în asta, în sentimentul că eu însumi nu-mi mai aparţin sau că nu sunt stăpân pe nimic din eul meu interior, devenit mai degrabă un loc prin care trec gânduri şi amintiri, în timp ce eu stau şi privesc de pe margine? Da, există. Există o mare libertate, de fapt, asemănătoare cu libertatea pe care o caut în scris şi care are legătură cu o stare lipsită de ego, când ceea ce e pus pe hârtie nu mă priveşte pe mine personal, nu face parte din identitatea mea, ci este doar un produs al ei. Dar orice libertate are şi o latură distructivă. Dacă eşti liber într-o comunitate – adică nu eşti legat de alţii –, atunci te poţi purta nesăbuit cu membrii ei. Iar dacă eşti liber înăuntrul tău – adică nu eşti legat de restricţii interioare –, atunci poţi fi nesăbuit faţă de tine. Îmi place nesăbuinţa, pentru mine este exact un semn al libertăţii, dar şi al abundenţei.

De ce era Swedenborg chinuit?

Căci era chinuit.

Se afla la cheremul viziunilor sale lăuntrice, copleşit de forţa lor, şi fireşte că n-avea cum să le ignore, semnificaţia lor era evidentă. Nu ce însemnau, ci faptul că aveau un înţeles.

Multă vreme le defineşte drept vise, imagini interioare create de sufletul sau spiritul lui – sau, cum am spune azi, de subconştientul lui. Apoi ceva se schimbă, imaginile sunt cumva desprinse, smulse din el şi încep să-i

vină din afară, tendinţă care se amplifică până când el însuşi poate să pătrundă după voie în locul de unde izvorăsc viziunile – o lume întreagă, un întreg univers care există în paralel cu acesta, unde totul corespunde cu totul.

Nu e greu de înţeles, acesta a fost modul lui de a gestiona presiunea aceea uriaşă, de a o canaliza dinspre sine spre lumea exterioară. Am văzut oameni suferinzi de psihoză, şi ei tot asta fac, îşi proiectează conflictele şi imaginile interioare în afară, într-o lume cu care apoi comunică şi din care uneori primesc şi ordine. Dar dacă, într-adevăr, cel care i-a apărut în restaurantul din Londra a fost Dumnezeu? Dacă există într-adevăr o dimensiune paralelă în care numai câţiva aleşi pot să privească?

Nu există nimic care să ne sugereze că aşa stau lucrurile. Dar nici nimic care să ne infirme.

Cel puţin eu nu mă pot gândi la niciun argument.

S-a întunecat deja de tot. E douăsprezece fără douăzeci şi trei de minute, şi tu dormi deja de patru ore. Ce-ai să visezi în noaptea asta nu va şti nimeni niciodată. Chiar dacă ţi-ai aminti la trezire, n-ai avea limbajul cu care să ni-l comunici, şi nici nu cred că înţelegi prea bine ce sunt visele, cred că pentru tine sunt ceva încă nedefinit, n-ai căpătat încă noţiunea lor, şi de aceea se află încă în regiunea aceea ciudată dintre existenţă şi non-existenţă.

Vineri, 3 iunie 2016

E seară, unsprezece fără unsprezece minute. Acum câteva minute, când stăteam în camera de zi alături de fratele tău, care se uita la nişte desene animate făcute după *Războiul stelelor*, iar eu citeam o carte despre viziunea lui Swedenborg asupra ştiinţei şi despre teoriile lui, pe care o aveam în bibliotecă de câţiva ani, dar n-o deschisesem niciodată până atunci, afară părea să fie întuneric. Şi totuşi, deschizând uşa ca să vin încoace, în timp ce fratele tău intra în baie să se spele pe dinţi, am descoperit că lumina e încă vie, căci cerul de deasupra mea era albastru, chiar dacă se închisese la culoare şi ieşiseră primele stele. În curte domnea o atmosferă

ciudată – nu era nici întuneric, nici lumină, sau mai degrabă erau şi întuneric, şi lumină în acelaşi timp. Coroanele copacilor se întunecaseră, dar aerul dintre ele era luminos, iar florile amestecate în frunziş străluceau albe. Iarba era întunecată, gardul viu la fel. Şi totul părea perfect imobil, nu se simţea nicio mişcare nicăieri. N-am mai văzut niciodată asemenea lumină. Înseamnă probabil că n-am mai ieşit niciodată în curte între zece jumătate şi unsprezece noaptea, în iunie, după o zi însorită cu cer senin, căci mi-aş fi amintit atmosfera.

M-a străbătut ceva ca un fior. Nu chiar fericire, dar un fel de curent plăcut. Ca şi cum în mine s-ar fi produs un acordaj mai fin, o treaptă mai sus.

Acum afară e întuneric, singura lumină a rămas pe cer, la marginea lui albastră, care, pe măsură ce ridici privirea, se preschimbă în întuneric cu infinită delicateţe. Şirurile de copaci vizibile deasupra acoperişului, de sus de lângă cimitir, care de două seri dansează în bătaia vântului, sunt acum nemişcate. Văd şapte dintre ei. Stau ca la post, negri tăciune pe fondul cerului abia puţin mai spălăcit din spatele lor, care răzbate ici şi colo prin frunziş.

Ce fel de viaţă au? De ce au viaţă, în primul rând?

Tu dormi. Ai alergat toată ziua în chiloţei, bine dispusă, n-ai mai făcut temperatură, ţi-a curs doar nasul şi ai tuşit puţin. Ai repetat aproape toate cuvintele pe care nu le mai auziseşi, e ca şi cum cuvintele devin ale tale când le pronunţi, ca şi cum apoi fac parte din tine. Parcă le prinzi şi nu le mai dai drumul. Şi n-ai să le mai dai toată viaţa, căci, odată intrate în tine, cuvintele nu mai pleacă. Şi atunci le observ şi eu, toate feluritele cuvinte care se mişcă în aer între noi.

Când cineva râde, râzi şi tu.

Dimineaţă, în timp ce stăteam în hol pregătindu-ne de plecare, sora ta a întrebat cum o să fie vremea azi. În ultimul timp fetele au început să pună întrebarea asta, ca să se hotărască dacă-şi pun pantaloni scurţi sau jachetă. Mi-am scos telefonul, am intrat pe site-ul meteo yr.no, am

găsit prognoza pentru Glemminge şi m-am uitat la sora ta.

— Douăzeci şi cinci de grade, am spus.

— A! a făcut ea.

— Doar „a”? am zis eu.

— Ieri au fost douăzeci şi şase.

S-au suit cu toţii în maşină, fratele tău şi sora ta mijlocie în spate, cea mare în faţă, eu am conectat telefonul la boxe şi am dat click pe lista de cincizeci de hituri pe care le ascultăm săptămâna asta, după trei luni neîntrerupte de *Hitsfor Kids*, am pornit motorul şi am ieşit pe şosea. Cerul era de un albastru perfect, peisajul plat şi larg deschis îmbina galbenul şi verdele, cu marea ca o fâşie mai întunecată la răsărit. Aglomerările fantastice de nori care atârnă deseori vara la orizont, enorme contururi montane, încă n-au început să prindă formă. Dar aveam la ce să ne uităm. Tufele compacte de liliac, una lângă alta, care acum sunt în floare. Dealurile domoale dinspre nord, care în ultimele câteva săptămâni s-au luminat de meri şi cireşi înfloriţi. Turbinele eoliene, albe, suple şi vizibile de la câţiva kilometri distanţă. Fermele locale separate, fiecare cu insula ei, micul râu pe care nu l-am descoperit decât la vreo doi ani după ce ne mutaserăm aici, şi turma de vaci care paşte în zona unde peisajul se deschide spre mare – vreo şaizeci, galben-bej ca nişte cămile.

Sora ta cea mare îmi povestea un episod de la ora de educaţie muzicală, ascultaseră melodii compuse de muzicieni care luaseră droguri. A spus ceva despre profesorul ei, că nu-i place Justin Bieber, dar că una dintre melodiile lui i se pare bună. Sau poate ea era cea căreia i se părea?

Ce spunea, de fapt?

M-am uitat la ea. Uneori se enervează dacă-i cer să repete, aşa că am lăsat-o în pace.

Profesorul le pusese special melodii compuse de tipi care luaseră droguri?

Nu se putea aşa ceva, nu?

— E bun cântecul, am spus. Aşa mi se pare şi mie.

Ascultam „Love Yourself” Din câteva note, chitara compunea un motiv obsedant.

Am intrat în fâşia îngustă de pădure care ţine până la Ystad.

— Am acceptat invitaţia la Los Angeles în octombrie, i-am spus. Sigur vrei să vii?

— Da, a răspuns ea.

— N-am stabilit încă nimic. Dar o să încerc să aranjez.

Tăcere.

— Poate n-ar fi rău să faceţi câte ceva dacă vreţi să veniţi şi voi, am spus – pentru că mă cam tem să nu-i răsfăţ.

— Ce să facem, adică?

— Întotdeauna se găseşte ceva la care să daţi o mână de ajutor.

Cu două zile înainte, cea mare spusese că toată lumea trebuie să se îmbete la un moment dat, ca să vadă cum e.

E dintr-odată la vârsta la care discută despre aşa ceva. Dintr-odată a devenit interesată de haine, de machiaj, de muzică pop.

Când o să mai crească, i-am spus, o să vin s-o iau acasă de la toate petrecerile.

În ultima parte a drumului am discutat despre Trump şi despre alegerile din America, de care e de asemenea interesată în ultima vreme, în timp ce sora ta mijlocie şi fratele tău au stat tăcuţi în spate, privind drept înainte.

După ce i-am lăsat în parcarea din faţa şcolii, am schimbat muzica şi am luat-o spre spitalul din Ystad, care se află la câteva sute de metri de centrul oraşului. Am parcat, am deschis geamurile şi mi-am aprins o ţigară; aşteptam să se facă ora nouă, când aveam programare.

Abia mă aşezasem în sala de aşteptare, că am fost chemat. Am intrat şi am făcut cunoştinţă cu medicul care mă aştepta pe coridor – un bărbat mic de statură, cu vreo zece ani mai în vârstă ca mine şi cu accent est-european.

— Putem merge aici, a spus el făcându-mi semn spre o uşă întredeschisă. Luaţi loc! mi-a spus după ce-am intrat şi mi-a făcut semn din nou, de data asta către un scaun.

M-am aşezat, şi el m-a întrebat de când sângerez. I-am spus că de un an şi jumătate, dar cu spaţii mari între episoade. Ultima oară durase cinci zile.

— Când a fost asta? m-a întrebat.

— Acum o lună.

El a oftat.

— Ar fi trebuit să veniţi atunci, a spus. În fine. Mai fumaţi?

— Da.

— Câte ţigări pe zi?

— Douăzeci, am minţit.

Adevărul e că fumez aproape patruzeci, dar nu era nevoie să ştie.

M-am dezbrăcat până la mijloc şi m-am întins pe patul de consult. Colăceii albi de grăsime mi se revărsau peste talie. El mi-a luat tensiunea, care era foarte bună, m-a ascultat la plămâni cu stetoscopul, mi-a cerut să inspir şi să expir, să-mi ţin răsuflarea. Totul era perfect în regulă.

— Acum puteţi să vă scoateţi pantalonii, mi-a spus.

M-am conformat.

— Şi chiloţii? am întrebat.

El a încuviinţat din cap fără să se uite la mine.

— Acum întindeţi-vă pe spate cu genunchii îndoiţi la piept.

M-am întins. Colăceii, pantalonii lăsaţi în vine – nu mă simţeam prea grozav.

Mi-am văzut puia cu ochii lui, părea minusculă.

„Oare e chiar aşa de mică?”, m-am gândit în timp ce el a început să mă apese în diferite locuri pe burtă.

M-aş fi simţit mult mai bine dac-aş fi avut o pulă mare, impresionantă.

Totul ar fi fost mult, mult mai bine.

— Vă doare? m-a întrebat.

— Nu.

Şi dinţi frumoşi.

Dinţii mei urâţi mă deranjează atât de tare, încât abia dacă-mi vine să vorbesc cu oamenii, mă gândesc întruna la dantura mea.

— Bun, a spus. Acum întoarceţi-vă pe o parte. Cu genunchii-n sus.

— Aşa? am spus şi m-am răsucit într-o rână.

— Da, a spus. N-o să vă doară, dar n-o să fie nici plăcut. Nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine.

Şi a râs puţin.

Am râs şi eu.

— Acum o să simţiţi ceva, m-a avertizat şi mi-a întins ceva umed pe anus. Apoi mi-a băgat un deget înăuntru. Nu e prea plăcut, a spus.

— Nu, nu e.

— Vă doare?

A mişcat uşor din deget în rectul meu.

— Nu, am spus.

— Bine, a spus el, şi-a scos repede degetul şi mi-a dat un şerveţel. Puteţi să vă ştergeţi.

M-am şters, am aruncat şerveţelul la coş și mi-am tras pantalonii.

— Am terminat? Pot să mă îmbrac?

— Da, puteţi să vă îmbrăcaţi. Trebuie doar să mai faceţi o analiză de sânge, într-un alt cabinet.

Mi-am pus cămaşa şi sacoul.

— Sunteţi în regulă, a spus el. N-aveţi hemoroizi, n-aveţi fisuri anale şi nici vreo tumoare, din câte-mi dau seama. O să vă facem totuşi o proctoscopie. Pentru că mama dumneavoastră a avut cancer de colon. Nu este ereditar, dar aţi mâncat aceeaşi mâncare şi aţi trăit în acelaşi mediu. Aşa că trebuie să verificăm.

— Deci n-am nimic? l-am întrebat. Atunci de ce sângeram?

— Sunt doar sângerări, a spus. Se mai întâmplă. Ar putea fi un scaun mai tare, de pildă. Dar ar fi trebuit să veniţi imediat. Atunci mi-aş fi dat seama.

— Deci totul e în regulă?

— Totul e în regulă.

Afară, mi-am pus ochelarii de soare, mi-am încheiat sacoul la nasturele de sus şi am intrat în parcare. Se făcuseră deja peste douăzeci de grade. M-am dus în centru cu maşina şi am luat o pictură pe care o dădusem la înrămat, o schiţă trimisă de Anna Bjerger pe mail după ce-i luasem un interviu la Muzeul de Artă Modernă Louisiana de lângă Copenhaga, unul din tablourile reproduse în volumul *Primăvara*, cu fetiţa îmbrăcată într-un pulover portocaliu. Fusesem foarte fericit când o primisem şi mă simţeam din nou fericit acum, uitându-mă la ea. Apoi am băut o cafea la Espresso House, pe terasă, privind piaţa tăcută, inundată de lumină, şi umbrele clădirilor care se întindeau peste ea. L-am sunat pe Geir să vorbim despre cartea lui, pe care o citisem a treia oară.

El mi-a citit din cartea cea nouă la care lucra, un episod de pe aeroport, din Turcia, în drum spre Afghanistan. Când m-am întors în maşină, am primit un mesaj pe telefon de la mama ta care mă întreba cum a fost, i-am răspuns că a fost bine, n-am nimic. În timp ce ieşeam din oraş am sunat-o pe mama mea, bunica ta, ştiam că e neliniştită, şi i-am spus că totul e în regulă.

Când am ajuns acasă, tu stăteai în prag, te-am strâns în braţe şi i-am povestit mamei tale ceva mai multe despre consult, tu te-ai dus la locul de joacă, iar eu m-am aşezat aici ca să scriu un text despre limacşi. După ce am scris jumătate, am răspuns la mailuri, apoi m-am dus să dorm puţin, dar, în timp ce stăteam întins, a sunat Eirik. Editura noastră, Pelikanen, avea de plată douăzeci şi şapte de mii de coroane în taxe vamale, dacă nu le achitam până duminică, exemplarele tipărite din trei titluri n-aveau să poată trece graniţa. Am venit din nou aici şi am plătit factura. Apoi am cedat tentaţiei de a citi primele rânduri din recenziile la *Primăvara* apărute azi. Un recenzent spunea că primele două cărţi, *Toamna* şi *lama*, fuseseră, în mare, neinteresante, iar celălalt că *Primăvara* seamănă cu

blogul poetic al unei mămici.

Am mai stat o vreme cu textul despre limacşi în faţă, dar nu eram în stare să mă concentrez, aşa că, după ce Karl de la Muzeul Edvard Munch mi-a trimis pe e-mail lista adusă la zi a lucrărilor pentru expoziţie, mi-am petrecut o oră privind tablourile şi plimbându-mă prin sălile expoziţiei cu gândul la posibile schimbări. Am dormit o jumătate de oră, după care am plecat din nou la Ystad să-i iau pe sora ta mijlocie şi pe fratele tău. Cea mare urma să doarmă acasă la o prietenă. Aveam de gând să-i cumpărăm fratelui tău o bicicletă nouă, cea veche îi rămăsese prea mică, doar că el s-a cam îmbufnat că nu-i dădeam voie să-şi ia calculatorul acasă la prietenul lui, şi, când a înţeles că nu mergem la micul magazin de biciclete unde i-o cumpăraserăm pe cea dinainte, ci la unul mult mai mare, cât un depozit, s-a zbârlit şi n-a mai vrut, eu m-am supărat, crezusem c-o să se entuziasmeze, dar el n-a făcut decât să se plimbe bosumflat şi fără chef printre şirurile lungi de biciclete. Până la urmă am plecat acasă cu mâinile goale. L-am lăsat la prietenul lui, sora ta şi prietena ei s-au jucat în iarbă în curtea încălzită şi fără pic de vânt, apoi eu am venit să scriu a doua parte a textului despre limacşi. Tu ai stat o vreme aici, în birou, debandada asta completă te încântă, aproape că nu poţi să faci un pas fără să răstorni ceva, un teanc de cărţi sau de hârtii. Şi toată harababura de pe podea! Sticle, cutii, cutii de carton, pachete de ţigări, ziare, periodice, pungi de plastic, reviste. I-am adus pe fratele tău şi pe prietenul lui, pe sora ta şi pe prietena ei a venit tatăl fetei să le ia, aşa că am fost numai cinci la masă. Am mâncat afară, pe terasa din spatele casei de vară, care e aproape năpădită de verdeaţă, deşi am curăţat-o anul trecut. I-am spus fratelui tău că, pe vremea când eram eu copil, niciun prieten de-al meu nu venea la noi acasă. Am avut primul musafir abia la doisprezece ani. El m-a întrebat de ce. I-am spus că tatăl meu nu-mi dădea voie, şi el m-a întrebat iar de ce. I-am spus că, după mine, tatăl meu nu voia ca oamenii să vină aproape de el. Pe

urmă i-am povestit că fusese profesor şi că era obişnuit cu copiii; regula se aplică doar acasă la noi. Fratele tău a spus că tatăl meu ar fi trebuit să fie scriitor, atunci ar fi putut să fie singur tot timpul.

— Da, am spus zâmbind.

— Păi, şi de ce nu s-a făcut scriitor? a întrebat el. N-a vrut?

— Cred că poate a vrut, dar n-a fost în stare, i-am răspuns. E destul de greu să fii scriitor.

El a râs.

— Ba e mult mai greu să fii profesor, a spus.

— Nu, nu cred.

— Să fii scriitor e uşor, a zis el.

— Nu-i aşa uşor. Doar că toţi adulţii pe care îi cunoşti tu sunt scriitori. De fapt, nu mulţi oameni sunt scriitori. Însă el era un profesor foarte bun. Ştiu pe cineva care îl consideră cel mai bun profesor pe care l-a avut vreodată.

— Nu era sever?

— Ba da, era. Ştiu pe altcineva căruia i se pare că era groaznic. Odată tatăl meu l-a agăţat într-un cârlig de haine pe coridor.

Fratele tău m-a privit neîncrezător.

— Serios, am întărit. Asta se întâmpla în anii ’70. Demult.

— Acum nu mai e voie, a spus el.

— Nu. În multe privinţe voi trăiţi cele mai bune vremuri pentru copii care au existat vreodată.

L-am dus pe prietenul lui acasă, tu te-ai dus la culcare, iar eu şi fratele tău am stat şi ne-am uitat la televizor în camera de zi, în timp ce mama ta se uita la un film pe calculatorul ei, în celălalt capăt al casei. De fapt, el s-a uitat la televizor, eu m-am întins pe canapea cu cartea despre interesele ştiinţifice ale lui Swedenborg. El şi-a pus picioarele peste mine, asta m-a făcut să mă simt bine, încă mă simţeam vinovat din cauza ieşirii ratate după bicicletă, pentru că îi impusesem voinţa mea. Iar cartea era interesantă. Swedenborg publicase texte din aproape toate

disciplinele care existau pe atunci. Matematici, geometrie, fizică, chimie, anatomie, biologie. Avea teorii despre orice şi a desenat mai multe schiţe ale unor invenţii mecanice, inclusiv ale unei maşini zburătoare. Concepuse un nou sistem numeric, octal, bazat pe numărul opt în loc de zece, şi i-l prezentase regelui Carol al XII-lea al Suediei. Dar principala lui teorie se referea la tremurături sau ceea ce el numea „tremulaţii”, nişte unde care călătoreau prin fiinţa umană precum cercurile pe apă sau sunetul în aer: toate mişcările corpului şi ale spiritului luau naştere prin acţiunea acestor unde, din sistemul nervos înspre membre, din lume înspre sistemul nervos – un soi de sistem de mecanică a fluidelor care îmbina latura fizică şi pe cea spirituală. Când a avut criza aceea a viselor care i-a dat viaţa peste cap, Swedenborg lucra la un tratat despre forma materială a sufletului – unde era localizată şi din ce era făcută. Ciudat e că toate acestea, care atâţia ani fuseseră totul pentru el, scopul vieţii şi muncii lui, şi-au pierdut în decurs de câteva luni orice semnificaţie, orice relevanţă, şi tot restul vieţii el a fost preocupat de chestiuni care, cel puţin văzute din afară, erau întru totul opuse.

Am găsit o altă carte de Swedenborg aici, *Jurnal spiritual*, şi, deschizând-o la întâmplare, am văzut următorul titlu de capitol: „Cei care au drept scop măreţia şi onorurile în lume, dar şi în ceruri; cei care au drept scop averea şi câştigul în lume, şi cei care au drept scop faima erudiţiei, toţi aceştia nu văd şi nici nu găsesc nimic din adevărul autentic întru cuvânt”.

Swedenborg scrie aici despre personaje pe care le-a întâlnit în lumea spirituală şi care credeau că vor străluci ca nişte stele în ceruri pentru că păstraseră Cuvântul lui Dumnezeu, dar care, după ce sufletele le-au fost cercetate, s-a dovedit că făcuseră totul din iubire de sine şi din ambiţie. Nu e greu de înţeles că scrie de fapt despre sine însuşi şi că asta fusese criza din viaţa lui. Şi că cele două căi, calea adevărului exterior şi cea a adevărului interior,

viaţa activă şi cea contemplativă, sunt şi azi cele două alternative pe care le avem.

Sâmbătă, 4 iunie 2016

M-am trezit azi-dimineaţă – mult mai târziu ca de obicei, după 10 – cu un sentiment intens de ruşine din cauza a ce am scris aseară. Nu mi-a fost niciodată ruşine de gândurile mele sau de eul meu interior, ci doar de ceea ce am spus, am făcut sau am scris, cu alte cuvinte, de ceva din mine care a devenit vizibil altora. E ciudat, e un soi de dublu standard faptul că totul e în regulă câtă vreme rămâne ascuns şi nu se vede. A scrie e un mod de a trece pe sub gardul acesta, fiindcă înseamnă a exprima lăuntricul aşa cum este el, ceea ce se poate face numai dacă uiţi că scrii, uiţi că scrisul constă din tehnici, procedee retorice, manipulări şi modulări de ton, pentru că toate astea ţin de comunicare, de ceea ce este îndreptat către altul, şi ca atare deschide implicit lumea interioară cuiva care vede şi deci introduce ruşinea sau posibilitatea ruşinii. Numai uitând că scrii poţi scrie şi poţi da expresie exterioară gândului lăuntric fără a-l îmbiba sau a-l bloca de ruşine, aşa cum se întâmplă cu toate celelalte expresii exterioare.

Mi se pare interesant faptul că putem gândi tot felul de gânduri interzise fără nicio consecinţă pentru imaginea noastră despre noi înşine. Poate tot ce gândim face parte din ceea ce suntem, aşa cum o comunitate este formată din toţi indivizii ei, iar elita poate foarte bine să-i dispreţuiască pe cei proşti, să nu-i placă pe cei superficiali, să-i urască pe cei vulgari, ştiind în acelaşi timp că şi aceştia au acelaşi drept de a aparţine comunităţii, care e definită de toţi membrii ei, nu doar de unii, iar prezenţa celor mai josnici nici nu micşorează, nici nu schimbă întregul, care este comunitatea însăşi. Faptul că un idiot trăieşte în Norvegia nu face Norvegia o ţară idioată.

Şi atunci între componentele eului interior domneşte o familiaritate absolută, niciunul nu e străin, toate sunt privite cu simpatie; un gând prostesc e ca un frate mai

mic, o idee urâtă e ca un unchi care, în compania amicilor, spune ceea ce crede cu adevărat despre imigranţi. Dacă şinele aparţine unei persoane care priveşte imigraţia cu ochi răi, rolul unchiului poate fi jucat de ideea că trebuie să-i ajutăm pe cei nevoiaşi. În interior, oricine e unul de-ai noştri şi se bucură de toată susţinerea noastră, iar dacă nu de susţinere, măcar de înţelegere. Da, uneori şinele lăuntric seamănă cu un atelier protector unde se produc lucruri de care nimeni nu are nevoie, dar nu contează, importante sunt procesul de producţie şi comunitatea pe care o oferă.

De ce, deci, mi-a fost atât de ruşine când m-am trezit azi-dimineaţă?

De ceea ce scrisesem despre puia mea mică.

„Chiar am scris aşa ceva?", a fost primul meu gând.

De ce, Dumnezeule, de ce?

Nu numai că scrisesem – pentru că aş fi putut să şterg textul şi să uit de el dar i-l trimisesem deja editorului meu, aşa cum fac cu toate textele pe care le termin.

Ce-o fi crezând acum?

De ce am scris aşa ceva?

Nu e *chiar* atât de mică, nu?

De fapt, e cam de mărime medie, nu?

Poate chiar ceva mai mult decât medie.

Simplul fapt că mă gândesc la asta nu face nimănui niciun rău. Dar, când îl scriu, gândul capătă greutate. Nu numai că e o chestiune privată şi, ca atare, necuviincioasă, e, în plus, un gând banal şi nedemn de un text literar, şi mai e şi infantil. Scriind aşa ceva, dezvălui că mă gândesc la asta şi, mai mult, că-i dau importanţă. Că face parte din identitatea mea. Înseamnă că sunt o fiinţă umană meschină. Mi-e greu să mi-l închipui pe Heidegger scriind despre dimensiunile penisului său şi chibzuind cum a contribuit asta la imaginea lui de sine, sau gândindu-se constant la asta chiar şi atunci când scria infinit de încet, de calm şi de exhaustiv despre filosofia presocratică. Fiind incapabil să intre într-o baie publică fără să se uite imediat

la penisurile celorlalţi, la cât sunt de lungi, şi, dacă vedea pe cineva cu un penis mai lung decât al lui, umplându-se de invidie.

Fiindcă asta fac eu.

Vin acum din casa principală, unde l-am pus pe fratele tău la culcare – i-am citit din *Harry Potter* până a adormit şi a trebuit să las cartea puţin dezamăgit, pentru că mă întrebam eu însumi ce se va mai întâmpla cu Harry – şi apoi m-am aşezat pe canapea cu sora ta mijlocie, care se uita la *Prietenii tăi* şi era cât pe ce să adoarmă şi ea, i-am văzut pleoapele coborând încet ca nişte uşi de garaj şi deschizându-se apoi brusc când le ajungea gândul că o ia somnul, pentru că nu voia încă să meargă la culcare, şi, când am ieşit în întunericul de afară, gândul la ceea ce scriam m-a izbit din nou cu toată forţa: ce făceam, de ce continuam să mă torturez singur scriind despre penisul meu, când era atât de absolut stupid, atât de oribil de pueril, atât de înspăimântător de nedemn?

E unsprezece şi paisprezece minute, şi tu dormi întinsă pe spate în întunericul de la etaj, după o zi lungă şi plină, cel puţin după standardele tale, tu, care încă nu faci deosebirea dintre mic şi mare, plictisitor şi interesant, important şi neimportant. Acum câteva zile, în timp ce traversam o piaţă asfaltată, te-ai oprit şi te-ai aplecat, observaseşi nişte furnici care ţi-au absorbit complet atenţia, ai uitat că ne duceam să-i luăm pe surorile şi pe fratele tău.

Azi a fost şi mai cald decât ieri, şi aproape toată prima jumătate a zilei mi-am petrecut-o în maşină. Mai întâi am mers cu tine, cu mama şi cu fratele tău la un magazin de biciclete, apoi v-am lăsat pe voi la o cafenea în oraş și eu m-am dus la casa unde rămăsese peste noapte sora ta mai mare, apoi iar în oraş, de unde l-am luat pe fratele tău şi am mers să ridicăm bicicleta cumpărată, care trebuia dotată cu catadioptru şi antifurt, m-am întors apoi la cafenea să vă iau şi pe voi, v-am lăsat la plajă, l-am dus pe fratele tău la un prieten din Glemminge, iarăşi la plajă,

unde sora ta a descoperit că slipul pe care-l cumpărase îi era prea mare, aşa că am plecat cu ea înapoi în oraş, l-a schimbat, şi, când tocmai ne întorseserăm la plajă, a sunat sora ta mijlocie, era pe o altă plajă cu familia la care rămăsese peste noapte şi voia să vină cineva s-o ia, am făcut şi asta, după care a trebuit s-o duc pe prietena surorii tale mai mari acasă la ea, fiindcă urma să stea peste noapte la noi şi avea nevoie să-şi ia câteva lucruri, dar nu avea cheie, aşa că a trebuit să trecem mai întâi pe la hotelul unde o aştepta tatăl ei cu bicicleta lui cargo, cu sora ei mai mică în ataş, apoi am mers la ea acasă, am revenit la plajă să vă iau pe tine şi pe mama ta, şi, după ce am ajuns acasă, m-am dus imediat la Borrby cu sora ta mijlocie să luăm nişte pizza şi să facem cumpărături. Când am terminat, am plecat împreună, pe bicicletă, să-l aducem pe fratele tău, care aşa a putut să-şi testeze bicicleta în drum spre casă, pe câmpuri, pe sub cerul încă albastru, în timp ce soarele cobora spre apus. Prima parte a zilei a fost caniculară, eu m-am simţit irascibil şi frustrat, în bună parte din cauza ruşinii legate de textul pe care-l scrisesem cu o seară în urmă. Peste tot şiruri lungi de maşini, imposibil să găseşti un loc de parcare, căruciorul scos şi pus la loc în portbagaj, bicicleta pe bancheta din spate, puzderie de copii, şi tot timpul a trebuit să fiu cu ochii pe voi, să ştiu unde sunteţi – tu, fratele tău, surorile tale –, căci mi-e tot timpul teamă să nu las pe vreunul pe undeva, mai ales după ultima vară, când te-am uitat în maşină într-o după-amiază, ne îndreptam spre un restaurant şi, dacă un prieten n-ar fi întrebat de tine, poate te-aş fi lăsat acolo cine ştie câtă vreme – în maşină, într-o parcare în soare…

În a doua parte a zilei a plouat, tunetul a bubuit din depărtare. Seara s-a luminat din nou, însă temperatura scăzuse cu vreo zece grade faţă de cum fusese cu numai câteva ore înainte.

E iunie: nedefinit şi schimbător, cald şi rece, umed şi uscat de-a valma.

Dar o zi stresantă şi neplăcută ca azi se poate salva

printr-o întâmplare simplă şi măruntă, printr-un moment nesemnificativ de o densitate sporită, aşa cum a fost după cină, când mă îndreptam pe hol spre camera surorii tale mai mari, unde ea stătea cu sora ta mijlocie şi cu o prietenă.

— Vine tati, am auzit-o spunând, şi au râs toate.

M-am oprit în faţa lor, erau foarte bine dispuse, şi mi-am dat seama că vorbeau despre băieţi. Mijlocia are un prieten, sunt împreună deja de două săptămâni, cea mare e îndrăgostită de un băiat, şi s-ar putea ca şi el să fie îndrăgostit de ea. Erau atât de fericite!

N-am citit nimic astăzi, n-am scris nimic şi nu m-am gândit la nimic altceva decât la sarcinile practice pe care le-am avut de îndeplinit. Dar cel puţin am văzut ceva. În timp ce stăteam în coada de maşini să ies pe şoseaua principală, privirea mi-a alunecat către o piatră memorială de la lizieră, şi acolo scria că pădurea Sandskogen, care se întinde de la Nybrostrand până la Ystad, a fost plantată la cererea lui Carl von Linné – ceea ce ştiam deja, dar nu ştiam când. Ei bine, s-a întâmplat în 1749, la numai şase ani după ce Swedenborg fusese aici.

Duminică, 5 iunie 2016

E zece şi şase minute seara. Cu toate că soarele abia a apus, afară e încă lumină. De pe trambulina din curte, de lângă corpul de casă unde stau şi scriu, se aud strigăte şi ţipete, cântece şi râsete, surorile tale repetă pentru musicalul în care joacă şi care va avea premiera de azi într-o lună. Le-am dus la repetiţie la Simrishamn azi-dimineaţă, aşa cum fac în fiecare vară de trei ani, şi le-am luat trei ore mai târziu. Aproape tot restul zilei am stat jos pe aleea de dale dintre case şi am plivit buruienile, mai puţin o oră la mijlocul zilei când am scris un text despre biciclete, o oră după-amiază când am dormit şi câteva drumuri cu maşina – l-am dus pe fratele tău acasă la prietenul lui, unde va rămâne peste noapte, şi pe sora ta cea mare în vizită la o prietenă, de unde apoi am şi luat-o. Pe drum am văzut un fazan, un iepure de câmp şi un

căprior mic care alerga năuc printr-un câmp pe lângă care am trecut, mai întâi a venit spre mine, apoi s-a răsucit şi a luat-o la fugă în direcţie opusă, lăsând în urmă un nor de praf. Peisajul, blând şi fertil, se desfăşura calm în toate direcţiile, luminat de soarele jos, portocaliu. Era o privelişte paşnică şi foarte frumoasă, şi m-am gândit la ce-mi spusese despre frumuseţe Anna Bjerger când îi luasem un interviu cu câteva săptămâni înainte. E o trăsătură evidentă a desenelor ei faptul că sunt frumoase. Şi asta e legat de culori, pentru că ea e ceea ce cândva se numea „colorist”, adică un pictor care poate face un tablou să pară viu numai prin combinaţia de culori folosită, care este în acelaşi timp îndrăzneaţă şi neşovăitoare – cele două însoţitoare ale intuiţiei. Am întrebat-o atunci dacă frumuseţea e importantă pentru ea. Mi-a spus că a fost instruită să privească frumuseţea cu suspiciune, să se pună în gardă faţă de ea. Şi eu la fel, e un loc comun al culturii noastre că frumuseţea, cel puţin ceea ce e evident frumos, frumuseţea care sare în ochi, pastoralul şi idilicul, dar şi frumuseţea dramatică, reprezintă în artă o dovadă de prost-gust, ceva inferior şi banal, faţă de care singură reacţie potrivită e ironia. Ironia înseamnă distanţă, este opusul empatiei şi al prezenţei. Una dintre trăsăturile cele mai izbitoare ale picturilor Annei Bjerger este faptul că toate sunt inspirate de fotografii, majoritatea nu făcute de ea, ci găsite în periodice, manuale şi reviste vechi. Perspectiva îi aparţine deci altcuiva, unei entităţi anonime, şi de obicei ea dezvăluie relaţia dintre imagine şi cel care o produce, indiferent că e un fotograf sau un pictor. Asta face ca picturile Annei Bjerger să pară impersonale, au într-un fel ceva străin, ceva nepersonal şi generic, aproape ca şi cum am vedea imaginea prin ochii unei culturi sau ai unei epoci. Elementul personal, prezenţa artistei, se vede în colorit, şi acesta îi dă uneori atât de limpede la iveală prezenţa, prin trăsături apăsate de penel sau dâre de vopsea lăsată să se scurgă, încât ar trebui să risipească realismul, dar nu-i aşa, poate pentru că tensiunea şi

calitatea tablourilor ei reies din însăşi această dublă natură: pe de o parte, realismul fotografic, care este impersonal, pe de alta, realismul pictural, care mărturiseşte o prezenţă personală. Aşa că, dacă ar picta un apus de soare într-un peisaj pastoral, Anna Bjerger ar face-o pornind de la o fotografie preexistentă, iar noi am vedea şi apusul, şi propria noastră privire asupra apusului, am trăi şi frumuseţea, şi neîncrederea noastră în ea.

Dar de ce să fim neîncrezători în frumuseţe? Nu e oare ceva bun? Cred că prin frumuseţe se înţelege ceea ce e simplu, nu opune rezistenţă, e superficial, cu alte cuvinte, ceea ce e reprodus, ceea ce recunoaştem fără să vedem, de fapt, pentru că privirea asupra frumuseţii a fost deja acolo înaintea noastră. În timp ce misiunea artei este să vadă ceva aşa cum este el cu adevărat, ca şi cum l-ar vedea pentru prima oară. Iar dacă luăm în serios această misiune de a vedea, atunci cel care priveşte face şi el parte din ea, pentru că nu există privire neutră, peisaj neutru, întotdeauna lucrurile au o încărcătură de sens implicit. Exact această încărcătură şi-a propus s-o picteze Edvard Munch. Eliberându-se de reprezentare sau mutând centrul de greutate al reprezentării, el a dat valoare schiţei şi lucrării neterminate, într-o vreme în care se punea tot mai mult preţ pe tabloul ca obiect de sine stătător, rotund, încheiat. Munch s-a distanţat în felul acesta de realitatea pe care o reprezenta – fără să renunţe vreodată la ideea reprezentării, pentru că era prea adânc înrădăcinată în el, ceea ce nu trebuie să ne mire: la urma urmei, se născuse în anii 1860 –, unele peisaje pictate de el abia dacă mai seamănă a peisaje, sunt doar câteva dungi de culoare pe pânză, abordând totodată şi o altă realitate, pe care am putea-o numi, cam pompos, realitatea sufletului în lume. Au trecut mai bine de şaptezeci de ani de la moartea lui, şi de atunci în artă s-au schimbat multe, în oameni însă nu s-au schimbat la fel de multe, aşa că până în ziua de azi artiştilor le sunt în continuare accesibile doar trei căi: spre exterior, spre interior şi spre autonomie. Excluderea

criteriului frumuseţii nu înseamnă, de fapt, nimic, pentru că, atunci când apare, un artist important face ce vrea, şi dacă asta înseamnă să reprezinte frumuseţea în toată plenitudinea şi profunzimea ei, o va reprezenta într-un mod manifest şi suveran, care nu are nevoie de explicaţii. În ultimă instanţă, arta este pur şi simplu o chestiune de forţă, aşa cum ştie orice artist. Drept care rămânem s-o judecăm după trei criterii discreditate, dubioase şi depăşite: forţa, sufletul, frumuseţea. Şi de ce sunt compromise aceste criterii? Pentru că scopul artei este să se apropie de ceva, să străpungă toate sistemele şi noţiunile noastre, toate atitudinile şi prejudecăţile, toate obiceiurile şi rutinele. Sufletul, cu aura sa de exaltare, nobleţe şi cult al geniului tipice pentru secolul al XIX-lea, a creat o distanţă, frumuseţea şi aparatul ei convenţional au creat o distanţă, iar conceptul de forţă a făcut dispreţul faţă de slăbiciune acceptabil, ceea ce creează iar o distanţă faţă de adevăr, căci adevărul este că fiinţa umană este slabă şi fragilă, ca o trestie îngheţată. Şi foarte frumoasă, dacă te poţi apropia de ea ignorând tot ceea ce susţine că nu e aşa – adică aproape totul şi care necesită de aceea forţă ca să fie străpuns.

Dar peisajul pe care l-am străbătut în jurul orei nouă seara, când m-am dus s-o iau acasă pe sora ta cea mare, era foarte frumos într-un mod cu totul nemodern: soarele apunea aşa cum apune peste pământ de sute de mii de ani, îmbibând aerul de culoare şi aurind ici şi colo brazdele lungi de pământ uscat, maro-deschis, iar copacii, îngrămădiţi în jurul caselor şi înşiraţi de-a lungul pâraielor, stăteau drepţi şi perfect nemişcaţi. Ah, căderea serii, ah, crepusculul, ah, sfârşitul inexorabil al vieţii! Ah, oile, vacile! Maşinile joase care trec pe şoseaua îngustă! Ah, tumul cu apă de pe deal şi aripile albe ale turbinelor eoliene! Ah, şirurile de stejari cu trunchiurile lor noduroase şi scoarţa rugoasă!

Îmi amintesc cât de mult mi-a plăcut prima oară când am scris o asemenea exclamaţie. Fiindcă, prin forma sa

arhaică, eulogia se deschidea către ironie, dar era în acelaşi timp sinceră, o exclamaţie impulsivă de bucurie, oarecum vulnerabilă, încât sensul ei oscila de la una la alta ca un ecou într-o vale. Nu c-ar fi însemnat cu adevărat pentru mine altceva decât plăcerea pe care mi-o stârnea arhaicul. Nu m-am gândit niciodată de ce arhaicul îmi stârneşte plăcere. Dar îmi plăcea să mă uit la picturi baroce cu subiecte din Antichitate, la tablourile lui Lorraine, de pildă, sau, mai târzii, ale lui Turner. Îmi plăcea şi să citesc texte antice, însă nu găseam în ele aceeaşi pace aparent eternă, doar în *Georgicele* lui Virgil, unde e poate mai mult implicită decât luată ca subiect. Şi îmi plăcea foarte tare *Despre natura lucrurilor* a lui Lucreţiu, dar probabil mai mult ideea. unei astfel de cărţi decât ceea ce spunea de fapt. Citeam *Despre suflet* de Aristotel şi discursurile lui Cicero, istoria lui Tucidide şi *Metamorfozele* lui Ovidiu. La şcoală nu învăţasem nimic despre Antichitate, am făcut cunoştinţă cu ea abia la universitate, în timpul studiilor literare, când am ascultat prelegeri despre societatea greacă din care se născuseră marile tragedii, despre influenţa uriaşă pe care o avuseseră acestea şi despre conflictele vremii pe care le reprezentau. Am avut o altă serie de prelegeri despre epopee, de la Homer la Dante. N-am citit niciodată nimic cu seriozitate, doar fragmente şi frânturi, căutam mai degrabă sentimentul Antichităţii decât Antichitatea însăşi. În autobiografia lui Werner Heisenberg, cel mai tare m-a impresionat pasajul în care el descrie o plimbare prin pădure împreună cu un grup de prieteni de aceeaşi vârstă, erau studenţi cu toţii în Germania anilor 1920, citeau în greaca veche şi discutau Platon, teoria grecilor despre atom. Puntea aceea care unea filosofia greacă şi fizica nucleară europeană din perioada interbelică – ce putea fi mai emoţionant? Natura lucrurilor, particulele atomice. Tot aici intră şi interpretarea pe care Heidegger o dă presocraticilor, căci, dacă fizica nucleară era în anii 1920 într-o stare febrilă, încât până şi unii specialişti mediocri

puteau face descoperiri colosale – aşa cum se întâmplă într-o cultură aflată la apogeu –, gândirea filosofică în această epocă era nesfârşit de înceată şi de complicată.

— L-ai auzit vreodată pe Heidegger citind în greacă? m-a întrebat, cine ştie de ce, Anselm Kiefer când i-am făcut o vizită în atelierul lui de lângă Paris cam acum o lună, ca să aleg picturi pentru cartea aceasta.

— Nu, am spus. Cum sună?

— Foarte frumos.

Şi a produs nişte sunete ciudate, străine, apoi a râs de el însuşi.

Rareori mi-am dorit mai tare ca atunci să-mi pot articula impresiile, să pot spune ceva despre Heidegger şi Antichitate, despre Lucreţiu şi fizica nucleară, despre materialitatea lucrurilor şi luminozitatea frumuseţii şi despre profunzimile infinite ale timpului. Dar n-am putut, nicio vorbă nu mi-a ieşit din gură, am privit în schimb în

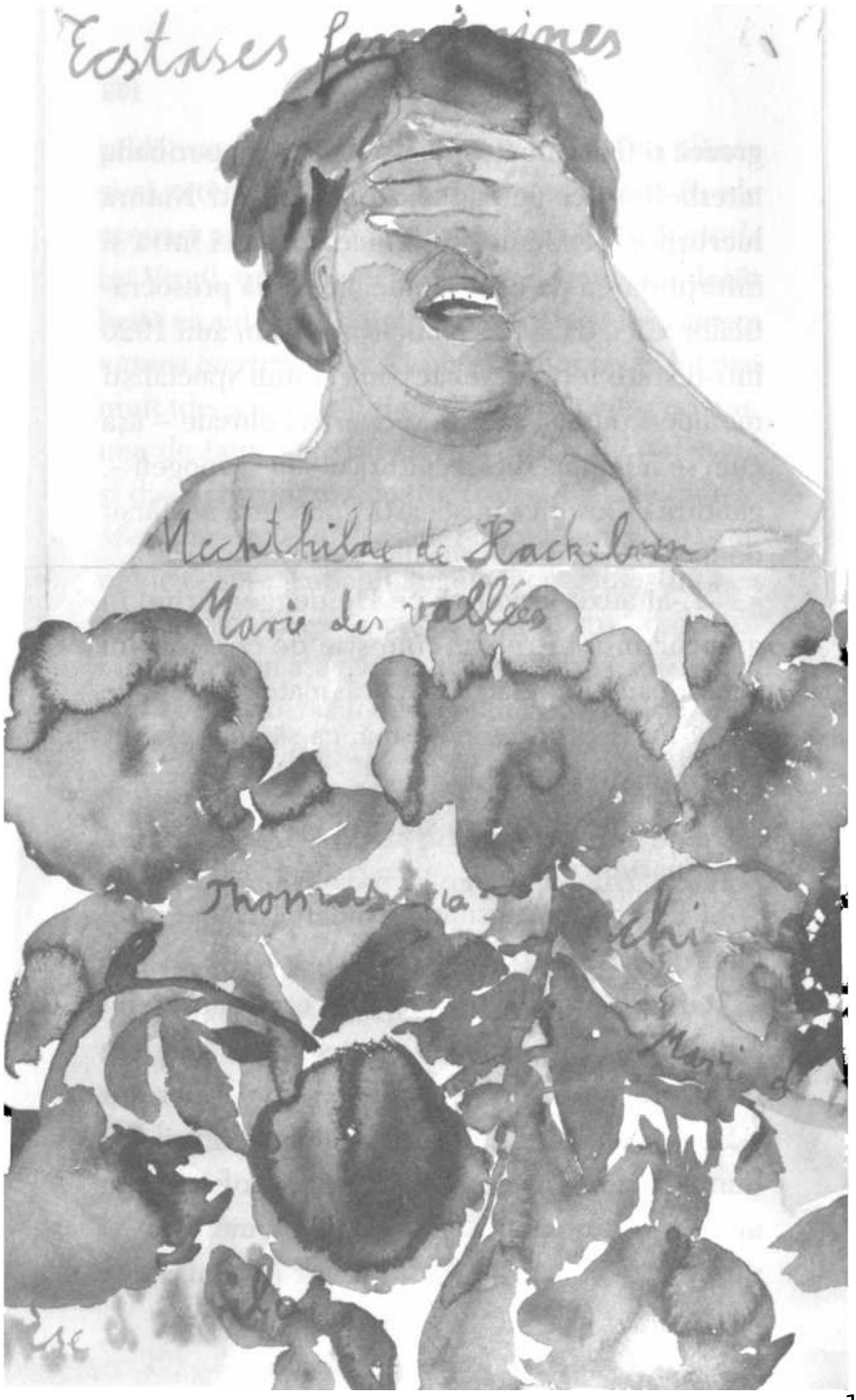
Extases féminines
Marie des vallées

pământ cu un zâmbet abia schiţat, puţin ruşinat de sunetele pe care Kiefer le imitase imperfect.

Căci asta simţeam în tablourile lui, vitezele diferite ale timpului în lumea materială şi în cea umană, şi o căutare continuă a adâncimii în suprafeţe – care este blestemul fiecărui pictor, dar la Kiefer pare să fie o obsesie. Singurul abis pe care îl cunoaştem este al timpului, dar nu din proprie experienţă, fiindcă noi suntem pur şi simplu contemporani cu tot ce ne înconjoară. Timpul este asemenea morţii, suntem închişi afară din el şi putem intra doar dacă devenim noi înşine timp. Aşadar, când poarta se deschide, devenim deja parte din el şi nu-l putem trăi ca experienţă. Poate de asta Kiefer era atât de interesat de expresiile artistice ale celor mai vechi culturi, şi de texte, şi de construcţii, căci acesta este singurul lucru din profunzimile timpului cu care suntem capabili să ne identificăm, singurul lucru izvorât din el în legătură cu care putem folosi cu o cât de mică îndreptăţire cuvântul „noi”, „nouă”. Percepeam în arta lui şi interesul faţă de lucruri, de obiecte, de materie ca atare, şi faţă de principiul transformării, felul cum ceva este ceea ce este ca rezultat al unei determinări şi cum, printr-un simplu gest al mâinii, poate deveni altceva.

Dar atunci stăteam pe o canapea alături de el, într-un atelier din fundul unei clădiri enorme, ca un hangar, lungă de câteva sute de metri şi plină de lucrări de artă de toate formele şi mărimile, şi nu găseam nimic de spus. Atelierul era ca o clădire în clădire, amplasat la etaj, iar pereţii celor trei camere spaţioase, cu tavan înalt, erau înţesaţi de tablouri la care Kiefer lucra sau tocmai lucrase. Mirosea puternic a vopsea. Picturile erau mai luminoase şi mai colorate decât tot ce văzusem de el până atunci, reprezentau râuri şi copaci, vegetaţii încâlcite şi întinderi largi de apă, prin care uneori picura lumină.

Kiefer venise pe bicicletă prin hală, într-o salopetă albastră, în timp ce eu făceam un tur al hangarului, şi, văzându-mă, spusese:

— Aha, avem un vizitator viking!

Schimbaserăm câteva cuvinte, apoi el se îndepărtase pe bicicletă, în timp ce eu rămăsesem să privesc în jur. Într-o altă clădire, alăturată, atârna un tablou înalt de cel puţin douăzeci de metri, lângă două avioane de luptă instalate alături pe podea, pline de flori uscate. Era greu de conceput că un singur om putuse produce toate aceste mii de lucrări; incredibil nu era numărul lor, ci tot ce reprezentau, universul pe care-l compuneau în totalitatea lor. Eu aş fi fost epuizat doar să mă trezesc dimineaţa cu gândul că urmează să lucrez la unul dintre tablourile noi, pline de lumină, care erau late de vreo şase metri şi înalte de vreo patru. Forţa necesară pentru a face aşa ceva în fiecare zi, toată viaţa – fie şi numai să te caţări şi să te apuci de treabă –, trebuie să fie de un soi cu totul special, obstinat şi orb la orice altceva, fiindcă în viaţa lui n-aveau cum să mai încapă prea multe altele.

Munch avea ceva similar, n-a făcut decât să picteze în fiecare zi, de la şaisprezece ani până când a murit. Şi, cu toate că a lucrat numai prin excepţie în formate monumentale, a creat şi el un întreg univers, distinctiv, aparte şi plin de forţă. Anna Bjerger la fel, în fiecare zi în atelier, în fiecare zi tablouri noi, care trebuie create din nimic.

Kiefer e probabil cel mai bogat pictor din lume sau, cel puţin, cel mai bine plătit pentru creaţiile sale. Ai fi zis că-şi folosea toţi aceşti bani ca să creeze o lume protectoare în jurul propriei opere. Dormea în atelier, angajase bucătari care să-i pregătească mesele, vreo zece – douăsprezece ajutoare în muncă, o secretară şi un consilier care, din câte înţelegeam, luau aproape toate hotărârile în locul lui.

— Zburaţi cu elicopterul? m-a întrebat în timp ce mâneam.

Am clătinat din cap.

— Trebuie să încercaţi neapărat. E fabulos! Să veniţi odată să mergem împreună!

Aşa făcea când mergea undeva – la Londra, în Provenţa, în Portugalia se ducea cu propriul elicopter. Îi plăceau foarte mult florile, creştea flori pe toate proprietăţile pe care le deţinea, şi nu arunca niciuna, le usca pe toate. Avea o bibliotecă mare şi cumpărase cai pentru copiii lui ca să le dea ceva de făcut când veneau în vizită la el. Dar toată această grandoare, aceste gesturi somptuoase, care ne-ar putea face să-l considerăm un fel de prinţ printre artişti, nu erau esenţiale, nu erau nici măcar importante – cel puţin asta e impresia pe care am căpătat-o în cele câteva ore cât am stat acolo. Totul era legat de munca lui, de tablouri, de arta lui. Şi de unde veneau, ce dăduse naştere acestei posedări, acestei orbiri încăpăţânate la orice altceva? Nu putea fi decât un mod de a face faţă vieţii, la un moment dat trebuie să fi descoperit un mod de a se deschide propriei lăcomii interioare, lucrul acela care nu putea fi niciodată umplut sau satisfăcut, doar potolit temporar. Mi-a spus că nu cunoscuse niciun alt copil în copilărie, doar pe bunica lui, locuiseră în regiunea Pădurea Neagră, în anii de după război, şi, când, înainte să plec, am aruncat o ultimă privire mulţimii nebuneşti de opere din atelier, am văzut dintr-odată, în tot ce făcuse, copaci şi pădure. Copaci şi pădure, timp şi moarte, şi propria lui biografie traversându-le pe toate ca un fir subţire, aproape invizibil.

Când am parcat în faţa casei unde locuieşte prietena surorii tale mai mari, după ce străbătusem câmpia plină de soare şi intrasem printre colinele joase de pe malul mării, am dat cu ochii de doi cocoşi mari, cu un penaj superb şi cu gâturile perfect drepte, care mă priveau ţintă. În jurul lor se plimbau câteva găini maronii, considerabil mai mici. Am deschis poarta, şi în aceeaşi clipă uşa casei s-a dat de perete şi pe ea s-a năpustit afară un câine enorm cu un cap pătrat şi cu trunchiul musculos, urmat de un căţel lăţos care lătra îndârjit. Ştiam că nu sunt periculoşi, şi totuşi inima mi-a luat-o la goană când am văzut colţii din fălcile îmbibate de salivă ale dulăului. L-am mângâiat conştiincios

pe cap, deşi îmi displac profund câinii, şi chiar atunci a ieşit sora ta, cu capul în pământ, de parcă încerca să se facă puţin mai mică în clipa despărţirii, s-o facă să treacă mai repede sau s-o scurteze cât mai mult, am bănuit; cel puţin eu aşa simţeam întotdeauna.

Până acasă am mers la fel cum venisem, prin peisajul rural şi tăcut al serii, locul unde trăiam şi, pentru sora ta, şi locul unde se născuse. Soarele îi strălucea pe obraji. Dacă aş fi fost în stare, l-aş fi pictat.

Luni, 6 iunie 2016

Acum câteva minute sora ta mijlocie a ieşit în curte, a pus telefonul pe masa de sub fereastra bucătăriei, rezemat de o cană care era acolo, şi a început să danseze în faţa lui. Repetă pentru musical. Este al treilea an când interpretează un rol, dar, spre deosebire de celelalte două spectacole, la care stăteam uneori în sală aşteptând să se termine repetiţiile, din acesta n-am văzut încă nimic. Clătina din cap înainte şi înapoi, desena cu mâinile modele prin aer în timp ce fredona sau număra. Apoi a apucat telefonul, s-a aşezat în iarbă şi s-a uitat la înregistrare. Când a terminat, a aruncat o privire spre fereastra mea, eu am ridicat mâna în semn de salut, m-a salutat şi ea şi s-a strecurat în casă la fel de iute cum apăruse.

E zece şi şase minute seara. Copiii n-au făcut ore azi; e ziua naţională a Suediei. Corpul meu a avut toată ziua un sentiment de duminică, şi am fost surprins să primesc atâtea e-mailuri – în mod normal, inboxul meu e practic gol la sfârşit de săptămână.

Pe la opt azi-dimineaţă m-a trezit vocea ta, suna neobişnuit de aproape, pentru că, după cum am descoperit când am deschis ochii, dormiseşi în patul nostru. Mi-am amintit vag că mama ta te luase în braţe pentru că plângeai cu disperare în pătuţ.

Mi-ai zâmbit şi ai început să vorbeşti. Mi-ai spus că trebuie să mergem să-l luăm pe fratele tău. Am dat din cap şi am spus că da, însă nu chiar imediat.

— Nu, nu imediat, ai spus.

— Să mergem jos să-ţi schimbi pampersul? te-am întrebat.

— Da, ai spus. Anne trebuie chiloţei.

— Exact, am zis şi eu şi te-am dus jos, dar am uitat să te schimb, pentru că, îndată ce te-am lăsat din braţe, ai fugit în camera de zi şi, când am intrat după tine, porniseşi deja televizorul şi te căţărai pe canapea.

Mi-am făcut o cafea şi am fumat în birou, apoi am venit să iau masa cu tine, ne-am aşezat faţă în faţă, fiecare cu castronul lui de cereale cu lapte şi stafide, şi, când s-a sculat mama ta, eu am venit aici să scriu. Am început trei texte noi, însă apoi am renunţat. De obicei nu fac asta, dar, de când am început să scriu jurnalul acesta în fiecare seară şi noapte, nu mă mai trezesc la patru sau cinci dimineaţa, cum am făcut în ultimii doi-trei ani, şi fără orele acelea de singurătate, pe întuneric, când se crapă de ziuă sau în prima lumină a dimineţii, mi-e greu să mai intru într-un text. Când mă trezesc e ca şi cum aş lua-o de la zero, de la un zero care devine treptat ceva dacă mă concentrez, căci concentrarea e de fapt doar o resetare mentală, cu cât mintea conţine mai multe impresii, sentimente şi gânduri, cu atât trebuie să elimine mai multe din conştiinţă ca să se poată concentra asupra muncii.

Am ieşit, am tras maşina de tuns iarba de pe terasa casei de vară pe gazon, am pornit-o şi am început s-o împing prin curte, pe margini, într-un cerc tot mai strâns. Mama ta s-a dus la grădiniţă, era rândul nostru să facem curăţenie acolo în weekendul acesta, şi ea îşi asumase îndatorirea. Pe la prânz sora ta mijlocie a primit vizita unei prietene, au ţopăit pe trambulină sau au stat jos pe ea şi au discutat, au dat o tură cu bicicletele prin împrejurimi, s-au dus sus în camera ei, fiecare cu telefonul mobil, au făcut roata în curte. Se cunosc de cinci ani şi o vreme au mers la aceeaşi şcoală, şi, cu toate că noi i-am mutat pe copii la o şcoală din Ystad, ele au ţinut legătura.

Sora ta cea mare a dormit până când am trezit-o eu la unu şi jumătate. În mod normal n-o las atât de târziu,

dar ieri i-am promis că astăzi îi dau voie să doarmă cât vrea. Şi-a petrecut tot weekendul cu nişte prietene şi a fost la o repetiţie pentru musical, iar perioadele lungi când stă cu alţii o epuizează complet, devine irascibilă sau obosită şi tânjeşte să stea singură sau să se relaxeze lângă noi.

E incredibil cât sunt de diferite şi cât de mult îmi place fiecare aşa cum e.

Am plivit straturile de flori şi spaţiile dintre tufele cu fructe, dar nu ştiu întotdeauna care sunt buruienile şi care, plantele decorative, aşa că le-am smuls numai pe cele de care eram sigur că nu sunt ce trebuie, păpădiile şi o plantă cățărătoare extraordinar de tenace şi de rezistentă care se încolăceşte în jurul tuturor celorlalte şi e greu de îndepărtat fără să vatămi în acelaşi timp tulpina pe care o parazitează. Totul creşte şi e în floare aici, se înalţă pe lângă ziduri şi pe acoperiş, totul e verde crud, iar afurisitul de picior-al-caprei, din cauza căruia am răscolit tot pământul într-o parte a curţii şi l-am replantat apoi, după ce smulsesem ceea ce am crezut că e toată reţeaua lui de rădăcini albe încâlcite, a explodat din nou şi creşte des ca o pădurice oriunde nu ajunge maşina de tuns iarba.

La intervale regulate mă duceam înăuntru să văd ce faci: te jucai cu sora ta şi prietena ei, te jucai singură sau stăteai în faţa televizorului şi te uitai la *Laban*, *mica fantomă*. Mă simţeam vinovat că te las la televizor, mai ales pentru că spuneai replicile înainte să fie rostite, şi ai abia doi ani şi jumătate, dar, pentru mine, să mă joc cu tine mai mult de zece minute odată e un test de răbdare, simt că trebuie să fac ceva, preferabil să scriu sau măcar, dacă asta nu se poate, să lucrez în grădină ori să fac curăţenie în casă, înainte nu era aşa, puteam să dorm toată ziua, să mă uit toată seara la televizor, să ies toată noaptea, să umblu fără ţintă săptămâni la rând fără să mă chinuie conştiinţa. Acum mi se pare că pierd timpul dacă mă uit la televizor jumătate de oră; chiar şi cititul, care, la urma urmei, face parte din meseria mea, a devenit o ocupaţie vag dubioasă, pe care n-o pot avea fără să mă simt

împovărat de un sentiment de vină, afară de cazul când e direct relevantă pentru ceea ce scriu sau pentru vreo carte pe care o scoatem.

Nu e greu de înţeles de ce lucrurile au ajuns aici, e o metodă prin care încerc să fac faţă vieţii, şi funcţionează, aşa că nu văd niciun motiv s-o abandonez. Toate problemele se nasc din relaţiile cu alţii, şi, dacă minimizezi aceste relaţii, minimizezi şi problemele. Dar, pentru că oamenii sunt fiinţe fundamental sociale şi eşuează în lipsa contactului cu alţii, relaţiile nu pot fi pur şi simplu eliminate, trebuie substituite cu ceva, şi nu ştiu mulţi înlocuitori mai buni decât scrisul, care furnizează şi o scuză pentru comportamentul antisocial, fiindcă toată lumea ştie că cel care scrie are mare nevoie de solitudine.

Înainte, vara era întotdeauna perioada cea mai rea, visam la momente de plăcere şi bucurie, la grupuri de prieteni cu care să merg la plajă, cu barca pe mare sau în vacanţă, când de fapt eu stăteam degeaba, la Kristiansand sau Bergen, acasă la mama sau în garsoniera pe care o închiriam, cu soarele strălucind afară, fără să ştiu unde să mă duc sau ce să fac. Nu te duci la plajă sau cu barca singur, nu te aşezi singur pe iarbă în parc, puţin probabil să ieşi să citeşti la o terasă de unul singur, cel puţin când ai douăzeci şi doi de ani. Mă amăra foarte tare situaţia şi mă marca – nu doar cine eram în ochii altora, ci şi în ochii mei, ceea ce multă vreme a fost acelaşi lucru. Ar fi trebuit, bineînţeles, să fiu puternic, să nu mă amărăsc, poate să învăţ greaca veche, în garsoniera mea, sau ebraica, sau latina, sau altceva care să-mi fie de folos. Dar nu eram puternic, vara eram disperat că nu am unde să mă duc sau cu cine să fiu. Problema aceasta a dispărut complet în clipa când am început să scriu primul meu roman. Nu aveam nevoie de alţii pentru asta şi nu aveam nevoie de alte locuri, puteam să stau într-o garsonieră şi să lucrez complet singur. Şi, câtă vreme scriam, nu mai existau probleme, afară de cele legate de romanul propriu-zis. De atunci aşa am continuat. Când au apărut copiii, problema

singurătăţii a dispărut definitiv, pentru că prezenţa lor nu prea-mi mai lăsa timp pentru altceva, însă la vremea aceea scrisul se înrădăcinase atât de mult în mine, ca metodă şi soluţie la toate problemele, încât nu doar c-am continuat, dar după primii ani haotici, cât copiii au fost mici, l-am intensificat, până am ajuns aşa cum sunt acum, când simt tot timpul că trebuie să fac ceva.

Când continui în felul acesta, devii rigid, înţepeneşti nu doar ca postură exterioară, ci şi interioară, şi probabil de asta atâţia oameni în vârstă sunt incapabili să reacţioneze la schimbare, şi-au dezvoltat propria metodă, au plecat capul ca nişte boi la jug de atâta vreme, încât acum nu mai sunt în stare să-l ridice din nou.

Aşa a fost unul din străunchii mei, îi înţepenise gâtul, dar apoi s-a senilizat şi rigiditatea l-a părăsit cu totul, nu doar în gânduri, ci şi în tot corpul, a redevenit ca un copil, cu o faţă veşnic şovăielnică şi vag zâmbitoare.

Orice om trebuie să aibă o formă anume, specifică lui – ceea ce numim „identitate” Când forma interioară e slabă, când cineva are o fire sensibilă şi indistinctă, îi trebuie o formă exterioară. A creşte copii nu înseamnă, de fapt, decât a-i ajuta să şi-o creeze, a le oferi nişte structuri fixe care fac lumea şi pe ei înşişi să pară nişte entităţi inteligibile. Cea mai mare spaimă a unui copil, coşmarul ultim, este să trebuiască să decidă totul de unul singur. Modelul acesta există şi la nivel macro în societate, unde de gradul general de dezorganizare depinde cât de puternică este nostalgia după o mână forte, un lider fără echivoc, autoritar.

Ciudat la liderii autoritari este că foarte des radiază şi o anumită slăbiciune, o uşoară neajutorare, un aer contradictoriu. În primăvara asta am fost în America şi m-am uitat la câteva discursuri televizate ale lui Donald Trump, care atunci era candidatul prezidenţial al republicanilor. Mi s-a părut că radiază o vanitate nemasculină, ceva vag feminin pe care ai crede că votanţii lui, cei care sunt de acord cu soluţiile lui simple şi care

consideră că prejudecăţile sunt adevăruri, nu l-ar aproba, ai zice că preferă ceva dur, consecvent şi lipsit de ambiguităţi de la un cap la altul, nu doar duritatea ca poză străvezie, dar e limpede că nu aşa stau lucrurile, nimeni nu pare deranjat de ambiguitatea limbajului corporal şi a înfăţişării lui Donald Trump. Acelaşi lucru era valabil şi pentru Hitler, deşi nu vreau să fac comparaţii insultătoare, înfăţişarea lui era şi ea ambiguă, şi el avea ceva vanitos şi nemasculin, o ambiguitate care ar fi trebuit să-i submineze mesajul, dar n-a făcut-o, chiar dimpotrivă.

Personalitatea lui Obama e armonioasă, e sigur de sine, echilibrat.

În timpul vizitei mele în SUA am făcut cunoştinţă cu un redactor de la *The New York Times*, care, înainte să sosesc, îmi propusese să scriu despre campania electorală americană. Refuzasem oferta, nu puteam suporta ideea de a fi europeanul care vedea totul din afară, dar, după ce am stat o săptămână acolo, uitându-mă la toate discursurile şi dezbaterile televizate şi discutând cu oameni care nu doar că-l susţineau pe Trump, dar începeau să se agite când vorbeau despre el, să se înfurie pe imigranţi, pe musulmani, pe guvern, i-am spus c-o să mă mai gândesc.

— Aţi vrea să faceţi cunoştinţă cu Trump? m-a întrebat el.

Am înţepenit de frică.

— Nu.

— Bine, a spus el.

De ce înţepenisem de frică numai la gândul de a-l cunoaşte?

Puterea, faima, dispreţul faţă de oameni?

Da, şi asta, dar în primul rând latura lui autoritară. Dată fiind frica mea de autoritate, mi-e greu să-mi imaginez întâlnire mai înspăimântătoare. Pentru că… nu cumva aş fi încercat să-i intru în graţii? Nu cumva aş fi renunţat la toate convingerile mele în speranţa de a-i fi pe plac?

Ba da, din păcate, asta s-ar fi întâmplat.

E douăsprezece şi douăzeci şi două de minute şi mă pregătesc să merg la culcare. Acum o jumătate de oră sora ta mai mare a venit aici să mă ia, adormise pe salteaua pusă pe jos lângă pat, la parter, rămasă de ultima dată când am avut un alt copil în vizită. Acum se trezise şi voia să-i duc salteaua în patul ei de la etaj. Ceea ce am şi făcut, am cărat-o, ţinând-o în sus, pe lângă fratele tău, care dormea pe spate cu mâinile pe de lături, ca şi cum s-ar fi pregătit să sară de la trambulină, cu pilota dată deoparte, şi pe lângă tine, micuţa mea, care dormeai într-o rână, cu pilota între picioare şi între mâini. Cam în şase ore ai să te trezeşti, veselă şi mulţumită, gata de o nouă zi în care nimic din ceea ce te aşteaptă nu te va lua prin surprindere.

Marţi, 7 iunie 2016

Azi am dormit până la şapte jumătate şi abia am avut timp de o cafea şi o ţigară aici, în birou, pentru că a trebuit să le duc pe surorile şi pe fratele tău la şcoală, printre lanuri, într-o nouă dimineaţă plină de soare, neclintită, în timp ce pe tine mama ta te-a dus cu căruciorul la grădiniţă, apoi a plecat spre Ystad cu autobuzul şi de acolo cu trenul la Malmö. Când m-am întors, am scris un text despre locurile de joacă şi i l-am trimis editorului, care m-a sunat câteva minute mai târziu. Am discutat puţin despre ultimele mele texte şi apoi despre carte ca întreg; el mi-a făcut în treacăt câteva sugestii care mi-au plăcut, dar pe care nu le-am notat, am considerat că subconştientul meu o să ţină cont de ceea ce e relevant. Apoi m-a întrebat cum îmi merge viaţa personală. Deşi tot ceea ce scriu zilele astea e autobiografic şi, într-un anumit sens, legat de viaţa mea, viaţa însăşi e cu totul altceva, de fapt. Se petrece altundeva, într-un cu totul alt loc, cumva în spatele scrisului, e un munte întunecat pe care textul îl întrezăreşte în străfulgerări scurte şi restrânse, ca în lumina unei lanterne. Un lucru pe care l-am discutat mult în ultima vreme este cum poţi spune o poveste despre ceva pe care l-ai trăit personal fără să oferi propria ta versiune, atunci când esenţial nu este „eul” care trăieşte lucrurile, ci

experienţa în sine. Poate părea că despicăm firul în patru, dar nu-i aşa, diferenţa e foarte mare, şi prima oară când editorul meu mi-a vorbit despre asta am simţit că un întreg tărâm de posibilităţi noi se deschide deodată pentru ceea ce voiam să povestesc. Sunt posibilităţile naraţiunii, în faţa cărora conceptele de „ficţiune” sau „nonficţiune” se dovedesc inadecvate, sunt prea rudimentare sau irelevante. Nu pe câmpul lor se dă adevărata bătălie. Se spune adesea că ficţiunea poate fi mai adevărată decât realitatea, adevărul fiind considerat, într-un sens exaltat, ceva deja clar definit şi universal. Adevărul poetic, se spunea pe vremuri. Că adevărul realităţii, cu alte cuvinte, evenimentele aşa cum s-au desfăşurat ele, e strâns legat de „eul” care le relatează, cu toate limitările pe care le presupune acest lucru. Şi eu cred în asta, aşa este, adevărul poetic e, dacă nu mai mare, cel puţin mai importantdecât adevărul realităţii. Dar nu e nevoie să scrii prea mult despre experienţele personale ca să descoperi că şi în cazul lor e valabil principiul adevărului poetic. Nu pentru că ai inventa sau ai adăuga lucruri, ci în privinţa felului cum e modelată povestea, cărei versiuni îi acorzi întâietate. E aproape ca o ecuaţie: pe măsură ce adevărul universal sporeşte, adevărul personal se micşorează. Mai mult decât orice, e o chestiune care ţine de modul cum e construit spaţiul narativ, de cât de multe devin vizibile în jurul „eului” şi de măsura în care naratorul se identifică cu acest „eu” Dacă identificarea e totală, naraţiunea va fi adevărată în sens personal, dar atunci acesta va fi singurul lucru exprimat, şi de aici vechea regulă fundamentală că literatura trebuie să fie personală, dar nu privată. Ceva privat e relevant numai pentru cel care scrie. Şi aşa se naşte paradoxul că, pentru a exprima ceva care ar putea fi adevărat şi pentru alţii, scriitorul trebuie să-şi compromită adevărul personal, adică să creeze un „eu” cu care nu se identifică întru totul. Un coleg cu care discut din când în când asemenea lucruri consideră că asta goleşte de sens noţiunea de „adevăr”, fiindcă ceea ce este spus trebuie

„edulcorat”, după expresia lui, cu alte cuvinte, mistificat. Tot el spune şi că eu scriu în mod esenţial ca să mă fac plăcut. Chestiunea nu e strict literară, ci şi socială, pentru că, şi în sfera socialului, toată lumea are o persona exterioară care nu se suprapune perfect cu eul nostru interior – sau, mai simplu, nu întotdeauna spunem ceea ce gândim. De ce? Fiindcă nu vrem să-i rănim pe alţii, asta poate fi mai important decât a spune adevărul, sau fiindcă ni se pare mai important să ne simţim bine, sau avem impresia că adevărul n-o să schimbe oricum nimic, pentru că oamenii nu se pot schimba. Sau ne temem că alţii n-o să ne placă dacă ne descărcăm şi spunem exact ce gândim. Aşa că ne prefacem. Dar literatura nu e oare un sanctuar unde regulile jocului social nu se aplică? Nu e ea singurul loc unde poţi să fii absolut sincer, dat fiind că scrisul e unul dintre puţinele acte sociale care se petrec în afara tărâmului social? Nu e oare literatura necruţătoare, şi nu este această necruţare însăşi esenţa şi justificarea ei? Ba da, şi acesta este unul din motivele pentru care, de-a lungul istoriei literare, ficţiunea a fost de cele mai multe ori metoda preferată, căci ea elimină din ecuaţie adevărul personal al „eului” şi îl înfăţişează drept altceva, pus într-un context social. Piesele lui Ibsen au fost necruţătoare în sensul că i-au arătat pe oameni aşa cum erau cu adevărat, dincolo de rolurile pe care le jucau, şi societatea au arătat-o aşa cum era în culisele scenei pe care era interpretată. Peer Gynt este un tip clar definit, Brand este un tip clar definit, amândoi sunt Ibsen însuşi, dar nu aşa cum era el pentru sine, ci aşa cum era el pentru sine în timp ce se vedea din afară, cu ochii altora. În felul acesta a putut scrie despre sine mai adevărat decât dacă ar fi scris o piesă în care identificarea era totală. Şi lucrurile stau aşa pentru că şinele nu este o entitate izolată – şi nu vorbesc aici de singurătate sau de izolare, ci de modul cum este constituit sinele omenesc –, ci este orientat către alţii, este o răsucire spre alţii, aşa cum limbajul este o răsucire spre ceilalţi, şi cum e şi literatura. A scrie despre propriul sine

este, într-un anumit sens, opusul empatiei, pentru că empatia vine dinspre afară spre înăuntru, în timp ce a scrie despre sine înseamnă a veni dinspre înăuntru spre afară. Şi totuşi ambele procese au acelaşi scop, cunoaşterea intimă şi, prin ea, înţelegerea. Când cel care scrie despre sine iese din sine, încorporând o privire externă asupra sa, se naşte un soi ciudat de obiectivitate, ceva care aparţine simultan interiorului şi exteriorului, iar această obiectivitate ne permite să ne mişcăm în propriul sine ca şi cum ar fi al altcuiva, şi atunci închidem cercul, căci mişcarea această necesită empatie. Persoana care suntem atunci când suntem singuri nu are în mod evident nevoie de niciun fel de empatie, fiindcă acolo nu există niciun fel de distanţă, niciun „înăuntru" în care trebuie să pătrundem, acolo şinele este ceea ce este. Dar, de îndată ce nu mai suntem în această situaţie, apare o distanţă, ceva care obiectivează, care transformă şinele în altceva, deşi el continuă să fie şi ceea ce este. Aceste mici diferenţe se măresc cu timpul şi pot reprezenta atât de multe lucruri diferite şi contradictorii, încât şinele nu e în stare să le încapă decât dacă devine disfuncţional – căci şinele este şi cadrul nostru de acţiune –, şi de aici nevoia de a suprima şi a uita, dar şi nevoia de a ţine minte. Amintirile constituie povestea noastră despre noi înşine, care este poate cea mai importantă parte a identităţii noastre. Şiragul amintirilor o ţine la un loc, o unifică, iar noi îl păstrăm pur, necontradictoriu şi uşor de mânuit suprimând şi uitând. Sunt oameni în care au luat naştere naraţiuni drastic diferite de realitate şi care până la urmă nu mai sunt capabili să-şi păstreze identitatea, ea se prăbuşește, şi atunci ei fac psihoze, depresii, cad la pat sau sunt diagnosticaţi cu surmenaj. Scopul psihanalizei este, de fapt, să ne ajute să ajungem la o naraţiune mai adevărată, şi de asta încearcă atât de des să scoată la lumină amintiri vechi, poate suprimate, şi se concentrează atât de mult asupra emoţiilor legate de relaţii, căci emoţiile vorbesc altă limbă decât gândurile şi sunt mai puţin capabile să se

transforme sau să apară drept altceva decât sunt. Deşi fac şi ele asta, depresia, de pildă, nu e nimic altceva decât o furie îngheţată, imobilă, un val care loveşte ţărmul exact în clipa când temperatura coboară brusc şi îi opreşte înaintarea, îl încremeneşte instantaneu. Când descoperim o naraţiune mai adevărată, un şirag mai relevant de amintiri, presiunea lumii exterioare asupra sinelui se reduce, şi, chiar dacă nu cunoaştem neapărat pacea şi bucuria, s-ar putea cel puţin ca viaţa de zi cu zi să devină mai uşor de gestionat. Orientat astfel către alţii, şinele este structurat ca o adresare, la fel cum figura principală a limbii este adresarea, în timp ce, pentru sine, eul e structurat ca o poveste, compusă dintr-un şir de amintiri. Aceasta din urmă seamănă întrucâtva cu mecanismele care ţin un cuplu laolaltă, cei doi au şi ei o poveste pe care şi-o spun unul altuia, care constituie identitatea lor de cuplu, şi dacă povestea e prea depărtată de realitate, mai devreme sau mai târziu se va dezintegra. Ea trebuie reafirmată continuu, aşa cum povestea oricărui sine trebuie reafirmată continuu, căci, de fapt, atât cuplul, cât şi şinele conţin atât de multe, şi adeseori atât de multe lucruri care se contrazic între ele, încât trebuie simplificate în câteva secvenţe simple, în câteva maxime simple: asta suntem noi, asta sunt eu. Deci, dacă şinele este o poveste, e numai una dintre multele poveşti posibile. Ultimul roman al editorului meu descrie disoluţia unui cuplu, şi în roman ruptura, fisura, fracturarea aliajului dintre cei doi apare atunci când unul din ei, bărbatul, începe să fantazeze despre cum ar fi să aducă un alt bărbat în relaţia lor şi începe să inventeze poveşti despre asta, pe care ea le ascultă şi care îi plac, e unul din modurile lor de a fi împreună, ca el s-o iubească prin intermediul unui interpus imaginar. Apoi se întâmplă şi în viaţa reală, ea cunoaşte pe altcineva, se culcă cu un altul, şi povestea aceasta se deschide pentru ea, dar nu şi pentru el, ea îi întoarce spatele şi îl lasă pe dinafara noii poveşti pe care o începe. Romanul este încercarea bărbatului de a înţelege

punându-se în locul ei, imaginându-şi dinăuntru gândurile, sentimentele şi alegerile ei. Şi, în mod ciudat, această deschidere către ea este legată de deschiderea către celălalt bărbat; lipsa graniţelor dintre oameni, pe care romanul o examinează, este şi creatoare, şi distructivă. Această trăsătură de personalitate, pe care un psiholog ar numi-o poate un eu slab, dar care poate fi considerată şi o dorinţă de a-i înţelege pe alţii din interior sau o deschidere radicală către toate posibilităţile sinelui şi care se întâlneşte în mai multe cărţi ale editorului meu, cu personaje care oscilează între identităţi aşa cum ar trece dintr-o cameră într-alta în casă, şi asta mă interesează, fiindcă e o trăsătură aflată la temelia oricărui roman, a oricărei povestiri şi a oricărei drame scrise vreodată. Probabil că exemplul cel mai bun e Shakespeare, deschiderea lui către tot ce e omenesc, care trebuie să fi încăput în el însuşi. La fel stau lucrurile cu toţi marii scriitori. Dar este o deschidere interioară, fără consecinţe în lumea exterioară, cu excepţia cărţilor. Căci e cu totul altceva să laşi ca această deschidere, această dorinţă de a-i înţelege pe alţii din interior, această ignorare a graniţelor identităţii să se manifeste în viaţă, într-un personaj, într-un individ. E un proces interesant, pentru că teritoriul care iese la iveală – a citi un roman bun e ca şi cum ai vedea un peisaj care iese la iveală când apa se retrage – se află undeva între libertate şi gol. Persoana care e oricine e nimeni, de fapt, e goală. Cel care e cineva poate deveni întotdeauna altcineva. Cred că mă gândesc atât de mult la toate astea fiindcă sunt foarte relevante pentru etapa în care mă aflu acum. În viaţa mea, vreau să spun. Am aproape cincizeci de ani, sunt cu doar patru ani mai tânăr decât era tatăl meu când a murit, dar sunt şi tatăl unor copii de doi, opt, zece şi doisprezece ani, şi, când mă uit la ei, văd oameni care au viaţa înaintea lor aşa cum am avut şi eu cândva, şi e greu să nu mă întreb de ce lucrurile au ieşit cu mine aşa cum au ieşit, pentru că, trăind cu copiii şi urmărindu-i cum cresc, văd şi melanjul de caracteristici

înnăscute, de ereditate şi de mediu social care îi modelează, pe lângă ceea ce sunt ei ca personalităţi unice, lumina care arde în ei şi care pe vremuri ar fi fost numită „suflet” Teoretic, înţeleg că fiinţa interioară a omului e atât de bogată, încât se poate schimba şi poate ajunge să trăiască alte laturi ale sinelui, se poate reorienta în cu totul altă direcţie, dar în practică, experienţa îmi spune că sunt aceeaşi persoană şi fac aceleaşi lucruri, gândesc la fel şi simt aşa cum am simţit dintotdeauna. În timpul unei şedinţe de terapie la care am fost cu mama ta am spus că mi-am găsit o metodă care funcţionează pentru mine şi că nu vreau sau nu îndrăznesc s-o schimb. Psihoterapeutul mi-a răspuns zâmbind că, de fapt, metoda nu funcţionează, pentru că sunt o persoană profund singură.

— Şi dacă mă simt bine să fiu singur? am spus.

— Nu e niciodată bine să fim singuri, a spus ea.

Cred că greşește, dar poate cred astfel pentru că asta mi-ar pune în pericol propria poveste – ce sunt eu pentru mine –, cea la care ader în permanenţă, chiar dacă asta înseamnă să mă trezesc deprimat în fiecare dimineaţă şi chiar dacă sunt constant hărţuit de un sentiment de vinovăţie şi ruşine, pentru că, în ciuda a toate, funcţionează, aşa cum carapacea funcţionează pentru crabul care se târăşte lateral în întuneric pe fundul oceanului sau aşa cum servilismul funcţionează pentru câine – şi aceea e o formă, ceva fix, căruia animalul i se poate, deci, încredinţa. Povestea care este identitatea mea, această carapace ca de crab, acest set de idei pe care nu le pun sub semnul întrebării, este exact opusul literaturii, căci, dacă nu sunt interesat de libertate în nume personal, în propria mea viaţă – şi nu sunt încă din adolescenţă –, libertatea înseamnă totul în literatură, este esenţa ei, şi de aceea am scris că necruţarea este fundamentul şi justificarea literaturii, căci libertatea şi intransigenţa sunt două feţe ale aceleiaşi monede. În literatură, povestea simplă a sinelui se confruntă cu complexitatea realităţii, şi această confruntare este una din structurile de bază ale

romanului, ca întâlnirea dintre imaginea romantică de sine a lui Don Quijote sau a Emmei Bovary – întemeiată în ambele cazuri pe literatură – şi realitatea din care face parte personajul.

În seara asta l-am întrebat pe fratele tău dacă vrea să iasă la o plimbare cu bicicleta. Voia. I-am propus să mergem până la castelul care se află la vreo trei kilometri de aici, şi a fost de acord. Bicicleta îi e puţin cam mare, m-am gândit că n-are rost să-i cumpăr o bicicletă de copil care să-i rămână mică în toamnă sau la primăvară, aşa că a avut un pic de furcă, mişcările lui păreau toate puţin prea mici pentru ea, dar până la urmă ne-am descurcat, am urcat dealul pe lângă biserică, am cotit la stânga, am traversat şoseaua principală şi am luat drumul spre castel, care mergea drept spre vest, către soarele atârnat jos pe cer deasupra orizontului, în capătul câmpiei lungi şi late care se întindea în faţa noastră, verde şi bogată, presărată ici-colo cu aspersoare, cu câteva tractoare pufăind răbdător, cu case înconjurate de pâlcuri de copaci plantaţi cândva ca să apere de vântul ce bate cu putere peste câmpie, dinspre mare, toamna şi iarna. I-am spus fratelui tău că, acum cinci sute de ani, în castelul acesta venea vara unul dintre cei mai cunoscuţi astronomi din lume.

— Cum îl chema? a întrebat fără să se uite la mine, pentru că bicicleta îi solicita toată atenţia.

Brusc, n-am fost în stare să-mi aduc aminte şi nu i-am răspuns.

— Cum îl chema, tati? a spus din nou fratele tău.

— Tycho Brache, am zis. Era danez. Pe vremea aceea Skåne aparţinea Danemarcei.

Ne-am oprit fiindcă el trebuia să-şi scoată jacheta, şi l-am rugat să şi-o lege la mijloc. Şi-a legat-o, şi am început să pedalăm din nou, el a pornit clătinându-se pe asfalt. După câţiva metri s-a oprit, nu mergea cu jacheta prinsă la brâu. I-am luat-o şi am legat-o de ghidonul meu. Am mai mers câteva sute de metri, şi el s-a oprit din nou, i se părea că are o gaură în cauciuc. I le-am pipăit pe amândouă,

erau tari ca piatra. Am plecat mai departe. Am coborât o colină, am traversat un pod, şi, în timp ce urcam dealul de pe cealaltă parte, el a început să pedaleze din ce în ce mai lent şi, până la urmă, când aproape se oprise, a căzut pe o parte, în şanţ. Din fericire, iarba era înaltă şi deasă, cred că-i venea până la pulpe, aşa că nu s-a lovit, dimpotrivă, părea să stea foarte confortabil. Pe ambele laturi al drumului, sub copaci şi, de fapt, cât vedeam cu ochii, până departe, creşteau nişte plante asemănătoare cu reventul, tulpini comune şi destul de groase, cu frunze late, netede. Erau atât de multe – formau o pătură deasă, de un verde întunecat, cărnos, care se întindea mult în laturi –, încât priveliştea era frumoasă chiar dacă plantele în sine nu erau. Am mers pe lângă biciclete în susul dealului, şi în vârf el mi-a spus că a obosit. L-am întrebat dacă vrea să ne întoarcem, dar a clătinat din cap.

— Vreau să văd castelul, a spus.

— Cred că ai mai fost la el, am observat.

— Ştiu, a răspuns el. Dar vreau să-l văd şi acum.

Aşa că am continuat, pe lângă pajişti cu ierburi înalte, până la marginea pădurii, la vreo două-trei sute de metri mai încolo, unde copacii străluceau în soare ca auriţi. Ştiam că aici trăiesc porci mistreţi, dar nu i-am spus nimic fratelui tău, riscam să-l sperii, circulau poveşti despre porci care atacaseră biciclişti în zonă. El a repetat că obosise, dar, fiindcă aproape ajunseserăm, putea să mai meargă puţin. Am coborât un deal, trecând pe lângă trei case de cărămidă care aveau sau avuseseră legătură cu castelul, am urcat iar, pe lângă un mic cimitir care ţinea de castel, şi apoi pe o pantă abruptă, în lungul unui zid, unde mai întâi am văzut biserica, tot a castelului, apoi castelul însuşi, mic şi deloc impresionant ca înfăţişare, cu ziduri groase din secolul al XIV-lea, strâmbe şi vopsite în galben, înconjurate de un şanţ cu apă.

— Uite şi castelul! am spus.

— Asta e? a întrebat el. Păi credeam că mergem la Glimmingehus.

— Nu, am spus. Asta e Tosterup. Glimmingehus e la aproape douăzeci de kilometri de aici.

Spre consternarea mea, el a început să plângă. Pe obraji i se scurgeau lacrimi.

— Eşti dezamăgit? l-am întrebat.

A dat din cap că da.

— Hai să ne aşezăm aici! am spus. A fost vorba să mergem la Tosterup, nu la Glimmingehus.

— Dar aşa ai zis! a suspinat el.

— Ba nu.

— Ba da. Te-am întrebat şi ai zis că da.

Atunci mi-am dat seama. În timp ce pedalam pe strada de lângă casă, el spusese ceva pe care nu-l auzisem bine, şi eu dădusem doar din cap aprobator, poate răspunsesem chiar „da” sau „sigur”.

— Acum mă simt prea obosit ca să mai merg cu bicicleta până acasă, a spus el.

— Nu vrei să vezi castelul, până la urmă?

A scuturat din cap.

— Trebuie să mergem tot cu bicicleta, am spus. Altfel n-avem cum să ajungem.

L-am mângâiat pe spate. Lacrimile îi curgeau încă pe obraji. Mă cam enerva că plânge şi că era prea obosit ca să mai pedaleze, dar am făcut tot posibilul să-mi ascund starea.

— Hai să stăm şi să ne odihnim puţin! am zis. Pe urmă sunt sigur c-o să ne descurcăm.

— Bine, a spus el.

Era poate cea mai frumoasă seară din vara de până atunci, caldă şi plăcută, cu un aer perfect imobil şi soarele galben intens pe cerul albastru-închis. Copacii din pădure stăteau nemişcaţi, minunat de frumoşi.

— Eşti bine? l-am întrebat după o vreme. Eşti gata?

El a dat din cap şi s-a sculat, a ridicat suportul bicicletei cu piciorul.

— Ia-o tu înainte! am spus. Eu rămân în spate.

S-a urcat pe bicicleta prea mare şi a luat-o în jos pe

panta abruptă, dar, cine ştie cum, n-a reuşit să prindă un ritm şi a pierdut controlul. Se îndrepta direct spre şanţul de pe marginea drumului.

— Apasă pe frână! i-am strigat din urmă.

El s-a panicat însă şi n-a apăsat pe frâna de mână, a lăsat în schimb un picior la pământ, fără să micşoreze viteza, care, dimpotrivă, i-a crescut. A ţipat şi a cârmit bicicleta pe lângă şanţ, într-un vârtej de praf. I-am strigat: „Apasă pe frână! Apasă pe frână!”, dar se speriase şi după câteva secunde a căzut cu bicicleta peste el.

Am venit repede.

— Cum eşti? l-am întrebat, ridicându-i bicicleta.

Plângea cu suspine.

— Hai să vedem ce-ai păţit! am spus şi l-am ridicat în braţe.

Îşi rupsese pantalonii la genunchi şi-şi lacuse acolo o rană care sângera. În rest părea să fie în regulă. L-am strâns la piept, şi el şi-a pus braţele şi picioarele în jurul meu, ca un panda aninat de un copac.

După o vreme l-am pus jos pe un bolovan.

— Bicicleta n-are nimic, i-am spus. Asta-i bine, nu?

El a dat din cap printre lacrimi; îi tremura tot corpul.

— Şi nici tu nu eşti prea rău, am spus. Ai fi putut să-ţi rupi ceva, nu?

— Da.

— Dar ce ne facem acum? Nu poţi să mai mergi cu bicicleta până acasă, nu?

El a clătinat din cap, năpădit din nou de un val de lacrimi.

— Poţi să stai aici şi să mă aştepţi? Până mă duc acasă cu bicicleta şi vin cu maşina?

— Nu, a spus el.

Îl înţelegeam, eram departe de casă în concepţia lui despre lume, şi în jur nu se vedea nici ţipenie.

— N-avem cum altfel, am spus. Mă duc cât pot de repede.

În cele din urmă, s-a învoit.

— Dar nu pleci nicăieri, bine? Stai aici până mă întorc, da?

El a dat din cap, şi eu am plecat cu bicicleta spre casă. Eram prea neantrenat ca să mă forţez să pedalez foarte tare, dar n-aveam mult de mers, aşa că nu era niciun pericol, m-am gândit pe drum. Gâfâind, am parcat bicicleta lângă maşină, am urcat la volan şi am luat-o înapoi pe drumul pe care venisem, cu casca pe cap. Din fericire, el stătea pe acelaşi bolovan, l-am pus pe scaunul din faţă, am băgat bicicleta în spate şi am plecat acasă. Rana a trebuit curăţată şi bandajată, apoi am scos nişte îngheţată din congelator şi i-am dat-o s-o mănânce.

Acum doarme la trei metri depărtare de tine, şi mâine când se va trezi, excursia noastră pe bicicletă va fi o aventură pe care o s-o poată povesti prietenilor la şcoală.

Şi poate, îmi dau seama acum, va deveni una dintre cele mai limpezi şi mai puternice amintiri ale copilăriei, plimbarea ratată pe bicicletă cu tata. Poate ceea ce-i va rămâne în minte despre mine din seara asta va fi iritarea mea, pe care sigur a observat-o. Şi cum l-am făcut să se panicheze şi să cadă.

Când l-am întrebat de ce n-a frânat, mi-a spus că auzise că, dacă apeşi frâna de mână, te aruncă peste ghidon, şi de aceea n-ar trebui s-o foloseşti niciodată.

Miercuri, 8 iunie 2016

Acum cea care a ieşit din casă seara şi se filmează e sora ta cea mare. Stă la masa din dreptul bucătăriei, îşi ţine telefonul în faţă cu amândouă mâinile şi cântă. Fie repetă pentru musical, fie foloseşte una din aplicaţiile acelea în care poţi face clipuri mimând că interpretezi cântece sau replici. Câteva dintre clipurile pe care le-au făcut aşa sunt absolut caraghioase. Înoată în imagini, copiii ăştia şi prietenii lor, sunt deja specialişti în manevrarea şi juxtapunerea lor în cele mai fantastice moduri, şi, când nu fac asta, se uită la fluxul neîntrerupt de imagini ale altora. Discută cu prietenii pe Face Time sau pe Skype, aşa că se pot vedea în timp ce vorbesc. Uneori

stau pe canapea uitându-se la televizor în timp ce sunt pe Skype, şi uneori ne filmează, pentru ca prietenii lor să vadă ce au în jur, sau filmează emisiunea la care ne uităm. Pot să treacă minute întregi fără să scoată un cuvânt. E ca şi cum prietenul sau prietena lor e în aceeaşi cameră cu ei, iar surorile tale sunt în camera prietenei. Când fac ceva, de pildă, când fac roata în curte sau pe trambulină, câteodată se filmează şi pe urmă se uită la clip. Îşi folosesc telefoanele mobile pe post de oglindă şi fac selfie-uri la nesfârşit, dar şi fotografii sau clipuri cu tot ce văd în jur. Îmi amintesc că, acum trei sau patru ani, au făcut nişte videouri despre un personaj pe care l-au numit Bătrâna Maya; o interpreta sora ta mijlocie, iar cea mare o filma şi o instruia ce să spună. Nu ştiu cum o să le influenţeze toate astea, dar, pentru că sunt atât de importante în viaţa lor, spre deosebire de vremurile când am copilărit eu, când imagini mişcătoare puteam vedea numai la televizor şi, rar de tot, la cinema, şi oricum ele nu ne reprezentau niciodată pe noi şi realitatea noastră – nu cred că există vreo filmare cu mine dinainte să-mi fac debutul ca scriitor la douăzeci şi nouă de ani, când am apărut pentru prima dată la televizor, iar fotografii din copilărie, din anii ’70, sigur nu am mai mult de cincizeci –, probabil că imaginile acestea le modelează cumva, şi pe ele, şi modul cum înţeleg realitatea. Mie îmi displac instinctiv, mi se pare că lumea vizuală, tot ce se întâmplă pe ecrane, ne îndepărtează de realitatea fizică, materială, şi lumea ecranelor înseamnă în mare măsură depărtare de realitate, recompensă imediată şi permanentă distracţie. Copiii mi-aş dori pur şi simplu să alerge şi să se joace, să se caţăre în copaci şi să înoate în lacuri, să stea afară de dimineaţa devreme până seara târziu, să joace fotbal, tenis, să meargă cu bicicleta, să se bată cu săbiile, să se lupte, să ridice căsuţe, să adune sticle de dat la schimb. Şi îmi doresc asta, fireşte, pentru că propria mea copilărie a fost aşa. Dar asta era la suprafaţă, copilăria mea a fost plină şi de hăuri de singurătate, de disperare şi deznădejde, de

care fugeam citind. Şi, cu toate că literele cer un efort mai mare decât imaginile, efectul era acelaşi, eram într-un fel răsplătit şi distrat de o realitate imaginară care, practic, nu avea nicio legătură cu realitatea din jur. Şi ce fac acum, în timp ce surorile şi fratele tău înoată într-o mare de imagini? Stau aici şi scriu despre lume şi despre toate obiectele, animalele şi plantele din ea, fără să particip la viaţa ei.

Sora ta cea mare poartă un pulover roz şi pantaloni scurţi albi, cu toate că e destul de rece, înnorat şi bate vântul. Cea mijlocie a venit şi ea în timp ce scriam şi s-a aplecat să se uite la clipul de pe telefon. Mi-e greu să concep că aceste două fetiţe, blonde şi întotdeauna gata să râdă, au ceva în comun cu mine. Dar mă bucur că e aşa, mă bucur că pot să fiu cu ele în timp ce cresc. De fapt, cea mijlocie a fost cam bosumflată astăzi, e aşa de ceva vreme, mult mai tăcută decât de obicei, şi stă mai des singură în camera ei. Indiferent cum aş pune întrebarea, răspunsul pe care-l primesc e că n-are nimic. E şi ăsta un lucru pe care trebuie să-l înveţe, să ţină lucrurile pentru ele, să-şi ascundă o parte din viaţa interioară. Iar eu trebuie să învăţ să le las în pace.

Tu, micuţa mea, nu eşti în stare să ascunzi nimic, exprimi instantaneu tot ce simţi, şi e întotdeauna perfect clar dacă eşti fericită sau tristă, dacă te doare sau te bucură ceva. Cel mai puţin îţi place când îţi iau iPadul sau când închid televizorul în timp ce tu te uiţi la el. Îţi lipsesc premisele necesare pentru a înţelege de ce fac asta, pentru tine nu sunt în clipele acelea decât cineva extrem de nepoliticos care vine şi-ţi ia ceva ce-ţi place.

Deci nu e de mirare că te înfurii şi începi să arunci cu lucruri.

Joi, 9 iunie 2016

În dimineaţa asta, în drum spre şcoală, am văzut pe mare un vas ciudat. Era masiv şi pătrat, ca o uriaşă cutie de metal, dar atât de departe, încât nu distingeam niciun detaliu, doar un zid ca o lumină întunecată pe apa

albastră. Şoseaua urmează ţărmul doar preţ de câteva sute de metri, apoi se pierde în pădure, aşa că n-am apucat să arunc decât câteva priviri spre el până să-l pierd din ochi. După ce am dus copiii la şcoală, în timp ce mă întorceam, l-am văzut din nou, deja şi mai departe în larg. Avea ceva ameninţător. M-am gândit să opresc şi să mă dau jos ca să mă uit mai de aproape, dar mi s-a părut exagerat, la urma urmei, era doar un vas, probabil o barjă a cărei încărcătură ascundea vederii remorcherul, m-am gândit şi mi-am continuat drumul pe lângă lanurile verzi unduitoare care în unele locuri aveau o tentă de galben: grânele începeau să se coacă.

Acasă am văzut maşina menajerei parcată pe străduţa scurtă care se înfundă de vizavi de casa noastră, e aici în fiecare joi când mă întorc după ce-i duc pe copii la şcoală, şi în fiecare joi mă ia prin surprindere. Întotdeauna întorc acolo ca să pot da cu spatele pe aleea de lângă casă, şi e un gest automat, aşa că în fiecare joi trebuie să frânez ca să nu lovesc Volvo-ul albastru, ascuns de gardul viu înalt de un stat de om.

— Bună! am strigat intrând în casă.

— Bună! mi-a strigat ea din baie – prima cameră pe care o curăţă întotdeauna.

— Totul în regulă? am întrebat-o când a ieşit în hol.

— Totul e OK, a spus ea.

— Ai băut cafea?

— Da, mi-am turnat un pic.

— O să fac din nou. Aia rămasă în vas e cam stătută.

— Foarte bine.

A intrat în bucătărie. E cu vreo zece ani mai tânără decât mine, are trei copii, toţi locuiesc cu ea, dar îi place de fiecare dată să discute despre tot felul de reclame TV şi filmuleţe în care a jucat de când a fost la noi ultima oară, fie ca figurantă, fie în vreun rol secundar, fie – foarte rar, de obicei în producţii studenţeşti – în vreun rol principal. E cea mai veselă şi optimistă persoană pe care am cunoscut-o în ultimii cinci ani, căci are o meserie obositoare, şi

presupun că a avea grijă de trei copii de una singură e solicitant, dar ea e energică şi întreprinzătoare şi face în permanenţă rost de roluri, despre care vorbeşte cu entuziasm în fiecare joi.

După ce am făcut cafeaua, am venit aici şi am scris un text despre coacăze. Din când în când mă lăsam pe spate şi priveam pe fereastra din dreapta mea, văd prin ea tufele de coacăz pe care le-am sădit acum câţiva ani. Fructele sunt încă verzi şi micuţe; tufele stau aproape toată ziua în umbra unor copaci mari, lucru la care, amator fiind, nu m-am gândit când le-am plantat. În timp ce scriam mi-am amintit şi de gospodăria bunicilor mei materni, pentru că acolo erau o mulţime de tufe de coacăz, şi în fiecare vară eu şi fratele meu îi ajutam să culeagă fructele. Primeam bani pentru fiecare găleată – dacă ţin minte bine, zece coroane de găleata cu coacăze roşii, douăzeci pentru cea cu coacăze negre. Bănuiesc că le vindeau vreunui producător local de gemuri şi sirop. Fiindcă vedeam totul cu ochi de copil şi fiindcă munca la fermă a încetat când bunicii au. îmbătrânit, iar eu abia dacă am mai fost pe acolo după moartea lor, cunoştinţele mele despre ce se întâmpla la fermă sunt limitate şi aproximative. Când stăteam la ei vara, nu puneam nimic la îndoială, nu încercam să aflu ce se petrece de fapt, sau să desluşesc ce se află în spatele lucrurilor şi întâmplărilor, ci vedeam totul exact aşa cum îmi apărea sub ochi. La fel şi cucoacăzele. Veneam cu găleata goală lângă un şir de tufe, ridicam o ramură, rupeam crenguţa încărcată cu ciorchini de boabe, îi dădeam drumul în găleată, făceam aşa până când acopeream fundul găleţii şi vedeam apoi cum fundul se ridică încet până când toată găleata era plină, ceea ce putea să-mi ia toată dimineaţa. Atunci o ridicam şi mă întorceam cu ea, coboram panta scurtă până la pivniţa de sub latura mai scundă a casei, o încăpere răcoroasă, cu tavanul jos, slab luminată, cu podea şi pereţi de ciment, plină de unelte, fibre textile, cazane şi un congelator. Răsturnam coacăzele într-un cazan, unde câteodată erau

deja mii de bobiţe roşii. Senzaţia de abundenţă pe care o încercam, sentimentul nesfârşitei risipe şi repetări a naturii. Conţinutul unei găleţi pline abia dacă se cunoştea când îl vărsăm în cazan, îmi plăcea foarte tare încăperea aceea, mai ales în zilele calde de vară, când parcă intram într-o altă lume, după soarele de afară, dar mă şi temeam de ea, avea ceva de care mi-era frică – nu morţi sau fantome, ci activităţile înseşi care se desfăşurau acolo, pentru mine orice ocupaţie practică avea ceva brutal şi dispreţuitor, ceva dur şi lipsit de sensibilitate. Bunicul curăţa acolo peştele de maţe şi-şi spăla năvoadele în curte, peştele făcea parte din aceeaşi abundenţă ca şi coacăzele, şi el venea tot din afară, doar că de mai departe, din lumea ascunsă şi misterioasă de sub oglinda apei din fiord. În fiecare dimineaţă şi seară bunicul mulgea vacile din grajd, ducea cu căruciorul bidoanele pline până la şosea şi le punea pe o platformă de lemn, de unde le lua maşina lăptăriei. Iarba era tunsă şi pusă pe prepeleci de fân sau dusă în silozul de furaje, fânul se depozita în hambar, şi singura parte mecanizată a acestor munci era efectuată de un mic tractor cu motor în doi timpi. Nu aveau maşină, nu mergeau aproape nicăieri, şi, când le trebuia ceva de la băcănie, la vreo trei kilometri depărtare, bunicul lua tractorul, care se deplasa atât de încet, încât puteai să mergi pe lângă el în pas ceva mai vioi.

Aşa se trăia la mica lor fermă la sfârşitul anilor ’70 şi începutul anilor ’80. Dacă nu punem la socoteală televizorul şi supermarketul, maşina de spălat rufe şi cea de spălat vase, viaţa nu se deosebea prea mult de ceea ce trebuie să fi fost în timpul războiului. Marea schimbare, ceea ce face copilăria mea să pară atât de diferită de a copiilor mei când le povestesc despre ea – sau le povesteam, pentru că acum, de câte ori încep să vorbesc despre cum era pe vremea mea, ei mă întrerup cât pot de repede –, a venit spre sfârşitul anilor ’80, şi de atunci schimbările s-au tot accelerat. Întrebarea este dacă schimbările acestea sunt substanţiale, dacă produc o

diferenţă fundamentală, sau dacă bunicii mei au simţit şi ei la fel aproape de cincizeci de ani, că viaţa din vremea copilăriei lor se deosebea radical de cea pe care o duceau copiii lor.

Tatăl mamei mele s-a născut la un an după ce Knut Hamsun a publicat *Cer de toamnă înstelat* şi cu un an înainte să iasă *Benoni*. Avea şaptesprezece ani când a fost tipărit *Rodul pământului*, douăzeci şi şapte când a apărut *Vagabonzi* şi patruzeci şi doi când s-a publicat *Pe cărări năpădite de iarbă*. Deci pentru el Hamsun a fost un scriitor contemporan. Ştiu că-l citea şi că-i plăcea. Hamsun a scris adesea despre lumea de pe timpul copilăriei lui, din anii 1870, şi presupun că lumea aceea era recognoscibilă pentru bunicii mei: era lumea pe care o cunoscuseră bunicii lor. Când citesc cărţile acelea, obiceiurile şi o parte dintre gândurile lor mi se par străine, dar nu atât de străine cum mi s-au părut lucrurile în Japonia, când am fost acolo astă-primăvară. Şi poate că aşa ar trebui să-i considerăm pe bătrânii noştri, ca pe nişte imigranţi din ţări străine, înconjuraţi de lucruri şi noţiuni cu care s-au obişnuit după toţi anii cât au trăit aici şi pe care le înţeleg, dar faţă de care le lipseşte acel sentiment de familiaritate pe care îl nutrim faţă de lucrurile şi noţiunile din ţara natală. Cel puţin eu aşa mă simt când mă uit la copiii mei şi la ceea ce fac ei.

Bunicul spunea întotdeauna poveşti din propria lui viaţă, despre oameni pe care-i cunoscuse şi ce făcuseră ei. Una dintre poveştile lui m-a impresionat mai mult decât altele, şi, de când am auzit-o prima oară, m-am gândit că am s-o pun cândva pe hârtie. Toamna trecută am dat un test de personalitate pentru sociologul, comedianul şi omul de televiziune norvegian Harald Era, care a analizat apoi rezultatele pe scenă în faţa publicului din studio, şi pentru mine n-a fost nicio surpriză, potrivit testului eram mult mai deprimat decât majoritatea, mult mai introvertit decât ceea ce se considera normal şi, deşi nu aveam o imaginaţie prea vie, emoţiile mele erau mult peste medie. Cu alte

cuvinte: stau prost cu scrisul din imaginaţie şi foarte bine cu emoţiile. Dacă e să trag concluziile acestui test în ceea ce scriu, ar trebui să plasez orice poveste în locuri pe care le cunosc şi să pun intriga să se desfăşoare între oameni pe care îi cunosc şi în moduri pe care le-am văzut eu însumi. De asta când mi-am scris al doilea roman, *Orice lucru îşi are vremea lui*, am folosit ca subiect câteva poveşti din Biblie, combinate cu scene din propria mea viaţă, şi acesta a fost, în parte, motivul pentru care am plasat poveştile din Biblie pe coasta de vest a Norvegiei, peisajul bunicilor mei, pe care îl cunoşteam din copilărie. Aşa că, dacă e să scriu povestea pe care ne-o spunea bunicul, ea trebuie să se petreacă într-o casă pe care o ştiu, cu personaje ale căror trăsături sunt luate de la oameni pe care îi cunosc sau de la mine însumi. Povestea s-a petrecut în ultimele luni de război, era vorba despre o femeie care locuia într-un sat mai îndepărtat din fiord şi despre un soldat austriac încartiruit acolo. Bunicul îi cunoştea pe amândoi, pe soldat mai bine decât pe femeie. Soldatul mai fusese în Norvegia şi înainte, în verile copilăriei, şi vorbea norvegiana. Bunicul se dusese întâi la Voss şi fusese mobilizat când nemţii invadaseră ţara în aprilie 1940[2], dar acolo nu aveau niciun fel de arme şi oamenii erau beţi, aşa că se întorsese acasă şi până la urmă se împrietenise cu soldatul austriac, care îi făcea şi vizite acasă. Bunicii nu-i plăcea situaţia, nu-i plăcea de soldat, dar bunicul, care era foarte sociabil şi jovial, îi preţuia compania. Oricum, personajul interesant al poveştii era femeia, şi ceea ce mi-a atras cu adevărat atenţia a fost rolul jucat de ea. Întâmplările sunt bine-cunoscute, s-a scris o carte despre ele în anii 1980, care exista în biblioteca bunicului şi pe care ulterior am cumpărat-o eu însumi. E o lucrare de nonficţiune, autorul ei a stat de vorbă cu oameni care au fost implicaţi în

2 Orașul Voss a fost principalul centru de mobilizare a armatei norvegiene în vestul țării, la începutul celui de al Doilea Război Mondial. A căzut pe 26 aprilie 1940 și a rămas sub ocupație germană până pe 8 mai 1945. (n.tr.)

evenimente, dar are încă goluri, în sensul că nimeni nu ştie cu adevărat ce s-a întâmplat, toţi fac presupuneri. Singurii care au ştiut au fost femeia din Outer Sogn şi soldatul din Austria. După război au locuit împreună la Malmö, un oraş în care am locuit şi eu şi pe care îl cunosc destul de bine. Deci ceea ce am de gând să fac acum este să schimb complet conţinutul „eului" Dacă până acum în acest text „eu" a fost un bărbat norvegian care locuieşte în Suedia cu nevasta şi cei patru copii, după încheierea acestei fraze se va termina, el va reprezenta o femeie de şaptezeci şi trei de ani, aşezată la o masă într-un apartament din Malmö, într-o seară de vară. Nu sunt obişnuită să stau aici, ultima scrisoare am scris-o cu mulţi ani în urmă, şi n-am ţinut niciodată jurnal. Nu prea ştiu ce e ceea ce scriu acum. Cred că e un fel de scrisoare către tine, Alexander, către tine, prietene. Căci trecutul a venit azi să mă bântuie. M-a bântuit în fiecare zi de mai bine de patruzeci de ani, dar numai în sentimente şi în vise, nu în gânduri şi nu în realitate. Sunt încă zguduită. Ridic mâna în faţa ochilor şi o văd că încă tremură. Şi *nu* pentru că sunt bătrână.

În casă lucrurile arată exact aşa cum arătau ultima oară când ai fost aici. Nicio mobilă nu e nouă, nici măcar faţa de masă.

Mi-aş fi dorit să fii aici acum. Cel mai mult, cred – şi nu te supăra că-ţi spun –, fiindcă m-am obişnuit cu tine. Noi doi n-am avut de fapt prea multe în comun – afară de întâmplarea aceea. Care, cu toate că n-am vorbit niciodată despre ea, a fost mereu prezentă între noi.

De fapt, e ca şi cum eşti aici în timp ce-ţi scriu, îmi răsări în minte dintre toate celelalte gânduri. Şi poate că în minte ai şi fost întotdeauna cel mai viu pentru mine.

Îmi amintesc spatele şi ceafa ta când te ridicai în capul oaselor pe pat, cu picioarele pe podea, după ce suna deşteptătorul. Cum plecai capul şi-ţi treceai mâinile de câteva ori peste faţă şi cum şedeai apoi aşa câteva clipe, cu faţa în mâini. Văd dimineţi de toamnă şi de iarnă, întunericul de dincolo de fereastră.

Oftai – ăsta era ritualul tău. Apoi te ridicai şi te îmbrăcai, în timp ce eu mă duceam la bucătărie şi încălzeam câteva chifle, scoteam brânză şi dulceaţă, făceam cafea.

Ştiam că nu suntem ca toţi ceilalţi.

Pentru că nu eram, nu?

Mâneam împreună, tu te îmbrăcai în hol cu hainele de afară şi plecai la muncă, eu întredeschideam fereastra şi-mi aprindeam o ţigară, şi e încă toamnă sau iarnă în gândurile mele, aşa că cerul era întunecat şi strada de dedesubt, luminată de felinare şi de farurile maşinilor care se înşiruiau una după alta. Biciclişti, pietoni, în drum spre serviciu sau spre şcoală.

Apoi plecam eu însămi la muncă.

Tu ştii, bineînţeles, cum era, ştii cum am trăit, şi cred că nimic din ce-aş putea scrie despre tine sau despre noi nu te-ar surprinde. Nu că te-ai fi gândit, dar, dacă ai fi primit de la mine o asemenea scrisoare, nu ţi s-ar fi părut ciudat.

Scriu despre astea pentru că nu vreau să scriu despre locul din care am venit amândoi.

Dar trebuie. Trecutul s-a întors să mă bântuie azi, cum ţi-am spus. De fapt, a sunat la uşă. Stăteam pe balcon cu radioul pornit, la un moment dat m-am ridicat să merg la toaletă şi, când am ajuns în camera de zi, am auzit soneria. Nu se întâmplă prea des, aşa că m-am speriat, dar apoi mi-am dat seama că n-am de ce să mă tem, ce-ar fi putut să fie? Tu erai deja mort, deci puţin probabil să fi fost un sol al morţii.

Am deschis uşa. În faţa mea stătea un tânăr.

— Sunteţi doamna Jacobsen? m-a întrebat.

Nu mai auzisem de patruzeci de ani pe cineva să folosească numele acesta, dar am încuviinţat, fiindcă acesta e numele meu adevărat – ni-l putem imagina pe acest „eu”, preluat din nou de mine, scriind, mai târziu în aceeaşi seară, când femeia s-a aşezat la birou în camera ei de zi din Malmö, poate într-un apartament din cartierul

care înconjoară vestitul zgârie-nori Kronprinsen, nu departe de parcul cel mare, la vreo două străzi distanţă. Copiii nu-şi amintesc prea multe din anii aceia, erau atât de mici, încât pentru ei tot ce am făcut pe atunci şi toate locurile în care am fost nu există decât în străfulgerări. Cum surorile tale stăteau într-un cărucior dublu şi cum eu şi mama ta umblam încărcaţi cu genţi frigorifice şi cu genţi cu prosoape şi obiecte de plajă, chiar şi cu o umbrelă mică de soare, pe care o târâm tot timpul după noi pe străzile calde ale verii – asta nu-şi amintesc deloc. Aşa cum nu ţin minte nimic nici de pe plaja din cartierul Ribersborg şi din aglomeraţia de acolo sau din locul bun de baie de la capătul unui dig lung de lemn, unde e şi un restaurant în care am stat de multe ori.

Dar cred că ziua de azi o vor ţine minte. În după-amiaza asta am făcut vreo treizeci de poze cu ei, deci am înregistrat-o pe larg. Surorile şi fratele tău au stat în curte în hainele lor cele mai bune, iar eu le-am făcut poze: a fost ultima zi de şcoală, şi în biserica din Ystad a avut loc o ceremonie de sfârşit de an şcolar. În ultimele ai apărut şi tu, o prichinduţă alături de ceilalţi. I-am luat devreme de la şcoală, urma să mergem să-i cumpărăm fratelui tău o cămaşă, surorii tale mijlocii o geacă de blugi, iar celei mari o pereche de pantofi. Bona care ne ajută când nu sunt eu acasă a venit cu două ore înainte să plecăm, ca să le aranjeze fetelor părul, şi, când am fost gata, fetele în rochii albe cu roz, fratele tău într-un sacou albastru de costum, ai fi zis că mergem la nuntă sau aşa ceva. În faţa bisericii ne-am întâlnit cu mama ta, care venea de la Malmö, surorile şi fratele tău s-au dus cu clasele lor în partea din faţă a naosului, iar noi am fost trimişi să ne aşezăm mai în spate. Fiecare clasă a interpretat un cântec, apoi directorul a ţinut un discurs, au fost iar cântece, şi pe urmă a început vacanţa de vară. Am mâncat la un restaurant de sushi, ne-am întors acasă, şi eu am venit aici să scriu toate astea. Tu ai adormit de mult, şi fratele tău s-a culcat, dar cele două fete mai mari sunt încă treze şi-şi savurează libertatea. Am

sentimentul că va fi o vară frumoasă pentru ele – în maşină a fost rostit la un moment dat un nume, şi sora ta cea mare s-a luminat la faţă, a zâmbit cu gura până la urechi, şi mi-am dat seama că încearcă să se abţină, dar nu poate. Era un zâmbet pentru ea însăşi, venit din adâncul ei: stătea pe scaun lângă mine şi radia. Sora ta mijlocie are şi ea ceva în minte, tot pomeneşte pe cineva, şi cred că e aceeaşi persoană căreia îi trimite mesaje şi cu care vorbeşte seara la telefon. Dar eu nu ştiu nimic, fac doar presupuneri, sunt întotdeauna ultimul care află astfel de lucruri.

Vineri, 10 iunie 2016

Am scris un text despre ploaia de vară şi m-am uitat la meciul din deschiderea campionatului european. Tata a murit în vara când a fost găzduit ultima oară de Franţa, şi de atunci m-am simţit întotdeauna ambivalent faţă de Cupa Mondială şi de campionatul european, pentru că sunt convins că s-a uitat la meciuri singur, în camera de zi a bunicii. Şi nu că moartea lui ar face meciurile de fotbal să pară absurde, e invers, meciurile fac moartea să pară absurdă, insignifiantă. Şi totuşi tensiunea jocului încă mă prinde, sunt copleşit de emoţie, care îmi estompează repede celelalte trăiri, inclusiv sentimentul de nostalgie, urletele care umpleau camera de zi vara, în copilărie.

Fotbalul n-are nicio noimă, în mod sigur, dar, pe de altă parte, ce are?

Sâmbătă, 11 iunie 2016

Jacobsen cred că era numele de fată al bunicii mele din partea tatălui. Probabil mi-a răsărit din subconştient când am avut nevoie de un nume pentru bătrâna din Malmö. Bunicul din partea tatălui se numea Pedersen în tinereţe, familia lui şi-a schimbat numele în cel pe care-l port acum când el şi fraţii lui au intrat la universitate. Pe bunicul din partea mamei îl chema Hatipy, un nume pe care-l poartă încă mama şi fratele ei. Cândva m-am gândit să-l adopt; m-aş fi numit atunci Karl Hatipy, la fel ca bunicul meu matern. E un nume foarte frumos, dar îmi amintesc neclar că îmi sugera un soi de slăbiciune. Am

simţit nevoia de un nume mai dur pentru că eu însumi eram slab, şi Knausgând are ceva mai dur, căci în norvegiană *knaus* înseamnă „ţanc”, şi asta îi dă o rezonanţă aspră. Un nume e ca o geantă în care încape întreaga noastră identitate – sau ca o valiză. Când murim, rămâne numai valiza, care adună toate sentimentele şi gândurile asociate cu persoana noastră.

Nu ştiu ce nume de fată a avut mama bunkcului meu matern. A murit când el era mic, şi n-am auzit despre ea decât că absenţa ei îl făcuse pe bunicul să înveţe devreme să gătească, lucru neobişnuit pentru un bărbat la vremea aceea şi de care el s-a apucat din nou spre sfârşitul vieţii, când bunica era deja prea bolnavă ca să mai fie în stare de ceva prin casă. Numele ei de fată fusese Årdal, după satul din municipalitatea Jølster unde se născuse. În familia ei, unii se numesc Myklebust, denumirea unui cătun de pe cealaltă parte a lacului Jølstervannet.

Ca să scap de numele meu şi de toate asocierile pe care a ajuns să le evoce de când am devenit personaj public, m-am gândit o vreme să-mi public următoarea carte sub pseudonim. Mi-a venit iar în minte Karl Hatløy, dar unchiul meu a publicat şi el, se numeşte Kjartan Hatløy, şi ar fi însemnat să intru pe teritoriul lui. Cum cartea urma să aibă subiect religios şi să fie un soi de thriller, am născocit numele Kristian Hadeland. Nu e un nume bun, îmi dau seama acum, dar Kristian înseamnă „creştinul”, iar cu Hâde mă gândeam la hades, lumea de dincolo.

E ciudat cum îţi poţi da întotdeauna seama dacă un nume e inventat sau nu. Cititorul simte imediat dacă scriitorul s-a chinuit să găsească un nume comun pentru un personaj de roman, de pildă, Eva Vik. Jacob Hansen? Even Ødegård? Miros de la o poştă a ficţiune.

Karl Hatløy?

Hatl înseamnă „căprui”, deci Hatløy e numele unei insule cu copaci căprui. Puţine lucruri îmi plac mai mult şi mi se par mai frumoase sau mai misterioase decât copacii. Dar părinţii mei şi-au schimbat amândoi numele când eram

eu copil, şi asta nu mi-a plăcut, mi-a dat un sentiment de instabilitate şi de nesiguranţă, ca şi cum ceva până atunci trainic începea să alunece.

Bunicul meu se numea Johannes. Numele surorii tale mai mari este un diminutiv de la Ivan, care este versiunea rusească a lui Johannes, iar numele fratelui tău e o formă scurtă a lui Johannes. Am descoperit toate astea mult după ce-i botezaserăm.

Timpul e o prăpastie adâncă şi abruptă. În copilărie nu vedem prea departe în ea. Pentru mine, copilăria bunicilor mei era de neînchipuit, nu ştiam nimic despre ea, aşa cum copilăria părinţilor mei e complet inaccesibilă copiilor mei. Ei habar n-au despre viaţa străbunicilor din vestul Norvegiei, la care eu mi-am petrecut toate verile pe vremea când eram copil. Nu le foloseşte că le vorbesc despre ea, n-au nimic de care s-o lege, poveştile pe care le spun eu se referă la oameni care au murit şi care erau deja morţi când s-au născut ei. Pivniţa cu pereţi de ciment şi cu podeaua deseori udă, cu gaura prin care se scurgea apa, vanele albe cu mormane de coacăze roşii lucioase în ele, bidoanele de lapte, micul tractor şi toate celelalte lucruri atât de vii în amintirea mea nu înseamnă nimic pentru ei, căci lumea o luminăm din interior, obiectele şi locurile îşi capătă semnificaţia dinlăuntru. Mi se pare înfricoşător gândul că tot ce ne înconjoară aici şi acum va deveni într-o zi la fel de semnificativ pentru tine, surorile şi fratele tău, pentru că pe lângă mine toate acestea trec neobservate şi de aceea sunt probabil neglijent cu ele. Excursia pe bicicletă de acum câteva zile cu fratele tău e un bun exemplu, pentru mine a fost o seară ca oricare alta, chiar dacă s-a întâmplat ceva dramatic care mă va face s-o ţin minte, n-a fost totuşi decât ceva ce la care practic am asistat, nu pe care l-am trăit cu toată fiinţa, aşa cum a fost poate – sau va ajunge să fie, poate, mai târziu – cazul pentru el.

Că veni vorba, ieri fratele tău m-a chemat din camera de zi – eu eram în bucătărie – fiindcă voia să-mi arate ceva.

M-am dus la el. Era un clip video pe YouTube, în care un tânăr juca un joc pe calculator; în colţul din dreapta sus al ecranului se vedea o imagine a lui. Fratele tău s-a uitat la mine întrebător.

— Acum vine partea haioasă! a spus. Fii atent! A râs şi s-a uitat la mine să vadă dacă râd şi eu. Dintr-un motiv foarte simplu. Nu mi-a plăcut niciodată când se uită pur şi simplu la alţii cum se joacă, mi se pare cu totul pasiv, nu *face* el însuşi nimic, se holbează doar la ce fac alţii. Când joacă el, sunt ceva mai tolerant, dar şi asta mi se pare problematic, mi se pare tot pasiv, n-ar trebui mai degrabă să fie afară şi să se joace?

El ştie, fireşte, că asta este atitudinea mea. Simte că nu-mi place, e un fel de presiune constantă asupra lui, chiar dacă nu e întotdeauna conştient de ea, părerea aceasta a mea că ceea ce-i place cel mai mult nu-i face bine. Nu e nevoie să i-o spun, ştie.

Acum vreo două zile stătea pe canapea alături de mine şi se uita la un joc pe YouTube. L-am urmărit şi eu un pic, şi era absolut caraghios, aşa că am izbucnit în râs. Un bărbat mergea pe o bicicletă cu un copil mic într-un scaun fixat de ea şi trebuia să treacă peste diferite obstacole, cu casca pe cap, cu copilul după el şi toate celelalte. Dacă făcea o greşeală, consecinţele erau dezastruoase şi brutale, îşi pierdea un braţ, un picior, uneori i se tăia capul. Contrastul dintre cele două niveluri m-a făcut să zâmbesc. Apoi biciclistul s-a ciocnit de ceva, copilaşul a zburat din scaun, s-a izbit de un zid şi a aterizat pe jos ca un boţ însângerat, încât am râs în hohote. Fratele tău a râs şi el de nu se mai putea opri. Am stat şi ne-am uitat la joc vreo zece minute, apoi eu m-am întors la ale mele.

Asta îşi amintise, de asta mă chema, voia să-mi mai arate.

A fost prima oară când mi-am dat seama ce efect are asupra lui faptul că nu sunt de acord cu jocurile pe calculator. L-am văzut cât e de fericit când îmi place un joc şi ne uităm amândoi.

După asta am făcut împreună o plimbare cu bicicleta, doar prin cartier de data asta, şi nu s-a întâmplat nimic, dar tot m-am bucurat, pentru că el a fost cel care a venit cu propunerea, deci căzătura aceea îngrozitoare în şanţ probabil nu-l speriase chiar atât de rău.

E fiul meu. Înclin să cred că-mi văd copiii, îi văd ca persoane, aşa cum sunt, şi că sunt un tată decent. Această întâmplare măruntă m-a făcut să înţeleg cât de închis în mine sunt de fapt. Să înţeleg că nu m-am pus niciodată în locul lui, să mă gândesc: cum trăieşte el această experienţă? Am privit mereu din afară, şi întrebarea mea a fost întotdeauna: e bine pentru el? Sau nu, nu „pentru el", ci „pentru un copil" E bine pentru un copil? Ca şi cum ar fi fost o situaţie obiectivă. Dar exact obiectivă nu era, fiindcă cel care spunea că nu e bine pentru el eram eu, tatăl lui, şi partea aceasta, care are de-a face cu el şi cu mine, e cu siguranţă mai importantă şi ar trebui să fie evidentă. Mai ales pentru că eu însumi am avut un tată şi ţin încă bine minte cât de mult însemna pentru mine aprobarea lui.

Totul se schimba când tata venea cu noi la bunicii din vestul Norvegiei. Partea cea mai bună când mergeam acolo era că puteam face orice voiam, şi nimeni nu se supăra pe noi dacă ne scăpa vreo boacănă. Era o oază de libertate. Dar, când venea şi tata, nu mai aveam acelaşi sentiment.

Ştiu că o dată l-a bătut pe fratele meu acolo. Fusese vorba despre ceva la masa de seară, şi tata nu spusese nimic, se prefăcuse că nu-i pasă, răsese împreună cu ceilalţi. Dar, de îndată ce bunicii noştri se culcaseră să-şi facă somnul de după-amiază, îl azvârlise pe fratele meu cât colo, izbindu-l de perete. Eu nu-mi amintesc de asta şi n-am aflat de ea decât de curând.

Episodul pe care îl ţin minte cel mai bine, de pe când era el acolo, e altfel. Mergeam pe pajiştea de pe teritoriul fermei, ceilalţi trăgeau un pui de somn după masă, eu călcam cu pas repede alături, el purta nişte cizme înalte de cauciuc, care nu se potriveau nicicum, îmi amintesc că m-am gândit, cu cămaşa frumoasă şi perechea de pantaloni

cu care era îmbrăcat. Nu ţin minte unde ne duceam, dar probabil mă chemase să vin, altfel n-aş fi mers niciodată lângă el. Nu vorbeam, dar eu tot simţeam că-mi sare inima din piept de bucurie că sunt cu el, doar noi doi. Era şi o anumită durere amestecată cu bucuria aceasta, nu multă – poate pe el îl nemulţumea ceva în timp ce mergeam, poate simţea că nu vorbesc destul, poate nu-i plăcea situaţia.

Peste drum de fermă, coama dealului era acoperită de molizi, care se profilau verde-întunecat pe cerul cenuşiu. La poalele ei era un lac mic, negru ca noaptea.

— Te-ai vedea trăind aici? m-a întrebat el.

— Da! am spus.

— Poate într-o zi o să preluăm noi ferma. Bunicii îmbătrânesc.

— Mi-ar plăcea foarte mult, am spus.

El s-a uitat la mine.

— Da, e un loc frumos.

Dădusem oare dovadă de prea mult entuziasm? îşi dăduse seama că aş spune orice doar ca să-l mulţumesc?

Amintirea mea se opreşte aici. Dar, în timp ce noi doi mergeam, iar bunicii trăgeau un pui de somn, bunicul poate pe canapea, bunica poate în dormitorul de la etaj, mama spăla, să zicem, vasele în bucătărie, iar Yngve asculta poate muzică la Walkman şi citea, femeia despre care am scris acum două zile, cea care se trăgea dintr-un sat mai îndepărtat din fiord şi care primise într-o zi vizita unui bărbat în pragul apartamentului ei, trebuie să se fi aflat undeva în lume, căci a existat cu adevărat, bunicul a ştiut ce era cu ea şi înainte, şi după război. Cel mai probabil se afla la Malmö, pentru că acolo locuise sau ajunsese să locuiască. Altfel, nu ştiu nimic despre ea, ce fel de om era, cum arăta, ce gânduri i-ar fi putut trece prin cap. În fraza următoare am s-o las să preia ea „eul” acestui text, dar nu pe ea vreau s-o reprezint, ci povestea ei, care a început la masa din camera de zi a apartamentului din Malmö şi a mers apoi câteva ore înapoi în timp, unde s-a şi sfârşit, deocamdată, atunci când cineva a sunat la uşă, şi

ea a deschis, iar bărbatul care stătea acolo i s-a adresat cu vechiul ei nume, doamna Jacobsen. Poate se aşteptase să mă dau înapoi înspăimântată sau să-i trântesc uşa în nas. Sau poate a crezut c-o să-mi ascund faţa în mâini şi-o să izbucnesc în lacrimi, ca în filme.

N-am fost curajoasă, Alexander, să nu crezi asta. N-am rămas însă nici netulburată, cu toate că anii care au trecut au ridicat un zid între mine şi ce s-a întâmplat atunci.

Totul se prăbuşea în mine. Dar în acelaşi timp era de parcă mă priveam din exterior, de parcă aş fi stat în afara mea. Şi partea aceea, partea aceea rămânea neatinsă.

— Da, am spus.

El mi s-a prezentat şi mi-a întins mâna. I-am strâns-o. A spus că e jurnalist şi că vine din Norvegia. I-am răspuns că m-am gândit eu.

— Aş vrea foarte mult să vă iau un interviu, a spus.

— Mă tem că nu am timp.

— Dar vă daţi seama despre ce vreau să vorbesc cu dumneavoastră, nu? a continuat.

— Nu am nimic de spus. E mai bine să plecaţi.

Am închis uşa. Mă aşteptam pe undeva să pună piciorul în prag ca să mă împiedice.

— O să fiu în oraş o vreme, a spus el de pe cealaltă parte.

Simţeam că nu mă mai ţin picioarele şi m-am sprijinit de perete. Nu mai vedeam nimic din afară, îţi dai seama, şi nu mai exista nimic în mine care să-mi spună ce am de făcut.

Ce s-ar fi întâmplat dac-ai fi fost aici?

Ar fi fost şi mai groaznic. Noi doi eram complici, şi poate că nici măcar acum n-am fi vorbit despre cele întâmplate, despre care n-am vorbit niciodată. Dar ele ar fi fost între noi.

Acum nu eram decât eu.

M-am întins pe pat şi probabil am adormit, căci, deschizând ochii, am văzut că e seară.

Ştii cât de frumoase pot fi aici apusurile. A fost poate cea mai frumoasă perioadă a noastră la Malmö, când ne aşezam pe balcon vara, iar soarele scăpăta.

Când am intrat în camera de zi, soarele atârna jos pe cer deasupra Danemarcei, şi înăuntru era o căldură de saună, pentru că toată după-amiaza razele bătuseră direct în ea.

Am simţit că am nevoie să-ţi scriu.

Aşa că m-am aşezat aici, la birou, şi am scris.

Mi-a făcut bine. Închipuie-ţi, eşti încă în stare să mă ajuţi!

Odată am căzut pe stradă. Tu nu mai erai deja, eram singură. M-a durut pieptul îngrozitor atunci, era o durere indescriptibilă, şi am crezut că-mi sosise şi mie ceasul. Nu, am fost sigură. „O să mor”, m-am gândit. Şi ciudat e că m-am simţit foarte bine. M-au năpădit numai gânduri plăcute. Mi-am amintit de copilărie, era vie înăuntrul meu, limpede şi verde ca munţii de acasă.

Mi-am amintit, de fapt, zilele de vară. Fiordul, neted ca sticla. Ştii cum e când totul e nemişcat, şi zilele par să aibă adâncime. „Am avut o viaţă bună”, m-am gândit, şi gândul acesta m-a umplut de recunoştinţă.

Cât am zăcut acolo cu durerea aceea insuportabilă, crezând că mor, n-a existat decât copilăria, n-am mai ştiut de nimic altceva, tot restul dispăruse.

Câtă graţie, Alexander!

Apoi a venit ambulanţa, şi m-au salvat. Aveam de multă vreme dureri de spate, dar crezusem că o să se vindece de la sine, aşa că nu fusesem la medic.

Când m-am trezit din anestezie, experienţa ciudată pe care o trăisem nu mai era nici ea decât o amintire.

De ce oare, ce crezi?

Oare creierul secretă nişte substanţe ca să ne facă moartea mai uşoară?

Oare toţi murim fericiţi?

Duminică, 12 iunie 2016

Roaba a rămas pe aleea de dale dintre case, pe jumătate umplută cu buruieni care s-au ofilit deja de mult şi au murit. Pe jos sunt împrăştiate tot felul de unelte, pe lângă o cadă albastră de plastic – tu eşti cea care le-a adus, deci n-ar trebui să mă mir şi ici şi colo dintre dale au răsărit din nou buruieni, uimitor de verzi şi de proaspete pe lângă piatra cenuşie şi roaba ruginită. Într-o seară, acum aproape două săptămâni, am plivit vreo zece metri pătraţi până când am simţit că mi-a ajuns, şi eram atât de sigur că o să continui a doua zi, încât am lăsat pur şi simplu totul acolo. De fiecare dată când văd roaba îmi amintesc de treaba neterminată, ceea ce e deranjant, firește, dar are şi o latură plăcută, căci orice a fost abandonat are o frumuseţe aparte. Şantiere pe lângă care treci seara, cu excavatorul care îşi reazemă cupa în pământ şi cu gheretele pustii ale muncitorilor, cu mormane de conducte lângă un şanţ proaspăt săpat şi un târnăcop înfipt poate în pământul jilav. Un teren de fotbal într-o seară de vară, după o şedinţă de antrenament, cu

aspersorul care împroaşcă ritmic apă peste gazon, cu porţile mici aliniate pe laturile lungi ale terenului, cu treningul uitat pe care cineva l-a atârnat peste bara de sus. Sau un camping iarna, cu obloanele trase la chioşc, cu căsuţele goale şi întunecate, cu indicatoare spre activităţi care nu se mai desfăşoară.

Nu prea am simţ de observaţie când e vorba de activităţi, nu le recepţionez; abia când au încetat şi nu mai rămân decât formele lor goale îmi dau seama că s-au petrecut. Nu femeia care tunde gardul viu, ci foarfecă de grădină care zace în iarbă după ce ea şi-a terminat treaba. Nu familia care s-a aşezat să mănânce lângă punctul de belvedere de deasupra fiordului, ci masa de lemn cu bănci când plouă şi nu mai e nimeni în preajmă.

Acum câteva zile i-am scris unei jurnaliste suedeze care cercetează subiecte ştiinţifice şi am întrebat-o dacă ştie vreun paleontolog în Africa cu care aş putea să iau legătura, fiindcă vreau să mă duc acolo, în Kenya sau în Etiopia, să asist la nişte săpături arheologice şi să scriu despre primii hominizi, apăruţi pe câmpiile acelea acum câteva milioane de ani şi care nu mai erau maimuţe, dar nu erau încă nici fiinţe umane.

Mi-a trimis trei nume şi mi-a urat succes.

Dezgroparea fosilelor este legată de întrebări fundamentale, şi totuşi nu sunt decât nişte oase care zac în sol, nu aveau nimic măreţ în preistorie şi nu au nici acum, o maimuţă vie dintr-o grădină zoologică e un mister la fel de mare ca şi existenţa de atunci a primilor hominizi, şi acolo vreau să intru, în concret, local şi mărunt. Nu erau mulţi aceşti strămoşi ai oamenilor, şi probabil preferau să trăiască pe teritorii nu prea largi. Ceea ce e imposibil de cuprins cu mintea este timpul care ne separă de ei, infinitatea de zile şi nopţi pe care o conţin milioanele de ani.

O să încerc să ajung acolo la sfârşitul lui august.

Ieri, tatăl prietenei la care a rămas peste noapte sora ta cea mare a venit s-o aducă acasă. Am stat cu el la masa

din fundul curţii, am băut cafea şi am mâncat îngheţată. S-au mutat aici acum un an, într-un cartier rezidenţial al oraşului, au cumpărat o casă din anii ’50, în mijlocul unei curţi mici, aşa că am vorbit puţin despre asta, despre lumea merilor şi prunilor, despre plivit şi buruieni, despre tunsul ierbii şi creşterea legumelor, care apăruseră brusc în viaţa noastră. El curăţase mărul din curte în primăvară, eu făcusem la fel cu unul dintre pomii noştri cu doi ani în urmă, dar, spre deosebire de mine, el citise pe internet şi acţionase în cunoştinţă de cauză, eu doar mă urcasem în pom şi tăiasem crăcile.

În timp ce stăteam acolo cu el, s-a întors acasă sora ta mijlocie. Venise pe jos de la staţia de autobuz. Ieri-dimineaţă se îmbrăcase frumos şi se dusese în oraş cu mama ta, care rămăsese într-o cafenea în timp ce sora ta se întâlnise singură cu un băiat de la şcoala ei.

Văzând-o, mi-am dat seama că e fericită.

Când a plecat, i-am arătat oaspetelui castanul şi i-am povestit despre vecinul care trecuse pe la noi şi-mi spusese că arborele moare. Trunchiul se împarte în patru crengi la vreo doi metri deasupra pământului, şi o creangă s-a uscat deja, nu mai are frunze. E foarte trist, mai ales fiindcă e un copac care dă personalitate întregii curţi, se înalţă chiar în mijlocul ei, deasupra celor două corpuri de casă.

Tot ieri-seară, mai târziu, am luat un taxi până la Ystad şi m-am întâlnit cu un alt tată, al unei prietene a surorii tale mijlocii de data asta, urma să ne uităm împreună într-un bar la meciul Anglia-Rusia. A fost un meci bun, dar mi s-a părut că el voia de fapt să stea de vorbă, în orice caz, tot aducea în discuţie una sau alta, în timp ce eu mă uitam când la el, când la ecranul de pe peretele din faţă. Orice meci de fotbal are propria dramaturgie, şi pentru mine devine interesant doar dacă îl urmăresc de la început până la sfârşit şi mă implic emoţional. Atunci chiar un scor de 0-0 mă entuziasmează. Dar până şi eu îmi dau seama că a fi absorbit astfel e incompatibil cu a vedea un meci la bar împreună cu

cineva. Aşa că am renunţat să mă mai uit şi l-am urmărit doar intermitent în timp ce vorbeam şi beam bere. Celălalt tată e neamţ şi a fost apropiat de bunicul

lui, care a făcut războiul în Rusia şi a trăit acolo cele mai cumplite orori. Mi-a povestit şi despre tatăl lui, care, copil fiind, se jucase în ruinele din anii postbelici, unde găseau adesea arme şi destul de des dădeau chiar şi peste oameni morţi. Acum el însuşi îngrijeşte oameni la domiciliu, dar a fost pe vremuri poliţist şi înainte de asta a studiat istoria, mai ales istoria Uniunii Sovietice, la o universitate germană. Nu i-a plăcut lumea universitară, mi-a spus, de asta a abandonat ideea unei cariere academice. Faţa îi era complet deschisă, ochii păreau mai tineri decât chipul. Are cincizeci de ani. Mi-a spus cât de greu i-a fost să se mute aici din Germania, cât de diferită e cultura; toată lumea era sociabilă acolo de unde a venit el, în sensul ăsta e un mediu deschis şi minunat, după spusele lui, în timp ce aici oamenii se limitează la cercul lor, e aproape imposibil pentru un outsider să se integreze în viaţa suedeză. Prietenul lui cel mai bun de aici era un croat. Mi-a mai spus că citise autobiografia lui Keith Richards, care-l făcuse să-şi dorească atât de tare să cânte şi el la chitară, încât îşi cumpărase una şi se apucase să înveţe.

Pe la douăsprezece şi jumătate m-a condus până la staţia de taxiuri şi a plecat spre casă cu bicicleta. Nu era niciun taxi acolo, şi, când am sunat, mi s-a spus că nu poate veni niciunul mai devreme de o oră. Era sâmbătă, şi studenţii din ultimul an sărbătoreau absolvirea facultăţii, aşa că cele câteva taxiuri din zonă îi plimbau probabil pe petrecăreţi.

Lângă mine a tras o maşină neagră, şi şoferul a coborât geamul.

— Taxi? a întrebat.

Era un bărbat tânăr, brunet.

„De ce nu?”, m-am gândit.

— Cât îmi luaţi până la Glemmingebro?

— Cât îmi daţi?
— Nu ştiu. Cât cereţi?
— Cât vreţi să plătiţi?
— Trei sute?
— Urcaţi!
— Dar n-am bani la mine. Doar cârdul.
— Ne descurcăm. Urcaţi!

Am pornit pe străzi, peste tot domnea tăcerea, viaţa de noapte din Ystad nu e tocmai însufleţită. El a oprit în faţa unui bancomat, eu am scos banii şi i-am dat. Nu vorbeam, şi el a pornit muzica, suna turceşte.

— De unde e muzica asta? l-am întrebat.
— Turcia, mi-a răspuns. Eu sunt din Palestina.
— De când locuiţi în Suedia?
— De trei ani.
— Şi vă place?
— Sunt cei mai frumoşi ani din viaţa mea.

A vorbit tot restul cursei. Mi-a povestit despre viaţa lui în Palestina, că lucrase ca instalator cu fratele lui şi că toată familia lui era încă acolo. Era căsătorit şi avea un copil, locuiau într-un sat de lângă Ystad; m-am uitat la fotografia de pe bord cu soţia şi copilul lui, în fundal se vedea o canapea de piele. Era clar că viaţa e grea şi aici, mi-a povestit despre toate cheltuielile pe care le are, şi că toate slujbele lui au fost pe piaţa neagră. Avea prieteni care locuiau în alte sate, din Iran, Siria şi Palestina. Mi-a spus că mulţi dintre cei care veneau aici ca refugiaţi nu soseau direct din Siria, ci din alte ţări, unde o duseseră bine, îi puneam câte o întrebare din când în când, mă uitam dincolo de el la cerul negru-palid al nopţii, la norii cenuşii care pluteau încet deasupra peisajului tăcut, la bordul care strălucea luminat difuz, la farurile care păreau să sfârtece asfaltul negru din faţă. Conducea repede, şi în zece minute am ajuns. I-am spus să mă lase lângă postul de pompieri şi am mers pe jos suta de metri până acasă. Trecuse atât de mult timp de când ieşisem în oraş ultima oară, încât m-am simţit de parcă m-aş fi întors acasă după

o călătorie în străinătate.

Astăzi v-am dus pe toţi la piscinele descoperite din Nybrostrand şi, în timp ce tu, surorile şi fratele tău vă bălăceaţi, m-am uitat la meciul Croaţia-Turcia pe telefon. Nici măcar nu ştiusem că se poate! Tu ai intrat în piscina cea mică pentru copii, în care ai refuzat să intri ultima oară când am fost aici, acum n-a mai fost nicio problemă, ai împroşcat cu apă, te-ai jucat şi ai râs. Când ne pregăteam să plecăm, n-ai mai vrut să ieşi, aşa că te-am luat pe sus şi te-am dus până la maşină în timp ce tu dădeai din picioare şi ţipai. Sora ta şedea pe jos lângă maşină şi aştepta, cu capul plecat peste telefon, nu voise să vină de la bun început şi era cam supărată, dar tu ai încetat să ţipi şi să te zvârcoleşti când ai văzut-o, te-am pus în scaunul tău, ţi-am prins centura şi am plecat spre casă. Seara te-am luat cu mine până la supermarketul din Borrby, pentru că-ţi place foarte mult să mergi cu maşina şi să fii împinsă printre rafturi în cărucior, aşa că te-ai simţit foarte bine. În drum spre casă ai adormit cu acadeaua pe care mă bâzâiseşi să ţi-o cumpăr în mână, te-am cărat la etaj, ţi-am pus un pampers şi te-am băgat la culcare, apoi am adus cumpărăturile din maşină şi le-am repartizat în bufetul din bucătărie.

Acum dormi, în timp ce eu stau aici şi ascult Pink Floyd, dacă-ţi poţi închipui. Am pus *Meddle*, mi-am amintit de albumul ăsta când am auzit o înregistrare din concert a formaţiei Midiake care includea un cântec de pe el. Părinţii mei ascultau adesea Pink Floyd când eram eu copil, mai ales tata, şi o vreme asta i-a impresionat pe ceilalţi copii, pentru că nimeni altcineva nu mai avea părinţi care să pună genul ăsta de muzică, în liceu ascultam Pink Floyd cu Hilde, Eirik şi Tiomas, de obicei în camera de jocuri de la subsolul casei lui Hilde, unde stăteam până noaptea bând ceai sau vin şi ascultând discuri, uitându-ne la videouri, multe dintre ele cu Monty Python, sau pur şi simplu discutând. „Wish You Were Here”, „Shine on You Crazy Diamond” Nu eram niciunul cool, Pink Floyd era de fapt

opusul lui cool, aşa că eu nu vorbeam despre asta când eram cu Espen şi prietenii lui, acolo ascultam Violent Femmes, R.E.M., Imperiet, Waterboys, din când în când U2, Wall of Voodoo, Stan Ridgeway, Prince, Green on Red, practic orice găseam în revistele de muzică.

Nu m-am mai gândit de mult la anii aceia.

Odată, la un eveniment literar, am stat de vorbă cu o femeie în vârstă, care mi-a spus:

— Poate dumneavoastră credeţi că viaţa e scurtă, dar abia aveţi patruzeci şi ceva de ani. Eu am peste nouăzeci şi vă asigur că viaţa e lungă. E foarte lungă.

Strămoşii oamenilor, cei care au trăit în savanele africane acum câteva milioane de ani, pe celălalt ţărm al acestui enorm golf al timpului, nu atingeau, cel mai probabil, nouăzeci de ani, dar unii ajungeau poate la cincizeci sau şaizeci, ca anumite maimuţe, şi, deşi capacitatea lor de memorizare nu era probabil egală cu a noastră, şi ei trebuie să fi avut o anumită percepţie a timpului şi a diferitelor stadii ale vieţii, trebuie să fi simţit, într-un fel sau altul, această plenitudine a vieţii, nu?

Sper că e adevărat ce a spus femeia aceea.

Luni, 27 iunie 2016

Stau pe un balcon în Rio de Janeiro, uitându-mă la plaja de peste drum de hotel. Valurile Atlanticului izbesc uscatul, luminoase pe lângă nisipul întunecat, pentru că e noapte, şi susurul lor umple aerul până aici sus, la al nouăsprezecelea etaj – un murmur egal, melancolic, grăbit. Fratele tău stă pe pat, dincolo de uşa de sticlă, joacă jocuri pe noul iPad pe care l-a primit azi-dimineaţă în aeroportul din Kastrup, Copenhaga. Îi promisesem un iPad pentru că aici eu o să lucrez, iar el n-a vrut o bonă, vrea să fie tot timpul cu mine, aşa că va avea nevoie de ceva care să-l ţină ocupat. Acasă la noi m-a trezit azi la cinci şi jumătate, îngrijorat că deşteptătorul ar putea să nu sune. îl pusesem la şase, eram în siguranţă, dar m-am sculat oricum, am făcut un duş, am scos rufele din uscător şi le-am pus în geamantan. El a făcut o baie, l-am spălat pe cap, apoi am

mâncat micul dejun, am urcat în maşină, şi eu am răsucit cheia cu un cleşte. S-a rupt cu cinci luni în urmă, dar multă vreme am putut-o încă folosi; porţiunea metalică ieşea din contact, aşa că nu trebuia decât să fixezi partea de plastic negru peste ea şi s-o răsuceşti. Cu două zile înainte să plecăm în Brazilia m-a sunat mama – venea la noi ca să dea o mână de ajutor cât timp eu aveam să fiu plecat – din parcarea din Ystad, ca să-mi spună că nu poate porni maşina. Cheia nu se mai putea răsuci cu ajutorul mânerului de plastic negru, orificiul care se potrivea peste partea metalică se lărgise de atâta folosire, aşa că mânerul se învârtea pur şi simplu în gol când încercai să răsuceşti cheia. Între timp, ea şi mama ta au luat autobuzul spre casă. Am scos un cleşte din sertarul din bucătărie, am chemat un taxi, m-am postat la soare lângă poartă, pe stradă, şi am fumat, aşteptându-l să sosească. Crezusem că o să fie uşor, că va fi suficient să rotesc cheia cu cleştele, dar n-a fost, pentru că, atunci când am răsucit-o, motorul n-a pornit. „Cheie nedetectată”, scria pe bord. Mi-a luat o jumătate de oră ca să găsesc o metodă de a-l face să pornească. Am lipit cu scoci mânerul de plastic de partea de metal, aşa cheia se rotea pe jumătate în contact – bordul se aprindea –, însă mai departe întâmpina rezistenţă şi nu se mai învârtea până la capăt. Dar dacă apoi scoteam cât puteam de repede mânerul de plastic şi foloseam cleştele, reuşeam să păcălesc motorul, care pornea fără probleme. Nu era însă o metodă absolut sigură, nu funcţiona întotdeauna. Aşa că, după ce am adus maşina acasă, am hotărât să închiriem una, pe care mama şi bona puteau s-o folosească în lipsa mea. Azi-dimineaţă maşina noastră a pornit de la prima încercare şi, din fericire, pe bord nu mai scria „cheie nedetectată”, ci se vedea doar semnalul obişnuit de avertizare că maşina trebuie dusă la service, care se aprinde de fiecare dată când pornesc motorul, de şase luni de zile. Era o dimineaţă superbă, absolut neclintită, câmpuri în lumină, cer albastru, nicio maşină pe drum, peisajul verde şi auriu. M-

am gândit la dimineţile de vară de pe când aveam unsprezece – doisprezece ani şi mergeam cu bicicleta spre câmpurile de căpşuni, probabil pe la şapte dimineaţa, aerul şi lumina care promiteau căldura viitoare, vălul ceţii ca un abur peste cer, rouă sclipind în iarbă, deşi simţeam încă, pe şosea, tuneluri de aer răcoros. Mândria care mă încerca fiindcă eram în drum spre o slujbă, mândria că aveam să câştig propriii mei bani, şi numai gândul la ce aveam să fac cu ei – să-mi cumpăr o pereche de schiuri de slalom –, care era de ajuns ca să mă motiveze să culeg cât mai repede în cele cinci ore cât stăteam îndoit de spate peste tufele de căpşun, ceea ce mi se părea în realitate insuportabil. Insuportabilă nu era plictiseala, ci faptul că eram legat, că nu puteam face nimic altceva chiar dacă voiam. Nu pot să spun că m-am gândit la asta în timp ce mergeam cu maşina azi-dimineaţă, doar am simţit: tot spectrul acesta de amintiri a apărut sub forma unei emoţii anume, o senzaţie a dimineţii de vară, care n-a durat mai mult de câteva secunde. Amintirile urmează o logică asemănătoare cu a viselor, ne umplu de un sentiment al duratei care e deconectat de timpul propriu-zis: în secunda dintre sunetul pe care îl auzim în vis şi clipa când el ne trezeşte în realitate începe uneori o suită de întâmplări care în vis durează ore întregi.

Am luat avionul de la Kastrup la Paris şi de aici mai departe până la Rio. Când autobuzul s-a oprit în faţa avionului uriaş de pe pista din Paris, mi s-a părut că seamănă cu o navă. Că îl pregătesc de plecare ca pe o navă şi că pasagerii se îmbarcă în el ca pe o navă care-i va duce pe un alt continent, încet, greoi, avionul a rulat pe pistă, şi, cu toate că trebuie să fi prins viteză foarte mare, pentru că până la urmă s-a desprins de pământ şi s-a ridicat în aer, părea încă lent, şi tot procesul avea ceva contrar naturii. Fratele tău stătea şi se uita pe fereastră la peisaj – eram la periferia Parisului semăna cu cel unde copilăreşte el, doar că e mai întins. Câmpuri după câmpuri, hectare după hectare, verde şi galben. Îmi place să zbor pe

distanţe lungi, pentru că la bordul avionului nu mi se cere nimic, nu trebuie să fac nimic, pot să stau perfect nemişcat ore întregi, să moţăi, să mă uit la un film, să citesc, să amorţesc din nou. Când ne pregătim de aterizare, întotdeauna îmi doresc ca zborul să fi durat mai mult. Am trecut peste Spania şi apoi peste Portugalia, de unde am abandonat coasta şi ne-am avântat deasupra oceanului. Am trecut de Insulele Canare, şi, exact ca pe vasele antice, ele au fost ultima fâşie de pământ pe care am văzut-o înainte ca America să apară pe cealaltă parte. Am văzut păduri verde-întunecat şi, sclipind ici-colo sub covorul de nori, apă. Soarele a apus, cerul dinspre vest s-a înroşit, peisajul de sub noi a devenit tot mai negru, apoi s-a făcut întuneric. Fratele tău s-a trezit prima oară când ultimele raze ale soarelui loveau norii, i-am spus că suntem deasupra junglei, şi el s-a uitat afară cu o privire lacomă.

— Dar nu sunt decât nori, a spus şi s-a lăsat pe spate să mai doarmă, s-a ghemuit într-o poziţie care m-a impresionat întotdeauna, cu un genunchi ridicat la burtă, cu capul sprijinit pe braţ.

S-a trezit din nou, în momentul când stewardesele au aprins luminile – se pregăteau să servească ultima masă a cursei –, dar era alb la faţă şi tremura puţin.

— Mi-e greaţă, a spus.

A luat punga pentru vomă şi şi-a pus-o în poale, la îndemână.

— O să fie bine, i-am spus. Ţie ţi-e de multe ori greaţă, dar nu prea vomiţi.

M-am gândit la toate dăţile când îi puseserăm o găleată lângă pat, dar n-o folosise. Şi totuşi de data asta mă înşelam. Chiar când căruciorul cu mâncare s-a oprit lângă noi, el a apucat punga, a desfăcut-o şi şi-a lipit gura de ea, deschisă larg. La început n-a venit nimic, numai nişte sunete ca şi cum şi-ar fi dres glasul şi un fel de gemete joase. Apoi voma a ţâşnit în pungă. Stewardesa s-a uitat la noi cu o privire resemnată şi a turnat apă într-un pahar, pe care mi l-a întins mie. I l-am trecut fratelui tău.

— Puteţi să duceţi punga la toaletă, a spus ea.

Pe tot parcursul cursei simţisem că are un dinte împotriva noastră, se enervase când fratele tău nu luase tava pe care ea i-o întinsese la prima masă, deşi era limpede că nu ajunge până la masa lui.

— Ia tava! spusese atunci, puţin prea tare, puţin prea încordat.

„Mai uşor, are abia opt ani”, mă gândisem, dar nu spusesem nimic. Acum m-am ridicat cu punga plină, caldă în mâini şi am dus-o la toaletă.

— Te simţi mai bine? l-am întrebat la întoarcere.

— Da, a spus el.

— Cred că arareori te simţi aşa de bine ca atunci când tocmai ai vomat.

— Ba nu, a spus el.

— Bin! am făcut. Ţi-e foame?

— Nu, a răspuns el şi mi-a aruncat o privire de parcă aş fi fost nebun.

S-a aplecat spre geam şi s-a uitat cum zburam deasupra oraşului, ale cărui lumini clipeau în întuneric. Era prima mea vizită în America de Sud, dar mitologia continentului fusese întotdeauna importantă pentru mine, fusese ca un curent subteran de nostalgie prin viaţa mea, evident, din cauza a tot ce citisem despre el: nu realitatea este ceea ce râvnesc sau ceea ce mă fascinează, ci felul cum e colorată. Şi culorile erau altfel aici, mi se părea, mai vii şi mai bogate, mai fremătătoare.

După un drum de jumătate de oră cu maşina prin oraş, am ajuns la hotel, unde stau acum şi scriu. E miezul nopţii, temperatura e ca într-o seară de vară scandinavă. Valuri mari, lumini multe, de un galben întunecat, pe promenada din lungul plajei. În spatele hotelului, la câteva străzi mai încolo, se înalţă brusc o coastă de deal abruptă, acoperită cu copaci. Arată ciudat acolo, printre blocuri, ca o reminiscenţă a unui timp de dinainte de orice construcţie, când aici era doar o fâşie de ţărm împădurită până la linia plajei, care primea pustie valurile oceanului,

nevăzută de alţi ochi decât ai păsărilor, ai animalelor, ai şopârlelor uriaşe.

Marţi, 28 iunie 2016

Când soarele a răsărit azi-dimineaţă şi întunericul s-a ridicat treptat – aceasta a fost senzaţia, că întunericul e încet-încet scobit dinăuntru şi că suprafaţa lui se ridică –, am văzut că dealurile şi colinele virgine, unele împădurite, altele cu pante golaşe, fac parte din ritmul oraşului, căci povârnişuri abrupte se înalţă la intervale regulate cât vezi cu ochii, şi printre ele se împrăştie clădirile, sute de mii de cutii şi cuburi albe, care urcă uneori pe versanţi.

Toată dimineaţa, păsări mari tropicale s-au rotit în aer chiar deasupra hotelului. Aveau aripi înguste, dar cu deschidere foarte mare. Erau vreo douăzeci, pluteau pe curenţii de aer. Am văzut alte câteva peste oraş – pete mărunte în depărtare sau umbre negre planând deasupra colinelor înverzite. Mi-era greu să împac înfăţişarea lor de la începuturile lumii cu viaţa care se desfăşura dedesubt, cu oamenii care umblau pe străzi în ceea ce păsărilor trebuie să li se fi părut a fi fundul unei văi largi într-un peisaj muntos plin de râpe înguste şi de ravine adânci, văzut de la mare înălţime, cu barurile şi restaurantele în aer liber unde oamenii stăteau şi discutau sau se uitau la ecranele de televizor atârnate pe pereţi, sau cu circulaţia infernală de pe bulevardul din lungul plajei – pentru păsări toate acestea sunt probabil lipsite de sens sau înseamnă ceva foarte diferit de ceea ce înseamnă pentru noi.

Am dat câteva interviuri la telefon în camera unde fratele tău juca jocuri pe calculator şi apoi am ieşit amândoi pe plajă. Era puţină lume, şi în lungul ţărmului fuseseră ridicate steaguri roşii, nu era recomandat să intri în apă din cauza curenţilor submarini puternici. Noi am intrat oricum, valurile mari înspumate se năpusteau asupra noastră, fratele tău râdea, iar eu îl ţineam de mână ca să nu-l ia apa când se retrăgea. Era caldă şi atât de sărată, că ne usturau buzele. Pe urmă am mâncat de prânz la hotel şi am făcut o baie în piscina de pe acoperiş.

Vederea era spectaculoasă. Oraşul se întindea alb la poalele dealurilor verzi, valurile loveau placid şi mecanic, în mici cascade albe, plaja lungă de câţiva kilometri, iar pe cerul albastru planau păsări şi zbârnâiau elicoptere. Totul părea deschis, colinele verzi împădurite din mijlocul oraşului aduceau trecutul în prezent, ba, mai mult, valurile albe de spumă care loveau plaja sclipind în soare păreau să se deschidă în acelaşi fel către viitor, căci mişcarea lor era eternă – şi în acelaşi timp toate acestea se întâmplau chiar acum, când fratele tău intra tremurând în piscină, cu braţele ridicate, căci apa era mult mai rece decât în ocean, iar eu stăteam cu telefonul în mână, pozându-l. Şi poate toate labirinturile minţii, toate relaţiile dificile şi problemele noastre interpersonale sunt şi un mod de a ne ţine legaţi de timpul nostru, de a diminua realitatea astfel încât s-o putem gestiona.

Seara am ieşit din hotel, voiam să mergem la un restaurant care ne fusese recomandat, pe un promontoriu la vreo trei kilometri depărtare, la capătul promenadei de pe plajă, şi, deşi fratele tău mi-a declarat că poate să meargă fără probleme până acolo şi înapoi, am căutat mai întâi un bancomat ca să scoatem bani pentru un taxi la întoarcere. Fratele tău a spus că străzile de aici îi amintesc de Stockholm, ceea ce mi s-a părut ciudat, pentru că eu cu greu îmi pot imagina un oraş mai diferit de Stockholm. Asemănarea, pentru el, consta probabil în faptul că amândouă sunt oraşe mari, îmi plăceau foarte mult atmosfera, aerul vag colonial portughez, aura ca de anii ’50, lumina galben-închis a felinarelor care nu alungau decât în parte întunericul, prezent oricum peste tot. Dar, după zece minute, fratele tău a zis că vrea să se întoarcă la hotel, aveau mâncare bună, şi, cu toate că m-am oprit pe rând în faţa mai multor restaurante, pe cât de frumoase, pe atât de dărăpănate, cu podele de mozaic şi interiorul slab luminat, el nu mai vedea decât hotelul, şi am cedat, voiam să se simtă cât mai bine în excursia aceasta şi-mi propusesem să nu-l mai corectez şi, pe cât pot, să-l las să

facă ce vrea. Aşa că, după o jumătate de oră, stăteam în restaurantul pustiu şi steril al hotelului, mâncându-ne fiecare friptura braziliană cu cartofi prăjiţi şi orez. Apoi eu m-am întins pe pat şi am citit un manuscris, ultima carte a lui Tore, dar toate impresiile şi toată lumina din timpul zilei, urmată de întunericul adânc, şi-au spus cuvântul, şi am adormit îmbrăcat. Când m-am trezit după câteva ore, fratele tău dormea în celălalt pat, se dezbrăcase, se spălase pe dinţi şi se strecurase în aşternut în timp ce eu dormeam. Televizorul mergea, probabil nu găsise telecomanda, m-am gândit, am găsit-o sub pilotă, l-am stins, am deschis Mac-ul şi m-am apucat să scriu textul acesta.

Miercuri, 29 iunie 2016

După o călătorie de şapte ore cu autobuzul de la Rio spre nord, de-a lungul coastei, am ajuns la sfârşitul după-amiezii la Paraty. În viaţa mea n-am văzut atâţia copaci ca pe drumul acesta. Toate dealurile, care în unele locuri se ridică pieptiş, în altele se răsfiră în depărtarea albastră, erau acoperite de copaci – cum probabil sunt şi acasă, dar aici pădurea creşte atât de deasă, încât pare impenetrabilă, şi asta îi dă un alt aer, pare o forţă în sine, lacomă şi formidabilă. La periferia capitalei am trecut pe lângă ghetouri, maghernițe, câini vagabonzi, gunoaie, un cal costeliv în mijlocul străzii, zone industriale abandonate, năpădite de buruieni, dezolante, apoi şoseaua de beton a traversat un râu, şi, cu toate că, pe margini, apa era plină de mormane de plastice, şi toate semnele vieţii omeneşti de aici erau şubrede şi sărăcăcioase, peisajul avea totuşi frumuseţea lui. aparte. Râul murdar sclipea verzui-cenuşiu în lumina soarelui, iar vegetaţia verde-întunecat, care se strecura şi-şi făcea loc peste tot, era nouă şi proaspătă, netulburată de drumuri, de asfalt, de garduri şi deşeuri. Degradarea avea de aceea altă înfăţişare decât are, de pildă, la Detroit, unde pare ireversibilă, ca o forţă distructivă de neînvins, monotonă în cenuşiul ei mohorât, sau în marile oraşe industriale din nordul Rusiei, ca

Murmansk, unde totul e sterp şi fără speranţă. Sărăcia pe care o vedeam pe geamul autobuzului era grotescă, dar forţa uriaşă de generare care o înconjura, abundenţa aceasta masivă de verde, sugera altceva. Sau oare abundenţa, risipa aceasta colosală, era valabilă şi pe tărâm uman?

Am vorbit cu fratele tău despre ceea ce vedeam, despre cum ar fi fost viaţa lui dacă s-ar fi născut aici, cum poate n-ar fi putut să meargă la şcoală, de pildă. El s-a mirat de ce aici e sărăcie, şi la noi, nu. I-am spus că Suedia şi Norvegia sunt ţări atât de mici, încât sunt mult mai uşor de organizat. Că diferenţa dintre bogaţi şi săraci a fost pe vremuri la fel de mare în Suedia şi Norvegia, dar că muncitorii se uniseră şi, pentru că erau mulţi, câştigaseră putere şi drepturi. Şi că acum progresul acesta era pe cale să se piardă din nou.

Îmi place să vorbesc cu fratele tău şi îmi place să văd cum piesele puzzle-ului se aşază treptat în mintea lui. Continentele, ţările, oraşele, dar şi marile imperii ale trecutului şi epocile istorice. Ştie destul de multe despre cele două războaie mondiale, pentru că tatăl celui mai bun prieten al lui e pasionat de ele. Ştie despre Imperiul Roman, Evul Mediu, Uniunea Sovietică şi Marele Zid Chinezesc. Ştie multe despre spaţiul cosmic şi despre dinozauri. După *Războiul stelelor*, dinozaurii sunt probabil subiectul lui preferat de discuţie. Apoi, în timp ce autobuzul huruia mai departe, lăsând în urmă Rio, am început treptat să discutăm despre struţi.

— Sunt periculoşi, a spus el. Pot să te sfâşie cu ghearele.

— Dar ştii ce fac oamenii care cresc struţi ca să nu fie atacaţi?

— Nu.

— Struţii au un creier foarte mic şi din cauza asta nu prea-i duce capul.

— Hi-hi!

— Aşa că, dacă iei un băţ şi-l ridici deasupra capului,

struţul o să creadă că eşti mai înalt decât el şi n-o să îndrăznească să te atace.

— Hi-hi!

— Iar dacă-i pui o pungă neagră peste cap, o să creadă că e noapte şi o să adoarmă.

Dar în general el e cel care-mi povesteşte, iar eu sunt cel care ascultă. Acasă nu vorbeşte întotdeauna mult, nu prea-i rămâne loc, surorile lui ocupă mult spaţiu, dar, când eşti singur cu el, îşi dă drumul. E mai tot timpul bine dispus şi e în stare să vorbească non-stop timp de o oră dacă nu-l împiedică nimic. Mama mea, bunica ta, spune că aşa eram şi eu la vârsta lui. Vorbeam la nesfârşit despre câte-n lună şi în stele. Totul s-a schimbat brusc când am intrat la pubertate şi am dat cu capul de un prag al ruşinii. Sper ca lui să nu-i iasă în cale niciodată. Dar, chiar dacă seamănă poate cu mine când eram de vârsta lui, nu pot spune că mă recunosc în el. îl privesc din afară – un băiat de opt ani care-mi place foarte mult, pe care adesea îmi vine să-l strâng în braţe şi să-l iubesc, dar, ca să-l văd cu adevărat, să văd ce este el şi cum se descurcă, am nevoie de o stare pentru care viaţa de zi cu zi nu-mi dă prea des ocazia, mecanismul meu pare mai grosier şi orientat spre mişcări mai ample, în timp ce ai lui e mai fin acordat şi de aceea de multe ori scapă atenţiei mele. De fapt, e în regulă, nu cred că părinţii trebuie să fie apropiaţi de copiii lor tot timpul, dimpotrivă, copiii au nevoie de spaţiu doar pentru ei, dar, după excursia aceea cu bicicleta, când am văzut foarte clar structura mea mai grosieră şi distanţa care mă separă de ceea ce contează în ochii lui, am hotărât să petrec mai mult timp cu el. Aşa că această călătorie a fost exact pretextul potrivit.

După vreo oră ieşiserăm deja din oraş, şi, tot restul drumului, peisajul a fost o sumă de variaţii pe aceeaşi temă, oceanul de o parte, cu valuri înspumate care se spărgeau pe plaje sau se izbeau de faleze, şi de cealaltă parte pădurea, cu o fâşie construită arareori mai lată de un kilometru. Ne mişcăm chiar pe marginea continentului,

care e atât de mare, încât nu-l poţi cuprinde cu mintea. Eu am citit mai departe din romanul lui Tore, care m-a absorbit complet, în timp ce fratele tău a stat şi s-a uitat afară pe geam. Din când în când se juca pe noul iPad, dar bateria îi era pe descărcate, aşa că o folosea cu măsură. Eu am uitat unde mă aflu şi că ceea ce citeam era scris de Tore, şi m-am pierdut cu totul în text.

Paraty se află pe o câmpie asemănătoare cu un estuar între munţi şi ocean, datează din anii 1700, şi partea dinspre ţărm arată şi azi cam la fel cum arăta probabil pe atunci, cu străzi pietruite grosolan sau acoperite cu nisip, cu case albe de cărămidă de-o parte şi de alta, cu biserici mici ca în sudul Europei, cu un parc – şi pe lângă toate acestea curge un râu, iar în capăt, pe malul oceanului, se întinde o zonă oarecum mlăştinoasă. Oceanul se aşterne în faţă ca un fiord, mărginit pe ambele laturi de uscat şi ici-colo cu câteva insule, şi, de pe strada din spatele hotelului, ceea ce vedeam în depărtare, sub cerul posomorât, alb-cenuşiu, cu suprafaţa gri-închis, aproape neagră, a apei, mi-a amintit de vestul Norvegiei. Când m-am întors şi m-am uitat la clădirile albe în stil colonial, mi s-a părut că sunt în vis, într-un loc unde logica de fiecare zi e suspendată.

Acum e beznă afară. Stau la o masă la parter şi scriu, iar fratele tău e întins pe pat la etaj, se joacă pe calculator. Afară, dincolo de uşă, e o terasă largă, cu palmieri şi tufişuri verzi, în jurul cărora sunt amplasate camerele hotelului, iar în mijloc e o piscină, cu un bar şi un restaurant. Am făcut o baie în ea când am venit, apa era foarte rece, nu cred că avea mai mult de şaisprezece grade. A fost prima oară când mi-am amintit că aici e iarnă. Acum o să ieşim să mâncăm, e o pizzerie chiar după colţ, apoi o să dormim duşi cea de-a treia noastră noapte sud-americană.

Joi, 30 iunie 2016

Azi ne-am trezit devreme, ca în fiecare dimineaţă aici, şi a trebuit să aşteptăm aproape două ore până când

s-a deschis restaurantul pentru micul dejun. Am fost primii la masă şi aproape terminaserăm, când am auzit o voce familiară salutându-mă din spate. Era Henry Marsh, neurochirurgul britanic pe care îl cunoscusem în Albania cu o vară înainte. Când l-am întrebat ce mai face, mi-a spus că e încă şocat de votul Marii Britanii, care hotărâse să se retragă din Uniunea Europeană, şi am vorbit puţin despre asta, apoi am căzut de acord să luăm cina împreună într-o seară, la hotel. L-am întâlnit din nou după jumătate de oră, când m-am dus la piscină să fumez, şi am stat de vorbă o vreme. Are o faţă rotundă, cu ridurile moi ale vârstei, ochii, în spatele ochelarilor rotunzi, sunt când buni, când zăpăciţi, buzele subţiri şi gura uşor tăioasă. E de înălţime mijlocie, slab, cu mâini puternice, adesea acoperite de mici tăieturi. Are o fire intens britanică, maniere plăcute şi cultivate, şi cunoaşte arta conversaţiei.

Eu nu, şi poate de asta am vorbit atât de puţin despre chestiuni generale şi atât de mult despre unele personale. Aşa a fost de fiecare dată când ne-am întâlnit: el mi-a făcut confidenţe. Şi totuşi nu suntem cu adevărat apropiaţi, există o distanţă şi de vârstă, şi de cultură, e altceva la mijloc. Anul acesta mai mulţi oameni pe care nu-i cunosc cu adevărat mi-au făcut confidenţe, mi-au spus secrete pe care nu le-au spus nimănui altcuiva sau numai celor foarte apropiaţi, ca şi cum cu mine ar fi sărit nişte etape. Uneori nu mi-e uşor să-i ascult, să-mi dau seama ce să fac cu mărturisirile lor, ar trebui oare să procedez şi eu la fel? Mi se spovedesc pentru că au ajuns să se identifice cu mine prin cărţile mele? Toţi erau personaje publice, unii în posturi care nu le permit să acorde încredere prea multora, pot da naştere la zvonuri dacă se deschid în faţa cui nu trebuie, şi totuşi eu am avut impresia că simţeau acut nevoia să vorbească. Lucruri intime, adesea. Sau lucruri complet ieşite din comun. Ceea ce văd ei în mine e probabil cu totul altceva decât văd eu însumi. Pe undeva mi-aş dori să scriu despre mărturisirile lor, ar rezulta un text captivant, plin de tensiune, dar tensiunea şi

atractivitatea n-ar izvorî din textul însuşi, ci din aura de care sunt înconjurate persoanele acestea în ochii cititorului. Mi s-a mai întâmplat şi altă dată, înainte să-mi fac debutul literar, îmi amintesc de o situaţie concretă, eram într-un tren de noapte care mergea de la Bergen la Oslo şi împărţeam compartimentul cu un tânăr cu câţiva ani mai mare decât mine, ne-am prins la vorbă şi, în timp ce trenul străbătea munţii prin întunericul nopţii de vară, el mi-a povestit cele mai intime, mai personale şi mai dramatice lucruri din viaţa lui. Eram un străin, şi asta era şi ideea, ştia că n-o să ne mai vedem niciodată. După vreo două ore s-a uitat la mine şi m-a întrebat: „Şi tu? Viaţa ta cum e?” Am ezitat, i-am spus că nu e nimic de povestit. El a oftat sau poate mai degrabă a pufnit, şi a clătinat din cap. „Nu se poate aşa”, părea să spună. „Eu ţi-am povestit toate astea, am fost absolut sincer, şi tu nu-mi spui nimic despre tine?” Aşa că am cedat şi i-am povestit viaţa mea cât am putut de sincer, adică fără vreo consideraţie faţă de cei implicaţi, pentru că acesta e preţul sincerităţii. Nu conta, n-aveam să ne mai întâlnim niciodată, dar, ca întotdeauna când încălcăm o limită, conştiinţa m-a mustrat oricum a doua zi când am ieşit din gară, dimineaţa târziu, şi m-am dus acasă să mă culc. Azi nu-mi mai amintesc nimic din tot ce am auzit atunci, un singur episod mi-a rămas în memorie, şi chiar şi acela fragmentar. Tânărul era anestezist, asta ţin minte, şi lucrase pentru un serviciu de ambulanţă cu elicopterul, şi asta ţin minte, fiindcă mi-a spus cum e să aterizezi în mijlocul unor comunităţi minuscule, pe malurile unui fiord sau pe una dintre insulele unde fiordul se deschide spre mare, atmosfera de disperare şi de panică în care nimereau uneori. Şi apoi mi-a spus ceva pe care nu mi-l mai amintesc în întregime, numai în bucăţi, şi care acum mi se pare lipsit de logică. Dar într-una din casele în care intraseră după ce coborâseră din elicopterul rămas afară – de pildă, în ploaia de toamnă –, a apărut cineva care nu exista. Nu mai ţin minte dacă apăruse într-o fotografie, şi nu în realitate, sau

invers, în realitate, dar nu în fotografie. Mi-l amintesc doar pe tânăr aşezat pe podeaua compartimentului, înconjurat de lumina palidă a nopţii de vară, cu o sticlă de bere în mână, în timp ce eu stăteam întins într-o rână pe patul de sus, cu capul sprijinit în cot, privindu-l. În timp ce povestea nu se uita la mine, ci drept înainte. Tu-dum, tu-dum, tu-dum, făceau roţile sub noi trecând peste racordurile dintre şine, aveai senzaţia că te năpusteşti cu capul înainte prin peisaj. Ploaia şi întunericul despre care vorbea el, elicopterul care se pregătea să aterizeze, viteza cu care se petrecea totul. Şi apoi mortul care era acolo, aparent în viaţă.

Am uitat complet ceea ce mi-a povestit despre viaţa lui şi care atunci m-a zguduit atât de tare. Dar am sentimentul că n-aş mai fi atât de şocat dacă aş auzi aceleaşi lucruri astăzi; pe atunci aveam douăzeci şi un pic de ani şi eram de o naivitate aproape de neiertat.

Oare aşa eram şi acum, în ochii lui Henry Marsh?

Stătea pe un şezlong, cu un laptop în braţe, într-o cămaşă bleu, cerul de deasupra era gri-deschis, aproape alb, apa din piscina din faţa noastră era transparentă ca sticla. El tocmai scrisese o nouă carte, din care îmi trimisese primele pagini, erau din Nepal, unde lucrase în ultimii ani în intervale de câteva luni, din câte înţelegeam. Odată, pe când era acolo, primisem un mesaj de la el, câţiva dintre pacienţii lui, îmi scria, muriseră. Întunericul din propoziţia aceea, aerul medieval al gestului de a secţiona craniul cuiva şi de a scoate de acolo materie cenuşie îmi piereau complet din minte când eram cu el, în clipele acelea nu mă gândeam niciodată că îi muriseră oameni sub mână, şi nici când l-am văzut operând în Albania n-am simţit vreodată prezenţa morţii, nu era în încăpere, şi, dacă s-ar fi produs totuşi, între toate luminile acelea şi înconjurată de toate instrumentele şi ecranele medicale, ar fi semănat mai degrabă cu o eroare mecanică, o maşină care refuză să pornească. Întunericul pe care îl aduce moartea exista numai în limbaj, în propoziţia aceea

din Nepal. Ca şi cum moartea în sine nu e nimic, doar o idee de-a noastră, care e stârnită în diferite moduri şi care ia poate diferite forme, de la cele uşurele şi aproape nesemnificative de la suprafaţa conştiinţei, utilizate aproape zilnic, la urletele groase şi sumbre din străfunduri, care se nasc doar arareori, poate doar o dată sau de două ori în viaţă.

După vreo jumătate de oră m-am întors la fratele tău. Urma să facem o excursie cu barca, aşa că ne-am pus fiecare în rucsac câte un şort şi o jachetă şi la recepţie ne-am întâlnit cu una dintre angajatele hotelului, care a mers cu noi vreo cinci sute de metri până la debarcaderul unde era ancorat vasul. Era încă înnorat şi doar vreo nouăsprezece – douăzeci de grade. Cam ca o zi de vară în Norvegia, cu alte cuvinte. Ambarcaţiunea noastră semăna foarte bine cu genul celor care par să se întâlnească în aproape toate staţiunile de litoral – de fapt, erau o sumedenie în jurul debarcaderului, de la cele mari, în care încăpeau grupuri numeroase, la cele mai mici, unde n-ar fi avut loc mai mult de cinci-şase persoane. Cabina pe al cărei acoperiş se poate şedea, un sistem audio, genţi frigorifice cu băuturi răcoritoare şi cu bere. Era o barcă destul de mică, condusă de un bărbat de vreo treizeci-treizeci şi cinci de ani, prietenos şi amabil, care vorbea bine engleză şi care i-a acordat foarte mută atenţie fratelui tău. Aşa făcuseră, de fapt, toţi cei pe care-i întâlniserăm până acum în Brazilia, îi ciufuleau părul şi-i puneau tot felul de întrebări, de multe ori în glumă. El pleca atunci ochii sau se uita la mine – la urma urmei, nu ştie cine ştie ce engleză. Dar e încrezător şi s-a obişnuit repede.

Ne-am aşezat pe acoperişul cabinei, era tapiţat cu un fel de piele artificială, iar căpitanul, dacă pot să-l numesc aşa, ne-a dat o hartă şi un binoclu, a desfăcut frânghia cu care era legată nava, a pornit motorul şi a lansat barca la apă împingând cu piciorul în vasul de alături. Fiordul care s-a deschis în faţa noastră era superb, căci marea era neted-cenuşie, cerul de un alb ca laptele, toate insulele şi

linia ţărmului verde-închis, aproape negre. Parc-am fi fost în larg lângă Bergen. Numai că, un sfert de oră mai târziu, când am trecut pe lângă una din insule, copacii erau palmieri, iar pădurea – o adevărată junglă. Iar silueta întunecată care plutea puţin deasupra fundului apei în mica lagună din faţa noastră era o broască ţestoasă.

Fratele tău privea coasta cu binoclul. Pe o stâncă atârnată deasupra mării, la vreo douăzeci de metri mai sus, se vedeau nişte fortificaţii vechi, cu tunuri intacte. Căpitanul a scos capul şi ne-a povestit că aici era foarte mult aur şi că în zonă existaseră mai multe forturi care protejau căile de acces de pe mare spre oraş. Comerţul cu sclavi durase aici mai mult decât oriunde altundeva, ne-a spus. Era finanţat din vânzările de băuturi spirtoase, de aceea în zonă erau şi o mulţime de vechi distilerii. După vreo oră am tras la ţărm în marginea unui golf. Plaja din celălalt capăt era albă, cu nisip fin, dar îngustă; peste tot, pădurea creştea aproape până la buza apei. Căpitanul ne-a adus ochelari de scufundat şi câte un tub de respirat şi a coborât în apă scara de la prova. Ne-a spus că aici sunt ţestoase. L-am întrebat dacă trăiesc aici sau sunt doar în trecere, şi el mi-a spus că pe aici se plimbă de obicei. Abia terminase de vorbit, când din valuri a apărut un gât îngust cu o faţă mică şi bătrânicioasă în capăt.

— Ia uitaţi! a spus căpitanul.

Ne-am pus slipurile, eu am sărit, fratele tău a coborât scara. Apa era rece şi proaspătă, avea cam optsprezece – nouăsprezece grade. Ne-am pus măştile şi am pornit înot, fundul palid al mării sclipea la vreo patru metri dedesubt. După doar câţiva metri am văzut o broască ţestoasă, era mare cât un copil şi plutea încet chiar dedesubtul meu. Părea un pietroi care prinsese viaţă şi căruia-i ieşiseră înotătoare şi un cap mic.

M-am uitat după fratele tău, dar el o luase în sens invers. M-am dus până la el, l-am adus cu mine, însă, până să ne întoarcem, ţestoasa dispăruse, şi fratele tău încă nu se pricepea prea bine să respire prin tub, voia pur şi

simplu să înoate ca de obicei. Aşa că am înotat pur şi simplu, şi am avut o senzaţie ciudată, pentru că în golf era o tăcere completă, nu se auzea decât câte un ţipăt de pasăre din când în când, apa era verde şi rece, şi pe ambele laturi vegetaţia tropicală creştea atât de deasă, încât părea un zid fără nicio crăpătură.

Următoarea oprire a fost lângă o insulă mică. Căpitanul a aruncat nişte banane pe uscat, şi curând povârnişul îngust de stâncă s-a umplut de animale: patru-cinci făpturi asemănătoare cu nişte şobolani, patru-cinci păsări delicate care nu păreau să-şi folosească prea mult aripile şi, în sfârşit, după ce au ezitat multă vreme în copaci, şase maimuţe mici. Erau cam cât nişte pisici, aveau blana de culoarea leului, o coamă în jurul feţei omeneşti morocănoase şi coada lungă. Le-am aruncat o vreme banane şi am observat puzderia de activităţi mărunte care se desfăşurau pe cornişa de deasupra mării, apoi ne-am scufundat din nou şi am înotat până pe uscat; fratele tău s-a agăţat de spatele meu. Ultima noastră oprire a fost în apele puţin adânci de dincolo de o altă insulă, unde marea era limpede şi plină de peşti tropicali, printre care am înotat cu măştile pe faţă. Pe drumul înapoi eu am adormit, soarele ieşise deja şi se făcuse mai cald. La hotel ne-am întâlnit cu bona, pentru că editorii mei brazilieni ignoraseră mesajul că nu am nevoie de ea sau poate nu ajunsese la ei, era suedeză, nu avea mai mult de douăzeci şi cinci de ani şi s-a dovedit că locuia aici. M-am gândit că poate la urma urmei e mai bine aşa, pentru ca fratele tău să nu trebuiască să se ţină după mine la fiecare eveniment literar, unde oricum n-aş fi fost în stare să mă ocup de el. Ei au plecat în oraş să ia prânzul, iar eu m-am dus cu reprezentantul editurii la o conferinţă de presă. Când o văzusem în program, îmi imaginasem doi-trei jurnalişti cu care urma să vorbesc într-un hol, dar n-a fost aşa, am fost condus într-o sală de conferinţe plină de oameni aşezaţi în jurul unei mese lungi în formă de potcoavă. Erau vreo treizeci de persoane cu totul. Am fost prezentat

translatorului, şi au început întrebările. Îmi amintesc numai una din ele, de la o femeie din capătul mesei, mi-a spus că scriu ca o femeie, şi eu m-am întrebat de ce.

Când conferinţa de presă s-a încheiat, m-am întors în camera noastră, m-am schimbat într-o pereche de pantaloni lejeri şi o cămaşă şi am făcut o plimbare fără ţintă prin oraş, peste râu şi până la clădirea unde se ţinea festivalul şi unde acum vorbea Henry Marsh. Erau vreo două mii de oameni acolo. Pe fiecare scaun se afla un set de căşti la care portugheza era tradusă în engleză şi engleza în portugheză de trei interpreţi aflaţi într-o cabină din partea din faţă a sălii. Henry Marsh ar fi trebuit să discute despre creier cu o cercetătoare braziliană, dar erau în lumi complet diferite, aşa că au fost mai mult două dialoguri separate decât o conversaţie. Marsh era de părere că nu ştim mai nimic despre creier, care este un mister, unul dintre cele mai mari din univers, în timp ce specialista braziliană părea să creadă că ştim aproape orice merită să ştim despre el. Nu cred că înţelegea nici măcar chestiunea fundamentală, cum se poate ca mintea, conştiinţa şi tot ceea ce există în noi, tot ceea ce am fost şi putem fi, toate convingerile şi percepţiile noastre să se nască dintr-un bulgăre de materie.

Stau şi scriu acum la parterul camerei noastre de hotel, în timp ce fratele tău doarme la etaj. Afară e întuneric deplin şi e linişte, doar din când în când mai trece cineva pe stradă, şi atunci pare că vocea vine de undeva din cameră, pentru că fereastra din spatele jaluzelelor e deschisă. E prima oară când mă aflu la sud de ecuator în perioada aceasta a anului, şi mi se pare ciudat că aici e iarnă, pentru că în mintea mea e vară.

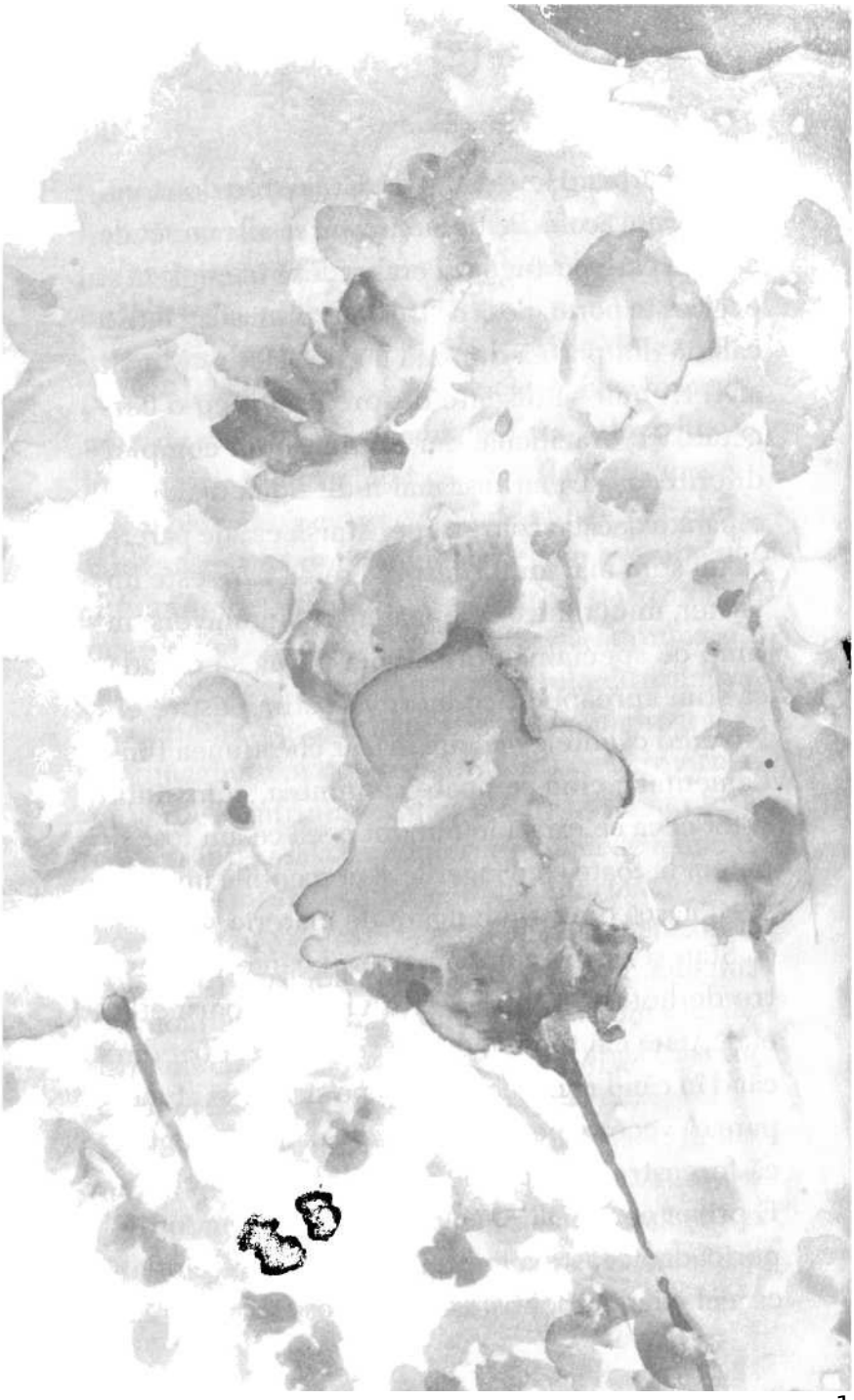

IULIE

GAZON

Erbaceele sunt una dintre cele mai răspândite familii de plante de pe pământ. Marile întinderi de prerie şi savană acoperite de ierburi reprezintă mai bine de o cincime din suprafaţa uscatului, şi, dacă te gândeşti cât de dese cresc tulpinile ierbii şi cât de multe sunt chiar şi pe o suprafaţă mică, aşa cum e curtea din spatele camerei unde stau acum şi scriu, ajungi să-ţi dai seama că, numeric vorbind, firele de iarbă sunt cam la acelaşi nivel cu stropii de ploaie, grăunţii de nisip şi stelele, într-adevăr, aglomerarea e o trăsătură esenţială a ierbii, arareori găsim vreo tulpină de iarbă crescând singură, de obicei e imposibil de stabilit unde se termină o plantă şi unde începe alta, fiindcă sub pământ ele sunt interconectate într-o reţea densă şi încâlcită de rădăcini subţiri, care se răsfiră în toate părţile şi care fixează iarba bine în sol, nu în fire separate, ci sub formă de covor. Aşa se răspândesc erbaceele, cucerind spaţii din ce în ce mai întinse. Ce le face să acţioneze astfel? Nu se ştie, pentru că plantele sunt infinit de departe de noi, singurul lucru pe care îl avem realmente în comun cu ele este voinţa de a trăi, de a ne extinde. Faptul că voinţa aceasta există în iarbă, care nu are creier, nu are măduva spinării, nu are sistem nervos, inimă sau plămâni, şi nici nas, ochi sau urechi, şi care, drept urmare, habar n-are unde se află, ce sau de ce este, face ca voinţa similară din noi înşine să pară la fel de profund străină. „Umpleţi pământul şi-l supuneţi”, spune Biblia, introducând astfel o ambivalenţă durabilă, căci, atunci când e pusă pe hârtie, porunca nu mai pare evidentă, şi a nu supune pământul, a nu te extinde, devine dintr-odată o opţiune la fel de valabilă. Şi poate că ambivalenţa aceasta este tot atât de tipică pentru oameni cum este non-ambivalenţa pentru ierburi. În orice caz, ierburile sunt strâns legate de expansiunea omenirii, cu ajutorul lor am supus pământul atunci când, cu mii de ani în urmă, am devenit sedentari şi am început să cultivăm în apropierea locuinţelor noastre graminee, adică cereale,

care aparţin familiei erbaceelor, şi pajişti pentru vite şi alte animale domestice. A fost o alianţă, căci oamenii cultivau solul, tăiau copacii şi îndepărtau bolovanii ca să facă loc ierburilor, care, în schimb, erau cosite, uscate, zdrobite, măcinate şi în cele din urmă mâncate – sau poate mai curând o simbioză, în cadrul căreia oamenii trăiau la fel de aproape de ierburi şi erau la fel de dependenţi de ele ca anumiţi peştișori care trăiesc pe corpul balenelor şi se hrănesc de pe urma lor. Acelaşi lucru e valabil şi azi; chiar în această clipă, în celălalt corp de casă din curtea noastră există pâine, macaroane, făină, mălai, muesli şi alte cereale pentru micul dejun, iar dincolo de cercul caselor din sat se întind pe kilometri întregi lanuri de cereale. Gazonul nu participă la această relaţie, e în acelaşi raport cu grânele ca şi calul de circ cu calul de povară, şi creşte în afara casei ca un produs pur şi gratuit al surplusului, o orgie a verdeţii, de care iarba însăşi, fireşte, n-are habar, ea creşte pur şi simplu, fir după fir, acoperind solul acolo unde e sol de acoperit. Şi chiar şi aici, pe această peluză mică, de vreo mie şi ceva de metri pătraţi, uimitoare la iarbă sunt desimea ei şi modurile extrem de variate în care creşte. La asta m-am gândit când am tuns gazonul ieri după-amiază, împingând maşinăria care bâzâie şi hârâie prin petele de lumină şi umbră, sub cerul albastru al verii. Am tuns iarba de atâtea ori, încât cunosc fiecare metru pătrat din curte, între salcie şi zidul corpului de casă în care stau acum e întotdeauna de un verde profund, umedă şi luxuriantă, şi mai înaltă decât restul, în timp ce, în lungul gardului dinspre sud, lângă tufele care formează gardul viu, n-a prins niciodată prea bine şi creşte numai în smocuri risipite care ţâşnesc din pământul gol. Pe partea cealaltă, sub copaci, a fost aproape complet înlocuită de muşchi, peste care se întinde ca un strat de păr fin şi subţiratic peste un scalp. În porţiunea de lângă zidul de cărămidă dinspre est, pe care am semănat-o în toamna când ne-am mutat aici, dar pe care o tund arareori, fiindcă sunt prea mulţi copaci şi flori acolo care cresc aproape în

voia lor, iarba e înaltă până la genunchi, şi firele sunt dese ca stuful. Această mică lume a ierbii e de fapt suficient de mare ca să mă pierd în ea, iar satisfacţia de a o cunoaşte atât de bine n-o pot compara decât cu cea pe care mi-o dă cunoaşterea intimă a operei unui poet sau pictor, când totul pare familiar, şi totuşi nimic nu e ştiut vreodată până la capăt.

CUBURI DE GHEAŢĂ

Cuburile de gheaţă sunt cuburi mici, tari şi lucioase de apă îngheţată, folosite mai ales pentru a răci băuturi. Când paharul cu lichid în care plutesc este mişcat, ele scot un clinchet sau un susur, care pentru mulţi este unul din cele mai uşor recognoscibile şi mai vesele sunete care există. Paharele sunt mişcate de obicei cu gesturi atente, fie aduse de la bucătărie la masă, fie duse de pe masă la gură, dar, când e vorba de pahare în care sunt cuburi de gheaţă, vedem adesea cum mâna care ţine paharul îl scuturã puţin, adesea fără ca posesorul să dea gestului prea mare atenţie, într-o manieră distrată, cu scopul subliminal de a face gheaţa să producă acest sunet aparte, asemănător cu un fâşâit când bucăţile de gheaţă sunt mici şi cu un zornăit mărunt când în pahar sunt cuburi mari. Pentru că, încet-încet, gheaţa se topeşte şi se transformă în apă, cuburile de gheaţă sunt de obicei folosite în băuturi care sunt deja amestecuri de lichide, precum apă cu sirop, gin cu apă tonică sau votcă şi suc, sau în băuturi neimportante, precum coca-cola sau fanta, unde apa care se topeşte treptat nu dăunează în mod substanţial gustului sau consistenţei. În băuturile organice, al căror gust este fin echilibrat şi produs cu mare efort şi care au, ca atare, un aer exclusivist, cuburile de gheaţă sunt rareori folosite – e cazul vinului alb şi roşu, dar şi al porto-ului, şampaniei sau berii. Pentru că berea e mai puţin exclusivistă decât vinul, nu e un semn de prost gust să pui gheaţă în bere, e pur şi simplu ciudat, şi de fapt nu cred c-am văzut pe cineva s-o facă vreodată, în timp ce a pune cuburi de gheaţă într-un pahar cu vin de calitate e un gest considerat

vulgar şi un semn de proastă educaţie. Pentru scriitori, clinchetul cuburilor de gheaţă într-un pahar este un topos persistent şi o variantă oricând posibilă atunci când textul cere descrierea unei scene de vară, exact pentru că sunetul acesta este foarte evocator şi pare să cuprindă însăşi esenţa verii – soarele miezului de zi în vârful cerului, aerul cald, oamenii bine îmbrăcaţi pe verandă, feţele lor bronzate şi dinţii albi, zumzetul vocilor, mirosul de grătar, gazda care soarbe scurt din pahar şi îl pune pe pervaz ca să intre în casă şi să verifice ceva, în timp ce bărbatul cu care tocmai vorbea ia şi el o gură din băutura lui, pe care continuă s-o ţină apoi în mână în timp ce se uită prin curte şi apoi îşi întoarce privirea spre terasă, la toţi umerii goi şi braţele dezvelite, la toate feţele care zâmbesc din obişnuinţă. Cuburile din paharul pe care-l scuturǎ uşor, cu un gest distrat, scot un zăngănit uşor. Şi sunetul acesta pare să-l readucă la realitate, pentru că se uită în pahar, îşi dă seama că e aproape gol şi se îndreaptă spre bufet ca să-l umple din nou. În vreme ce stă şi o aşteaptă pe femeia din faţa lui să-şi termine de turnat, gazda apare în uşă, şi ochii li se întâlnesc. Ea îşi întoarce repede privirea. „Puţin prea repede”, se gândeşte el şi apucă sticla de gin, îşi toarnă în pahar, îl umple cu apă tonică, adaugă două-trei cuburi de gheaţă şi le priveşte cum se răstoarnă încet în lichidul limpede care bolboroseşte, „ca nişte aisberguri”, se gândeşte şi, cu un gest mecanic, mai ia un cub, pe care îl strânge în pumn, îndreptându-se spre locul unde stătea înainte. La început gheaţa e uscată în palma lui, de parcă-l arde, dar apoi devine udă şi alunecoasă, durerea îşi schimbă natura şi devine nesemnificativă. Fiecare cub de gheaţă e un mic triumf, o fărâmă de iarnă care a fost transplantată în vară, unde răceala ei nu mai e ceva neplăcut de care trebuie să te fereşti, ci mai degrabă ceva plăcut căruia i te deschizi cu un sentiment de satisfacţie. Opusul – o fărâmă de vară pusă la păstrare şi scoasă în timpul iernii – nu există, căci căldura accelerează orice proces, în vreme ce frigul îl opreşte, şi asta pentru că totul

vine din nimic, iar nimicul, vidul, înseamnă şi absenţa căldurii şi a mişcării. El este punctul de plecare, pe care orice căldură şi mişcare îl sfidează prin simpla lor existenţă. Dacă încetează, mişcarea şi căldura se transformă în nimic. Ele nu pot fi conservate, pot numai renaşte sau pot fi proiectate şi mai departe, ceea ce dă vieţii aspectul ei isteric, maniacal, din care cuburile de gheaţă se împărtăşesc şi ele când sunt transplantate în vară, pentru că şi în ele viteza creşte, şi ele se transformă, devin apă, care, în dâre sau şuvoaie, în râuri sau stropi, plescăind sau susurând, bolborosind sau umflându-se, e prinsă în uriaşa roată a naturii care se învârteşte încet între pământ şi cer, făcând totul să meargă.

PESCĂRUŞI

Am locuit întotdeauna lângă mare, aşa că pescăruşii şi ţipătul lor fac parte din viaţa mea de când mă ştiu. În cartierul unde am crescut se aşezau pe hornuri, acoperişuri şi stâlpi, cu aripile strânse pe lângă corp, albi-lucioşi pe burtă şi gri-cenuşii pe spinare. Erau mai mari decât ciorile şi coţofenele, cântăreau cam un kilogram, şi aveau o anvergură remarcabilă a aripilor, îţi dădeai seama de asta când se ridicau şi le desfăceau, înălţându-se în aer din câteva bătăi. În zilele cu vânt puternic atârnau ca nişte fanioane deasupra golfului. Ţipetele lor caracteristice, cu notele acelea descendente prelungi, care se scurtau tot mai mult, ca ritmul unei monede care, după ce s-a rotit, se clatină şi cade pe tăblia unei mese, păreau triste într-un fel şi pline de singurătate. De mic copil am asociat ţipătul pescăruşilor cu golul din miezul verii, vidul acela plin de soare pe care ne străduim să nu-l mai simţim găsindu-ne o ocupaţie. Pe atunci, sentimentul pe care-l percepeam în ţipătul lor reflecta probabil propria mea singurătate, dar mai târziu am început să aud şi altceva în el, aproape un mod de a fi, ca şi când ţipătul unui pescăruş articula însăşi lipsa de sens a luptei vieţii. Un sunet ascuţit şi neplăcut, profund melancolic, emis de nişte fiinţe care se adunau în stoluri uriaşe la gropile de gunoi ca să sfâşie cu ciocul sacii

de plastic şi să smulgă din ei resturile de mâncare, care se ţineau după tractoarele de arat şi după ambarcaţiunile de pescuit din larg, care aşteptau pe acoperişuri cu ochii la terasele restaurantelor de dedesubt, gata să se năpustească pe mese de îndată ce porţiile neterminate erau abandonate, care încercau să-şi ţină echilibrul pe tomberoane şi-şi înfigeau pliscul în orice găseau acolo sau care atacau alte păsări ca să le fure bucăţica de mâncare. Da, poate asta era, faptul că sunetele lor trimiteau în urmă la o eră când nu existau oameni, când viaţa era oarbă şi mecanică, iar fiinţele erau ca nişte automate mânate de foame, sete şi instinctul de reproducere, condamnate la un spaţiu mic de acţiune sub stelele impasibile, când erau rapace, brutale, primitive – o şopârlă enormă aşteptând pe un bolovan spălat de valuri, botul care striveşte un ou în timp ce albuşul cleios i se prelinge pe maxilare, iar organismul minuscul dinăuntru trosneşte între dinţii ascuţiţi şi faptul că toate acestea există şi azi, la periferia vieţii omeneşti şi vizibile în special în pescăruşi, care atârnă deasupra noastră ca un giulgiu, urmărindu-ne fiecare mişcare, întotdeauna gata să se repeadă când apare o deschizătură în care se întrevede ceva de mâncare. Aceasta e prăpastia dintre noi şi ei, dintre preomenesc şi omenesc, pe care le uneşte ţipătul pescăruşilor. Iar natura lor profund străină este înfricoşătoare pentru că ne dă clar de înţeles că şi noi ne suntem profund străini nouă înşine şi prezenţei noastre aici. Sigur că nu mă gândeam la asta în nopţile de vară când mergeam pe insuliţele din largul insulei pe care am copilărit, iar pescăruşii veneau în zbor ţipând, năpustindu-se direct spre noi, şi când spaima pe care o simţeam era la fel de primitivă ca instinctul ce-i făcea pe ei să-şi protejeze puii. Dar mulţi ani mai târziu, când eram odată în casa bunicii din partea tatălui – aflată pe o fâşie de pământ necultivat, cu vedere la port şi la oraş – şi am văzut pescăruşul pe care îl hrănea bunica, ceea ce m-a izbit a fost aerul lui înspăimântător. Era enorm, îl vedeam venind

de la câteva sute de metri – o pată minusculă pe cer care creştea pe măsură ce se apropia de terasă. Încetinea cu aripile lungi şi largi, şi, când ateriza pe balustradă sau pe podeaua de ciment, lua în stăpânire toată terasa, de parcă i-ar fi fost proprietar. Dacă nu găsea nimic de mâncare, bătea cu ciocul în geam. Bunicii i se părea caraghios, şi era, într-adevăr, căci semăna cu un marinar care stă şi aşteaptă să i se deschidă uşa sălaşului unde urmează să-şi petreacă timpul pe ţărm; privea într-o parte, cu braţele parcă la spate, şi bătea din nou. Dar, când bunica ieşea cu ceva de mâncare în mână, era rândul pescăruşului să scoată la iveală asemănarea ei cu o pasăre. Cocârjată, bunica lăsa mâncarea pe podeaua terasei, şi uriaşul pescăruş înhăţa bucata cu pliscul, îşi smucea capul pe spate şi o înghiţea întreagă, privind în tot timpul acesta drept înainte, ca şi cum n-ar fi avut nicio legătură cu ceea ce era în jur. Şi atunci diferenţa dintre ei – femeia bătrână şi pasărea masivă, care se întâlneau acolo în fiecare zi – devenea şi ea vizibilă, căci, în timp ce pescăruşul îşi lua zborul peste port, devenind tot mai mic, ea se întorcea spre mine cu o privire plină de căldură şi amuzament – cele două trăsături de progres ale evoluţiei naturale care sunt specifice oamenilor şi care cred că au apărut ca să ne ajute să purtăm povara conştiinţei.

MUSCULIŢE DE OŢET

Vara, casa noastră e plină de insecte minuscule, care se adună oriunde există mâncare sau resturi de mâncare: dacă iau o roşie din castronul de pe pervaz, imediat din el se ridică un mic roi, la fel dacă iau un măr din fructiera pusă pe masa din camera de zi, iar dacă las câteva ore în chiuvetă ceştile şi farfurioarele folosite, până să le spăl, sau nu strâng imediat masa după ce-am mâncat, vasele capătă curând o tentă vagă de umbră acolo unde se adună aceste fiinţe microscopice. Am văzut asta chiar acum câteva minute, una din surorile tale a făcut frigănele cu o prietenă înainte să plece la plajă, n-au curăţat după ele, şi din feliile de pâine arse şi îmbibate în ou s-a ridicat un nor

de musculiţe. Le-am dus în bucătărie şi le-am aruncat la coş. Imediat după, în timp ce puneam tacâmurile în maşina de spălat vase, sora ta mai mare a strigat din sufragerie:

— Unde mi-e mâncarea?

M-am dus şi i-am spus c-o aruncasem.

— Mi-ai aruncat mâncarea? a spus ea. Dar n-am mâncat de dimineaţă! Cum ai putut să mi-o arunci?

— E aproape două, i-am spus. Nu e vina mea că ai dormit în loc să mănânci.

— Dar era pe masă, a spus ea. Nu poţi să-mi arunci pur şi simplu mâncarea!

— Era plină de muşte, i-am răspuns.

Ea a pufnit şi s-a întors în camera de zi, unde a rămas să se uite la televizor, iar eu am venit aici şi am căutat pe Google „musculiţe” Erau probabil musculiţe de oţet, mi-am dat seama, şi m-am uitat lung la imaginea mult mărită a unui specimen, care, cu ochii lui roşii, bulbucaţi şi sclipitori, părea o creatură a iadului. Una dintre prietenele fratelui meu lucrase la un moment dat cu musculiţe de oţet, mi-am amintit, era biolog şi le folosise într-o cercetare, în primul rând pentru că se reproduceau foarte repede – şi mai era ceva legat de genele lor foarte simple. N-o mai văzusem de douăzeci de ani şi de atunci nu auzisem pe nimeni să vorbească despre musculiţele acestea beţive, ceea ce nu e de mirare, musculiţa de oţet e regina insignifianţei, un fir de praf care a trecut hotarul dintre materie şi biologie şi care, chiar în tovărăşia a sute de alte făpturi ca şi ea, e incapabilă să creeze ceva mai substanţial decât o umbră în cameră. Viaţa îi e atât de scurtă, şi ele sunt atât de multe şi de mici, încât existenţa pare să li se desfăşoare la periferia vieţii – deşi nu şi pentru ele, care văd ochii roşii strălucitori ai suratelor peste tot în jur, pe parcursul unor zile lungi cât anii, trăite în inconştienţă şi pline de orgii puse la cale pe fructe zemoase aflate în descompunere, pe carne care începe să se strice şi pe zahăr fermentat, şi de sesiuni de depunere a ouălor, care au loc peste tot în jurul lor pe vreme caldă şi

umedă. Giovan Battista Gelli, un autor renascentist, a imaginat în *Circe* mai multe dialoguri între Odiseu şi oamenii pe care Circe îi transformase în animale. Ea îi dădea eroului puterea să-i schimbe la loc, dar numai dacă ei înşişi voiau asta. Odiseu a stat de vorbă cu zece animale diferite, şi niciunul n-a vrut să redevină om; viaţa umană era o pedeapsă, viaţa animală, libertatea. Aşa e probabil şi pentru musculiţa beţivă. Nu s-ar fi plâns nici dac-ar fi fost în stare, pentru că are totul, şi nici nu meditează asupra semnificaţiei propriilor acţiuni sau a morţii care o aşteaptă, stă pur şi simplu pe roşia răscoaptă, încălzită de soare, servindu-se din deliciile ei. În spate, pe soba de fier cu lemne, stă de trei zile nişte mâncare de pisici, şi în căldura verii s-a strâns acolo o trupă întreagă de viermi albi, *se* târăsc prin zeama maronie de carne ca nişte minuscule ţigări vii, şi nici lor nu pare să le lipsească nimic. Pe toţi pereţii şi pe toate geamurile stau muşte de casă, în toate ungherele se târăsc păianjeni şi opilioni, periodic câte o viespe sau un bondar intră bezmetic prin fereastra deschisă, ne trec pragul furnici şi gândăcei. Vara, casa nu e numai un sălaş pentru toate aceste forme de viaţă, uneori e şi locul unde sunt procreate şi unde ies din ou, în siajul vieţii noastre, ca să zic aşa, în tot ce nu mai vrem sau nu mai folosim, în coşurile de gunoi, de exemplu, călâi de resturi de mâncare, în pivniţa rece şi mirosind a mucegai, în golurile calde dintre hainele umede din coşul de rufe. Faptul că tocmai am turnat oţet într-un pahar, de care musculiţele vor fi atrase şi în care se vor îneca, faptul că am aruncat mâncarea de pisici la coş, am clătit castronul şi l-am pus în maşina de spălat vase, faptul că am legat mânerele sacului de gunoi şi l-am dus în tomberonul de pe stradă, că am încărcat maşina de spălat cu rufe şi am pornit-o, că am aruncat toate fructele înmuiate – toate acestea nu schimbă nimic din punctul de vedere al musculiţelor. Pentru ele, viaţa e ca un serviciu de santinelă. Când se termină schimbul, garda e pur şi simplu înlocuită de următoarea. Iar ceea ce păzesc musculiţele

beţive este ceea ce le-a adus cândva de pe cealaltă parte, umbra aceea de viaţă din ele, care trăieşte mai departe în altele după ce ele au fost înghiţite de oţet şi au redevenit fire de praf.

CIREŞ

Cireşul este relativ modest ca mărime şi are o siluetă nespectaculoasă, nu prea atrage atenţia, iar pentru mine, care sunt incapabil să recunosc şi să numesc alţi copaci afară de molid, brad, mesteacăn, stejar, scoruş și plop tremurător, cireşii care cresc în pădure sunt aproape complet anonimi, pur şi simplu copaci ca oricare alţii, trec pe lângă ei fără să-i observ, cam ca elevii aceia liniştiţi ai clasei, cei care nu erau nici foarte isteţi, nici proşti, nici frumoşi, nici urâţi, şi ale căror feţe şi nume îţi vin mai greu în minte cu anii, cel puţin dacă te-ai mutat şi nu i-ai mai văzut niciodată după aceea. Şi totuşi, această trupă tăcută din copilărie poate să-ţi rezerve, bineînţeles, orice fel de surprize: o vezi într-o zi pe una din fostele colege la televizor, s-a remarcat într-un fel sau altul, a devenit directoarea unei organizaţii nonprofit sau a fost numită într-un post politic, cu alta te întâlneşti pe stradă, întâmplător, într-un oraş mare, şi nu tu eşti cel care-o recunoaşte, ea e cea care vine şi te salută, bine îmbrăcată şi încrezătoare în sine, genul de femeie care nu trece neobservată, şi, pentru că n-o poţi identifica imediat şi asta ţi se vede pe faţă, îţi spune:

— Probabil nu mă ţii minte, dar am fost colegi de clasă în primară. Annlaug – de pildă, sau Helge, sau Frode.

La fel e şi cu cireşul, doar că mai acut, fiindcă, atunci când înfloreşte în pădure, undeva la sfârşitul primăverii sau începutul verii, pomul acesta e atât de seducător, atât de minunat de frumos, încât orice în jurul lui se estompează şi dispare. Şi totuşi nu are nimic ostentativ, florile lui, albe sau roz, sunt atât de delicate şi de fragile, încât, dincolo de frumuseţea lor nesfârşită, emană şi un fel de sfială; e greu să nu-ţi placă un cireş. Stă pur şi simplu şi radiază, o sărbătoare a luminii în mijlocul verdeţii care

pare deodată brută şi primitivă. Iar după ce ai văzut un cireş înflorit în pădure, n-ai să mai poţi uita ce copac stă acolo când ai să treci pe lângă silueta lui modestă la vreme de toamnă sau de iarnă. În locurile unde am copilărit eu erau doi cireşi în pădure, amândoi aproape de şosea, şi, cu toate că mi se păreau plini de farmec când înfloreau, ceea ce-i făcea speciali pentru mine erau fructele lor, fiindcă în iulie, când se coceau, eram în stare să stăm ore în şir cocoţaţi în pomi, mâncând şi trăncănind. De cele mai multe ori nu le mai aşteptam să se coacă, să se facă moi şi sângerii, ci ne apucam să le mâncăm cât erau încă tari şi acre, abia cu o tentă de dulceaţă. Cireşul e originar probabil dintr-o zonă care acum e cuprinsă în Iran şi Irak, s-a răspândit în regiunea mediteraneeană şi a fost foarte preţuit şi de greci, şi de romani – romanii l-au introdus în ţările cucerite, de pildă, în Marea Britanie –, dar noi nu ştiam nimic despre asta în timp ce stăteam şi ne îndopam cu cireşe pe o insulă din sudul Norvegiei în anii ’70. Aveam un cireş și în curte, îmi amintesc acum, era deja plantat când ne mutaserăm, şi, când mă uitam la el pe geam, îmi trecea uneori prin cap că e cam de-o seamă cu mine, că ar fi fost în clasa cu un an mai mică dacă pomii ar fi mers la şcoală. Ultima oară când l-am văzut, eu aveam doisprezece ani, iar el, unsprezece. Înseamnă că acum are patruzeci şi şase, dacă e încă în viaţă, şi e fără îndoială mult mai înalt decât casa, în timp ce, în comparaţie cu el, eu abia dacă am crescut.

SCRUMBII

Scrumbia albastră sau macroul de Atlantic este un peşte puternic şi rapid, cu siluetă aerodinamică, lipsit de vezică înotătoare, care trebuie să fie mereu în mişcare ca să aibă suficient oxigen. E relativ mic, măsoară cel mult patruzeci de centimetri lungime şi înoată în bancuri care pot include câteva mii de indivizi. Există două populaţii separate, una în apele vestice ale Atlanticului, alta în est. Bancurile estice migrează spre sud până în Mediterana şi spre nord până în Islanda. Scrumbiile albastre preferă

apele cu o temperatură mai mare de şase grade, şi vara, pe coasta norvegiană, vin mai aproape de ţărm. Acolo sosirea bancurilor de scrumbie reprezintă un eveniment major, pentru că e un semn sigur al verii – aşa cum întoarcerea păsărilor migratoare este un semn al primăverii –, dar şi pentru că pescuitul de scrumbie diferă mult de alte forme de pescuit. Majoritatea peştilor din largul coastei norvegiene sunt relativ solitari, fiecare se odihneşte la fundul apei sau aproape de ţărm pe cont propriu sau înoată singur în ape adânci, şi chiar şi în zonele bogate în peşte pot să muşte la mult timp unul după altul. Cârligul atârnă în apă aproape de fund cam ca un cerşetor pe o stradă puţin circulată, şi cei câţiva peşti aflaţi în trecere îl ignoră, la fel cum pietonii nu-l iau în seamă pe cerşetor. Câte unul mai muşcă din când în când, tot aşa cum câte un trecător se mai opreşte să arunce o monedă în paharul întins. Cu scrumbiile însă lucrurile stau altfel. Sosesc în număr atât de mare, încât marea începe să fiarbă în jurul bancului, care acceptă orice fel de nadă, ca şi cum lângă cerşetor s-ar deschide brusc porţile unei arene sportive, şi mii de oameni ar năvăli afară pe ele. Deşi, relativ vorbind, cei care îi vor da ceva nu sunt mai mulţi decât înainte, poate chiar mai puţini, numărul oamenilor e deja atât de mare, încât banii curg în pahar. Iar în cazul scrumbiei, numărul e totul: anual, pe glob se pescuiesc aproape un miliard de tone de scrumbie. Şi totuşi scrumbia albastră nu este o specie ameninţată cu dispariţia, dimpotrivă, populaţia creşte, în bună parte pentru că prădătorii ei naturali, precum rechinii şi balenele, au fost decimaţi şi pentru că schimbările climatice o favorizează. O femelă la vârsta cea mai fertilă poate să depună până la jumătate de milion de ouă pe an, iar scrumbiile adulte pot trăi până la douăzeci de ani şi pot forma bancuri lungi de până la nouă kilometri. Pescuitul de scrumbie este, aşadar, un festin, o frenezie, un delir. Când eşti în larg, pe un vas care pescuieşte la trenă într-o după-amiază însorită de vară, sau dacă pescuieşti cu undiţa de pe mal, poţi uneori vedea

scrumbiile venind grămadă: apa începe să fiarbă ca şi cum în ea s-ar afla o echipă de scufundători. Şi încep imediat să muşte. Ţie nu-ţi rămâne decât să tragi pe bord şirurile de peşti care se zbat, să le scoţi cârligul, să le dai drumul în găleată şi să arunci iar firul. Se întâmplă şi ca scrumbia să vină pe neaşteptate: te trezeşti deodată că muşcă insistent. Dar emoţia e aceeaşi, şi e imposibil să nu te cucerească. După ce ai stat la trenă câteva ore fără să fi prins decât o mână de peşti, poate chiar niciunul, iar a pescui a însemnat doar să aştepţi şi să speri că vei primi ceva care doar rareori ţi se oferă, când eşti obişnuit să aştepţi degeaba, a trage în barcă peşte după peşte devine o experienţă aproape suprarealistă, aşa cum e mai mereu când îţi vezi toate dorinţele împlinite. Nelimitarea e o bucurie, inepuizabilul e un miracol. Dar şi un blestem, cel puţin eu asta credeam, sau mai degrabă simţeam, în acele zile din copilărie când ieşeam cu barca la pescuit şi se întâmpla să dăm peste un banc de scrumbii. Era mai întâi bucuria, fiindcă nu mai simţiserăm de mult o muşcătură, şi, cum scrumbiile sunt puternice şi agile, firul era săltat şi smucit bine. Scrumbiile au spinarea verzuie sau albăstrie cu dungi negre verticale, dar burta le e albă complet, aşa că, atunci când tragi firul, le vezi deodată sclipind albicios în adâncul apei sau scânteind verzui, şi e minunat, căci oceanul e impenetrabil şi plin de secrete, cerul e albastru şi profund, adierea brizei de după-amiază tulbură suprafaţa apei în valuri neliniştite, iar în urmă, pe ţărm, copacii se leagănă înainte şi înapoi, pâlpâind în lumina tăioasă a soarelui, care acum atârnă sus de tot pe cer. Simţim pe buze stropii săraţi, peştii sclipesc şi lucesc dedesubt, devenind tot mai mari pe măsură ce-i târâm spre suprafaţă, nu mai par nişte pietre preţioase, ci fiinţe cu ochi mari şi goi. După ce-i tragem peste copastie – sunt cinci –, le smulg cârligul repede, neglijent, n-am timp să-l extrag cu milă, sau cel puţin aşa mi se pare, pentru că firul trebuie aruncat din nou imediat. Apoi totul se schimbă, şi bucuria se transformă în greaţă, fiindcă acum sunt foarte

mulţi peşti în barcă, mult mai mulţi decât ne trebuie, şi totuşi nu ne oprim, continuăm la nesfârşit, suntem dincolo de orice raţiune, ne-a prins febra inepuizabilului, suntem intoxicaţi de supraabundenţă. Probabil mă simţeam aşa fiindcă eram foarte tânăr, aveam abia doisprezece ani şi nu eram tocmai capabil să gestionez senzaţia aceasta copleşitoare. Fiindcă pe chipul tatii, pe de altă parte, nu vedeam nici măcar o umbră de nelinişte, era fericit, şi acum cred că nelimitarea aceea rezona cu ceva dinăuntrul lui şi că în timpul acelei ore înfrigurate pe mare era liber.

VIESPI

Viespile trăiesc o viaţă scurtă şi intensă în interiorul unei societăţi complexe, în care fiecare individ are un rol precis definit şi sarcini specifice. La ele nu se pune problema de îndoială sau ezitare, aşa cum nu e loc nici de improvizaţii sau consideraţii individuale, şi probabil de aceea viespile şi societăţile lor sunt adesea considerate robotice: în cuibul lor totul se petrece cu o precizie automată, funcţionează ca piesele unei maşinării sau ale unui ceas. E de presupus că tot de aceea avem şi o imagine atât de generică despre viespi; o viespe pe buza unui pahar de sirop e considerată o reprezentantă a speciei, şi pentru noi e, de fapt, aceeaşi viespe, indiferent că paharul se află într-o curte din Stavern, în sud-estul Norvegiei, sau pe insula daneză Fionia, în Loderup, în sud-estul Suediei, sau pe insula Karmøy din sud-vestul Norvegiei. Evident, viespea nu vede lucrurile la fel. Ea nu-şi cunoaşte decât propria comunitate, propria naţiune, care îşi duce traiul într-un loc anume din apropiere, sub streaşină unei case, într-un garaj, sub un copac smuls din rădăcini, pe o creangă sau într-un cuib săpat sub pământ. O asemenea comunitate poate să includă între zece şi cinci mii de viespi. Reprezentantele ei au crescut împreună şi îşi trăiesc împreună scurta lor viaţă, strâns legate şi înghesuite una într-alta, dar netulburate şi necunoscând conflictele, într-un sistem care asigură în permanenţă binele comun. Dacă ar fi să le comparăm cuiburile cu ceva

din istoria organizării sociale a oamenilor, poate oraşele-state greceşti ar fi cele mai apropiate: fiecare oraş se autoguvernează şi are propriile caracteristici, dar peste tot se vorbeşte aceeaşi limbă, şi toate se împărtăşesc, în esenţă, din aceeaşi cultură. Aşa că, dacă, din cine ştie ce motiv, viespea de pe paharul nostru ar fi să zboare într-un alt cuib, el i s-ar părea familiar, şi totuşi ea ar fi acolo o străină, cam ca un atenian la Sparta. Evident, asta nu înseamnă că viespile sunt democraţi sau filosofi, n-ar trebui să ne aşteptăm să găsim un Heraclit sau un Sofocle printre ele, şi exact diferenţa dintre sofisticatul lor mecanism social şi totala lor mărginire intelectuală este ceea ce le face atât de interesante, căci cum pot să construiască aşa ceva când ele însele sunt în mod limpede incapabile să-l conceapă sau să-l înţeleagă? Când niciuna din ele nu şi l-a asumat vreodată, cu toate că îl recreează în fiecare primăvară, peste tot în lume, şi asta de milioane de ani? Viespile îşi urmează instinctul, e adevărat, dar cine a pus laolaltă feluritele instincte astfel încât să poată genera acest tot incredibil, această adevărată izbândă a ingineriei sociale? Norocul? încercarea şi eroarea? Sau urmează cumva un plan dat de Dumnezeu? Toamna, când toate viespile mor, regina lor intră în hibernare, unică supravieţuitoare a unei catastrofe de proporţii. Se trezeşte primăvara, începe să reconstruiască cuibul, depune ouă, strânge hrană pentru larve, le apără de intruşi periculoşi, până când ele se maturizează complet şi pot să-i preia sarcinile, pentru ca ea să se poată concentra asupra producerii cât mai multor ouă. Ca atare, prima generaţie de viespi dintr-un cuib nu include niciodată prea mulţi indivizi, fiindcă e limitată de capacitatea de muncă a reginei, în timp ce a doua generaţie e mult mai numeroasă şi, pe deasupra, de mai mari dimensiuni, pentru că e mai bine hrănită. Prima generaţie moare, a doua o creşte pe a treia. Durata medie de viaţă a unei lucrătoare dintr-o societate de viespi este de circa şase săptămâni. În timpul acesta ea construieşte încăperi în cuib, zboară în toate

părţile ca să adune mâncare pentru regină şi pentru larve, le hrăneşte, curăţă şi păzeşte cuibul, postată uneori la intrare ca un soldat sau ca o santinelă. Datorită tuturor acestor activităţi, care seamănă atât de mult cu ale noastre şi pentru care noi folosim aceiaşi termeni, practic orice descriere pe care am face-o vieţii interioare a unui cuib de viespi va avea un aer familiar, ca şi cum viespile n-ar fi fundamental diferite de noi, cu toate că, în realitate, ele ne sunt probabil infinit străine, la o distanţă enormă de lumea oamenilor. Şi totuşi sunt oare automate, nişte maşinării fără suflet? într-o dimineaţă devreme de vară, când o viespe se târăşte afară din cuib şi porneşte în zbor spre vest, prin pădure – pe care razele soarelui o străbat în fascicule groase de lumină, lăsând neatinse nişe de umbră, verzi, calde şi blajine –, către o grădină pe care o ştie deja, e ea oare perfect neatinsă de lume, e ca acul indicator al unui ceas, care se deplasează mecanic? Iată grădina, e plină de maci portocalii cu florile cât nişte cupe. Viespea aterizează pe marginea uneia din ele, coboară pe petala moale şi suge nectarul cu trompa, şi curând e aproape complet învelită în polen. După ce s-a săturat – şi întotdeauna ştie când s-a săturat şi trebuie să se întoarcă acasă îşi ia zborul şi o porneşte înapoi, foarte jos deasupra pământului, aproape atingând firele mai înalte de iarbă care se ridică deasupra pajiştii, apoi printre trunchiurile copacilor, acolo unde razele soarelui nu pot ajunge, unde e linişte şi lumina e mai difuză, şi, în sfârşit, peste ultimul câmp deschis până la cuib, construit cu material adus dintr-o mlaştină secată, trece pe lângă viespile care-l păzesc şi intră în cuibul cald şi umed, unde alte făpturi se târâie şi se târăsc peste tot, unde totul îi e familiar şi nu există nimic străin. Viespea a văzut toate acestea pe drum, dar n-a trăit probabil niciun fel de experienţă a lor, lumea i s-a părut mult prea aproape de ea însăşi, practic de nedeosebit, pentru că viespii îi lipseşte spaţiul acela contemplativ care întotdeauna există între noi şi lume. Deci, dacă am vrea să comparăm viespea cu ceva omenesc,

n-am putea-o face cu fiinţa umană ca întreg, ci cu părţi separate ale corpului ei. Inima nu ştie pentru ce bate mai mult decât ştie regina viespilor de ce începe să construiască un cuib. Semnalele transmise de la o celulă a creierului la alta nu ştiu mai multe despre gândurile pe care le transportă decât ştie viespea ce este nectarul pe care îl duce la cuib. Corpul omenesc este şi el o comunitate, în care toate diferitele părţi îndeplinesc continuu sarcini şi roluri specifice, fără a fi conştiente nici de aceste sarcini, nici de ele însele. Şi dacă în această comunitate, din părţile ei separate, a putut să apară conştiinţa, unind-o, ca să spunem aşa, într-un singur gând – „Acesta sunt eu” –, atunci nu e de neconceput că ar putea să apară şi într-o comunitate de viespi. Poate chiar a apărut deja, dar într-o formă atât de străină propriei noastre conştiinţe, încât ne e imposibil s-o recunoaştem ca atare.

SPECTACOL DE CASCADORIE

Cascadorii purtau căşti cu vizieră, încât capetele lor păreau mari în comparaţie cu restul corpului, şi, în mod paradoxal, asta îi făcea să arate mai vulnerabili; capetele lor semănau cu nişte ouă. În rest, erau îmbrăcaţi numai în piele – genul de costumaţie al piloţilor şi motocicliştilor de curse. Hainele nu erau însă din piele neagră, ci roşie sau albastră, cu dungi albe. Cu toate că probabil li se spunea numele în difuzoare de fiecare dată când se pregăteau să facă o cascadorie, erau oricum anonimi, la fel cum artiştii de circ sunt anonimi; indiferent ce acrobaţie fabuloasă reuşesc, ea aparţine spectacolului, nu le aparţine lor. Nu ştiu de unde veniseră, nici încotro se duceau; tot ce ştiu e că erau la Bjprines, în Arendai, într-o vară din anii ’70 şi că eu mă aflam în public. Nu mai ţin minte cu cine am văzut spectacolul şi nici ce am văzut într-adevăr şi ce am adăugat mai târziu. Spectacolul de cascadorie aparţine grupului amintirilor mele timpurii şi e constituit de fapt numai din câteva imagini vagi. O motocicletă care ţâşnește drept înainte pe pietriş ca să prindă viteză, scrâşnetul

motorului care devine un vaier, praful învârtejit, şi apoi motocicleta urcă pe o rampă şi zboară prin aer peste un şir de maşini parcate, aterizând pe cealaltă parte. Numărul maşinilor a fost treptat mărit, îmi amintesc. Şi în asta consta şi suspansul: o să reuşească şi acum? Sau o să aterizeze peste ultima maşină? Şi atunci ce-o să se întâmple? îmi amintesc şi nişte flăcări, dar nu-mi dau seama cum ar fi putut focul să fie folosit în spectacol. Cascadorii săreau oare prin ceva care ardea? Sau li se dădea lor înşişi foc, îmbrăcaţi în genul acela de costume care se folosesc în filme? Imaginea de final din mintea mea sigur nu poate fi o amintire propriu-zisă, pentru că reprezintă un bărbat care se aruncă dintr-un turn într-un tanc cu apă. Sau poate?

Un loc larg, sub cerul liber, nu departe de centrul oraşului, chiar printre casele de lemn, între care vara creşteau o mulţime de plante verzi şi de copaci stufoşi, într-o după-amiază târzie când soarele era încă sus pe cer, dar oraşul se potolise deja; cele câteva străzi care constituiau centrul trebuie să fi fost aproape pustii, brăzdate de umbre lungi, doar cu câte un turist rătăcit plimbându-se pe lângă magazinele închise.

Se adunaseră probabil vreo două sute de spectatori, poate mai mulţi, atmosfera era emoţionată şi uşor febrilă înainte de spectacol şi s-a schimbat într-o uşurare cathartică la sfârşit, când oamenii au început să plece.

În ce a constat puterea de atracţie a spectacolului? De ce imagini din el mi-au rămas în minte, când aproape orice altă imagine din perioada aceea a dispărut?

Spectacolul acela a reunit multe dintre trăsăturile specifice ale anilor ’70. Mai ales estetica deceniului, acea parte a ei legată de Formula 1 şi maşinile de curse, costumele de piele, căştile, nesăbuinţa, farmecul de vedetă rock al piloţilor, care mureau uneori dacă maşina lor exploda şi al căror stil îl recunoşteam în motocicliştii care opreau vara la benzinăria Fina şi în băieţii cei mai şmecheri din zonă, ale căror motorete puteau să aducă

doar pe departe cu o motocicletă, dar ale căror căşti, pe de altă parte, erau la fel de înfricoşătoare ca ale lui Niki Lauda sau Ronnie Peterson.

Şi totuşi, elementul cel mai important a fost prezenţa morţii. În timp ce acrobaţii pe sârmă sau la trapez flirtau pur şi simplu cu moartea şi se ţineau mereu la o distanţă sigură de ea, lucru pe care îl înţelegeam instinctiv, spectacolul de cascadorie părea să presupună ceva cu totul altfel, mai periculos, căci moartea dinăuntrul lui era motorizată. Asta ne-o făcea în acelaşi timp mai apropiată, căci noi eram înconjuraţi de motoare de toate soiurile, de la motoare de barcă la motoare de maşini, motociclete, buldozere, camioane şi tiruri. La circ, moartea era o pantomimă atent controlată; spectacolul de cascadorie era şi el o pantomimă, însă nu atât de controlată; odată motorul pornit, se putea întâmpla orice. Moartea stătea în viteză, în benzină, care, în cazul unui accident, putea să se aprindă şi să explodeze.

Deşi nu-mi amintesc de asta, probabil că în noaptea aceea m-am dus ca de obicei la culcare, m-am întins pe pat în camera pe care soarele o încălzise toată după-amiaza şi seara, am închis ochii în semiobscuritate şi mi-am simţit corpul subţire sub pătură, în timp ce prin minte îmi treceau în viteză imagini în continuă mişcare de motociclete, maşini şi flăcări nestăpânite, conectându-mă direct la o realitate îndepărtată, dar splendidă şi fabuloasă.

LOCURI DE JOACĂ

Locurile de joacă sunt zone delimitate, dotate cu aparate special construite pe care copiii pot să se joace: leagăne, de pildă – *ronser*, cum le spunem noi în dialectul local –, tobogane, bare de căţărat şi gropi cu nisip. Nu cunosc istoria locurilor de joacă, dar presupun că au apărut în oraşe cam în aceeaşi perioadă în care copilăria a fost separată de restul vieţii, iar statul, simultan, a început să-şi asume răspunderea pentru toate aspectele ei, adică în perioada imediat următoare războiului. Pentru că, de fapt, locurile de joacă n-au nimic spontan, nu poartă

niciunul din însemnele lucrurilor care se dezvoltă în mod organic, ci par mai curând să fi fost planificate de sus şi apoi impuse societăţii conform unor noţiuni cuprinzătoare de sănătate publică, prosperitate şi bunăstare. În oraşe, cu numărul lor mare de străzi, maşini şi case, crearea unor spaţii exclusive unde copiii se pot juca în siguranţă a reprezentat o soluţie raţională şi adecvată, dar ideea a fost exportată şi la ţară, în comunităţi mai mici, rurale, care, bineînţeles, aveau deja spaţii deschise şi loc suficient unde copiii se puteau juca, şi acolo locurile de joacă au ajuns să capete un aer fals şi uniform, de parcă scopul era ca jocurile copiilor să fie înghesuite în aceste forme prestabilite. Un loc de joacă fusese amenajat şi în cartierul meu natal, construit în anii ’70. Consta dintr-un leagăn înalt din bare metalice, cu perechi de lanţuri unite jos printr-o scândură şi suspendate de bara transversală de sus, dintr-o cutie de lemn cu nisip în ea, dintr-o construcţie în formă de barcă, tot din metal, cu două locuri faţă în faţă pe care te aşezai ca să te dai înainte şi înapoi, căci erau fixate pe două glisiere rotunjite, şi, în sfârşit, dintr-un balansoar – o scândură lungă montată pe un mic bloc de ciment, pe care se puteau aşeza doi copii faţă în faţă ca să se legene în sus şi-n jos. Locul de joacă se afla la poalele unei pante abrupte, chiar sub strada pe care era supermarketul – din câte ţin minte, fusese amenajat înainte să se construiască supermarketul –, între o pădurice pe o parte şi un teren mlăştinos pe cealaltă. N-a fost niciodată întreţinut; autorităţile orăşeneşti, care hotărâseră să-l creeze, probabil uitaseră apoi de existenţa lui, aşa că, neîngrijite, aparatele căzuseră treptat în paragină. Lanţurile rugineau, scândurile se albeau la soare şi crăpau în ploaie, pe lângă grinzile de pe marginea gropii cu nisip creştea iarbă, ştergând treptat deosebirea dintre groapă şi natura înconjurătoare, de pe barcă se jupuia vopseaua, şi, după numai câţiva ani, nu mai era deja un loc clar delimitat, ci mai degrabă o sumă de instalaţii dărăpănate care rugineau într-un luminiş de pădure, cu un

aer vag post-apocaliptic. La doar treizeci de metri mai încolo se afla o rablă abandonată, cu geamurile sparte, înconjurată de trestii tinere şi suple şi de mesteceni scunzi, şi o alta zăcea într-un pâlc de copaci din celălalt capăt al pădăricii care mărginea locul de joacă, la vreo sută de metri depărtare, şi, într-un fel, toate acestea alcătuiau un întreg, ne puteam sui la fel de bine într-una din maşinile distruse, în leagăne sau pe balansoar, căci copiilor nu le pasă dacă ceva arată bine sau nu, important e ce poţi face cu el şi dacă îţi stârneşte imaginaţia. Nu demult am vorbit cu un cunoscut care mi-a povestit despre copilăria tatălui său într-un oraş din Germania după război, copiii se jucau în ruine, unde găseau arme şi, din când în când, şi oameni morţi încă nedezgropaţi. Mi-a amintit de toate buncărele în care ne jucam şi noi, şi ele datau de pe vremea războiului şi erau cele mai atrăgătoare locuri de joacă. Pe undeva, şi noi ne aşteptam să dăm peste arme şi soldaţi morţi, deşi războiul se terminase de mai bine de treizeci de ani. Ne mai jucam pe şantiere, pline de mormane de piatră recent adusă din carieră, unde adunam bucăţi de fitil, şi de buldozere pe care ne căţăram, conductele de ciment suprapuse, pe care mergeam în echilibru sau în care intram târâş, şi bobinele uriaşe de sârmă, înalte de un stat de om. Spaţiile acestea întruchipau un principiu complet opus locului de joacă, care, prin ordinea şi raţionalitatea sa stereotipă, este un fel de utopie birocratică, fundamental străină imaginaţiei copiilor, căci aceasta înfloreşte printre lucruri sparte ori stricate sau care nu au luat încă fiinţă.

LILIACUL

O singură dată am văzut un liliac de aproape. De la distanţă i-am văzut de multe ori; aproape peste tot unde am trăit erau lilieci. Dar se mişcă atât de repede şi după un tipar de zbor atât de imprevizibil, încât îi zăream numai fulgurant. De la treisprezece până la optsprezece ani am locuit într-o casă veche de pe coasta unui deal, deasupra unui râu, la marginea pădurii. De la fereastra camerei

mele îi vedeam adesea în serile de vară, apăreau brusc pe cerul palid şi dispăreau la fel de iute în întunericul dintre copaci. E perioada în care părinţii mei au divorţat, şi, când eu aveam optsprezece ani şi mă pregăteam să plec de acasă, mama s-a mutat în vestul Norvegiei, aşa că, într-o zi de iulie, pe drumul de pământ spre casa noastră a apărut un camion uriaş de transport, care a luat tot ce era în ea. Îmi amintesc vremurile acelea ca pe o perioadă haotică: în timpul divorţului, mama a aflat că are o tumoare la stomac, aşa că, atunci când, după câteva zile, camionul a sosit la casa cea nouă unde ea stătea cu chirie şi care era tot lângă un râu, într-o vale dintre Jølster şi Førde, eu am fost singurul care a primit încărcătura, fiindcă ea era în spital pentru operaţie. După câteva ore, cutiile şi mobila fuseseră îngrămădite în camerele de la parter. Eram obişnuit să stau singur, dar a sta singur într-o casă pe care n-o cunoşti e altceva, şi cutiile acelea nu-i dădeau un aer prea primitor. Am scotocit după cafetieră şi am despachetat-o, am găsit câteva cratiţe şi farfurii, nişte tacâmuri, pahare şi căni, le-am pus în bufetele din bucătărie, am mâncat câteva felii de pâine, am băut cafea şi am fumat o ţigară privind ploaia torenţială de afară şi culorile verzi luminoase ale peisajului. Totul părea un haos, şi mă simţeam neliniştit, dar în acelaşi timp aveam o senzaţie intensă de libertate: lăsam în urmă tot ce avusesem, tot ce fusese viaţa mea până atunci. Am început să duc cutiile în camere, punându-le deocamdată pe lângă pereţi, ca să rămână loc, apoi am instalat provizoriu mobila. Sub fereastră erau rezemate câteva tablouri şi imagini puse în ramă. Am luat-o pe prima, o reproducere după *Noapte cu calcea-calului* de Nikolai Astrup, care atârna pe perete în casa noastră de când mă ştiam, cu gând s-o duc sus. Pe dosul ei era agăţat un mic liliac. Am paralizat de frică şi am lăsat imediat tabloul jos, cu liliacul spre perete. Nu ştiu de ce m-am speriat atât de tare, pentru că, adormit, animalul semăna cu un buzunar negru, nu avea nimic ameninţător. Dar eu am intrat în panică, inima a început

să-mi bată rapid. Mi-am pus o geacă de fâş şi am ieşit din casă, m-am dus jos la râul care curgea verde şi umflat, spumegând pe alocuri, pe lângă mestecenii subţiri care creşteau deşi pe mal şi sclipeau în lumina serii, şi m-am aşezat pe un bolovan. Sunetul maşinilor care treceau pe drum aproape că nu se distingea de vuietul apei. Trebuia să scot liliacul din casă. Şi nu era nimic complicat, nu trebuia decât să scot tabloul afară şi poate să împung uşurel făptură aceea măruntă cu mânerul unei mături sau ceva, şi atunci avea să zboare. Dar, de îndată ce mă gândeam la ea, corpul meu reacţiona de parcă m-aş fi aflat în faţa unei prăpăstii, totul se zbârlea în mine, şi simţeam furnicături în buricele degetelor de la mâini şi de la picioare. „Nu fi ridicol, e doar un şoricel cu aripi”, mi-am zis şi m-am întors în casă, hotărât să scap de el. Tabloul stătea aşa cum îl lăsasem. L-am ridicat cu grijă. S-a auzit un scrijelit. Mi-am învins impulsul de a-l arunca jos şi am fugit spre uşă ţinându-l cu amândouă mâinile.

În clipa următoare, liliacul mi-a zburat în faţă şi a început să fâlfâie bezmetic prin cameră. La naiba! M-am repezit afară şi am trântit uşa în spatele meu, am traversat drumul şi m-am aşezat pe acelaşi bolovan. Ploaia torenţială, cerul greu cenuşiu, mestecenii care pâlpâiau albi, muşchiul verde întunecat, apa care curgea în viteză pe lângă mine. Cine s-ar fi speriat de un amărât de liliac? Ce fel de om se lăsa alungat din casă din cauza lui? Afară, în aer liber, am revenit la gânduri mai bune şi mi-am spus că trebuie să ţin minte, când mă întorc în casă, cât de mic, de insignifiant şi de inofensiv este de fapt liliacul şi că monstruos e doar în mintea mea. Trebuia să-l scot de acolo, nu puteam să dorm cu un liliac în casă. După un timp, m-am întors înăuntru. Acum stătea agăţat de peretele camerei de zi, nemişcat. Am localizat printre cutii găleata roşie de plastic, cea care cândva se topise puţin într-o parte şi semăna cu o faţă, şi m-am apropiat pe vârfuri de perete, ţinând găleata în mâinile întinse înainte. Am făcut un pas, m-am oprit, am mai făcut unul. Când am

ajuns chiar în dreptul liliacului, am ridicat găleata cu grijă şi apoi am trântit-o cât am putut de tare şi de repede cu gura de perete. Liliacul a început să se zbată înăuntru, izbindu-se de pereţii de plastic. Ţinând găleata cu gura lipită de perete, am coborât-o încet şi, când am ajuns la plintă, am aşteptat până când am fost sigur că liliacul e aproape de fund şi am trecut-o dintr-o smucitură pe podea. Liliacul se zbătea să se elibereze, aripile i se loveau de plasticul neted. Am ieşit din cameră, am închis uşa în spatele meu, m-am dus sus în dormitor şi am închis uşa şi acolo. Cu toate că mă despărţeau de liliac trei pereţi prin care n-ar fi putut niciodată să treacă, mi-a fost greu să adorm, nu reuşeam să uit sunetul oribil al fâlfâitului din aripi. Până la urmă, am amorţit. A doua zi dimineaţă am evitat camera de zi şi, după ce am mâncat în bucătărie, am luat autobuzul până la Førde şi m-am dus la mama la spital. Ea mi-a spus că tumoarea fusese aproape cât o minge de fotbal şi că multă vreme nu voise s-o recunoască, că nu ştie ce va fi mai departe. Când m-am întors acasă după-amiază, am găsit în magazie o cheie de piuliţe uitată, m-am dus în camera de zi şi am ridicat cu grijă găleata. Liliacul zăcea nemişcat pe podea. Am închis ochii şi l-am izbit cât am putut de tare cu cheia, am pus din nou găleata cu gura peste el, pentru orice eventualitate, am adus un prosop de la baie, am ridicat găleata, am zărit scurt liliacul, am închis ochii din nou şi am pus prosopul peste el, am deschis ochii, am strâns prosopul în aşa fel încât să prind liliacul înăuntru, m-am dus afară, am scuturat prosopul şi am văzut mica făptură rostogolindu-se în iarbă. După ce am pus prosopul în maşina de spălat, am ieşit din nou, am traversat drumul şi m-am aşezat încă o dată pe bolovanul de lângă râu, încercând să regăsesc senzaţia intensă de libertate pe care o avusesem în zilele precedente, senzaţia că am toată viaţa înainte, că pot face orice vreau cu ea. Dar a fost imposibil, sentimentul de vină era prea puternic, şi toată fiinţa mea gravita în jurul lui. Şi aşa a fost de fiecare dată când porţile libertăţii s-au

deschis în faţa mea mai târziu în viaţă, nu m-am simţit niciodată suficient de liber de vinovăţie ca să păşesc pe ele. N-am fost niciodată în stare să stârpesc sentimentul de vină, aşa cum e nevoie pentru o viaţă liberă.

GRĂTAR

De la începutul lui iunie până la sfârşitul lui august, oricine se plimbă printr-un cartier rezidenţial scandinav într-o după-amiază însorită sau într-o seară de vară va simţi neapărat miros de grătar venind de undeva dintr-unul sau mai multe locuri. Mirosul şi sunetele însoţitoare, zăngănitul tacâmurilor, strigătele sau conversaţiile îmi sugerează adesea că fiecare familie e o entitate separată, pentru că fiecare trăieşte în propria casă, în propria curte, împresurată de propriul gard viu, fiecare are, în garaj sau pe alee, propria maşină, şi, periodic în jumătatea caldă a anului, pe vreme bună, se adună în jurul propriului grătar. Grătarul poate fi considerat vârful de lance al activităţilor familiei, apogeul realizărilor în comun ale membrilor ei, căci, pe lângă faptul că pretinde coordonare şi cooperare, se şi petrece într-o zonă a vieţii de familie care se află cel mai aproape de alte familii şi, ca atare, e cea mai vizibilă. Potenţialul de eşec e mai mare; un adolescent care ţipă la părinţii lui, o mamă care se îmbată, copii scăpaţi de sub control, sau dimpotrivă, o familie care pregăteşte masa în tăcere şi mănâncă fără să schimbe o vorbă pot fi văzute de cineva din afara familiei, de vecini, de un copil care vine să se joace la ei, de trecători accidentali. Privirea aceasta din afară, de care suntem protejaţi între zidurile casei, este, fireşte, inofensivă în sine, nu contează ce cred oamenii, dar poate lăsa o amprentă de neşters asupra unora dintre membrii familiei sau chiar a tuturor, încât tot ce e disfuncţional în celula familială, care a fost poate reprimat sau pentru care s-au tot găsit scuze, devine dintr-odată manifest. Dacă, în ciuda acestui fapt, majoritatea familiilor continuă să scoată grătarul din garaj sau din pivniţă la începutul verii, asta nu e pentru că toate familiile sunt entităţi fericite şi funcţionale, ci mai degrabă fiindcă

grătarul are un puternic efect simbolic şi fiindcă prepararea mâncării afară, pe cărbuni aprinşi, înseamnă mai mult decât a da pur şi simplu cărnii sau peştelui gust de fum. Cuptorul face parte integrantă din casă, e un element banal al vieţii de zi cu zi, şi mai are şi ceva mecanic, care, împreună cu modul cum mâncarea e ambalată în magazine, face ca originea şi legătura ei cu lumea să devină aproape invizibile. Grătarul nu e mecanic, pare mai manual, mai supus forţelor fizice, e mobil şi ţine de exterior, de aer liber. E făcut din metal şi e adesea de formă sferică: jumătatea de sus serveşte de capac şi are un mâner, iar cea de jos funcţionează ca un castron sau o groapă şi conţine mangal. Cărbunele clasic e o materie vegetală carbonizată, veche de milioane de ani şi extrasă din mine subterane, în timp ce mangalul e produs sintetic prin încălzirea lentă a lemnului într-o atmosferă fără oxigen, pentru a-i elimina toată umezeala, imitând procesele care au loc în subteran. Bucăţile de mangal sunt uşoare, uscate şi complet negre, şi a le răsturna într-un grătar gol furnizează o plăcere cu totul aparte, pentru că, atunci când se lovesc între ei, scot un sunet ca un foşnet, se rostogolesc din pungă cu o uşurinţă care intră parcă în contradicţie cu mărimea lor – ar trebui să cadă cu un bufnet – şi, căzând, stârnesc un norişor de particule de funingine, pe care soarele, dacă bate direct pe grătar, le face să sclipească în aer. Cărbunele acesta de lemn, arhaic şi amintind de lumea subpământeană, este apoi stropit cu soluţie de aprins focul, care la început dă bucăţilor un aspect ud şi lucios şi poate face aerul de deasupra lor să tremure preţ de câteva secunde, dar care apoi este absorbită de ele. Acum mangalul poate fi aprins, dar nu va arde ca un foc de tabără, într-un fel e ca şi când flăcările ar avea o legătură mai dificilă cu cărbunele de lemn decât cu buştenii dintr-o vatră, par să danseze peste, ţâşnind sprintene pe deasupra lui câteodată, încât ai zice că n-au nicio legătură cu el. Suficient ca să-ţi dea impresia că flăcările ştiu că nu ele sunt protagonistele aici, că prezenţa

lor e numai o reprezentaţie de încălzire, în deschidere, căci grătarul propriu-zis nu poate începe decât după ce flăcările şi-au făcut treaba şi cărbunii s-au transformat în jar. Şi ce transformare! în jumătate de oră, bucăţile negre, subpământene, se înroşesc şi radiază o strălucire întunecată. Apoi, peste jumătatea de jos a grătarului, care e deja atât de fierbinte din cauza jarului, încât nu-ţi poţi trece mâna prin aer pe deasupra ei fără să simţi un fel de arsură, se pune un grilaj. În timp ce mangalul a avansat încet către această stare de intensitate, persoana responsabilă de grătar poate să pregătească mâncarea, să presare sare şi piper peste came, să pună legumele pe frigări, să învelească peştele în folie de aluminiu, să facă salată, să pună masa. Această parte a procesului este interesantă, pentru că farfuriile, paharele, vinul şi sticlele cu băuturi răcoritoare, şerveţelele şi coşurile de pâine aparţin toate vieţii clasei de mijloc, o existenţă modernă lipsită de griji şi orientată spre consum, în timp ce grătarul instalat lângă masă radiază forţe arhaice şi elementare: flăcările, cărbunele, căldura ochilor roşii de jar. Groapa pentru gătit e o invenţie primitivă, şi la fel e grilajul, grătarul propriu-zis. Pe lângă sticlele elegante cu ulei de măsline şi preafrumoasele pahare de vin, el arată ca o rămăşiţă cretacică, o fosilă cu trei picioare care arde pe dinăuntru. Şi acesta şi este, fireşte, motivul pentru care facem grătar: faptul că ne permite să întrezărim ceva din condiţiile şi adâncurile primordiale ale existenţei, care se cască în curtea unei vile suburbane, dar în circumstanţe controlate. Mie personal îmi place foarte mult să fac grătar, e o senzaţie minunată să pui bucăţile mari de came pe el, să vezi cum porii se închid şi cum pe suprafaţa fripturii încep să se formeze imediat broboane de suc, în vreme ce carnea se îndoaie lent pe margini, de parc-ar fi încă vie, iar când o întorci vezi urmele negre de arsură ale vergelelor pe textura galben-aurie care sclipeşte de grăsime, în timp ce mirosul de fum şi de carne arsă umple aerul. De obicei facem grătar în spatele casei de vară,

unde există o platformă de lemn cu acoperişul ieşit în afară, acoperit de viţă, sub el sunt mese şi scaune lângă care am pus grătarul, lipit de zidul casei unde stau acum şi scriu. Suntem genul de familie care nu aduce înăuntru mobilierul de grădină pe perioada iernii, aşa că, o dată la doi ani, grătarul e atât de ruginit, încât cumpărăm unul nou, cel mai ieftin, ştiind că şi el îşi va petrece iarna sub cerni liber. Acum sunt acolo trei grătare. În vara asta nu le-am folosit, platforma de lemn e năpădită de vegetaţie, unele buruieni îmi vin până la brâu, şi, cu toate că nu mi-ar lua mai mult de o zi s-o curăţ, am lăsat totul aşa cum e, pentru că vara asta simt că nu tânjesc nici după siguranţa vieţii de clasă mijlocie, nici după arhaic, ceva din mine îşi doreşte pur şi simplu să lase totul să crească liber şi să se descurce.

STING

În torpedoul maşinii zac risipite vreo şaptezeci de CD-uri, şi întotdeauna aleg ce voi asculta fără să mă uit, ca să las ceva la voia întâmplării. Azi, în timp ce mergeam spre Malmö cu soarele după-amiezii în ochi, soarta a vrut să ascult primul album solo al lui Stâng, *The Dream of the Blue Turtles*. Trecuse suficient de mult timp de când îl pusesem ultima oară pentru ca primele acorduri şi corul *free*, *free*, *set themfree* să-mi retrezească deodată toate emoţiile pe care le-am simţit în lunile de după lansarea albumului, în vara când aveam şaisprezece ani şi tocmai terminasem clasa a unsprezecea. Timp de câteva secunde, sufletul a părut să-mi vibreze. M-am simţit inundat de sentimente absolut fantastice, care s-au retras apoi ca un val pe plajă – dar un val care s-a spart sus de tot pe ţărm şi a udat pietrele de obicei uscate de acolo –, şi eu am revenit în cotidian, în Volkswagenul Multivan ponosit, tatăl de patruzeci şi şapte de ani a patru copii, a cărui moarte într-un accident pe şosea ar fi ajuns poate în ziare, cu părul netuns, cu barba încâlcită, cu un început de burtă, despărţit aproape printr-o viaţă întreagă de persoana care eram acum treizeci de ani. Viaţa mi se pare mult mai

plăcută acum, ştiu ce pot şi ce nu pot să fac, şi totuşi am simţit o înţepătură de nefericire în clipa aceasta, căci plenitudinea vieţii nu se poate niciodată compara cu intensitatea ei, iar viaţa mea n-a fost niciodată atât de intensă ca în vara când ascultam albumul acela. Am amintiri vii despre toate albumele Police, create în decursul a ceea ce pentru Sting trebuie să fi fost o perioadă de continuitate în viaţă, de la douăzeci şi şase la treizeci şi trei de ani, dar care pentru mine reprezintă stadii diferite, infinit depărtate între ele. *Outlandos d'Amour* – stau întins în cadă, cu casetofonul pe podea, ascultând prima melodie de pe faţa a doua a casetei, „Can't Stand Losing You", întunericul toamnei e ca un zid negru dincolo de fereastră, asfaltul ud şi negru sclipeşte sub lumina felinarelor. Aşa fac de fiecare dată la baie, îmi place enorm melodia, mă transportă într-un loc unde nu există nimic altceva decât cântecul, energia lui nestăvilită. Simt o bucurie aproape sălbatică. *Reggatta de Blanc* – trec în clasa a şasea, e vară şi sunt la Oslo, joc fotbal în Cupa Norvegiei şi, când aud doi băieţi mai mari din echipa aflată deasupra noastră în clasament răcnind „Message in a Bottle" pe stradă, mă simt atât de mândru că lor, care sunt atât de cool, le place muzica mea, încât mai că încep să răcnesc împreună cu ei. *Zenyatta Mondatta* – ascult „Don't Stand. Se Close to Me" acasă la Dag Magne, în sala de distracţii din subsol, e primăvară, în drum spre casă văd pinii zbătându-se în vânt în timp ce merg pe poteca presărată cu ace de pin călcate în picioare şi cu rădăcini strâmbe care se întind peste pietre, şi cânt tare *de de de de da da da* în minte. *Ghost in the Machine* – îmi pun întruna „Every Little Thing She Does Is Magic", e cel mai bun cântec pe care l-am auzit vreodată, nu pot să înţeleg cum de nu e toată lumea de aceeaşi părere. Restul albumului e mai întunecat, şi mă simt hipnotizat de el. *Synchronicity* – primul album de Police care nu prea-mi place, dar aud „Every Breath You Take" la toate posturile de radio în vara aceea, de exemplu, dintr-un aparat de

radio pe care cineva l-a adus la locul nostru de scaldă de sub cascadă, unde sărim de pe stâncă într-o copcă adâncă, în localitatea în care ne-am mutat. Când se lansează *The Dream of the Blue Turtles*, în 1985, sunt la un liceu nou, la oraş, e alt fel de viaţă, albumul e şi el altfel, mai uşor, mai jucăuş, cu elemente de jazz, de muzică central-americană, de reggae, iar eu sunt îndrăgostit, parcă ferecat în sentimentele mele şi în muzică, ca şi cum m-aş folosi de ea ca să mă umplu de lumină. Tot ce se întâmplă în rest, divorţul părinţilor mei, tata care începe să bea, se petrec undeva în afară de mine. În toamna aceea mă duc la Drammen să-l văd pentru prima oară pe Sting în concert, şi mă duc singur, iau trenul singur, stau la rând singur, stau în faţa scenei singur, îi văd pe Sting şi formaţia fabuloasă pe care o avea pe atunci tot singur. Când am ascultat, în după-amiaza asta, prima melodie, „If You Love Somebody Set Them Free”, Linda stătea pe scaunul de lângă mine şi fiica mea cea mică era în spate, ne duceam la Malmö să cumpărăm tapet, şi m-am gândit la tipul acela aparte de bucurie, fericirea complet închisă faţă de lume, şi ce e, de fapt, lumina aceea interioară atât de intensă care se reaprinsese în mine pentru câteva clipe? Fusese în mod evident o formă de apărare pe atunci, ceva care mă făcea invulnerabil. În toţi anii copilăriei şi ai tinereţii mă închisesem în emoţiile mele, în această lumină, şi, dacă muzica era o cheie, atunci o folosisem ca să încui uşa, nu ca s-o descui. Un scut al exaltării – iată o descriere cât se poate de bună a stării maniacale.

RASCOAGE

Stau la biroul meu de scris încercând să înţeleg ce sunt amintirile sau ce simţim cu adevărat când ne amintim. E aproape zece seara, început de iulie, şi nopţile nu se întunecă niciodată complet, pe cer rămâne întotdeauna o lumină foarte palidă. Acum e albă. Copacii de lângă cimitir sunt întunecaţi, în timp ce frunzişul celor din curte, chiar lângă fereastră, se vede verde. Mă uit la toate acestea, la copacii de afară şi la cerul de deasupra lor, şi în acelaşi

timp văd în faţa ochilor peisajul în care am crescut şi de care sunt încă legat emoţional. Văd plaja cu pietriş de la Spornes, culoarea pietricelelor spălate de mare, care par de o nuanţă mai închisă decât cele din susul plajei. Văd pajiştea de deasupra ei, unde ne întindeam pe prosoape după ce ieşeam din apă, nisipul dintre firele de iarbă, groapa înconjurată de bolovani în care cineva făcuse un foc de tabără, bucăţile mici de lemn carbonizat, şi altele aproape neatinse, doar pârlite pe margini. Şi văd măceşii şi hăţişurile de porumbar care creşteau mai departe, printre stânci, copacii scunzi şi strâmbi. E ca şi cum imaginile acestea zac undeva adânc în mine, în timp ce imaginile copacilor şi cerului sunt afară. Pe acestea din urmă le *văd* cu ochii, dar cu ce văd amintirile, şi cum pot să existe înăuntrul meu, atât de clare, în timp ce eu *mă uit* la altceva? întâmplător, tocmai am privit ţintă tăblia mesei în timp ce-mi striveam mucul ţigării într-o cană, şi simultan am văzut cu ochii minţii un rucsac negru pe podeaua unui vestiar. Imaginile acestea memorizate par străvezii, concentrarea mea e cea care le dă formă, şi, dacă strânsoarea slăbeşte, ele se dizolvă, nu mai rămâne decât imaginea exterioară, tăblia mesei cu cercurile cănilor cu cafea şi cu un strat subţire de scrum cenuşiu. Sunt ca un geam murdar, care poate să devină vizibil dacă-ţi concentrezi atenţia asupra lui – estompând întrucâtva vederea a ceea ce se află dincolo de el –, dar care altfel se şterge complet. Imaginile din amintiri au ceva uşor vag, din cauza cărora îţi scapă, mai mult, sunt întotdeauna marcate de distanţă, arareori ne umplu complet conştiinţa, apar mai degrabă undeva în mijlocul ei ca un cerb oprit în mijlocul unui câmp: deşi nu ocupă decât puţin spaţiu, e singurul lucru pe care-l vedem. Am început să mă gândesc la amintiri pentru că azi-dimineaţă mi-am amintit de ceva la care nu m-am mai gândit de foarte mulţi ani. Din cine ştie ce motiv, mi-a venit în minte cuvântul „răscoage”. Îmi era foarte cunoscut, dar vizual nu-mi evoca nimic, aşa că l-am căutat pe Google. În clipa când pe ecran au apărut

imaginile plantei, m-a inundat o avalanşă de amintiri. Planta aceasta creştea peste tot în locurile unde am copilărit! mai ales pe marginea drumului, acolo unde străzile sau şoselele erau noi şi în şanţuri zăceau grămezi de pietriş din cel care se folosise la construcţia lor. Şi pe loturile de pământ nou arondate, craterele acelea dintre şirurile de case – şi acolo creşteau răscoage. Erau mereu multe la un loc, şi atât de dese, încât se revărsau pe pantele pietroase şi pe coastele abrupte de deal în valuri de roz şi verde. Aveau tulpini subţiratice, şi florile roz sau roşu-pal creşteau în straturi, unele deasupra altora, încât inflorescenţele semănau cu nişte piramide zvelte, mai late la bază – probabil pentru că florile de mai jos se deschideau primele – şi înguste sus, unde multă vreme erau doar boboci. Se ştie că răscoagele colonizează rapid zonele lipsite de vegetaţie, prind repede rădăcini şi se răspândesc uşor. Au rădăcini lungi, şi fiecare plantă produce cantităţi enorme de seminţe. Preferă terenurile bogate în azot, precum marginile de drum, malurile râurilor, ruinele unor construcţii care au ars sau solurile forestiere distruse de foc, zonele din jurul latrinelor instalate afară, spaţiile larg deschise din pădure, de pildă, tasoanele unde se aduc buştenii tăiaţi, dar şi pajiştile şi câmpurile. Răscoagea are ceva primitiv, oarecum brut şi primordial, nu e deloc rafinată, deşi oriunde creşte formează covoare foarte frumoase, viu colorate, şi, într-un fel ciudat, era firesc să-i meargă aşa de bine în cartierele rezidenţiale mari, căci, cu toate că erau moderne pe atunci şi reprezentau o epocă nouă, toate aveau ceva simplu şi brutal – pentru construcţia lor erau scobite coaste întregi de deal, pădurile erau tăiate, utilajele huruiau şi zăngăneau –, şi printre toate acestea – grămezile de bolovani albaştri colţuroşi, asfaltul negru proaspăt aşternut, mormanele de pietriş, încărcătoarele şi buldozerele galbene – se înălţa răscoagea nepretenţioasă, repede-crescătoare şi robustă, netrădând niciun alt secret decât pe cel mai vădit dintre toate, comun tuturor fiinţelor

străvechi şi primitive, anume că lumea e veşnic nouă. Foamea de nou e veche, şi istoria e doar o serie de imagini străvezii, fulgurante, văzute de la mare depărtare, precum cerbul de pe pajişte, care-şi înalţă capul şi stă câteva secunde perfect nemişcat, apoi dispare în pădure.

CÂINI

Nu m-au interesat niciodată câinii, poate pentru că n-am avut niciun câine în copilărie şi pentru că mă temeam de cei care locuiau în cartierul nostru, chiar şi de Alex, golden retrieverul blând şi prietenos al familiei Kanestrpm, care se ţinea după copiii lor când trebuia, dar care-l prefera în mod evident pe tată. îl vedeam adesea uitându-se la domnul Kanestrpm cu o privire devotată şi nerăbdătoare, dând din coadă. Problema era când mă întâlneam singur cu el, pentru că atunci lătra la mine, şi eu mă pierdeam, lătratul acela anula tot ce ştiam despre temperamentul lui, şi înţepeneam pe aleea de pietriş din faţa casei, incapabil să trec pe lângă el şi să sun la sonerie. Dag Lothar mă găsea adesea în poziţia asta, nemişcat lângă casa lor, în timp ce câinele cel prietenos stătea şi lătra la mine. Nu-mi folosea la nimic faptul că, om fiind, eram superior câinelui din punct de vedere intelectual şi probabil şi emoţional, că ştiam să scriu şi să citesc, să desenez şi să pictez, să-mi leg şireturile, să întind untul pe pâine, să cumpăr bomboane la magazin şi să iau autobuzul singur, căci sunetele puternice şi monotone pe care le scotea câinele desfiinţau toate astea. Când stăteam acolo, în faţa lui, sunetele acestea erau singurele care contau. Lătratul era un fel de lege, marca o graniţă pe care nu puteam s-o încalc, şi câinele era cel care o impunea. Înrudirea cu legea tatălui meu era evidentă, fiindcă sentimentele pe care le trezea în mine vocea lui sonoră, toate însoţite de incapacitatea de a acţiona, de paralizia aceea a fricii, erau aceleaşi. A sfida legea aceasta era nu doar de neconceput, era imposibil, şi asta mă făcea o fiinţă subordonată, ştiam încă de pe atunci că am trăsăturile de caracter ale unei fiinţe subordonate, lucru care mi-a

marcat cei patruzeci de ani de viaţă care au trecut de atunci mai mult decât orice altceva. O fiinţă subordonată face ceea ce are de făcut de frica represaliilor, care în cazul meu însemna frica de furie şi de voci ridicate. Deşi am căutat domenii de manifestare unde furia şi vocile ridicate sunt considerate dovezi ale lipsei de sofisticare, mai întâi lumea universitară, apoi cea literară, m-am purtat tot aşa cum mi se cerea, căci am simţit întotdeauna frica aceasta de agresiunea reprezentată de câini, şi, de câte ori am întâlnit-o, de exemplu, sub forma unui motociclist furios sau a unei iubite înfuriate, am cedat în faţa ei şi m-am simţit paralizat. Singurul domeniu în care am sfidat-o este literatura. Uneori mă gândesc că la asta şi slujeşte literatura, că este locul unde te poţi exprima liber fără să te temi de legea tatălui, de legea câinelui. Că este ringul celor laşi, Colosseumul celor temători, şi că autorii sunt nişte gladiatori nevolnici care încremenesc când un câine latră la ei, dar care se răzbună, şi se afirmă, şi-şi reclamă drepturile de îndată ce sunt singuri. „Vorbeşte în numele tău!”, îi aud protestând pe alţi autori. Dar cred că am dreptate. Există vreun autor mare care să fi avut câine? Flaubert nu avea. Rilke, care a descris câinii mai frumos decât oricine altcineva, nu avea nici el, tresărea speriat când cineva tuşea lângă el. Kafka nu avea câine. Hamsun nu. Sandemose nu. Tor Ulven nu. Oare Duras avea? Mi-e greu să-mi imaginez. Ibsen avea câine? Nu. Faulkner? Cred că da. În cazul ăsta, poate că poziţia lui în canonul literar ar trebui regândită. Virginia Woolf avea şi ea câini, dar numai aşa-numiţi câini de apartament, care sunt prea mici şi pufoşi ca să înfricoşeze pe cineva, aşa că ei nu contează. Cât despre mine, am avut un câine timp de doi ani de dragul fiicei noastre celei mari, care de la vârsta de trei ani şi-a dorit câine şi în faţa căreia am cedat până la urmă. Căţelul nostru era infinit de blând, dar şi infinit de prost, şi mie-mi lipseau complet forţa şi autoritatea să-l învăţ ceva, aşa că sărea pe toată lumea, mânca orice găsea de mâncat, inclusiv mâncarea de pe masa noastră, când îl

scoteam la plimbare trăgea cât putea de lesă, săpa gropi în curte, n-a învăţat niciodată până la capăt să-şi facă nevoile cum trebuie şi era atât de supus şi de umil, încât aproape că nu mă puteam uita la el fără să-mi stârnească un sentiment de iritare sau chiar de furie, aşa cum se întâmplă adesea când îţi recunoşti în alţii trăsăturile cele mai puţin plăcute. Nu mă scăpa niciodată din ochi, se ţinea după mine în biroul unde vin să scriu, se întindea la picioarele mele când lucram şi, dacă puneam muzică, începea câteodată să urle, adesea în ton cu vocea solistului. Când ni s-a mai născut un copil, ne-am dat seama că e prea mult, câinele trebuia scos de câteva ori pe zi şi trebuia să-l luăm cu noi de câte ori plecam de acasă – până la urmă am ridicat un gard ca să poată sta afară în curte cât eram plecaţi, dar, după vreo două luni, vecinul a venit şi, în stilul său precaut, ne-a spus că animalul lătrase şi scheunase de fiecare dată când îl lăsasem singur în săptămânile acelea aşa că până la urmă l-am dat unei familii care iubeşte câinii şi ştie cum să se poarte cu ei. Abia după aceea mi-am dat seama că, în cei doi ani cât îl avusesem, nu scrisesem niciun rând de proză literară, doar articole şi eseuri, şi, cu toate că nu-l învinuiesc pe el şi cu siguranţă nu pretind că mă număr printre scriitorii buni, cred şi azi că, într-un fel, faptul că am avut un câine mi-a subminat proiectul literar, care, fiind atât de autobiografic, s-a disipat cumva într-un mod pe care nu-l înţeleg pe deplin, dar care probabil a avut de-a face cu asemănarea izbitoare dintre firea câinelui şi a mea, de care am ştiut încă dinainte să-l luăm, căci titlul original al primului meu manuscris autobiografic, schimbat ulterior în *Argentina* şi apoi în *Lupta mea*, a fost *Câinele*.

GJERSTADHOLMEN

Mica insulă Gjerstadholmen se află în strâmtoarea Tromøy, chiar lângă podul către insula Tromøya, la vreo douăzeci de metri de ea. Are cam două sute de metri lungime, e deluroasă, plină de ţărmuri şi ţancuri abrupte – cele mai apropiate de apă au fost rotunjite de valuri –, cu o

coamă înălţându-se pe mijloc. Râpele sunt acoperite cu iarbă, sunt şi copaci acolo, pe latura de sud, majoritatea scunzi, cu frunziş des care foşnește în bătaia vântului şi licăreşte în lumina soarelui. Insuliţa e atât de mică, încât nu s-a construit nimic pe ea, nu există nici case, nici cabane, dar vara acostează uneori bărci şi oamenii vin să-şi petreacă ziua aici, cu pături, prosoape, echipament de plajă şi mâncare pentru picnic. Am copilărit într-o casă la doar câteva sute de metri de Gjerstadholmen, şi-mi amintesc că mereu mi se părea ciudat că oamenii vin acolo, pentru că mica insulă nu numai că se află în strâmtoare, practic lângă pod, dar e şi atât de aproape de ţărm, încât nu are nimic din ceea ce eu asociam cu insuliţele şi arhipelagurile – pentru mine, tot rostul ieşirilor cu barca era libertatea din largul mării. Ţin minte că mi-era puţin milă de turişti, şi simţeam că-mi pare rău şi pentru Gjerstadholmen însăşi, care avea tot ce-i trebuie unei insuliţe, dar căreia nu i se dăduse niciodată ocazia să-şi demonstreze valoarea în singurul mod care conta, nu reuşise niciodată să iasă în larg, în adevăratul ei element, lumea insulelor mici, ca să arate de ce e în stare. Stătea acolo din ultima eră glaciară, asta ştiam, de vreo zece mii de ani, încât poate nu e de mirare că simţeam în ea ceva melancolic, un fel de deznădejde benignă. N-am simţit însă niciodată acreală, Gjerstadholmen se împăcase cu soarta şi cu locul său pe lume, şi se mai întâmpla ca valurile din strâmtoare să se înfurie, înspumate, şi să se înalţe în adevărate ziduri de apă care se spărgeau de malurile ei stâncoase, exact aşa cum ar fi făcut dacă insuliţa ar fi stat acolo unde marea se deschide spre larg. Pentru noi, cei care am crescut la doi paşi de ea, Gjerstadholmen era aproape invizibilă, cam ca Afle, unul dintre băieţii din clasă, care nu încerca niciodată să iasă în evidenţă în vreun fel, nu atrăgea niciodată atenţia, era o persoană care nu lua şi nu dădea nimic şi ca atare nici nu ne plăcea, nici nu ne displăcea, era pur şi simplu acolo. Stătea foarte mult timp în casă, în camera lui, şi desena, şi nici el nu

părea acru, ai fi zis că nu cerea nimic mai mult de la viaţă. Locuia în celălalt capăt al cartierului, ceea ce pentru noi era ca şi cum ar fi locuit în altă ţară, şi nu l-am văzut niciodată pe aproape de Gjerstadholmen. Unul dintre locurile noastre de scăldat, cel mai apropiat, se numea Nabben, era o stâncă netedă care ieşea în afară în canalul lat de cincisprezece – douăzeci de metri dintre malul Trompyei şi Gjerstadholmen şi de pe care puteai sări în apa albastră, rece şi adâncă, ceea ce noi făceam de obicei după-amiaza şi seara, fiindcă ideea acolo nu era să stăm la plajă şi să ne bălăcim toată ziua – pentru asta erau locuri mai potrivite –, ci doar să facem sărituri. Ni se părea firesc să înotăm până la insuliţă – eventual să ne căţărăm pe stâncă şi să sărim încă o dată în mare –, dar nu să rămânem pe ea. În rarele dăţi când rămâneam, ai fi zis că abia o descopeream, o vedeam pentru prima oară. Ţin minte cum, într-o iarnă când strâmtoarea îngheţase complet, ne-am dus până pe Gjerstadholmen pe schiuri şi am petrecut acolo toată ziua. Zăpada scânteia în soarele tăios al iernii, aerul era neclintit şi rece ca gheaţa, şi era tare plăcut să laşi dâre pornind de pe colina din mijloc, trecând printre vârfurile golaşe de stâncă, şi să schiezi până jos pe ţărm şi apoi pe gheaţă. Ţin minte şi o zi de vară când am înotat de la Nabben până pe Gjerstadholmen şi de data asta nu ne-am întins doar ca nişte foci pe pietrele netede să ne încălzim, ci am mers şi ne-am depărtat de ţărm, descoperind întruna locuri noi, şi până la urmă am făcut o baie pe cealaltă parte a insulei, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci. Am căzut de acord că trebuia să repetăm experienţa, dar n-am repetat-o, potenţialul distractiv al insulei a căzut la loc în uitare, cam aşa cum se întâmpla şi cu Afle, căci şi pe el îl descopeream uneori, cineva devenea deodată interesat de el, şi timp de câteva zile era de-al nostru, radia de fericire că primeşte atâta atenţie, până când, la fel de brusc, atenţia lua sfârşit şi toată lumea înceta să se gândească la el.

ŢÂNŢARI

Nu ştiu ce determină mărimea unei specii, ce lege a evoluţiei dictează dimensiunile plantelor şi animalelor, dar îmi imaginez că trebuie să fie ceva legat de maximizarea potenţialului şi de utilitatea marginală. Copacii, de pildă, şi-au început existenţa ca plante scunde, dar trebuie să fi descoperit că a creşte mult mai înalţi decât altele avea nişte avantaje, mai ales în materie de acces la lumină. Şi impulsul acesta – căruia nimeni nu-i ştie forma, căci unde anume în copac ar putea fi localizat impulsul de a creşte atât de drastic? – trebuie la rândul lui să fi fost reglat de limitările pur fizice legate de mărime, precum nevoia de a distribui lichide în toate crengile şi frunzele, care devine cu atât mai costisitoare cu cât arborele creşte mai mult, sau vântul, la care va fi tot mai expus pe măsură ce se înalţă. Dacă n-ar fi fost aceste limitări, copacii ar fi crescut până la cer. Dacă ne imaginăm că fiecare fiinţă are propria nişă, un spaţiu al său, atunci tot ce e viu va căuta să devină cât mai mare până când mărimea nu-i va mai furniza avantaje, ci mai degrabă dezavantaje. Iar odată ce un animal sau o plantă şi-a cucerit propria nişă, ea va reduce spaţiul disponibil altora, care vor fi astfel siliţi să-şi caute loc în altă parte, şi, dacă acolo vor găsi o formă de existenţă care funcţionează pentru ei, o vor adopta. Deşi nu putem fi cu totul siguri de asta, pentru că dezvoltarea speciilor are loc mult în afara orizontului nostru temporal. Dacă, de pildă, ţânţarul devine mai mare, asta se întâmplă atât de încet, încât nici noi, nici copiii noştri, nici nimeni din generaţia de după ei nu va putea să discearnă diferenţa. În prezent, ţânţarul se caracterizează prin dimensiuni neglijabile, picioare fusiforme şi un corp minuscul, prin cele două aripi şi prin existenţa sa dual㠄 în timpul căreia e mai întâi larvă şi apoi, după o scurtă şedere înăuntrul unui soi de cort, numit nimfă, insectă zburătoare. Faptul că există peste două mii de specii de ţânţari numai în Norvegia, peste cincizeci de mii în toată lumea, şi că au fost descoperite fosile vechi de două sute patruzeci de milioane de ani, niciuna semnificativ mai

mare decât speciile de azi, pare să sugereze că ţânţarii şi-au găsit forma, că viaţa pe care o duc îi satisface. Bineînţeles, nu se poate spune dacă le place într-adevăr să bântuie vara în zbor, dar cu siguranţă nimic din situaţia lor actuală nu indică nemulţumire sau suferinţă, spre deosebire de situaţia albinelor, care, după cum ştim, sunt pe cale de dispariţie. Metoda lor funcţionează, ţânţarii se reproduc şi continuă să genereze noi şi noi roiuri de indivizi. Cât despre speciile care pişcă, femelele lor au devenit dependente de sângele proaspăt, din care obţin proteinele necesare ouălor, aşa că se îngrămădesc în jurul unor animale care cu siguranţă li se par atât de mari, încât cel mai probabil nici nu-şi dau seama că sunt animale, le percep doar ca pe nişte locuri calde, pe care le caută şi pe care se instalează cu lăcomie, căci locurile acestea emană un miros puternic de ceva de care ele au nevoie. Suprafaţa unui asemenea loc, în care ţânţarul îşi înfige trompa, e tare, dar dedesubtul ei curge un lichid, sângele acela delicios pe care îl suge. Apoi, sătul şi ameţit de satisfacţie, ţânţarul decolează şi părăseşte locul cel cald, care pare să se mişte imprevizibil şi să apară când ici, când colo. Explicaţia succesului pe care-l înregistrează ţânţarii este, în parte, faptul că au nevoie doar de o cantitate mică de sânge, la dimensiunile lor le ajung câţiva stropi, pe care aceste locuri căptuşite cu piele îşi pot permite fără probleme să-i piardă. Dacă ţânţarii ar fi fost mai mari, să zicem, cam cât pisicile, şi ar fi avut o sete de sânge pe măsură, şi-ar fi pierdut tot avantajul comparativ, n-ar mai fi fost capabili să se strecoare noaptea pe fereastra deschisă, să se aşeze pe locurile calde şi delicioase şi să ameţească de plăcere, ci ar fi trebuit să-şi elaboreze alte strategii. Cel mai important, ar fi trebuit să se împuţineze drastic, poate chiar să ajungă cam la numărul de azi al lupilor – care mai sunt doar vreo două sute în toată Scandinavia. Şi le-ar fi trebuit cantităţi considerabile de sânge, poate atât de mult, încât fiinţele din care îl sugeau nu s-ar fi lăsat pradă lor fără a opune o rezistenţă violentă, iar dacă ţânţarii ar fi

fost să câştige această luptă, fiinţa cealaltă ar fi trebuit să moară, deci ei ar fi fost constant în căutare de noi victime, în timp ce dimensiunile lor le-ar fi impus să se ascundă în locuri în care accesul la sânge le-ar fi fost mult îngrădit. Da, un ţânţar gigant ar fi avut o viaţă grea! Ni-l putem închipui cu uşurinţă cocoţat pe creanga unui copac, de mărimea unui lup, cu trompa atârnându-i în faţă şi cu ochii compuşi, mari cât o minge de tenis, sclipind în crepusculul serii, incapabil să se mai mişte cu uşurinţă în aer, aşa încât mai târziu, după câteva zeci de milioane de ani, devine terestru, iar ultima pereche de aripi i se transformă în două cioturi ca nişte bâte. Stă, cât un cal deja, printre copaci, mânat de o nevoie uriaşă de sânge care i-a transformat labele din faţă în organe de prindere şi penetrare, şi cu o trompă atât de mare, încât suge tot sângele dintr-un corp în câteva minute. Ţânţarul este acum temut, dar şi vânat, aşa că n-au mai rămas prea multe exemplare, iar drumul înapoi – micşorarea treptată până când, în cele din urmă, să poată intra din nou în zbor pe fereastră, să se aşeze pe suprafeţele calde şi delicioase şi să ameţească după doar câteva picături de sânge – e deja prea lung şi dificil ca să mai poată fi făcut. Şi, într-un fel sau altul, cunoaşterea acestui fapt trebuie să existe undeva în biologia ţânţarului, pentru că specia nu creşte, nici măcar în ritmul lent al evoluţiei, şi-a găsit nişa, iar preţul plătit pentru colectarea sângelui, faptul că nişte mii de ţânţari îşi găsesc moartea în fiecare an sub o palmă, e atât de mic, încât nici măcar nu sunt conştienţi de el.

LEŞIN

Alaltăieri mă aflam la Londra, într-o încăpere spaţioasă, plină de oameni, unde o editură îşi sărbătorea o aniversare. Pe pereţi se vedeau capete de animale mari, de reni, căpriori şi cerbi, chelneri în alb şi negru se plimbau printre invitaţi ducând tăvi cu sandvişuri micuţe, cu vin alb şi şampanie, parchetul era de lemn şi într-un capăt al sălii se afla o scenă, pe care se ţineau discursuri. Participau cam două-trei sute de oameni, îmbrăcaţi elegant, care

stăteau de vorbă cu pahare scânteietoare în mână. Cu excepţia câtorva persoane cu care lucrasem, nu cunoşteam pe nimeni. Înainte de a sosi fusesem în camera mea de hotel, mă pregătisem pentru petrecere, făcusem un duş, îmi pusesem o cămaşă bleu, un costum gri-închis, pantofi maro-închis, mă simţisem inundat de plăcerea pe care ne-o furnizează actele acestea aproape rituale, de emoţia cuprinsă în ele. În timp ce urcam însă cele două rânduri de trepte acoperite cu covor din vechea clădire a teatrului şi auzeam rumoarea vocilor, am revenit la realitate şi mi-am dat seama ce urmează să se întâmple, n-aveam să ştiu ce să fac cu mine însumi, ce să spun, iar feţele celor care mi se adresau n-aveau să poată ascunde sentimentul crescând de stinghereală, dorinţa de a se depărta de mine. O femeie care stătea cu spatele lângă intrare s-a întors când am păşit înăuntru, era blondă cu ochi albaştri, la vreo treizeci şi ceva de ani, mi-a spus că îmi luase cândva un interviu acasă la mine, am dat din cap şi am zâmbit cu gura închisă, fiindcă dinţii mei arată groaznic, sunt complet galbeni, cu dungi negre pe laturi.

— Îmi amintesc, i-am spus, a fost plăcut.

— Dar nu vreau să vă deranjez, a spus ea, şi eu am intrat încet în mulţimea de oameni, înghesuiţi ca într-un autobuz.

Costume, rochii, bijuterii, zâmbete şi râsete. Am zărit o femeie care lucrează pentru editorul meu englez şi m-am îndreptat spre ea.

— Aş vrea să-ţi prezint pe cineva, mi-a spus ea şi m-a condus mai departe prin mulţime spre un grup de oameni cărora le-am fost prezentat, erau directori de edituri.

M-au întrebat dacă stau mult la Londra. Le-am spus că a doua zi plec acasă, şi ei m-au întrebat surprinşi:

— Ai venit atâta drum până aici doar pentru petrecerea asta?

Mi-am dat seama că ar fi fost semnul unei disponibilităţi lipsite de demnitate şi am spus că îmi place Londra, profit de orice ocazie să vin aici. Am zâmbit cu

buzele strânse, ei au continuat să discute între ei. Ea m-a condus mai departe prin sală, ştia o scriitoare care voia să mă cunoască, dar, când m-am apropiat şi m-am postat lângă ea, scriitoarea era prinsă într-o conversaţie cu altcineva. Am luat un pahar de vin alb de pe o tavă, ea s-a întors spre mine, i-am strâns mâna şi, când i-am întâlnit privirea, am văzut că era foarte agitată şi stingherită, nu neapărat din cauza situaţiei, ci în viaţă în general. Mi-a spus că o impresionase ceea ce scrisesem despre cum e să trăieşti cu copii, eu am întrebat-o dacă are ea însăşi copii, „doi”, mi-a răspuns.

— Dar bănuiesc că sunt mai mari, am spus, dându-mi seama prea târziu că e o jignire, fiindcă ea îşi dorea cu toată fiinţa ei să fie încă tânără.

M-am dus spre un colţ al încăperii, n-a fost uşor să mă strecor, invitaţii stăteau ca sardinele. Aerul era încins şi plin de vocile care reverberau în pereţi şi în tavan. Au venit la mine mai multe grupuri, de obicei femeile luau iniţiativa, bărbaţii îşi fereau privirea, afişând o lipsă ostentativă de orice interes. Majoritatea erau scriitori, „deci aşa stau lucrurile, probabil”, m-am gândit în timp ce mă aplecam înainte încercând să-i aud ce spun: „bărbaţii simt că trebuie să-şi salveze integritatea, femeile nu gândesc aşa” Oricum nu ştiam ce să spun, în cea mai mare parte dădeam din cap şi zâmbeam, eram în mod limpede atât de stânjenit de situaţie, încât îi influenţam chiar şi pe cei care veniseră ei la mine, dintr-odată nu mai ştiau ce să spună şi se întorceau în altă parte sau îşi reluau conversaţiile anterioare, exact aşa cum fusesem sigur că o să se întâmple. Dac-aş fi putut să mă aşez undeva, m-am gândit, dar nu erau scaune nicăieri. Au venit apoi două femei, la vreo cincizeci şi ceva de ani, le străluceau ochii. În timp ce le ascultam vorbind, m-am simţit deodată rău. Abia dacă mă mai ţineam pe picioare, m-a inundat un val de slăbiciune, şi am spus brusc:

— Scuzaţi-mă, trebuie să plec.

Am coborât încet treptele acoperite cu covor,

ţinându-mă de balustradă până jos, am văzut terasa unui restaurant pe trotuarul de la intrare, m-am dus acolo şi m-am aşezat. După câteva minute mi-am revenit, m-am ridicat şi am intrat din nou, am urcat scara spre încăperea înţesată de lume ca să le găsesc pe cele două femei, trebuia să-mi cer scuze. Când am intrat în sală, senzaţia de rău fizic a revenit, ca şi cum ar fi fost în aer şi ar fi trecut de acolo în corpul meu când inspiram, împrăştiindu-se ca o peliculă fină, abia simţită. Din fericire, cele două femei stăteau în acelaşi loc. M-am dus la ele şi le-am spus:

— Îmi cer scuze, dar mi s-a făcut rău dintr-odată şi a trebuit să ies la aer. Abia mă mai ţineam pe picioare.

Ele au râs, începuseră să se întrebe dacă nu cumva spuseseră ceva groaznic sau dacă pur şi simplu nu-mi plăcea de ele, ziceau.

— Nu, nu, nici vorbă, abia mă mai ţineam pe picioare, am spus, aşa că a trebuit să ies să iau o gură de aer.

În timp ce vorbeam, senzaţia de rău a revenit, doar că mult mai puternică. Trebuia să ies, am făcut câţiva paşi spre ieşire, în mine s-a ridicat un val negru, şi asta e tot ce-mi mai amintesc.

Văd vreo zece feţe, toate se holbează în jos la mine. Deşi sunt aproape, e ca şi cum le-aş vedea de la mare distanţă. Sunt înconjurate de întuneric. Nu înţeleg ce văd, e ca şi când m-aş uita într-un alt timp. Ca şi cum m-aş afla în alt loc decât ele. Şi totuşi ele stau în faţa mea, par să strălucească în întuneric. Nu ştiu cine sunt eu. Nu ştiu cine sunt aceste feţe. Şi e un sentiment absolut îngrozitor, fiindcă eu sunt nimeni, în timp ce feţele e limpede că-şi fac griji pentru persoana la care se uită. Privesc oare în trecut? Sunt parcă într-un cu totul alt loc, într-o altă dimensiune sau undeva în univers, înconjurat de întuneric, şi de acolo văd feţele acestea, care sunt în acelaşi timp nefiresc de aproape.

— Nu vă ridicaţi, staţi întins! spune o femeie. E periculos să vă ridicaţi brusc.

Mă salt în capul oaselor, şi, cine ştie de ce, mişcarea

aceasta mă face întreg, sunt din nou eu însumi, cel care am fost întotdeauna. Nu ştiu cum mă cheamă, dar ştiu cine sunt. Un bărbat mă susţine în timp ce mă ridic în picioare, mă conduce pe scări, îmi spune că mă pot aşeza aici, cineva îmi aduce apă, şi îmi dau seama ce s-a întâmplat, înţeleg în sfârşit toată situaţia, pur şi simplu am leşinat, am căzut şi timp de câteva secunde am fost în nesimţire. Probabil am dat cu capul de ceva tare, fiindcă simt o umflătură pe scalp, şi cred că mi-am muşcat obrazul, pentru că am sânge în gură. După ce stau câteva minute pe scară, în timp ce bărbatul îmi pune câteva întrebări – dacă mi s-a mai întâmplat aşa ceva etc., dacă mi-a chemat cineva un taxi –, sunt condus la taximetru, urc, închid uşa şi aşa plec de la petrecere. În maşină, care conduce încet pe străzile sclipitoare ale oraşului, mă simt bine şi uşor, ca întotdeauna după ce mi-e rău, dar şi, într-un fel ciudat, fericit, căci sunt convins că asta înseamnă să mori. Când vine, moartea e ca un neant instantaneu, o absenţă bruscă din tine însuţi. Nu e nimic de temut. Alarmant e ceea ce am văzut în timp ce eram încă nimeni în întuneric, imaginea feţelor neliniştite, vag luminoase, care mă priveau ţintă. Alarmant pentru că n-aveam absolut nicio legătură cu ele, şi nici ele cu mine, nici cu orice-o fi fost în mine care le vedea. Dacă, după ce murim, nu rămânem în golul acela pustiu, ci ne întoarcem în întuneric, m-am gândit în timp ce stăteam pe bancheta din spate a taxiului, privind lung străzile în lumina palidă a înserării de vară, ne întoarcem fără să-i mai înţelegem pe cei vii.

MARMITE

Pe pantele stâncoase lustruite de valuri de pe latura dinspre larg a insulei Trompya sunt multe scobituri în piatră, unele chiar la marginea mării şi atât de aproape de apă, încât sunt adesea scăldate de valuri, şi, din cauza adâncimii şi a formei lor, sunetele pe care le produce mişcarea apei în ele se deosebesc mult de alte sunete de peţ arm, mişcarea rezonează în interiorul lor cu un ecou spart, ceea ce e în mod normal un susur devine un

leorpăit, plesnetele se transformă în gâlgâieli şi uneori dinăuntru se aud bubuituri stinse. Când eram mic, coboram uneori, vara, într-una din ele. Era adâncă aproape cât mine, şi scufundarea lentă în apa care bolborosea, ca într-un cazan uriaş, chiar lângă mare, era în acelaşi timp fantastică şi înspăimântătoare. În zilele însorite şi fără vânt nu exista nicio legătură între marmită şi mare, iar apa din ea era caldă şi stătătoare, aproape ca un mic iaz, doar că, provenind din

Atlantic, era sărată şi împrospătată constant. Mai erau astfel de gropi şi mai sus pe pantă, dar niciuna nu avea demnitatea acesteia. Văzusem unele şi la munte, căci pe vremea aceea făceam adesea excursii cu maşina la sfârşit de săptămână şi o dată pe an traversam platoul Hardangervidda ca să mergem la bunici, pe cealaltă parte. Remarcabil la aceste scobituri în rocă, adesea în formă de castron, sunt pereţii netezi, egali şi adesea frumos modelaţi. Rocile sunt de multe ori netede şi şlefuite, erodate în timp de greutatea şi mişcările gheţarilor, de râuri sau mări, dar asta e valabil pentru suprafeţe întinse, ce par să se contopească lin cu structura peisajului, format din câmpii, văi, guri de vărsare, smârcuri, pajişti şi câmp deschis, în general. Marmitele contrazic această impresie vizuală generală, au o formă foarte diferită de a peisajului înconjurător, şi, ca toate excepţiile geologice, par artificiale. Înăuntrul lor, aceeaşi netezime a eroziunii care caracterizează şi întinderea de rocă din preajmă arată de parcă ar fi fost produsă de nişte uriaşi. Şi totuşi spirala – forma traseului urmat de pietriş în timp ce scobea roca – aparţine repertoriului standard al naturii, se întâlneşte în tornade, în apa care se scurge în chiuvetă, în cochilii şi galaxii. Este asemenea faldului, pe care-l găsim în haine, în creier, în formaţiuni peisagistice de pe Marte, şi asemenea sferei, cea din pietricelele de pe plajă, din pălăria păpădiei, din planete şi stele. Faptul că materia tinde spre exact aceste forme şi se modelează după ele se datorează câtorva premise fundamentale care au apărut atunci când

a luat naştere universul – am citit asta undeva –, în chiar clipa când s-a extins cu o viteză mai mare şi mai impetuos decât orice altceva care s-a mişcat vreodată şi apoi a încetinit treptat şi s-a stabilizat. Aproape toate teoriile avansate ale fizicii se încheie cu o concluzie pe care nu o putem nici confirma, nici contrazice, anume că există miriade de universuri, şi că începuturile lor trebuie să se fi deosebit de ale universului nostru în aşa fel încât premisele fundamentale care stau la baza formării lor au făcut materia să se coaguleze în moduri pe care noi, limitaţi la propriul nostru univers, nu ni le putem nici măcar imagina. Dar, dacă aşa stau lucrurile, dacă nu numai că există alte universuri afară de acesta, dar dacă numărul lor este infinit, atunci trebuie să existe şi unele care sunt identice cu al nostru, până în cel mai mic detaliu – de pildă, până la băieţelul care, înspăimântat şi exaltat totodată, se cufundă încet într-o marmită plină cu apă sărată ce creşte în jurul lui, în timp ce feribotul alb către Danemarca intră plutind în arhipelag, ca o stâncă semeaţă înălţată deasupra tuturor insuliţelor şi bărcilor – şi care, după patruzeci de ani, s-a aşezat la birou să scrie despre asta.

JURNAL, IULIE

Duminică, 24 iulie 2016

E opt şi câteva minute dimineaţa. Soarele străluceşte, şi afară sunt douăzeci şi trei de grade, suntem în miezul unui front de presiune ridicată, vremea e frumoasă de mult timp. Acum câteva zile am prins radioul german în maşină, fără să-l caut, două posturi au apărut deodată după cele suedeze şi daneze obişnuite, şi mi-am amintit cum era în perioadele de vreme frumoasă din copilărie, când televizorul nostru începea să prindă postul TV danez, cât de ciudat şi de miraculos mi se părea. Semnale dintr-o ţară străină ajungeau până la televizorul din camera noastră de zi. Până şi tata era bucuros. Imaginea era instabilă şi pâlpâitoare, ca şi cum s-ar fi uzat

în timpul călătoriei prin aer sau ca şi cum s-ar fi neliniştit că locul ei nu e aici şi ar fi încercat să se smulgă din televizor şi să plece mai departe, înapoi în eterul albastru. Sau poate televizorul era cel care voia să scape de imaginile străine, ca un corp care încearcă să expulzeze organele străine ce i-au fost transplantate. Câteodată imaginea se stabiliza şi se potolea preţ de câteva minute, de parcă s-ar fi resemnat sau s-ar fi deprins sau de parcă televizorul ar fi acceptat-o. Atunci era profundă şi clară, şi puteam să ne uităm la ea ca vrăjitorul care priveşte lung într-un glob de cristal, căci ne obişnuiserăm cu miracolul televiziunii, însă aceste imagini neaşteptate venite de departe, dintr-o altă ţară, îl scoteau încă o dată la iveală.

Posturile de radio nemţeşti nu m-au entuziasmat la fel de mult în maşină, dar l-am ascultat oricum pe unul din ele o vreme, în timp ce mergeam spre Brantevik să le iau pe surorile tale. Musicalul în care joacă are trei reprezentaţii pe săptămână toată luna iulie, şi în fiecare joi este seara, aşa că am ocazia să văd tot apusul când mă duc după ele. Când culorile se estompează pe cer şi dinspre mare spre est, când lanurile de cereale lucesc în crepusculul tot mai palid de parc-ar fi iluminate, iar copacii de pe marginile şoselei seamănă cu umbrele unor siluete uriaşe, totul pare magic. Săptămâna asta am fost singur cu copiii, aşa că ai venit şi tu cu mine în aceste mici excursii, stând pe bancheta din spate cu privirea aţintită asupra drumului dinaintea noastră, uitându-te cum lumina se aprinde pe cerul apusului şi păleşte apoi treptat până când soarele nu mai e decât un disc chiar la suprafaţa pământului, la mare depărtare, arzând portocaliu, şi apoi cum întunericul se lasă încet. Nu ştiu, fireşte, ce crezi despre toate astea, dar te interesează momentele diferite ale zilei şi ale nopţii, şi dacă vezi lumină pe cer, spui uneori pe neaşteptate: „Cerul luminează, e dimineaţă” Sau, aşa cum ai spus mai devreme astăzi: „E dimineaţă pe cer” Dacă opresc maşina, de pildă, la un semafor sau la o trecere de pietoni aglomerată, ţipi: „Taţi, mergi!” Dacă

deschid geamul şi în maşină intră vijelios curentul, ţipi: „Bate vântul!” Şi dacă arunc atunci o privire în oglindă, văd că părul ţi se învârtejeşte deasupra banchetei. Abia aştept în fiecare zi şi încă n-am ajuns să iau ca pe ceva de la sine înţeles faptul că ai început să vorbeşti. Nu doar că eşti capabilă să te faci înţeleasă, ca atunci când spui că vrei să faci pişu, şi mergem la toaletă împreună, şi te pun pe scaun, şi după câteva secunde spui, apucându-te de el, că ai terminat, ci şi felul cum descrii tot ceea ce vezi, de pildă, o pasăre care zboară dintr-un copac într-altul, pentru că atunci zboară de două ori, o dată prin aer şi încă o dată prin limbaj. Sau păianjenii de care ţi-e frică; dacă vezi vreunul, vii în fugă să mă chemi, trebuie să-l iau de acolo, spui, şi în acelaşi timp îţi aminteşti ce-ţi repet întotdeauna, că păianjenii nu sunt periculoşi, sunt blânzi, şi atunci spui şi tu asta, creând astfel două niveluri în limbaj: unul emoţional, venit din interior, pe care-l contrazici cu unul raţional şi rezonabil venit din afară.

Am avut cu toţii o săptămână bună, dar cumva neîmplinită în această perioadă de vreme frumoasă; duminică seară am primit varianta redactată a textelor scurte din această carte, luni m-am uitat peste ea în vreme ce tu stăteai cu bona, iar marţi dimineaţă am terminat-o tocmai la timp ca să pot petrece câteva ore cu doi prieteni, Thomas şi Marie, care ne-au făcut o scurtă vizită. Am trimis-o pe sora ta mijlocie la magazin împreună cu prietena ei care rămăsese peste noapte la noi, au cumpărat îngheţată, pe care am mâncat-o toţi cu căpşunele aduse de oaspeţi. După ce ei au plecat, te-am pus în maşină şi ne-am dus până la magazin, pentru că în seara aceea venea vărul meu cu familia, şi m-am gândit că puteam face primul grătar din vara asta. O pungă de mangal, o sticlă de lichid de aprins focul, hotdogi şi carne marinată, roşii, castraveţi, ceapă, brânză feta şi măsline pentru o salată, iar îngheţată, iar căpşune, băuturi acidulate şi câteva sticle cu bere. Ţie îţi place să pui obiecte în cărucior, uneori din proprie iniţiativă; câteodată luăm acasă cele mai demodate

lucruri. De multă vreme n-am mai fost la cumpărături pentru o masă cu musafiri, de mult n-am mai simţit genul acesta anume de stres, când timpul e scurt, şi totul trebuie făcut repede, şi când, prin cine ştie ce ciudăţenie, reuşeşti întotdeauna să te descurci. Ultima dată am avut musafiri vara trecută – nu le punem la socoteală pe bunicele tale, pentru că ele, când sunt aici, ne ajută şi fac parte din gospodărie, şi nici pe toate prietenele surorilor tale şi pe prietenii fratelui tău –, şi marţi, în timp ce puneam mâncarea în frigider, curăţăm căpşunele, făceam salata, umpleam grătarul cu cărbuni, îi stropeam cu soluţia de aprins focul, întindeam masa şi pregăteam carnea, iar tu stăteai în faţa televizorului, acolo unde te aşezasem ca să am mâinile libere, m-am gândit că se produsese un declin, că viaţa poate fi şi ea năpădită de buruieni, poate să cadă în paragină şi chiar să putrezească, ca o parte uitată şi neglijată dintr-o proprietate, fiindcă, deşi cerea un oarecare efort înainte şi poate şi în timpul mesei, a pregăti mâncare pentru alţii şi a o consuma împreună cu ei era ceva care deschidea, care insufla lumină, aer proaspăt şi viaţă lucrurilor, era un eveniment într-o existenţă în general lipsită de întâmplări, adică total previzibilă şi monotonă.

Mama vărului meu, sora mai mică a mamei mele, a murit acum câţiva ani, ceea ce mi s-a părut atunci de neconceput – era tânără şi plină de viaţă, cu o fire mai senină decât cele două surori ale ei, deşi în mod limpede semăna cu ele. Rămăseseră aproape toată viaţa, se sunau deseori, se interesau una de copiii celorlalte şi îşi cunoşteau reciproc prietenii. Când am împlinit patruzeci de ani am primit de la ea un e-mail lung în care îmi povestea în detaliu ziua când mă născusem, ce se întâmplase atunci, ce se spusese; la vremea aceea locuia la Oslo şi avea o relaţie strânsă cu mama. Nimeni nu-mi povestise lucrurile acelea vreodată, şi am fost mişcat – nu atât de ce-mi spunea, cât de gestul ei. Era psiholog şi lucra cu copii, şi, când am avut-o pe sora ta cea mare şi am

devenit prima dată părinţi, ea a fost cea căreia-i ceream sfatul când nu ştiam ce să facem. A avut trei copii ea însăşi, şi acum cel mai mic venea în vizită la noi. Nu-l mai văzusem de când se căsătorise. Fusese cu familia pe insula daneză Bornholm şi urma să plece mai departe a doua zi. Avea doi copii, de doi şi de patru ani, şi cel mai mare abia aştepta să-şi cunoască verişorul mai în vârstă, spuneau ei, deşi a fost probabil cam dezamăgit, pentru că fratele tău plecase în vacanţă cu o altă familie pe o insulă mai spre nord, lângă Strömstad, iar sora ta cea mare era în vizită la verişoara ei din Copenhaga, luase pentru prima oară trenul până acolo de una singură. Aşa că, afară de mine, eraţi acasă numai tu şi sora ta mijlocie.

Am auzit o maşină oprind şi am dat colţul casei ca să ies în faţă, cu tine în braţe, chiar când ei o luaseră pe poteca cealaltă, spre intrarea din spate. Locuinţa noastră are trei uşi, pentru că la origine au fost trei case diferite, aşa că majoritatea celor care n-au mai fost aici sunt derutaţi. M-am întors şi i-am întâmpinat în faţa intrării propriu-zise. Tu ţi-ai băgat faţa în golul dintre gâtul şi umărul meu, aşa cum faci de obicei când un străin vine prea aproape. Cât timp ei şi-au cărat bagajele, noi ne-am dus pe terasa din spatele casei de vară, unde era grătarul şi unde fusese pusă masa. Încercasem să-l curăţ înainte să sosească musafirii, era acoperit cu un strat gros de rugină, şi apucasem să râcâi pe unde era mai multă. Tu stăteai pe un scaun când l-am aprins şi ai ţipat „foc! foc!” când flăcările au ţâşnit deodată, atât de sus, încât mi-a fost teamă că viţa-de-vie care atârna de căpriorii acoperişului avea să se aprindă. Am mutat puţin grătarul, dar aşa era prea aproape de o tufă. Vecinul nostru, elegant şi întotdeauna bine îmbrăcat, a aruncat o privire peste gard şi m-a întrebat dacă avem de gând să facem grătar. Am dat din cap şi am spus că da, sper doar să nu dau foc la casă mai întâi, el probabil n-a înţeles, pentru că preţ de câteva secunde a părut nedumerit, apoi a dat aprobator din cap, ne-a urat „poftă bună!” şi a dispărut din nou. Flăcările s-au

potolit, am intrat în bucătărie cu tine în braţe – cine ştie ce-ai fi putut să faci dacă te lăsam singură lângă un grătar aprins –, am adus carnea, salata, cuţitele şi furculiţele, berea şi răcoritoarele. Când, după o jumătate de oră, eram la masă, tu mi-ai pus mie toate măslinele, brânza feta şi ceapa în farfurie şi ai mâncat carnea, roşiile şi bucăţile de castravete. Terasa fusese complet năpădită de vegetaţie în vara asta, buruienile acoperiseră complet dalele, răsadul de flori plantat pe lângă ele ajunsese o junglă, înaltă cât un automobil şi plină de urzici înţepătoare, chiar şi vreo doi copăcei prinseseră rădăcini şi crescuseră cam jumătate de metru, iarba din jur, din curte, îmi venea până la genunchi. Terasa se află în spatele curţii principale, nu e la vedere, şi de ceva vreme a fost complet ignorată. În vara asta, bona, care locuieşte în casa noastră de peste drum, a avut doi oaspeţi italieni în vizită, şi, fiindcă le-am dat voie să se cazeze acolo în concediu, ne-am înţeles să cureţe curtea aceea şi terasa de aici. Ceea ce au făcut cu vârf şi îndesat. Când au terminat, terasa arăta ca o parcare. Tufa argintie extraordinar de frumoasă, înaltă cam cât un copăcel, fusese făcută una cu pământul, la fel ca toate celelalte plante şi flori din stratul de flori, cu excepţia cimişirului, pe care, cine ştie de ce, consideraseră că merită să-l păstreze. Nu le-am spus nimic, bieţii de ei îşi dăduseră toată silinţa, aveau numai douăzeci de ani şi abia dacă vorbeau engleză, le-am mulţumit doar pentru conştiinciozitate. La început mi-a fost şi teamă să mă uit în curtea din spatele celeilalte case, dar marţi am cărat acolo o masă de grădină, şi arăta exact aşa cum mă temeam: ca o parcare. Curtea aceea fusese năpădită de vegetaţie într-un mod profund romantic, aproape gotic, şi, cu toate că n-are mai mult de o mie de metri pătraţi, mai că te puteai pierde în ea. Acum era pur şi simplu goală şi plină de lumină.

După ce am mâncat şi copiii s-au dus la culcare, am mai stat în curte, pe întuneric, la o bere şi la taclale. Vărul meu şi soţia lui sunt cu treisprezece ani mai mici decât

mine, aproape o generaţie, şi el ne-a povestit cât de mari i se părea că suntem eu şi fratele meu când veneam la ei în vizită în copilăria lui, iar eu le-am povestit cum el se culca noaptea cu pistoale şi puşti în pat, ceea ce el nu ţinea minte. A început apoi să vorbească despre gospodăria bunicilor noştri, cu care bineînţeles că are şi el o mulţime de amintiri. Şi, fără ca eu să pomenesc că scrisesem despre ea tot în vara asta, a adus vorba despre pivniţa bunicilor. A spus că acolo se tăiaseră porci. Îi povestise mama lui – cum începeau porcii să ţipe când îşi dădeau seama că sunt duşi în beci, ca şi cum ar fi ştiut ce-i aşteaptă. Şi cât de groaznic mirosea atunci.

— N-am mai auzit de asta până acum, am spus.

— La vremea când mergeam noi la ei, bunicii nu mai aveau decât vaci, a spus el. Deci trebuie să fi fost în copilăria mamei.

Dacă mă gândesc retrospectiv, îmi dau seama că ştiam că în gospodăria bunicilor se tăiau animale, mi se povestise în detaliu cum sângele era adunat în nişte cuve, de pildă, şi folosit la diferite tipuri de sângerete, de pildă, sau cum maţele erau spălate şi folosite ca pieliţe pentru cârnaţi, dar nu mă gândisem niciodată în termeni concreţi, era ca şi când lucrurile astea se petreceau într-o altă zonă a minţii mele. Faptul că porcii şi vacile erau tăiate în acelaşi beci în care intram şi eu în copilărie, întotdeauna rece, umed şi slab luminat, unde se afla congelatorul, unde atârnau năvoadele şi unde stăteau cazanele cu coacăze negre, coacăze roşii şi agrişe înainte să fie duse la procesat – asta nu-mi imaginasem niciodată, dar acum, că ştiu, mi se pare logic, beciul era un spaţiu de tranziţie, nu tocmai înăuntru, dar nici afară. Un loc unde se păstra o vreme ceea ce venea de afară, uneltele şi echipamentul, bunăoară –, dar şi un loc unde lucrurile de afară – peştele, fructele de pădure, animalele – erau prelucrate şi purificate, încât să poată fi aduse realmente înăuntru, în bucătărie sau în sufragerie.

În lumea aceea a avut loc al Doilea Război Mondial –

o lume mai manuală, mai apropiată de realitatea fizică, pe care războiul a schimbat-o într-o măsură; anii ’40 sunt perioada când au fost asamblate primele computere, mari cât o sală, când avioanele au devenit eficiente, când s-a născut energia nucleară, când au fost construite rachete. Şi totuşi eu îmi imaginez că viaţa de atunci nu se deosebea atât de mult de a noastră, că, dac-aş fi transportat acum înapoi în timp, nu mi s-ar părea complet străină. E de ajuns să citeşti cărţi de pe vremea aceea, de exemplu, romanele lui Malaparte, Céline sau Hamsun – ca să-i luăm pe scriitorii care, într-un moment sau altul, au făcut o alegere proastă. Chiar şi citiţi în vremurile de azi, care repudiază convingerile lor, ceea ce descriu ei ne e familiar, accesibil. Oare simt asta pentru că am crescut în anii ’70, o perioadă care e în multe privinţe o prelungire a epocii aceleia, când viaţa de la ferma bunicilor, ale cărei rădăcini datează din anii ’20, care la rândul lor îşi trag seva din solul celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, era încă accesibilă, când buncărele de pe vremea războiului erau încă la locul lor, abandonate doar cu treizeci de ani mai devreme – un salt temporal care pe mine cel de azi m-ar duce în lumea de pe când aveam şaptesprezece ani –, în timp ce copiii de acum, din vremurile acestea care sunt probabil o epocă nouă, separată de cea veche printr-o prăpastie mentală, nu vor putea să înţeleagă care e miza în scrierile lui Malaparte, Céline sau Hamsun sau pur şi simplu n-o să fie interesaţi de ele? Sau totul e mereu la fel?

Nu totul, poate, ci tot ce e esenţial – probabil de asta există cuvântul „esenţial”: esenţialul este ceea ce nu se schimbă. Bătrâna din Malmô, despre care am scris mai devreme în jurnal şi care este o versiune ficţionalizată a unei femei cunoscute cândva personal de tatăl mamei mele şi probabil şi de bunica mea, bătrâna aceasta a trăit o experienţă pe care puţini oameni o trăiesc, dar care nu este neobişnuită pe timp de război, şi pentru ea lumea a părut probabil că se cască într-o lumină infernală, şi, cu toate că s-a închis apoi la loc – aşa cum s-a întâmplat

pentru toată societatea şi cum se întâmplă întotdeauna la sfârşitul unui război –, pentru ea trebuie să fi rămas o suferinţă pe tot restul zilelor. Întrebarea pe care şi-a pus-o în textul meu – „oare toţi murim fericiţi?” – avea legătură cu asta, deşi ea nu-şi dădea neapărat seama, pentru că aşa sunt oamenii: ceea ce gândim vine cel mai adesea din locuri de care nu suntem conştienţi. Când „eul” ei va lua locul „eului” meu în fraza următoare, femeia stă la masa din camera ei de zi, în apartamentul din Malmö, soarele se pregăteşte să apună, iar ea îi scrie soţului ce i s-a întâmplat în ziua aceea: cum un ziarist i-a bătut la uşă şi a vrut să-i ia un interviu şi cum asta i-a stârnit o mulţime de amintiri, de pildă, despre ziua când a căzut pe stradă în timpul unui atac de cord şi, convinsă că va muri, a avut un sentiment intens de fericire. Fericirea m-a surprins. Deci undeva în adâncul sufletului eram de fapt fericită şi recunoscătoare. Un bun subiect de reflecţie! Sper că nu te simţi jignit de faptul că în clipele acelea m-am gândit la anii dinainte să te fi cunoscut. Dinainte să vii şi să mă salvezi, ca un prinţ austriac. Dinainte de război, de Ivar. Pe atunci eram o fată cu genunchii juliţi şi cu râsul clocotind în piept. Nu ţi-am povestit prea multe despre anii aceia. De fapt, noi doi n-am vorbit niciodată prea mult despre ţinutul meu natal. Şi n-o să vorbim nici acum, dragul meu prieten, am avut o zi lungă şi mă simt prea obosită ca să mai scriu. Nu c-aş putea să dorm, abia dacă mai dorm în general, dar pot cel puţin să mă întind în pat, să mă odihnesc câteva ore şi să mă gândesc ce să fac cu ziaristul. O să se întoarcă, sunt sigură. A venit până aici ca să stea de vorbă cu mine. Aşa că-ţi doresc noapte bună, oriunde eşti, Alexander…

Cel mai groaznic când îmbătrâneşti nu e faptul că se apropie moartea sau că sănătatea ţi se deteriorează şi ceea ce pe vremuri era simplu şi uşor îţi cere acum un efort considerabil. Astea sunt lucruri pentru care eşti pregătit. Cel mai groaznic e faptul că dispari. Şi cred că e în mod special valabil pentru femei. N-am fost în niciun fel

pregătită pentru asta, ca nimeni să nu se mai uite la mine. Azi-dimineaţă devreme m-am dus să fac nişte cumpărături la supermarket. Când m-am întors, am luat-o prin parc şi m-am oprit pe o bancă. Lângă mine s-a aşezat un tânăr de vreo douăzeci şi cinci de ani, cu păr cârlionţat şi cu o mustaţă care nu-i venea bine. Nu m-a văzut, cu toate că stătea la jumătate de metru distanţă. Se aplecase înainte, cu mâinile în poală, privind pe deasupra copacilor. Purta un şort foarte scurt, roşu cu o dungă albă pe laturi, şi un tricou alb. Părea să fie jucător de fotbal sau de tenis, dar n-avea cu el niciun fel de echipament, deci probabil pur şi simplu aşa se îmbrăca el. Mă rog, de fapt m-a văzut, firește. A văzut o femeie bătrână cu părul cărunt şi rărit şi cu o faţă plină de riduri, care i-a atras atenţia cam cât i-ar fi atras-o un porumbel de pe aleea de pietriş din faţa lui. La această lipsă de interes mă referream. Dac-ar fi ştiut numai la ce mă gândesc! M-am uitat la gleznele lui păroase şi la corpul puternic şi solid şi m-am gândit: „Ah, dac-aş putea să-i pun mâna pe piept!” Gândurile mele nu sunt bătrâne şi uscate, sunt tinere ca pe vremea când aveam şaisprezece ani, sunt la fel de vii. Dar, când mă uit în ochii unui bărbat, nu sunt nimic. Asta e groaznic când îmbătrâneşti.

A plecat cu ochii în pământ, şi m-am gândit că poate suferă de o dragoste neîmpărtăşită. Apoi m-am gândit: „Ce n-aş da să am din nou douăzeci şi cinci de ani şi să-mi frângă cineva inima!”

Am stat acolo pe bancă, la umbra copacilor masivi. Printre trunchiurile lor sclipea apa canalului. M-am gândit la Gro, Henning şi Solveig. Cum i-am dat la schimb pentru tine.

Azi am curăţat bufetele şi sertarele din bucătărie, mi-a luat câteva ore. Apoi m-am aşezat pe balcon la căldură şi am privit oraşul. Îmi place Malmö, mă bucur că ne-am stabilit aici. În timp ce stăteam aşa, mi-a trecut prin cap că ar trebui să merg acasă. A fost un gând brusc şi am simţit că mă ia cu tremur. Căci ar fi foarte uşor. Aş putea să mă

duc la gară şi să urc în trenul de noapte până la Oslo, să iau alt tren până la Bergen şi apoi, de acolo, un vas, mâine-seară. Sau aş putea să ajung şi mai repede cu avionul.

Mi-am închipuit ce s-ar întâmpla.

Cum ar arăta copiii.

Cum m-ar primi.

Mi-am imaginat că m-ar lăsa să-mi trăiesc acolo ultimii ani de viaţă.

Nici în clipele de cea mai mare slăbiciune nu mi-a mai trecut vreodată prin minte aşa ceva.

Am pufnit indignată la gândul acesta, m-am dus în bucătărie să-mi fac un gin cu apă tonică – să ştii că am cumpărat apă tonică azi-dimineaţă de la băcănie, am avut un presentiment că s-ar putea să am nevoie de ea – şi m-am întors pe verandă, scuturând puţin paharul şi ascultând atât de plăcutul clinchet al cuburilor de gheaţă.

Acela a fost momentul când am hotărât să stau de vorbă cu ziaristul. Dac-o să mai ia legătura cu mine. Dar sunt sigură c-o s-o ia.

Nu ştiu prea multe despre trecutul tău, Alexander, decât că ai fost orfan şi că, într-o vară, în copilărie, ai fost în Norvegia, cu alţi orfani. De-asta îţi plăcea aşa de mult Norvegia. E raiul pe pământ, spuneai. Mai târziu, pe vremea când locuiam deja aici şi eu am traversat perioada aceea lungă de trezire lentă, am început să mă întreb dacă nu cumva şi eu făceam parte din calcul. Dacă nu cumva îţi transferaseşi asupra mea dragostea pentru gheţarii albi, pentru coastele înverzite ale munţilor, pentru fiordurile adânci şi drumurile de pământ şerpuitoare. Dar pe atunci eram deja suficient de conştientă ca să înţeleg că n-are, de fapt, nicio importanţă. Oricum sfârşim prin a avea parte de altceva decât ceea ce ne-a făcut să ne îndrăgostim. Doar nu-ţi imaginezi că bărbatul gârbovit şi resemnat care se aşeza în fiecare dimineaţă pe marginea patului cu capul în pământ, oftând adânc, era bărbatul pe care l-am dorit pe vremuri, nu?

M-am născut în 1916, în timpul unui război mondial

care abia dacă se simţea prin părţile noastre, în casa lui Håkon şi Halldis Myklebust.

Eram şase fraţi şi eu am fost a patra. Tata era un bărbat scund şi vânjos, puternic ca un urs şi cunoscut pentru asta. Avea mâinile extraordinar de aspre – asta îmi amintesc, cred, cel mai bine despre el – când eram mică şi mă aşezam în poala lui, şi el mă mângâia pe cap. Parc-aş fi stat pe o piatră! Mirosea a tutun şi a staul şi abia dacă scotea o vorbă. Mama era mică şi slăbuţă, vorbea tot timpul, şi mai târziu în viaţă am ajuns să-mi dau seama că probabil suferea de nervi, cum se spunea pe atunci. Avea nervii slabi şi tot timpul ne certa, eram îngrozitori, mai ales eu. Cred că din cauză că eram atât de frumoasă. Am voie să spun asta? Pentru că eram. Şi îndrăzneaţă. Încă de mică mi-am dat seama că mama n-are nicio putere asupra mea, că pot să fac ce vreau. Era de-ajuns să ţip şi eu la ea şi să mă port violent, şi ea se speria, nu putea să suporte. Îmi dădea o senzaţie foarte plăcută, dar şi dureroasă.

Când l-am văzut pe Ivar prima oară, aveam şaptesprezece ani. Era în şaptesprezece mai 1933, la o serată dansantă la clubul local al tineretului. Era puternic şi oacheş, şi, dintre toate fetele, pe mine m-a văzut. A fost doar o privire scurtă, dar mi-a făcut sângele să cânte, şi mi-am spus: „El este, el e cel pe care-l doresc”, ar fi putut să scrie femeia aceasta care a avut o viaţă atât de ciudată, despre care nu ştiu mai nimic afară de câteva evenimente la care a participat şi care probabil au marcat-o într-un fel esenţial. Fiindcă aşa e viaţa – cel puţin dacă eşti deschis la ea în orice moment se poate întâmpla ceva neprevăzut, fatidic, care va determina cine, sau ce, sau unde vei fi în viitorul previzibil. Orice întâmplare conţine acest element de neprevăzut, dar în mod normal evenimentele sunt minore, iar consecinţele lor trec atât de neobservate, încât abia dacă ne gândim la ele. Ca atunci când te sună un văr că ar vrea să-ţi facă o vizită, şi vizita aceasta, despre care, cu câteva zile în urmă, nimeni nu ştia c-o să aibă loc, chiar se produce. Sau ca atunci când cunoşti pe cineva, poate

doar marginal într-o anumită împrejurare, şi întâlnirea vi se pare amândurora nesemnificativă, sau cel puţin lipsită de urmări, până când vă vedeţi din nou, într-un alt context, şi poate şi în al treilea, şi deodată îţi spui: „Vreau să fiu cu omul acesta pentru tot restul vieţii”. Micile noastre vieţi sunt străbătute de mişcări capitale, de avalanşe care se produc în adâncurile cotidianului. Războiul le scoate la suprafaţă, amplifică senzaţia de a fi viu, şi lucrurile care în mod normal ne ancorează în realitatea proprie se anulează mai uşor. Părinţii sunt mai atenţi la evenimente imprevizibile decât alţi oameni, sunt mai familiarizaţi cu ele sau cu teama de ele. Mai întâi cât timp copiii lor sunt foarte mici, când totul e un potenţial pericol – mă îngrozeşte gândul la tatăl care şi-a uitat bebeluşul în maşină vara trecută şi l-a găsit mort la întoarcere sau la mama care s-a dus câteva clipe până în camera de zi cu puţină treabă în timp ce fiica ei făcea baie şi a găsit-o înecată când s-a întors –, apoi, mai târziu, când copiii cresc şi începe adevărata încercare a vieţii: puţini părinţi vor să-i vadă luaţi de vârtejul unor evenimente majore, majoritatea îşi doresc pentru ei o viaţă previzibilă, sigură, decentă şi armonioasă. Asta îmi doresc şi eu. Tu ai numai doi ani, deci deocamdată e vorba numai să am grijă să-ţi fie cald, să mănânci bine, să fii uscată, în siguranţă şi expusă unui număr rezonabil de stimuli, dar va veni o zi când va trebui să ieşi în lume şi să-ţi trăieşti propria viaţă, şi eu unul sigur nu-mi doresc să-ţi asumi riscuri prea mari, să eşuezi, să te expui unor pericole sau să sfârşești în vreo poziţie vulnerabilă în societate.

Chiar în timp ce scriam asta, ai venit fuga mare prin iarbă, desculţă şi cu părul fluturând, urmărită de sora ta mijlocie. E opt fără zece seara, razele soarelui au dispărut din curte, cu excepţia unui singur loc în vârful castanului, unde sunt reflectate de frunze şi strălucesc verde-intens.

Azi am lucrat la textul acesta, dar le-am dus şi pe surorile tale până la sala unde se joacă musicalul – asta a fost la unsprezece jumătate am dormit o oră în casa de

vară, care e foarte răcoroasă şi unde dorm nespus de bine şi de adânc, le-am adus pe surorile tale acasă – asta a fost la cinci – şi pe drum am prins la început trei posturi nemţeşti, apoi unul şi la sfârşit niciunul – în timp ce lanurile aurii de cereale se întindeau în toate direcţiile sub cerul albastru profund, cu marea ca o dungă de albastru mai întunecat în est. Pe alocuri holdele sunt aproape albe, în alte părţi sunt galbene cu o tentă roşiatică, dar peste tot sunt uscate, îmbelşugate, şi din ele se înalţă impunător nu doar arbori foioşi, ci şi turbine eoliene, suple, albe şi, în această zi fără vânt, perfect nemişcate.

E nouă şi treisprezece minute, şi lumina soarelui a dispărut şi din castan. În peisajul de afară nu se mai vede nicio urmă, poate doar indirect, în aerul în tonuri cenuşii care devine mai luminos cu cât ridic ochii mai sus spre cer, şi care în centrul boitei are încă o nuanţă vag albăstruie. Ceva mai devreme am făcut o pauză în curte, şi deasupra mea, pe cerul profund, zbura bezmetic un stol de rândunele. Unele erau atât de departe, încât păreau nişte puncte minuscule, altele treceau fulgerător la vreo douăzeci de metri deasupra mea. Când ajungeau într-un anumit unghi faţă de soare – care, de unde stăteam, nu se vedea –, aripile lor căpătau o culoare portocalie sclipitoare. Şi se întâmpla constant, ai fi zis că micile păsări iau foc. Am încercat să le număr şi am ajuns la paisprezece. Între mine şi ele atârnau apoi roiuri de insecte, la fel de clar vizibile pe cer. Totul era imobil, nici măcar o boare de vânt nu stârnea frunzele din jur. Din curtea vecină au răsunat mai multe strigăte ale aceleiaşi voci şi un râs care câteodată părea isteric. La început am crezut că e vocea unei femei, dar pe urmă mi-am dat seama că trebuie să-i aparţină unui bărbat de aproape treizeci de ani. „Vino!” striga. „Ha ha haaa haa haaa!” La un moment dat a tăcut, şi de pe partea cealaltă s-a auzit un sunet slab ca de flatulenţă. Dar n-avea cum să fie atât de încet, nu? Totuşi erau cel puţin douăzeci de metri între noi, şi ne despărţeau două straturi de grad viu. Sunetul s-a auzit din nou. „Ha

haa haaa!”, a strigat vocea. Apoi s-a auzit o râgâială, şi de data asta am fost sigur că asta fusese. În tot timpul acesta eu citeam un articol din *The Guardian* despre William Eggleston, fotograful american care are o expoziţie chiar acum la Londra, şi mă uitam la imagini de-ale lui. Pe unele le mai privisem şi fusesem hipnotizat de culorile lor, nu văzusem niciodată aşa ceva. Am auzit prima oară despre el într-un birou din New York, cineva care-l cunoştea bine a scos câteva cărţi de-ale lui şi mi le-a arătat în timp ce-mi povestea episoade din viaţa fotografului, care era picantă aşa cum pot să pară vieţile artiştilor alcoolici atunci când li se dă o formă anecdotică. După jumătate de an m-a vizitat aici un fotograf, Jürgen Teller, şi m-am apucat să-i spun poveştile pe care le auzisem despre Eggleston, până când am observat că expresia de pe faţă i se schimbase abia vizibil, ca şi cum peste ea căzuse o umbră, cu toate că stăteam înăuntru.

— William mi-e prieten, mi-a spus. Am călătorit împreună. L-am pozat de multe ori.

M-am gândit la toate astea în timp ce citeam articolul din *The Guardian* şi mă uitam la fotografiile lui Eggleston, cărora ecranul mic al telefonului meu în mod sigur nu le făcea dreptate, dar care chiar şi aşa erau izbitoare. Culorile pot avea o adâncime care face uneori suprafeţele să pară ameţitoare, ceea ce se întâmplă adesea în picturi, dar aproape niciodată în fotografii. Am o carte a fotografului danez Keld Helmer-Petersen, o parte dintre fotografiile color făcute de el în anii ’40 au acelaşi efect, culori care mă lasă însetat de ceva, deşi nu ştiu de ce, dar într-un cu totul alt mod, pentru că el e interesat de forme, de geometrie, de tipare şi sisteme, în timp ce Eggleston e interesat de oameni şi îi vede, după mine, de la o distanţă atât de mare, încât e ca şi cum ar fotografia specii de animale – păsări tropicale sau animale din savana africană – şi în acelaşi timp ar scoate la iveală ceea ce le individualizează pe fiecare în parte.

Tatăl care joacă fotbal cu fiul lui în curtea vecină va

uita probabil acest moment al acestei seri mai devreme sau mai târziu, şi la fel şi fiul lui, şi eu de asemenea – afară, fireşte, de cazul când am să-l pun pe hârtie, m-am gândit şi m-am ridicat să vin aici şi să fac asta, nu fără o umbră de tristeţe însă, căci momentul nu avea nicio semnificaţie evidentă, iar lipsa lui de semnificaţie avea să crească în clipa când îl puneam pe hârtie, şi încă mai mult în clipa când muream – avea să rămână undeva într-o carte, singur şi fără martori: de ce acest moment anume trebuia salvat, din tot ce se întâmplă?

Tu te-ai culcat după ce ţi-a citit mama ta, care a venit acasă ieri-seară. Aţi stat împreună aproape toată ziua, tu ai fost în oraş cu bona, să faceţi cumpărături şi să mâncaţi clătite, ai dormit o oră în pătuţul tău şi, când te-ai sculat, încă somnoroasă, n-ai vrut să mănânci, ai vrut doar să stai la mine în poală şi să te uiţi la noi ceilalţi cum mâncăm în curte. Pe şapca mea a aterizat un fluture, tu ai râs şi ai dat din mâini, şi fluturele a zburat. Te-ai apucat să zbârnâi din buze, stropind cu salivă peste tot, şi eu te-am rugat să încetezi, şi atunci ai coborât din braţele mele şi te-ai dus bosumflată spre gard, cu braţele încrucişate la piept, ai stat acolo cu spatele la noi în timp ce sora ta mijlocie râdea pentru că erai foarte simpatică. Asta te-a supărat şi mai tare, şi, când ai întors capul să-mi vezi reacţia, ai întins mâna spre o frunză mare, cu gând s-o rupi, pentru că tocmai îţi spusesem ieri să n-o rupi; ai sfârşit totuşi prin a culege una dintre prunele încă necoapte din prun. Eu am zâmbit doar, şi tu ţi-ai tras mâna şi te-ai întors la masă.

În clipa asta, mama ta merge pe aleea de dale din lungul casei cu o sticlă de apă minerală în mână, pare o umbră în lumina crepusculară, se îndreaptă spre treapta de lemn pe care se aşază de obicei când fumează. Îmi închipui că ai adormit deja, de obicei durează doar câteva minute după ce eşti pusă în pat. Şi eu sunt obosit, dar trebuie să mai stau aici câteva ore, pentru că aveam de gând să predau mâine această ultimă parte a manuscrisului. Am revizuit prima parte miercuri

dimineaţă, lăsându-i pe musafiri în voia lor – plănuiau să meargă la plajă înainte să plece la avion după-amiază am trimis-o pe la ora unu, şi, cum era prea târziu pe ziua aceea ca să mă mobilizez să încep altceva, am luat maşina de tuns iarba de pe veranda casei de vară şi m-am apucat să tund gazonul. În timp ce trasam cu ea cercuri tot mai mici, m-am gândit la seara dinainte, mi-au venit în minte fragmente de conversaţie, şi dintr-odată am fost copleşit de o ruşine paroxistică: mă apucasem să mă laud. Vărul meu mă întrebase cum fusese în Brazilia, şi eu le spusesem câţi oameni veniseră la evenimentul meu. El mă întrebase dacă plecam des de acasă, şi eu spusesem că, dac-aş vrea, aş putea să călătoresc în fiecare zi, dar că deocamdată am refuzat orice ofertă. India, am spus, Argentina, Bali, Chile, Africa de Sud.

De ce spusesem toate astea?

Nu erau informaţii necesare, era doar lăudăroşenie.

Am intrat cu maşina de tuns pe fâşia lungă şi umbrită de pe lângă gard, unde nu prea creşte iarbă, doar buruieni şi muşchi între petice de pământ golaş, şi am roşit. Vărul meu e cu cincisprezece ani mai tânăr ca mine, şi totuşi simţisem nevoia să spun că-mi merge bine.

Parc-aveam doisprezece ani. De la un copil de doisprezece ani nu te poţi aştepta să-şi controleze asemenea porniri. Dar de la un om de patruzeci şi şapte? Tată a patru copii?

În loc să urmez bordura de piatră a stratului de flori de pe latura scurtă a curţii şi să tund iarba în cercuri largi, din ce în ce mai mici, am făcut stânga-mprejur şi am împărţit curtea în două în timp ce-mi aminteam de tata, cum îmi spusese odată că Beatles, formaţia pe care o ascultam cel mai mult la vremea aceea, copiase toate cântecele ei cele mai cunoscute de la nişte compozitori obscuri de muzică clasică, şi cum el descoperise asta pe vremea când lua lecţii de pian în copilărie. Putea să-mi arate când mergeam data viitoare la bunici, pentru că ei aveau pian. Când ne-am dus într-adevăr prima oară după

aceea, l-am rugat să-mi cânte melodiile respective. Nu că nu l-aş fi crezut, era tatăl meu şi luam de bun tot ce spunea; l-am rugat pentru că eram cu adevărat curios şi interesat. El a spus că sunt pe nişte partituri vechi, nu le ştie pe de rost şi acum n-are timp să scotocească printre vechituri. L-am crezut şi atunci; abia mulţi ani mai târziu mi-am dat seama că inventase totul. Dar de ce? Poate era invidios pe beatleşi, care însemnau atât de mult pentru mine, şi voia să-i bagatelizeze şi în acelaşi timp să-şi dea importanţă lui însuşi?

Dar asta fusese minciună, nu lăudăroşenie.

Şi totuşi erau cumva legate.

M-am simţit profund ruşinat. Am terminat de tuns o bucată de curte şi m-am apucat de cealaltă.

„Ei, şi ce?", m-am gândit. „Asta a fost". N-aveam ce să mai fac.

Şi m-am înviorat puţin, căci în scurt timp iarba din curte avea să fie tunsă, iar seara venea la noi în vizită fratele meu.

O, nu, nu!

În minte mi-a răsărit, din străfundurile sentimentului de ruşine, un alt episod. Trupa noastră cânta la New York, ceea ce era deja suficient de rău în sine, dar tot drumul până acolo vorbisem despre mine exact în acelaşi mod lăudăros. Mai ales cu basistul. Îmi plăcea foarte mult de el şi, într-un fel, simţisem că pot să-mi dau drumul, să fiu aşa cum sunt de fapt, adică pur şi simplu obsedat de mine însumi.

Apoi, toamna trecută, în timp ce înregistram într-un studio din Göteborg, am făcut o scurtă ieşire la Stockholm cu avionul ca să particip la un talk-show, şi ruşinea pe care am simţit-o apoi pentru ceea ce spusesem în timpul emisiunii a fost absolut insuportabilă, încât m-am gândit să-mi iau viaţa ca să scap de ea. Sună exagerat, dar aşa mi se întâmplă uneori, lucruri mărunte, nesemnificative pot să capete deodată proporţii gigantice şi să devină aproape de nesuportat. Când m-am întors în studio, n-am mai putut

vorbi despre nimic altceva. Faptul că vorbeam despre asta era o încercare de a atenua lucrurile, de a le readuce la proporţii normale. Căci ceilalţi ar fi putut să spună: „Sigur n-a fost atât de rău”, ceea ce mi-ar fi suflat o pală de aer rece peste foc. A doua zi dimineaţă m-am aşezat pe canapea, încă torturat de ruşine, stând de vorbă cu solistul trupei, şi, când a venit basistul şi s-a postat în faţa cafetierei să facă nişte cafea, am spus, ca mod de a mă scuza şi de a da dovadă de oarecare autocunoaştere:

— Ghici despre ce vorbeam.

Mă aşteptasem să răspundă „e misiunea aia”, dar el n-a spus asta, a întrebat doar laconic:

— Despre tine?

Replica aceasta mi-a rămas de atunci ca un fler roşu în suflet.

Fiindcă sunt conştient de felul cum sunt perceput, încerc întotdeauna să vorbesc despre alţii, să le pun întrebări automat, şi, în situaţiile în care uit şi spun ceva despre mine, mă simt năpădit de

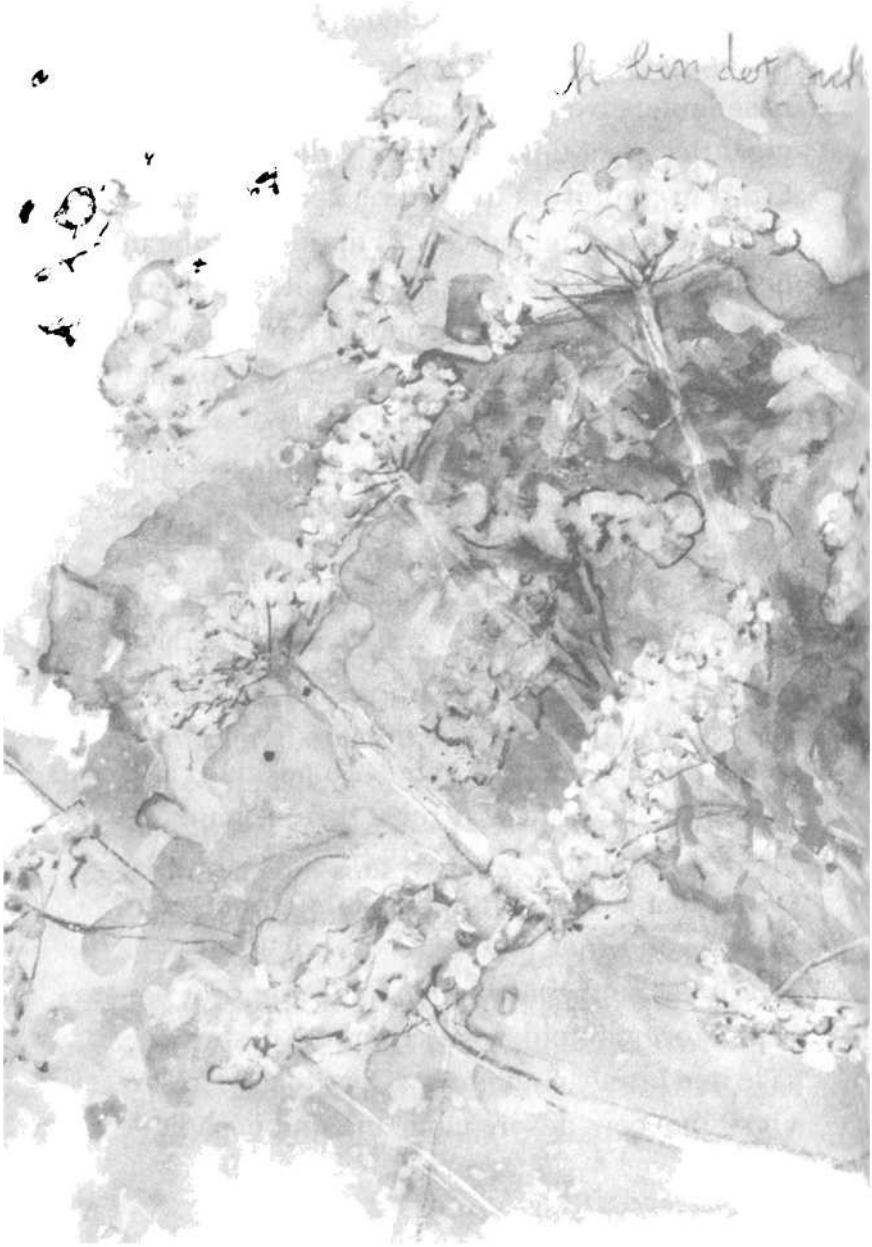
Ich bin dort

ruşine, ce-or fi crezând ceilalţi, şi încerc din toate

puterile să mă gândesc să spun altceva.

Narcisismul este o stare infantilă, dar la fel este şi încercarea de a ieşi din el.

Cel de-al doilea circuit cu maşina de tuns era mai problematic, includea zone care semănau mai degrabă a pădure decât a curte, şi de două ori lama a lovit câte o piatră, cu un hârjâit care m-a readus la realitatea fizică, cu lumina ei abundentă şi bogăţia de plante de toate culorile.

Lupta cu sentimentul de ruşine e veche, mă chinui cu el de la treisprezece ani, dar parte din problemă este că ruşinea e întotdeauna nouă, întotdeauna vine ca şi cum ar fi prima dată – lucru pe care îl are probabil în comun cu celelalte emoţii care ne invadează – dorinţa sau senzaţia de a fi îndrăgostit, gelozia sau sfiala –, toate sunt pure, în sensul că nu conţin nimic altceva, sunt lipsite de reflecţie sau de experienţă. Trebuie să ai un sistem cu care să le combaţi, trebuie să le parezi cumva ca să poţi rămâne în afara lor. Pe mine singura observaţie care mă ajută să depăşesc dominaţia totală a sentimentului de ruşine este convingerea că va trece, că într-o zi va reveni la adevăratele lui proporţii, care sunt aproape întotdeauna minore. Important e să nu faci nimic stupid cât timp eşti copleşit, să nu acţionezi mânat de el, ci să-l înduri. La fel şi cu neliniştea, gelozia, dorinţa.

După ce am terminat de tuns iarba, am urcat la etaj şi te-am trezit – dormeai de când plecase bona, pe la 2, şi acum era 3.30. Ţi-am pus o rochiţă nouă, şi, aşezându-te la mine în poală pe hol, ţi-am pus sandalele roz, apoi am plecat s-o luăm pe sora ta cea mare de la gară. Sunase şi-mi scrisese mesaj de pe drum, speriată că s-ar putea să n-o aştepte nimeni când ajungea singură. Apoi ne-am dus să facem aproape aceleaşi cumpărături ca în seara dinainte, hotdogi, carne, legume, brânză feta, măsline, chifle pentru hotdogi, răcoritoare, căpşune şi îngheţată, căci fratele meu şi prietenul lui veneau pe la şase, cu acelaşi feribot de Bornholm cu care călătorise şi vărul meu, dar ei stăteau două zile. Invitasem şi câţiva prieteni care locuiau în zonă,

cu doi copii, aşa că eram zece la masă. Am lipit două mese, am întins feţe de masă deasupra, am pus masa, am umplut grătarul cu cărbuni, i-am stropit bine cu soluţie, am feliat carnea şi am făcut salata, exact ca în ziua dinainte. Apoi i-am luat pe fratele tău şi pe prietenul lui de la debarcaderul de dincolo de gară şi i-am adus acasă, în timp ce tu stăteai parcă paralizată de compania străinilor aşezaţi lângă unul din locurile pe care le cunoşti cel mai bine pe lume, scaunul de maşină de pe bancheta din spate.

A doua zi seara, pe la nouă, am fost martorul uneia din cele mai frumoase privelişti pe care le-am văzut în viaţa mea. Mergeam cu maşina pe şosea printre lanurile de cereale, şi marea s-a deschis înaintea noastră netedă ca oglinda, într-o nuanţă ciudată, argintiu-albăstrie aproape de mal. Culoarea se topea treptat într-o ceaţă uşoară, estompând cu totul linia de demarcaţie dintre mare şi cer. Extraordinar era că în seara aceea erau foarte multe nave mari în larg, şi ai fi zis că plutesc pe cer.

M-a străbătut un fior.

Şi asta n-a fost tot.

În drum spre casă, cu fetele în maşină, cea mare lângă tine, pe bancheta din spate, mijlocia lângă mine, în faţă, am văzut luna răsărind în spatele nostru, în est. Era enormă şi atârna chiar deasupra pământului, galben strălucitoare pe cerul albastruşters, cu lanurile nesfârşite întinzându-se dedesubt. Orice culoare părea să fi fost absorbită din peisaj în afară de galbenul palid al grânelor şi de galbenul intens, uşor portocaliu al lunii.

— Luna! ai strigat tu. Uite luna!

Era o seară magică.

A doua zi te-am trezit devreme, trebuia să mergem cu maşina la Göteborg să-l luăm pe fratele tău, şi n-aveam voie să întârziem, pentru că un vecin îl aducea până la Onsala, unde se afla un McDonald’s la care trebuia să ne întâlnim. Erau peste douăzeci de grade când am plecat şi, când am intrat pe autostrada dinspre Malmö, se făcuseră deja aproape treizeci. Era cea mai frumoasă zi din an, şi

noi trebuia să ne-o petrecem în maşină. N-ai fost prea încântată, dar n-aveam de ales. La un moment dat ne-am oprit într-o parcare largă pe marginea autostrăzii, lângă Helsingborg, şi te-am dus la toaletă, dar ai fost atât de jignită, încât ai refuzat s-o foloseşti. Sau poate simţeai încă oroarea toaletei fără apă din seara dinainte, de lângă clădirea unde se juca musicalul şi în care te-ai făcut rigidă ca o scândură, încât n-am putut să te aşez pe scaunul de veceu, şi te-am înţeles foarte bine, priveliştea dinăuntru nu era tocmai plăcută. În orice caz, şi acum rezultatul a fost acelaşi, ai făcut pişu pe tine în scaunul de maşină. Îţi luasem un rând de schimburi şi un prosop pe care-l pusesem în scaun, dar, din cauza căldurii, mirosul a devenit neplăcut, ceea ce nu ne-a uşurat situaţia. După patru ore am intrat în parcarea de la McDonald’s, şi, în timp ce tu dormeai la locul tău, eu am stat afară şi am fumat rapid două ţigări, una după alta. Apoi fratele tău a ieşit din restaurant, împreună cu vecinul, şi te-am trezit. Din fericire, erai bine dispusă şi am luat cu toţii prânzul împreună. Vecinul a spus că, în cele două ore cât durase călătoria, fratele tău îi povestise totul despre Brazilia şi totul despre *Războiul stelelor*. M-am bucurat să aud asta, însemna că John se simţise în siguranţă. Şi m-am bucurat că tu erai atât de fericită să-l vezi. Îi povestise şi despre pisica noastră, Amaga, mi-a spus vecinul. Cum omorâse chiar şi o vulpe. M-am uitat la fratele tău.

— Amaga a omorât o vulpe? l-am întrebat.

El a plecat privirea, vinovat.

— Da, am văzut-o eu, a spus, era o vulpiţă.

— Serios? m-am mirat, dar l-am lăsat în pace, n-am vrut să se facă de râs, nu-şi dădea seama că vecinul îi înţelesese foarte bine minciuna.

Era un gest atipic – sau cel puţin eu nu observasem ceva de genul ăsta la el până acum. Dar l-am recunoscut de când eram eu însumi copil şi nu m-am mirat.

Era obosit după mersul cu maşina, se culcase târziu şi se trezise devreme, dar îi plăcuse vizita, prinseseră

crabi, urcaseră pe munte, se plimbaseră cu o barcă cu motor.

În drum spre casă am trecut pe la Thomas şi Marie, la casa lor de vacanţă din Hoganes. Voi doi aţi primit sirop şi chifle, eu m-am ales cu o cafea. Le-am arătat macheta cărţii, care sosise cu o zi în urmă, ca să poată vedea picturile lui Kiefer, sperând că n-o să li se pară un gest egocentric din partea mea. Odată, când veniseră în vizită la noi, le arătasem tablourile din expoziţia Munch, şi gândul că s-ar putea ca ei să creadă c-o fac ca să primesc laude nu fusese suficient de intens ca să mă facă să renunţ la idee. Pentru că, de fapt, nu le-aş fi putut arăta nici pe Munch, nici pe Kiefer.

După nouă ore pe drum, am ajuns acasă în curtea liniştită, luminată şi încălzită de soare, plină de cântecul păsărilor şi de bâzâit de insecte. Surorile tale se descurcaseră singure, bona venise să le pregătească prânzul, aşa că totul era în regulă.

A doua zi ne-am dus şi ne-am întors de trei ori până la clădirea unde se juca musicalul, în total două sute douăzeci de kilometri, am văzut în bord. Seara a venit mama ta, şi azi practic n-am făcut altceva decât să scriu. Când mă pregăteam să le duc pe surorile tale, tu te-ai grăbit să-mi spui că nu vrei să vii, vrei să stai acasă cu mami. Te înţeleg: chiar şi pentru cineva căruia îi place atât de mult să meargă cu maşina, există nişte limite.

Sentimentul de ruşine pe care îl simt atât de puternic apare numai la suprafaţa sufletului, seamănă cu flacăra de deasupra cărbunilor de grătar, alimentată de lichidul de aprins focul şi ţopăind peste negrul ca de smoală, uşoară şi desprinsă aproape de orice, în timp ce sclipirea jarului e cu totul altfel, e ceva mai profund. N-am omorât pe nimeni, cu toate că uneori mă simt de parc-aş fi omorât, iar lucrurile pentru care mă dau de ceasul morţii sunt insignifiante în imaginea de ansamblu, au de-a face cu chestiuni superficiale din lumea interacţiunilor sociale, cu ceea ce ar putea să creadă sau să bănuiască alţii, iar suferinţa e

inconstantă şi pâlpâitoare, nu e ancorată în nimic esenţial. Ruşinea este de fapt un sentiment al pubertăţii, când se saltă cortina şi înţelegi că faci parte dintr-un context mai larg, dar, dacă ceva merge prost atunci, poate să persiste. Femeia pe care am ales s-o transform în personaj a trăit ceva cu totul diferit şi mai profund, şi anume sentimentul de vină. Habar n-am dacă l-a trăit în realitate, poate şi l-a suprimat sau poate i-a lipsit autocunoaşterea necesară ca să înţeleagă adevărata dimensiune a ceea ce făcuse. Dar femeia despre care scriu ştie ce a făcut şi reflectează la asta; deşi s-a iertat pe sine însăşi, n-a fost în stare să împiedice evenimentele de atunci să-i distrugă viaţa.

Joi, 28 iulie 2016

Deşi, cum poate fi distrusă o viaţă? în raport cu ce? Cu o succesiune imaginată de acţiuni, cu o soartă alternativă, nimic altceva, dar toate acestea sunt ipotetice, sunt ficţiuni. Dacă cineva se prăbuşește, se prăbuşește, noi putem crede că lucrurile s-ar fi putut petrece şi altfel, dar ele nu pot fi altfel. Numai ceea ce se întâmplă se întâmplă. Numai viaţa care e trăită e trăită. Nu cred c-am scris niciodată ceva mai evident, şi totuşi e încă greu de înţeles, pentru că facem enorm de multe alegeri, şi flecare alegere exclude o sumedenie de alte posibilităţi, care continuă să existe în regiunile de umbră ale sinelui nostru. Dacă tatăl meu n-ar fi început să bea, poate ar fi fost încă în viaţă şi şi-ar fi cunoscut toţi nepoţii. Dar a început să bea. Dacă femeia din Malmö nu s-ar fi îndrăgostit de soldatul neamţ şi nu şi-ar fi abandonat copiii, nu s-ar fi luptat cu sentimentul de vinovăţie tot restul vieţii şi n-ar fi avut sentimentul că a trăit numai jumătate de viaţă. Dar s-a îndrăgostit de el, şi-a abandonat copiii şi nu i-a mai văzut niciodată. Să te împaci cu soarta, cum se spune, exact asta înseamnă: să înţelegi că viaţa iese aşa cum iese, că nimic nu poate fi refăcut vreodată, că nu există nicio altă cale de apucat decât aceasta, care se încheie în momentul când mori şi tragi, ca să zicem aşa, scara după tine. E un gând care mie mi se pare consolator. Facem ceea ce putem.

Chiar şi cei care nu fac tot ce pot sunt incapabili să facă altfel. Puţini sunt cei care se pot opri asupra unui singur eveniment, a unei singure alegeri, şi pot spune: asta a schimbat totul. Swedenborg putea, şi femeia aceasta putea. Fratele bunicului meu din partea mamei, care a plecat în America şi a început acolo o viaţă nouă, putea şi el. Eu nu pot. Viaţa mea este rezultatul a numeroase alegeri mărunte şi perfect banale, bune şi rele, unele făcute în mod conştient, majoritatea nu – căci în momentele decisive mă las condus de emoţii, şi despre ceea ce ne motivează emoţiile conştiinţa ştie prea puţine, cel puţin la început, deşi, dacă ar avea ceva mai mult timp la dispoziţie şi un spaţiu de experimentare, poate că ar ajunge să vadă şi să înţeleagă ce se află în spatele lor. Iar noi suntem obişnuiţi să privim viaţa exact aşa: e bine s-o înţelegem, dacă înţelegem ceea ce facem, putem acţiona aşa cum trebuie, pentru ca viaţa să ne iasă aşa cum ne dorim. Atâta că, dacă ştim bine ce facem, e foarte posibil să nu mai facem, de fapt. Dacă ne oprim ca să luăm în calcul consecinţele, n-o să ne mai repezim cu capul înainte să facem ceva, ci o să rămânem pe loc. „Iar hotărârea, la-nceput robustă / Păleşte de prea multă judecată”, după cum spune Hamlet în faimosul său solilocviu „A fi sau a nu fi”[3]. Ironic e că viaţa e făcută din două părţi, o parte în care nu suntem în stare să gândim, ci doar să acţionăm, şi alta în care putem să gândim, dar nu să acţionăm. Femeia aceasta, care va prelua „eul” narativ în propoziţia următoare, a făcut o alegere pe baza sentimentelor şi şi-a petrecut tot restul vieţii întrebându-se cum ar fi fost dacă ar fi ales altfel sau dacă a avut cu adevărat de ales. Nu ştiu ce a contat mai mult pentru mine în seara aceea la clubul tineretului, faptul că el m-a văzut pe mine sau faptul că l-am văzut eu. Când ne-am logodit, mi-am spus că îmi urmez inima. M-am dedicat acestui gând, eram îndrăgostită de el aproape la fel de mult ca şi de Ivar. Erau apoi celelalte

3 Citat după traducerea lui George Volceanov, în William Shakespeare, Opere, voi. II, Tracus Arte, București, 2016 (n.tr.)

fete, gândul la ele mă însufleţea şi mai tare. El era ceea ce văzusem, dar de unde venea forţa a ceea ce văzusem, ce anume mă făcuse să ameţesc de fericire, asta e cu totul altă poveste.

Mamei nu i-a plăcut de Ivar şi n-a şovăit să i-o arate. Dar era deja prea târziu.

În seara aceea, la dansuri, nu s-a întâmplat nimic. El s-a mai uitat doar de câteva ori la mine, atât. Şi totuşi a doua zi dimineaţă nu m-am putut gândi la nimic altceva. Am aflat că întrebase despre mine. Şi am întrebat şi eu despre el. Venea dintr-unul din satele de mai sus din fiord. Primăvara şi vara construia case, când erau case de construit, uneori până la Bergen, iar toamna şi iarna făcea parte din echipajul unei bărci de pescuit, cu care se instala undeva lângă arhipelagul Bulandet. Mama lui murise, el locuia cu tatăl lui şi cu doi fraţi, împreună cu care construia casele şi deţinea şi opera barca de pescuit. Fusese logodit o dată, dar logodna fusese ruptă. Era cunoscut drept chefliu. Faptul că se uitase la mine şi întrebase despre mine mi se părea aproape insuportabil, atât eram de emoţionată. Era un bărbat adult. Eu abia fusesem confirmată cu doi ani înainte.

Au trecut mai multe săptămâni fără să se întâmple nimic. Dar ştiam ce va face, ştiam c-o să vină după mine. Nu era greu de ghicit. În iunie, când am dus vacile sus, la păşunile de peste vară, m-am mutat împreună cu sora mea mai mare în ferma de la munte, în capătul văii, sus pe coastă. În apropiere erau alte ferme şi alte fete. Şi, unde erau fete, veneau şi băieţi. Dacă voia să mă întâlnească – şi eram sigură că vrea –, aici trebuia să vină.

Verile în vestul Norvegiei sunt cu totul altfel decât verile de aici. Munţii dau adâncime zilelor şi par să le închidă între ei, în vreme ce aici zilele sunt largi şi întinse, deschise; plus că verile de acolo sunt mai verzi, într-un fel sălbatic, dacă pot să spun aşa. Aici, pe câmpiile din Skåne, verdele e uscat şi înconjurat de galben, bej şi alb, în timp ce în vestul Norvegiei e umed, profund, întunecat. Şi, dacă

aici nopţile sunt întunecate, acolo sunt luminoase.

Şi acum mi-e dor de nopţile luminoase de vară când ne aşezam în iarbă pe povârnişul de deasupra fermei şi priveam valea cu fiordul în capăt şi munţii de pe partea cealaltă. Când cerul era atât de luminos, încât stelele aproape că nu se vedeau, iar pe noi nu ne lăsa inima să dormim.

Şi mi-e dor şi de zilele ploioase când stăteam înăuntru, cu focul aprins în cămin, în timp ce ploaia răpăia pe acoperiş, iar noi jucam cărţi, sau împleteam, sau ne uitam pur şi simplu afară la cât de verde era totul.

Şi apoi zilele cu vreme bună, când ne scăldam în tăul de jos, de lângă râu, şi priveam spre vârfurile albite de zăpadă ale munţilor sub cerul albastru profund, în timp ce gâzele se zbenguiau în razele soarelui. În vara aceea mă gândeam la el de fiecare dată când vedeam ceva frumos sau simţeam ceva plăcut.

După ce mergeam la culcare rămâneam multă vreme trează, cu urechea ciulită la orice sunet care-ar fi putut să fie al lui. Dar nu se auzeau decât tălăngile vacilor şi ale oilor sunând singuratice între munţi şi rar de tot câte un cântec de pasăre. Şi, în unele nopţi, voci îndepărtate, muzică de acordeon sau de scripcă de la mare distanţă.

Şi stând aşa acolo, deveneam, în mintea mea, cea care-l aşteaptă, cea care avea să-l primească.

Asta ajunsesem să fiu.

Era o identitate cuprinzătoare, mai mare decât identitatea mea obişnuită. Poate pentru că nu avea nimic specific şi nu era împărţită în bucăţi; tot ce eram eu se contopea în această imagine de sine şi era înghiţit de ea.

Şi el a venit, bineînţeles.

Îşi adusese un prieten, le-am auzit glasurile de departe, în josul coastei, era una din nopţile acelea când sunetele călătoresc la mare distanţă. Aşa că, atunci când le-am simţit şi paşii, l-am auzit pe unul din ei şuşuindu-l pe celălalt, în apropierea casei.

Am zâmbit.

În patul vecin, sora mea a întors capul şi s-a uitat la mine. Mi-am dus degetul la buze. Ea a chicotit încet, şi eu i-am arătat pumnul.

Acum erau în camera de sub noi. Apoi am auzit paşi pe scară.

— Hai să ne întoarcem! a şoptit unul dintre ei.

Celălalt, cel care stătea pe scară, a râs tare. Era Ivar.

A mai urcat câteva trepte şi apoi i-am văzut capul apărând în gura podului.

— Johanne! a spus.

— Aici sunt.

Şi inima îmi bubuia în piept. Ah, ce-mi bubuia inima în piept!

Am luat-o în sus până la cascadă. El n-a vorbit mult. Acolo m-a îmbrăţişat, brusc, cu pasiune, i-am simţit corpul tare lipit de al meu, şi senzaţia a rămas.

Întunecat, tăcut şi primejdios, aşa mi se părea Ivar.

Nu m-am gândit nicio clipă de ce aveam nevoie de întuneric, tăcere şi primejdie.

În nopţile lungi de insomnie de la ferma de pe munte tânjeam să-şi lipească iar corpul de al meu. Uneori mă sculam, ieşeam din casă şi, plină ochi de gândul la el, mă duceam până la cascadă, care sclipea albă în noaptea gri-alburie.

El a venit din nou şi de data asta m-a sărutat. Băuse, şi mirosul dulceag al respiraţiei lui m-a excitat.

De Sfântul Ioan ne-am strâns în jurul unui rug pe fâşia dreaptă de pământ de pe malul râului. El m-a apucat de mână şi m-a dus de acolo, departe de ceilalţi, iar eu m-am întins pe jos şi l-am primit. După aceea am simţit şi bucuria, şi ruşinea arzând în mine.

Eram pătată, dar voiam să fiu, îmi aducea bucurie.

Ne-am căsătorit în vara următoare. Ivar a construit o casă nouă alături de cea veche a noastră, şi ne-am instalat acolo. Am avut trei copii împreună, la diferenţă de câte un an. El şi-a pierdut interesul faţă de mine, iar copiii nu l-au interesat niciodată.

Erau mulţi care duceau o astfel de viaţă, nu eram eu singura. Dar eu eram foarte tânără. Oare uşa mi se închisese definitiv atât de devreme?

Ivar bea, n-avea nicio mândrie, în perioadele când nu lucra se înfuria dacă-i spuneam să-şi găsească o ocupaţie. Ştiam că flirtează cu altele, că se culcă poate cu ele. Cu ochii luminoşi şi pielea lui întunecată, cu nestăpânirea care-l cuprindea la beţie, atrăgea femeile. Dar avea cel puţin suficient tact să nu se încurce în satul nostru.

Eu n-aveam pe nimeni la care să mă duc, cu care să vorbesc, eram complet singură. Îmi iubeam copiii, dar n-aveam putere să fiu veselă cu ei, îi certam aşa cum mă certase şi mama pe mine.

La început am încercat să-l înţeleg. Apoi i-am găsit scuze. Totul a durat câtă vreme mi-am mai dorit ceva de la el – şi uneori obţineam, erau perioade când ne înţelegeam, dar după un timp nu mi-am mai dorit nici măcar asta, el a devenit pur şi simplu cineva din preajmă, cineva cu care mă împăcasem să trăiesc.

Timp de mai bine de zece ani acesta a fost singurul mod în care am cunoscut iubirea.

Apoi a venit războiul, fără ca viaţa să se schimbe în mod semnificativ. În sat erau cazaţi nişte nemţi, şi la oarecare distanţă era şi un lagăr pentru prizonieri de război. Ivar lucra ca şofer pentru nemţi – nimic ieşit din comun, mai mulţi bărbaţi din sat munceau la drumurile pe care le făceau ei, iar nemţii cumpărau lapte, legume şi carne de la ţărani, şi peşte de la pescari. Din cauza barierei lingvistice, Ivar nu avea legături strânse cu ei, nu aducea nemţi acasă şi nu se ducea să bea în compania lor – cu o singură excepţie.

Unul dintre ofiţeri, un austriac, vorbea bine norvegiană, venise aici în verile din copilărie, şi a devenit nu neapărat prieten, dar amic cu Ivar.

Odată Ivar l-a invitat la noi la cină. A fost prima dată când te-am văzut, Alexander. Pe fereastra de la bucătărie, când camionul s-a oprit în curte şi tu ai coborât: un bărbat

de înălţime mijlocie, puţin peste treizeci de ani, în uniformă germană, cu ochii mijiţi în soare, cu părul rărit, cum s-a dovedit când ţi-ai scos chipiul şi m-ai salutat, după câteva minute. Buze subţiri, ochi căprui, un chip amabil. Nu te-aş fi remarcat în mulţime, nu erai genul care să întoarcă privirile.

Eu eram sceptică, voiam să am cât mai puţin de-a face cu nemţii, iar faptul că te împrieteniseşi cu Ivar nu mă făcea mai binevoitoare faţă de tine. M-am ascuns. M-am ascuns în spatele pregătirii şi servirii mesei, în spatele copiilor.

Vineri, 29 iulie 2016

Tu nu m-ai ignorat, aşa cum făceau unii dintre prietenii lui Ivar, dar nici nu m-ai privit cu interes, cum făceau alţii. M-ai privit curios. Te-ai uitat şi la copii cu aceeaşi privire. Am observat asta pentru că mi s-a părut ceva ieşit din comun, şi m-am gândit că era ca şi cum te lăsai pe tine însuţi undeva în urmă.

De fapt, nu ştiu dacă m-am gândit la asta atunci sau dacă mi-a venit mai târziu, în timpul procesului lent de trezire de după venirea noastră în Suedia, când mare parte din ceea ce trăisem a căpătat alt înţeles. Dar atunci am simţit că eşti curios în privinţa noastră, eşti curios cine suntem şi ce simţim, şi am simţit că deschiderea asta face parte din firea ta, indiferent pe cine întâlneşti sau unde se întâmplă să te afli.

Nu, nu m-am gândit atunci. Fiindcă eram furioasă când a plecat austriacul. De ce adusese Ivar un soldat la noi, în casa noastră? I-am dus mamei nişte mâncare şi am fost nervoasă cu ea, nerăbdătoare. Am spălat vasele, am muls vacile, am pus copiii la culcare. I-am spus lui Ivar să nu-l mai cheme. El m-a întrebat de ce, i-am răspuns că se purtase arogant, de parcă se credea mai bun decât noi.

Nu era bine să fii văzut de altcineva.

În orice caz, austriacul nu s-a mai întors, şi eu nu m-am mai gândit la el. Mama avea nevoie de tot mai multă îngrijire. Se uita buimăcită la mine când veneam la ea, nu

ştia ce se întâmplă, cât e ceasul. Dar mă recunoştea şi se aştepta să fie servită. Nu ştiu cum se vedea pe ea însăşi, dar mi se părea că se crede regină. O pieptănam, îi lăsam haine de schimb, ea zâmbea cu blândeţe şi-mi accepta serviciile. Nu mai avea în fiinţa ei nici urmă de furie sau disperare. Stătea blajină şi domoală, în cămaşă de noapte la miezul zilei, cu părul cărunt şi rar revărsat peste umeri, uitându-se blândă şi derutată la mine când îi aduceam de mâncare. Noaptea însă ţipa sau striga în somn. Camera ei era în cealaltă casă, dar perete în perete cu dormitorul nostru, şi o auzeam înfundat, ca într-o pernă, cât era de furioasă în somn. Apoi s-a sfârşit şi asta. Mama a murit în iarna aceea, Henning a fost cel care a găsit-o şi care a venit în fugă la mine: stătea slabă şi rece, aşezată pe canapea, cu părul despletit şi cu ochii deschişi de groază.

Ce fel de viaţă avusese?

Am făcut curăţenie generală în casa veche, dar altfel am lăsat-o aşa cum era.

În ziua înmormântării, cerul era plumburiu şi apăsător şi cădea o ploaie rece de iarnă încă de dimineaţă, de la prima oră. Duruia pe acoperiş, forma bălţi şi băltoace, ciupea cu mii de ace oglinda liniştită a fiordului. Am urcat pe deal până la marginea pădurii, am tăiat câteva crengi din brazii de acolo şi le-am aşternut pe drumul care ducea la curte. Am scos hainele cele mai bune ale copiilor, mâncarea pe care o pregătisem de cu seară, mi-am pus rochia neagră. Ivar a cărat sicriul cu ceilalţi. Mamei i-ar fi displăcut să ştie asta, şi nici mie nu mi-a plăcut, dar n-am spus nimic. Şase bărbaţi în cimitir, pe ploaie, cărând între ei un coşciug. Totul era neclintit în afară de paşii noştri şi de ploaie. Am cântat un psalm, preotul a spus câteva cuvinte şi a aruncat pământ peste sicriu, care a fost coborât în groapă în timp ce noi cântam încă un psalm. Apoi s-a terminat.

Fusese îngropată lângă tata, şi abia când m-am gândit la el am plâns.

În seara aceea, după ce toată lumea plecase şi copiii

erau deja în pat, am stat în camera de zi cu geamul deschis, privind afară în întuneric. La vecini era o lumină care licărea în ceaţă, şi ploaia cădea peste câmpuri cu un foşnet slab. Ivar ieşise, dar măcar de data asta mă întrebase dacă mă deranjează. Nu mă deranja, eram chiar uşurată.

Aveam atunci douăzeci şi opt de ani.

M-am uitat la copii, dormeau cu toţii. Mi-am scos rochia şi am atârnat-o în dulap, şi, când m-am dus la culcare, am încercat să nu mă gândesc la nimic, doar să ascult ploaia bătând în acoperiş și să dispar în somn.

După câteva săptămâni, Ivar m-a întrebat dacă-l ţin minte pe austriacul care venise la noi la cină.

— Sigur, i-am spus. Doar n-avem musafiri în fiecare zi.

— A fost foarte bolnav, a spus Ivar.

— Serios?

— Acum e în convalescenţă. Dar e încă la pat.

— Şi?

— Avem loc pentru el, nu? a spus Ivar.

— Ai înnebunit? l-am întrebat. Vrei să aduci aici un infirm?

El a dat din umeri.

— O să primim bani. Am anunţat deja că putem să-l cazăm noi.

— Noi? am spus. Noi?

A venit a doua zi, doi soldaţi l-au cărat de la salvare până în casa cealaltă pe o targă. Soarele stătea deasupra munţilor din vest, lumina din curte era vag roşiatică. Dinspre fiord bătea vântul, legănând crengile copacului din curte. Fetele s-au oprit lângă poiată să se uite, Gro cu câteva ouă în mână. Scosesem toate lucrurile mamei din cameră şi le urcasem în pod; oricum ar fi trebuit să le duc de-acolo. Făcusem patul şi pusesem câteva flori într-o vază pe noptieră; dacă tot avea să stea la noi, voiam să-i facem impresie bună.

— Mulţumesc, mi-a spus el după ce soldaţii

plecaseră.

Rămăsese în pat, uitându-se la mine. Era slab, cu obrajii supţi.

— Vă e foame? l-am întrebat politicos.

— Nu, a spus el. Dar îţi mulţumesc oricum.

Vorbea cu voce slabă şi scăzută.

— O să vin mai încolo să văd ce faceţi, am spus. Dacă vă e sete, e apă pe masă.

— Te rog, nu-i nevoie să fii aşa oficială. Sunt oaspete în casa ta. Şi pacient.

— Cum doreşti, am spus.

Am plecat să-mi văd de treburi. Mă simţeam cam stânjenită, prezenţa cuiva în casă părea s-o schimbe, ca şi cum dintr-odată totul se învârtea în jurul vechiului dormitor.

— Ce face? m-a întrebat Ivar în timp ce mâneam.

— Pare vlăguit, am răspuns.

— Cică ar fi trecut de partea cea mai grea, a spus Ivar.

— E slab.

— Atunci fă bine şi îngraşă-l.

Am curăţat bălegarul cu lopata şi l-am dus în pivniţă, am hrănit vacile cu paie şi le-am muls, apoi am venit şi am stat lângă Roşa, mângâind-o pe crupă. Ea a întors capul şi s-a uitat la mine lung cu ochii ei căprui şi adânci. I-am cuprins gâtul cu braţele şi am stat aşa o vreme, simţindu-i căldura corpului masiv. Apoi am intrat în bucătărie, am pus mâncarea pe o tavă şi i-am dus-o bolnavului.

El dormea când am intrat, dar, când am pus tava pe noptiera de lângă pat, a deschis ochii.

— Ţi-am adus de mâncare.

— Mulţumesc, a zis el, ridicându-se puţin.

— Îmi cer iertare dacă miros, am spus. Tocmai am fost la grajd.

El a zâmbit.

— Dacă ai nevoie de ceva la noapte, poţi să baţi în perete. Camera noastră e pe cealaltă parte.

— Nu cred c-o să fie nevoie, a spus el. Ai putea… să mă ajuţi puţin?

Şi-a ferit privirea. Oare folosea o oală de noapte?

— Până la baie, a adăugat.

Am roşit.

— Cum să te ajut? am întrebat repede.

— Poţi să mă sprijini puţin? a zâmbit el. În rest, mă descurc singur.

— A, aşa! am făcut.

S-a ridicat cu greu în capul oaselor şi şi-a tras picioarele peste marginea patului. L-am luat de braţ, el s-a sculat încet, şi apoi am traversat camera, am ieşit pe hol şi ne-am îndreptat spre toaletă. Păşeam rar, ne-am oprit ca să se rezeme de tocul uşii şi am crezut c-o să cadă. Parc-aş fi ajutat un bunic.

— Te aştept în cameră, i-am spus când am ajuns. Cheamă-mă când eşti gata.

El a dat din cap, şi am auzit uşa închizându-se în urma mea.

Am tras la o parte draperiile, am aranjat florile în vază, m-am uitat la broderia făcută de mama, cu doi cerbi pe o pajişte, care atârna deasupra patului de când mă ştiam.

— Johanne! i-am auzit vocea dinăuntrul toaletei.

Am ieşit şi l-am ajutat înapoi până la pat.

Era palid şi umed la faţă, acoperit de o pojghiţă de sudoare.

— Îţi mulţumesc pentru bunătate, a spus. Îmi pare rău că sunt o povară.

— Nu-ţi face probleme. Suntem plătiţi pentru asta.

„De ce i-am spus aşa ceva?”, m-am gândit în timp ce mă întorceam acasă. Dar era adevărat, la urma urmei. Era un soldat neamţ, nu ne era nici prieten, nici rudă, şi aveam nevoie de bani. Ca să fie foarte limpede cum stau lucrurile.

A doua zi m-am trezit dimineaţă devreme cu sentimentul că aştept ceva. Avea să se întâmple ceva bun în ziua aceea, ceva pe care-l aşteptam cu nerăbdare. Dar

apoi mi-am dat seama ce este, şi senzaţia de bucurie s-a transformat în dezamăgire, căci nu era nimic, doar pacientul din casa cealaltă. Viaţa mea era atât de nefericită pe atunci, încât putea să mi-o lumineze un om bolnav.

Am fost la grajd, le-am făcut copiilor pachet şi i-am trimis la şcoală, apoi m-am dus la el cu micul dejun. I-am urat bună dimineaţa, am pus tava pe masă şi mă pregăteam să iau tava din ziua dinainte şi să plec, când mi-am amintit că trebuie să-l ajut din nou până la toaletă.

El probabil a văzut şi a înţeles. Sau cel puţin am avut impresia că a înţeles ce se petrecea în mine înainte să înţeleg eu însămi.

M-am aplecat peste el, mi-am băgat braţele sub el şi l-am ajutat să se ridice în capul oaselor. Cu o zi în urmă se săltase singur, dar cu mare greutate. Apoi l-am luat de braţ şi l-am ajutat să se scoale în picioare.

Am traversat camera încet, fără o vorbă.

— Poţi să vii, mi-a spus când a terminat.

Faptul că nu mi-a spus pe nume s-a aşternut ca o umbră abia simţită peste sufletul meu.

Afară se vestea primăvara. Vântul de la apus se potolea, revenea căldura. Zăpada de pe povârnişurile munţilor se topise şi rămăsese numai în petice, prin râpe şi pe pantele dinspre nord. Copiii nu-şi mai luau cizmele, aşa că le-am frecat cu untură şi le-am dus în pod împreună cu hainele de iarnă.

Îngrijirea bolnavului a devenit curând parte din programul zilnic. În prima săptămână n-am vorbit prea mult, aveam grijă să fiu cât mai eficientă în camera lui şi să stau cât mai puţin, încercam să-i dau de înţeles că nu-mi rămâne mult timp după ce termin treburile casei. El mă urmărea cu privirea în vreme ce-mi făceam de lucru în jurul lui, adesea cu un zâmbet în colţul gurii. „Îi place de mine”, mă gândeam uneori, dar de fiecare dată îmi spuneam că îşi petrece zilele într-un pat, singur în cameră, aşa că e firesc ca prezenţa mea să i se pară o paranteză

plăcută.

În a treia seară am pregătit un lighean cu apă caldă în baie şi l-am cărat în camera lui împreună cu o bucată de săpun, o cârpă groasă şi un prosop de corp.

— Am zis să te speli puţin, i-am spus.

— Da.

Atât a răspuns.

Am tras pătura într-o parte şi i-am descheiat bluza de pijama, i-am tras-o în jos pe mâneci, aşa cum făcusem de multe ori cu copiii, am stors cârpa şi i-am lipit-o uşor de dosul palmei.

— E prea fierbinte?

— Nu, e bine.

Am muiat din nou cârpa în apă, am frecat puţin săpun pe ea şi am început să-l spăl pe partea de sus a corpului. El a închis ochii. Mă temusem de partea asta şi m-am bucurat că nu se uită la mine. L-am luat de mână şi i-am ridicat puţin braţul ca să-l spăl pe dedesubt. El a stat nemişcat. I-am uscat pieptul cu prosopul, i-am scos pantalonii, l-am spălat pe coapse şi între picioare, l-am uscat. Abia când am început să-l îmbrac a deschis ochii.

— Îţi mulţumesc, a spus. Mă simt mult mai bine.

— În curând o să poţi să te speli singur, i-am spus şi m-am îndreptat de spate, apoi am dus ligheanul înapoi în baie.

După aceea am simţit nevoia să fiu singură. În mine se deschisese parcă un spaţiu care trebuia protejat.

— Ies la o plimbare, i-am spus lui Ivar.

— Plimbare? Unde te duci aşa târziu?

— Ies să fac câţiva paşi, am răspuns. Până la cascadă şi înapoi.

— De ce?

— Mi s-a făcut dor. E primăvară.

El mi-a aruncat o privire. M-am întors şi am ieşit, i-am văzut pe copii jucându-se lângă podeţul care ducea spre hambar, în seara asta erau mulţi, umpleau aerul cu râsul şi vocile lor fericite. Am traversat pajiştea, am sărit

gardul şi am luat-o în sus pe malul râului. Dacă i se părea suspect comportamentul meu, era problema lui, nu făcusem nimic rău, m-am gândit. Dar nu voiam să mă gândesc la Ivar. Nu voiam să mă gândesc la copii, la gospodărie, la bani sau la viitor. Voiam să simt primăvara şi să nu mă gândesc la nimic. Aerul de deasupra râului, care venea spre mine, era mai rece decât aerul de pe pajişte. Petice de zăpadă sclipeau ici şi colo printre copacii negri. Deasupra munţilor stătea lumina asfinţitului, mai vie decât aici, jos, unde păşeam eu. Curând aveau să se întoarcă păsările. Nopţile aveau să se scurteze treptat, până când, pentru scurtă vreme, întunericul n-avea să mai fie decât un văl albastru-gri întins peste cer în orele de după miezul nopţii.

Am urcat panta pe lângă cascadă, aşa cum făceam în copilărie, ţinându-mă de trunchiurile zvelte ale mestecenilor; ştiam fiecare metru de potecă. Sus, deasupra, m-am aşezat pe o piatră, acolo unde râul forma o bulboană adâncă şi părea să se umfle înainte să se arunce în chei.

M-am simţit nespus de fericită.

Era de o săptămână la noi când am schimbat pentru prima oară mai mult de câteva propoziţii. I-am adus micul dejun şi mă pregăteam să plec, când el m-a întrebat dacă mă grăbesc.

— Nu, am spus.

— Mi-e dor să mai vorbesc cu cineva. Ai putea să stai puţin cu mine?

— Păi… aş putea, am spus.

M-a rugat să-i povestesc ce fac când nu am grijă de el. Cum arată zilele mele.

I-am povestit.

M-a întrebat dacă-mi place să citesc. I-am spus că nu prea citesc.

El mi-a spus că se gândise la o carte a unui autor rus. Se numea *Faust* şi era despre o femeie care nu citeşte şi care într-o zi primeşte o carte de la un bărbat îndrăgostit

de ea. O citeşte şi e atât de afectată, o impresionează atât de profund, încât până la urmă moare.

— Pare o carte prostească, am spus.

— Poate, a spus el fără să zâmbească, aşa cum crezusem c-o să facă.

— Vrei să-ţi împrumut câteva cărţi? l-am întrebat.

— Nu, nu e nevoie, a spus el.

— De ce te-ai gândit la cartea aia când m-ai văzut?

— N-am spus asta, a răspuns el. Am spus doar că m-am gândit la ea.

Acum zâmbea.

M-am ridicat.

— Trebuie să te odihneşti, am spus.

El m-a prins de mână şi mi-a apăsat-o uşor – îţi mulţumesc că ţi-ai făcut timp.

Sâmbătă, 30 iulie 2016

Tot restul zilei am fost prost dispusă. Copiii stăteau în paturile lor şi citeau, toţi trei, i-am trimis afară, le-am schimbat aşternuturile şi am scos păturile la aer, am început să bat covoarele. Poftim la el, stă în casa noastră, eu îmi pierd timpul purtându-i de grijă, şi el încearcă să mă ia de proastă cu o carte despre o femeie care n-a citit nimic în viaţa ei. Stă acolo şi-şi râde de noi. Dar, dacă asta vrea, asta o să primească, mi-am zis şi am intrat înapoi în casă cu cele trei covoare lungi din petice, le-am pus la locul lor pe hol şi sus în dormitor şi am scos afară covorul mare din camera de zi. Cerul era albastru-deschis şi soarele strălucea, dar vântul care bătea dinspre ocean, către vest, era rece ca gheaţa. Din covor se ridica la fiecare lovitură un nor de praf. Nu mai voiam să vorbesc cu el. N-avea decât să stea acolo şi să se întrebe de ce. Norii de praf s-au făcut din ce în ce mai mici, şi, când aproape dispăruseră, am cărat covorul înăuntru, cu mâinile înroşite de frig. Acolo unde fusese întins, podeaua era mai deschisă la culoare, şi am frecat-o cu săpun de potasiu înainte să-l pun la loc.

La cină am reîncălzit supa din ziua dinainte. Era

groasă, făcută cu ulei şi cu bucăţi mari de carne în ea, perfectă pentru o zi rece. În timp ce Ivar parca afară camionul, am pus masa şi i-am chemat pe copii înăuntru. Am început să mâncăm fără să vorbim. După un timp, Ivar m-a întrebat ce mai face pacientul.

— Ce-ar fi să-i duci tu masa şi să vezi singur?

— Foarte bine, pot să i-o duc, a spus el râzând.

— Şi nu uita să-l ajuţi să meargă la toaletă.

— Mie mi-e mai uşor decât ţi-e ţie, a zis el şi s-a ridicat de la masă.

Le-am spus copiilor să-şi facă ordine în camere, fiindcă le schimbasem aşternuturile, apoi am ieşit să văd de oi – unele se pregăteau să fete. Dar nu se întâmplase încă nimic. Am auzit camionul pornind şi plecând. Am adus păturile înăuntru şi am băut o cană de cafea în camera de zi, privind spre fiord. Munţii de pe partea cealaltă erau albăstrii în ceaţa serii.

Îmi trecuse supărarea. Ce conta că ne priveşte de sus? Era un ofiţer austriac de care aveam grijă contra cost.

Când m-am dus la el cu masa de seară, l-am salutat fără să-l privesc, am pus tava pe masă, am luat-o pe cea de la prânz şi am ieşit. Soarele lumina vârful munţilor dinspre sud, care străluceau albi de zăpadă, şi dealurile dinspre nord, unde creştetele brazilor sclipeau ca poleite cu aur. În curte şi peste pajişte se lăsa înserarea. Aerul era rece ca gheaţa.

În noaptea aceea am stat în pat cu spatele la Ivar şi am plâns fără un sunet. Lacrimile îmi izvorau pur şi simplu din ochi, mi se scurgeau pe obraji şi pe pernă în întuneric, de parcă m-aş fi destrămat.

A doua zi vântul îşi schimbase direcţia, bătea dinspre sud şi umplea valea de căldură. Priveliştea părea mai blândă, fără contururile tăioase din zilele anterioare. Când i-am dus bolnavului micul dejun, m-am simţit caraghioasă că voisem să-l pedepsesc.

— Bună dimineaţa! i-am urat. Ai dormit bine?

— Ca un copil, a răspuns el.

— Arăţi mai bine. Vrei să-ţi pun tava pe pat?

— Da, te rog.

S-a ridicat încet. Am luat perna şi i-am potrivit-o dreaptă, rezemată de tăblia patului.

— Poftim!

— Mă tem că trebuie să mă scol mai întâi, a spus el.

L-am ajutat să se ridice şi l-am susţinut în timp ce păşea spre uşă. Braţul de care-l ţineam mi s-a părut vânjos. Deşi era slab – văzusem cum i se arcuiesc coastele sub piele –, corpul lui nu avea nimic fragil.

— Au flatat oile? m-a întrebat când s-a întors în pat şi i-am pus din nou tava în faţă.

Am clătinat din cap.

— Nu încă. Dar curând. Am o presimţire că la noapte.

— De ce? a întrebat el.

— S-a încălzit mult afară.

— Contează?

— Cred că da, am spus. Ai tot ce-ţi trebuie?

— Da, mulţumesc. M-a mângâiat uşor pe dosul palmei şi s-a uitat la mine. Eşti un înger, a spus.

Am roşit.

— Sunt o ţărancă, am spus. Şi primesc bani ca să am grijă de tine.

— Îţi sunt recunoscător oricum.

— Foarte bine, am spus şi am ieşit fără să mă mai uit la el.

Oriunde-aş fi fost, orice-aş fi făcut, gândurile mi se întorceau la el. De asta plânsesem, îmi dădusem seama că prezenţa lui mă umpluse de speranţă, şi apoi, când înţelesesem că n-am la ce să sper, rămăsesem pustiită. Şi era un altfel de pustiu decât cel care existase înainte de speranţă.

La ce sperasem?

Nu ştiam, nu era nimic definit. Doar o speranţă.

Fusese un sentiment nespus de plăcut.

Nu puteam pur şi simplu să las lucrurile să se întâmple, să-i duc mâncarea, să stau de vorbă cu el când

voia, nici să nu-l pedepsesc, nici să nu sper, să fiu doar prezentă în starea aceea – orice-ar fi fost ea – în care voisem să mă cufund în seara de la cascadă?

El s-a întremat treptat, curând a fost în stare să se ridice în capul oaselor în pat, să se ducă la baie şi să se întoarcă fără ajutor, şi într-o zi s-a spălat acolo, aşezat pe un scăunel în faţa ligheanului pe care-l umplusem cu apă caldă.

Ochii îi erau plini de viaţă, nu văzusem la nimeni ochi atât de vii până atunci. Eram obişnuită cu ochi închişi în ei înşişi.

Şi îmi plăcea că se uită la mine. Când îşi aţintea privirea asupra mea, deveneam parcă mai mult decât eram de obicei.

Îmi plăcea şi când îmi atingea mâna sau braţul, întotdeauna uşor şi în treacăt. Ceva se aprindea în mine atunci.

Am început să mă întreb la ce se gândeşte când stă singur.

Cine era omul acesta?

Schimbase camera în care stătea. Nu mai era vechiul dormitor al părinţilor mei; acum părea să aparţină unei alte lumi, în care deschideam uşa de fiecare dată când îi aduceam de mâncare.

Când mă trezeam, primul meu gând era la el, şi înainte să adorm tot la el mă gândeam. Dar nu i-am arătat asta niciodată. Cât de mult ţineam la el era secretul meu. Dimineaţa, când îi aduceam micul dejun, stăteam de vorbă, eu mă aşezam pe marginea patului, iar el mânca şi-mi punea tot felul de întrebări despre viaţa mea şi despre părţile noastre. Singurul despre care nu mă întreba nimic era Ivar. Despre el însuşi nu spunea prea multe. Îi plăcea să-mi povestească amintirile lui norvegiene din copilărie. Îi plăcea să povestească şi despre cărţile pe care le citise, vorbea despre personajele din ele ca şi când ar fi fost oameni adevăraţi. Odată a glumit că Hitler ar fi trebuit să citească Război *şi pace*, atunci poate s-ar fi gândit de două

ori înainte să invadeze Rusia. Nimeni nu reuşise vreodată să cucerească Rusia, spunea. Încercase Carol al XII-lea al Suediei, încercase Napoleon, încercase şi Germania în timpul Marelui Război şi încerca din nou în timp ce noi stăteam acum de vorbă.

— Ştii că Germania pierde războiul? m-a întrebat.

Am clătinat din cap.

— E doar o chestiune de timp, a spus.

A început să plouă, o ploaie rece şi aspră de primăvară, care a ţinut câteva săptămâni. Frunzele înmugurite şi iarba care încolţise străluceau verzi şi umede pe fundalul cerului posomorât, luminate parcă de un soare subpământean. Zilele cu Alexander se apropiau de sfârşit, ştiam asta, cu toate că el nu spusese nimic; o ducea mult mai bine cu sănătatea. Fuseseră zile ciudate, fiindcă, deşi nu se întâmplase nimic, totul se schimbase, ca şi cum înăuntrul meu totul se pusese în mişcare. Mă încercau emoţii de toate felurile. Uneori erau atât de puternice, încât nu ştiam ce să fac cu ele, unde să le duc. Pe dinafară totul era ca de obicei, făceam ceea ce făcusem întotdeauna, şi, în jumătatea de oră zilnică în care stăteam cu el de vorbă, mă stăpâneam. Intram în cameră, el mă auzea că vin şi se ridica în pat în capul oaselor, eu îl salutam şi trăgeam draperiile, încât camera se umplea de semiobscuritatea cenuşie a ploii, îi puneam tava înainte, mă aşezam pe marginea patului şi-l întrebam cum se simte azi. Dacă-i întâlneam privirea, plecam repede ochii. Dacă el mă mângâia pe mână cu gestul lui prietenos, mi-o trăgeam înapoi. Uneori mă şi ridicam, ca să-i arăt cine sunt eu şi cine e el. În astfel de cazuri inima îmi bătea tare când plecam. Când respingem ceva care poate nu e nimic, îl ajutăm să iasă la lumină şi să devină o posibilitate.

Ştiam că-i place de mine şi eram sigură că se gândeşte la mine. Pentru că, după o vreme, şi el îşi pleca privirea când ochii ni se întâlneau, şi asta îmi spunea că şi el se gândeşte la ceea ce era imposibil.

Apoi, într-o zi, m-am dat bătută. Mă ridicasem,

luasem tava, şi el m-a mângâiat pe braţ.

— Îţi mulţumesc, a spus. Eşti un înger.

Am pus tava pe masă, m-am aplecat peste el şi mi-am lipit obrazul de al lui. Când m-am ridicat, ne-am uitat unul la altul. Apoi am ieşit în grabă.

Era un gest inocent, îi dădusem o îmbrăţişare, nu însemna nimic.

Dar fusesem aproape de el. Simţisem căldura pe care o emana, îi simţisem mirosul. Când m-am întors în bucătărie, m-am aşezat pe un scaun. Simţeam că dau pe dinafară, era prea mult din toate, tremuram de emoţie. M-am ridicat din nou şi am ieşit în ploaie. Ştiam că e ultima mea şansă să distrug ceva care avea să mă distrugă. Ştiam că trebuie să merg înapoi în casă, să-mi dau cu apă rece pe faţă şi să continui ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar nu voiam. Voiam să merg cu el.

Am deschis uşa celeilalte case şi am urcat scările ştiind că el stă cu urechea ciulită la paşii mei. Am intrat în cameră şi m-am dus drept la el, m-am aplecat şi l-am sărutat.

Când m-am îndreptat, a fost ca şi când mă aflam dintr-odată altundeva. M-am simţit brusc liniştită, nu mai eram în miezul unei vâltori, ci deasupra ei.

Era un sentiment minunat.

— Te doresc, i-am spus, privindu-l în ochi.

Am dat pătura la o parte şi l-am dezbrăcat încet. El a rămas nemişcat. Apoi m-am dezbrăcat în faţa lui, el şi-a ridicat braţele către mine, eu i-am zâmbit.

După aceea niciunul din noi n-a vorbit, m-am cuibărit doar alături de el şi mi-am rezemat capul de pieptul lui. Nici măcar când a fost să plec n-am spus nimic. „Trebuie să plec” ar fi risipit vraja, ne-ar fi aruncat în ceea ce exista dincolo de noi. M-am îmbrăcat, l-am mângâiat pe piept şi l-am sărutat, apoi am ieşit în tăcere. Afară, aerul era brăzdat de ploaie, pământul se îmbibase de umezeală, făgaşele roţilor de camion se umpluseră de o apă gălbui-cenuşie. Nu ştiam ce avea să se întâmple când Ivar venea

acasă, cum aş fi reacţionat, dacă mi s-ar fi citit pe faţă, dacă m-aş fi temut sau m-aş fi umplut de ruşine. „Aşteaptă să sari abia când ajungi la hop”, m-am gândit şi am urcat în dormitor, am deschis fereastra şi m-am întins pe spate în pat. Simţeam că în mine prinsese viaţă ceva despre care nici nu ştiusem că există.

Deci *asta* era fericirea.

Asta era plăcerea.

Am închis ochii şi am adormit aşa cum eram, în sunetul ploii care creştea şi scădea în vântul de afară.

N-am simţit nici urmă de frică, nici de vinovăţie când Ivar s-a întors acasă. El n-a observat nimic deosebit la mine, totul era ca de obicei. Nici copiii n-au observat nimic deosebit. Eram complet deschisă cu mine însămi, nu-mi ascundeam niciun gând, şi am putut face asta fiindcă nu făcusem nimic rău. Iar asta era o noutate. Nu aveam nicio umbră. Nu existau colţuri întunecate puse să ascundă adevăruri care altfel ar fi devenit evidente.

Dar mă temeam să mă întorc la el. Ceea ce era între noi nu avea încă formă. Nu ştiam nici ce gândeşte el, numai ce simte.

Dacă între noi apăruse o falie?

M-am dus la el cu masa de seară în timp ce Ivar stătea încă în bucătărie, ca să arăt clar că nu există nimic acolo sus care n-ar putea fi dat la iveală.

Inima îmi bubuia în piept ca unei adolescente când am urcat scările gândindu-mă la el, care stătea în pat şi mă aştepta.

— Mi-a fost dor de tine, mi-a spus cu voce joasă când am intrat în cameră.

M-am oprit în faţa lui.

— Vino încoace!

— Nu acum, am spus.

— Ba da, vino!

— Soţul meu e jos.

Alexander s-a ridicat în picioare.

— Atunci am să vin eu la tine.

S-a oprit în spatele meu, m-a cuprins cu braţele pe după mijloc şi m-a sărutat pe ceafă.

— Eşti atât de bună, a şoptit.

— Te iubesc, i-am şoptit şi eu.

El mi-a ridicat rochia, mi-a tras chiloţii în jos şi a intrat în mine. M-am aplecat în faţă şi m-am sprijinit de pervaz. Îmi tremura tot corpul, şi, când am auzit uşa de la intrare trântindu-se în casa cea mare, mi s-a părut un sunet din altă lume, îndepărtată, foarte îndepărtată.

— Mai tare! am spus. Mai tare, mai tare!

— Eşti atât de bună, mi-a şoptit el.

— Ah! am spus. Ah!

Nimic nu-mi poate lua acele zile. În fiecare dimineaţă mă sculam fericită, şi fericirea era puternică, mă apăra de orice, mă făcea invincibilă.

Abia dacă am vorbit unul cu altul în zilele acelea, emoţia era prea puternică, nu nevoiam decât unul pe altul.

Fericirea era un scut.

— Poimâine plec, mi-a spus într-o seară.

— Nu se poate, am spus.

— O să găsim un mijloc de a fi împreună.

— Promite-mi! i-am cerut.

— Te iubesc, a spus el.

— Ştii că nimeni nu mi-a spus asta până acum?

— Sper că nici n-o să ţi-o spună nimeni altcineva de aici încolo.

— Te iubesc, am spus.

Era Ivar, erau copiii, vecinii, ceilalţi soldaţi, întâlnirile furate seara nu ne erau de ajuns, nici lui, nici mie.

— Nu am pe nimeni altcineva, spunea el. Nu am rude sau prieteni care să însemne ceva pentru mine. Sunt complet liber. Nu simt asta, dar aşa e. Uneori mă gândesc la ce înseamnă asta cu adevărat. Că totul e deschis, că pot să mă duc oriunde vreau în lume, să fac exact ce-mi place, înţelegi ce vreau să spun?

— Da.

— Vino cu mine în lumea largă!

— Nu pot.
— Dar vrei?
— Da.

Niciodată până atunci nu mă gândisem că lumea e deschisă. Ştiam că e acolo undeva, însă nu mă gândisem niciodată că ar putea fi aşa pentru mine. Dar nu de asta am făcut ceea ce am făcut. Mă gândeam tot timpul la el, în mintea mea era cu mine în orice clipă, orice emoţie pe care o simţeam era orientată către el. Mi se părea insuportabil să fiu despărţită de el. Insuportabil. Era un fel de nebunie. Ceva trăgea de mine, atât de puternic, încât nu puteam să-i rezist.

Şi era ceva în mine care voia să se ducă la fund. Care voia ca eu să mă pierd.

Copiii n-aveau să se piardă. Aveau să se descurce. Erau deja autonomi. Şi locul lor era aici. Nu mai erau ai mei, erau deja ai lor.

Dimineaţă, când eram singură în casă, mi-am umplut un rucsac şi l-am dus în hambar. În seara aceea, după ce toată lumea adormise, l-am scos de acolo şi am luat-o pe lângă gard spre marginea pădurii din capătul fermei, unde el trebuia să mă aştepte.

Ne-am sărutat peste gard înainte să sar.
— E ultima ta şansă să renunţi, mi-a spus el.
— Nu m-am răzgândit, am spus.
— Am dezertat. Dacă sunt prins, voi fi executat.
— Vino!

L-am luat de mână, şi am pornit amândoi spre fiord în lumina palidă a nopţii de iunie.

Vasul a venit să ne ia după vreo oră. Era o barcă de pescuit deţinută de doi fraţi, care erau amândoi la bord şi pe care îi plătise Alexander.

Îi cunoşteam din copilărie. Nu ştiuseră că vin şi eu, şi mi-am dat seama că nu le pică bine.

Mi s-a filcut greaţă de la mirosul de benzină şi de la tangaj, dar am reuşit să dorm câteva ore în noaptea aceea, cu capul în poala lui Alexander.

Am ajuns a doua zi pe la prânz. Era o vreme rece şi mohorâtă, fiordul era aproape complet negru sub munţi. Cei doi fraţi au tras vasul cât mai aproape de ţărm, eu mi-am pus rucsacul în spate şi am sărit pe o stâncă ieşită în afară.

Apoi s-a petrecut lucrul acela groaznic. Nici măcar azi nu-mi vine să cred că am văzut ce am văzut, că s-a întâmplat cu adevărat.

Alexander se aplecase peste rucsacul lui şi, când s-a ridicat şi s-a întors, avea în mână un pistol. L-a împuşcat mai întâi pe unul în cap, de aproape, apoi pe celălalt în piept şi, după ce a căzut, în cap.

Cred că am ţipat.

Alexander s-a uitat la mine cu gura căscată, ca şi cum nici el n-ar fi înţeles ce se întâmplase. Cu cele două leşuri pe punte, a intrat în cabină şi a dat barca puţin înapoi, apoi a întors-o şi a pornit în largul fiordului.

Totul se oprise înăuntrul meu. N-aveam niciun fel de gând.

M-am aplecat înainte şi am vomat.

Barca plutea la vreo sută de metri de ţărm. Mi-am dat seama că Alexander face ceva pe punte. „Deci nu m-a părăsit”, m-am gândit.

După mişcările lui, am înţeles că împingea cele două leşuri în apă.

M-am lăsat pe vine şi am respirat de câteva ori adânc. Picioarele îmi tremurau, mâinile şi trunchiul îmi tremurau.

Barca s-a întors spre mal. Sunetul motorului, răsfrânt în coasta pieptişă a muntelui, era insuportabil de tare. El a coborât sub punte, nu ştiu cât a stat acolo, n-aveam nicio noţiune a timpului, totul a părut să se petreacă într-o secundă şi totuşi a durat o veşnicie.

A ieşit din nou, şi-a pus rucsacul şi a sărit pe stânca ieşită în afară, în timp ce barca se răsturna încet pe o parte. A stat o vreme uitându-se la ea cum se scufundă, apoi a ridicat privirea spre munte.

— Ne-ar fi denunţat, a spus. Chiar dacă n-ar fi făcut-o de bunăvoie, ne-ar fi dat de gol la interogatoriu.

Nu m-am putut uita la el când s-a răsucit spre mine.

— Am fi fost prinşi, eu aş fi fost executat, iar tu ar fi trebuit să trăieşti cu vinovăţia ta pentru tot restul vieţii, în sat.

— Ai plănuit totul dinainte, am spus.

— Trebuie să mergem, mi-a răspuns el. Vino!

Duminică, 31 iulie 2016

Am mers pe firul văii înspre interior. Era întuneric şi umezeală, pe pantele munţilor creşteau brazi neclintiţi. Mergeam fără să gândesc, mecanic, absentă din mine însămi. Din când în când îi priveam ceafa şi umerii. Bărbatul acesta căruia mă dăruisem orbeşte şi despre care nu ştiam nimic. Avusesem tot felul de sentimente faţă de el, dar nu şi teamă, ceea ce simţeam acum.

Ne-am oprit să bem apă lângă un pârâu.

— Nu sunt un monstru, a spus el, ştergându-se la gură cu mâneca hainei. Dacă la asta te gândeşti.

— Mi-e teamă de tine.

— E război. În război oamenii sunt omorâţi.

— Ei nu erau în război.

— Te iubesc.

— Nu ştiu cine eşti.

— Sunt cel care te iubeşte.

Am urcat toată după-amiaza pe coasta muntelui. Când am ajuns în vârf, cerul se luminase, soarele strălucea printre norii dinspre vest.

— Mai poţi merge câteva ore? m-a întrebat.

— Da.

— Acum eşti liberă, a spus. Fii cât mai poţi!

— Nu înţeleg ce vrei să spui.

Am pornit din nou.

— Nu eşti legată de nimeni şi de nimic, a spus. Şi nu mai ai cale de întoarcere.

A plâns amar când ne-am întins pe jos în noaptea aceea. M-am aplecat peste el şi mi-am frecat obrazul de

obrazul lui ud, l-am sărutat şi i-am simţit gustul de sare.

— Te iubesc, i-am spus.

I-am luat mâinile şi i le-am apăsat pe pământ, el zăcea întins pe spate uitându-se la mine, şi n-am ştiut la ce se gândea, dar am ştiut ce simte, şi m-a inundat un val de bucurie şi de suferinţă.

M-am agăţat de el, şi am adormit amândoi aşa.

Când m-am trezit a doua zi şi l-am văzut stând pe vine şi tăind felii din cârnatul cu şuncă pe care îl luasem cu mine, apoi întinzându-le pe felii de pâine pe care le tăiase tot el, mi-am dat seama ce voise să spună cu o seară în urmă. M-am dus la el şi l-am cuprins în braţe.

— Nu mai e cale de întoarcere, într-adevăr, am spus.

El a scuturat din cap.

— Şi suntem liberi, absolut liberi.

În seara aceea am stat afară lângă o cabană. Peisajul din jur lucea roşiatic în lumina soarelui la asfinţit. Bătuserăm la uşă cu câteva ore înainte, le spuseserăm oamenilor povestea inventată de comun acord şi mâncaserăm cu ei.

Nu ştiam dacă ne crezuseră, probabil că nu, dar nu mai conta. Eu vorbisem şi râsesem toată seara, mânată de un sentiment intens de fericire, iar acum, stând afară în lumina soarelui la apus, am început să râd din nou şi dintr-odată nu m-am mai putut opri.

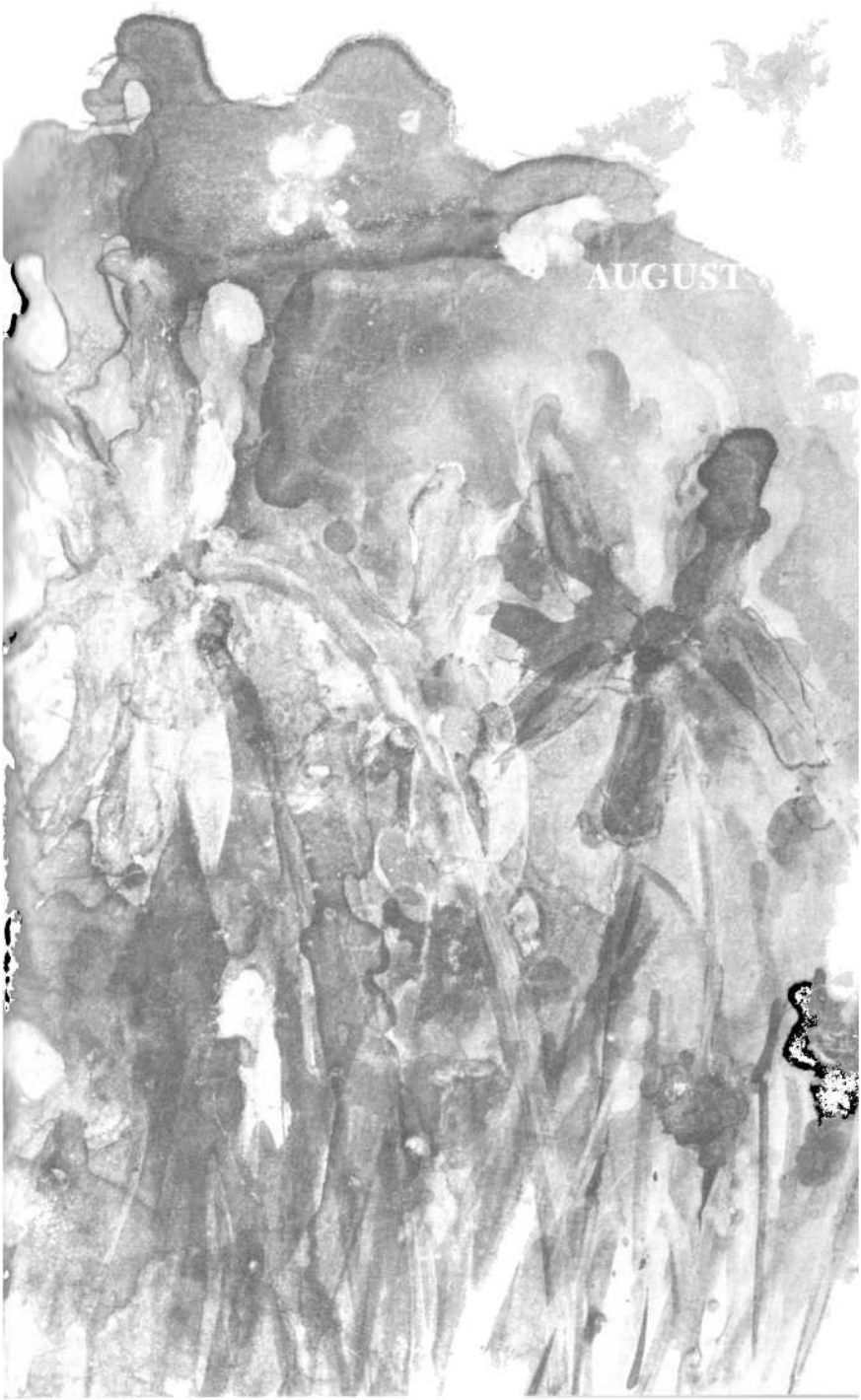
AUGUST

HAINE

Suntem şase oameni în casă, din care patru copii, aşa că, dacă nu suntem atenţi, casa se umple de haine. Lângă paturile copiilor se adună mormane când se dezbracă seara, şi la fel pe canapea, unde câteodată îşi mai scot puloverul sau o pereche de pantaloni în timp ce se uită la televizor, sau pe băncuţa din hol, unde cele două fete mai mari probează haine în faţa oglinzii, nemaivorbind de veranda din faţă, mai ales iarna, când, în loc să-şi atârne frumos gecile şi pantalonii de fâş și să-şi pună căciulile şi mănuşile pe raft, copiii le aruncă pe jos sau pe băncuţa de sub geam. Mormanele acestea, care trebuie spălate, se întâlnesc cu un alt morman, al hainelor curate, care creşte şi el dacă nu-l luăm în seamă, pentru că e simplu să laşi rufele scoase din uscător pe patul din camera din spate, unde uneori ajung să formeze o grămadă cam cât o maşină mică. Aceste două tipuri de grămezi reprezintă poluri opuse în circuitul urmat de haine, şi cel puţin cineva uşor influenţat de propriile emoţii poate foarte bine ajunge să considere hainele murdare rele şi pe cele curate bune – sau ostile şi prietenoase, sau reprezentând întunericul şi lumina. Din când în când apar cazuri dubioase, un articol de îmbrăcăminte poate să arate nefolosit, dar să zacă într-un vraf de haine murdare, şi atunci trebuie să faci ceea ce am văzut-o pe mama făcând de nenumărate ori în copilărie şi care mie mi se părea monstruos – ridica obiectul la nas şi-l mirosea, chiar dacă se întâmpla să fie o pereche de chiloţi. Acum fac acelaşi lucru eu însumi, mă aplec, îmi lipesc chiloţii de nas şi-i adulmec ca un animal. Uşurarea când sunt murdari şi miros vag a urină e aproape mai mare decât atunci când sunt curaţi şi miros a detergent, pentru că înseamnă că vor fi spălaţi şi se vor curăţa. Cu toate că rufele murdare nu sunt decât haine care au fost purtate o zi sau două, mi se pare aproape o purificare spirituală să le pun în maşina de spălat, să tom detergentul şi s-o pornesc, ca să nu mai spun ce emoţie mă cuprinde când scot rufele curate din uscător şi le simt calde pe piele şi mirosind vag

a detergent, căci atunci întunericul în care mă aflu sau pasajele înguste şi întortocheate care-mi blochează fluxul gândurilor sau le împiedică să treacă dispar pentru câteva secunde, şi deodată mă simt nu vinovat, ci opusul lui, care nu e inocent, ci fericit. Exact pentru că vreau să prelungesc această senzaţie întind uneori vara rufele afară, pe sârmă, când e vreme frumoasă, în loc să le pun în uscător, căci cămăşile agăţate pe o sârmă deasupra gazonului, care lucesc în soare sub cerul albastru şi se leagănă uşor în adierea vântului, sunt o privelişte minunată şi, pe deasupra, ceva bun, fiindcă, deşi, strict vorbind, a întinde rufe nu e un act nici moral, nici imoral, probabil că eu am absorbit ceva din moralismul despre aer liber şi lumină al anilor ’50, potrivit căruia întunericul e murdar, murdar înseamnă sărac, iar sărăcia este imorală, aşa încât locuinţele vechi erau demolate şi înlocuite cu case noi, albe şi pline de lumină, iar copiii familiilor din clasa muncitoare erau trimişi vara la ţară, ca să aibă parte de aer curat şi de soare şi să devină astfel oameni mai buni. Habar n-am cum mi-au fost inoculate aceste idei, probabil prin intermediul mamei, care, de când mă ştiu, scotea o dată sau de două ori pe an toate păturile afară, la aer, şi atârna covoarele, aşternuturile şi toate hainele pe care le aveam pe sârmă şi pe uscătoare, de parcă le-ar fi supus unui tratament. Există aici şi o latură care ţine de prestigiu, şi îmi închipui că mama ei, bunica mea, era încă mai energică, pentru ca nimeni să nu poată spune despre familia ei că sunt oameni leneşi, nespălaţi sau imorali. Faptul că erau totuşi săraci nu putea fi negat, dar asta era mai puţin ruşinos, căci aveau suficient cât să se descurce, şi puţină lume prin părţile lor o ducea mai bine. În casa noastră nimeni nu munceşte suficient ca să murdărească sau să transpire hainele, avem maşină de spălat, uscător electric şi un dulap electric pentru uscat rufe şi suficienţi bani ca să cumpărăm haine noi de fiecare dată când una se rupe sau se agaţă, când se desface un nasture sau se înţepeneşte un fermoar, aşa încât ameninţarea necurăţiei,

pe care o simt atât de puternic, nu e justificată de nimic din realitate, comportamentul meu seamănă mai degrabă cu al unui animal care a fost ţinut în cuşcă, în momentul când cuşca e îndepărtată, dar el rămâne, fără niciun motiv, acolo unde e, înăuntrul unor gratii inexistente.

ÎNGHEŢATĂ

În fiecare an, la începutul verii, producătorii de îngheţată lansează soiuri noi, cărora li se aplică aceeaşi regulă ca şi speciilor de plante şi de animale – supravieţuirea celui mai puternic. Dacă un tip nou de îngheţată se vinde în cantităţi suficiente, producţia va continua şi în sezonul următor; dacă nu prinde, atunci producţia se opreşte şi nu se mai reia niciodată. Toate aceste soiuri noi, pe băţ, la cornet sau la tabletă, trebuie să concureze cu cele vechi care s-au dovedit competitive de zeci de ani, şi astfel sortimentul unui producător de îngheţată se rafinează constant şi include nişe şi „buzunare" pe care le poate umple numai cel mai puternic. În sensul acesta, cele două cele mai rezistente îngheţate la cornet din Norvegia, marca Kroneis – simple, pe bază de lapte, una cu aromă de căpşune, cealaltă, de ciocolată, şi al căror nume provine de pe vremea când costau numai o coroană norvegiană –, pot fi considerate nişte supravieţuitoare, ceea ce nu e chiar atât de ciudat, pentru că au un gust necomplicat şi sunt uşor de ţinut în mână, nici prea mici, nici prea mari. Când vin direct de la congelator, îngheţata dinăuntru e tare, cu margini ascuţite în jurul planului circular de deasupra, şi poţi alege s-o lingi – rotunjindu-i astfel marginile şi aducând-o treptat la forma unei prune, proces accelerat de vremea caldă, când îngheţata se topeşte şi adesea se scurge pe marginile cornetului, care atunci trebuie lins cu asiduitate – sau să muşti din ea, ceea ce e mai rapid. Dar, cum pentru multă lume ideea esenţială a oricărei îngheţate e să prelungeşti experienţa consumării ei, a doua variantă nu oferă niciun avantaj limpede, afară de faptul că evită petele lipicioase de pe mâini pe care le generează adesea o savurare

îndelungată, mai ales în cazul lui Kroneis de ciocolată, fiindcă aici se topeşte şi ciocolata. Un alt mod de a ataca Kroneis este ca, la jumătatea procesului de lingere, când îngheţata s-a înmuiat deja şi cedează, pe alocuri ca o frişcă, să muşti pur şi simplu fundul cornetului, creând astfel o gaură prin care poţi s-o *sugi*. Tot o supravieţuitoare în raioanele cu îngheţată ale magazinelor norvegiene este Gulipine, îngheţata aurie pe băţ, pe bază de lapte şi învelită în ciocolată, cu bucăţele de *krokan* – zahăr caramelizat cu unt şi migdale în el – presărate pe glazură, şi în care îngheţata însăşi are un strat de ciocolată în ea. Această combinaţie anume – îngheţată, înveliş de ciocolată, *krokan*, băţ – are şi ea ceva elementar, un aer de statornicie şi lipsă de ostentaţie pe care cred că mulţi părinţi îl aleg pentru copiii lor ca să atenueze senzaţia ineluctabilă de extravaganţă pe care o creează cumpărarea unei îngheţate – un lux nenecesar, nesănătos şi lipsit de valoare nutritivă, pe care Gulipinne, prin aspectul său funcţional şi simplitatea sa primară, îl ponderează întrucâtva. Mie, în copilărie, problema pe care mi-o punea îngheţata era pur şi simplu să aleg soiul potrivit. Nu primeam prea des, aşa că o alegere greşită echivala, cel puţin pe la şapte-opt-nouă ani, cu o adevărată catastrofa. Să îndrăznesc, de pildă, să aleg un nou tip de îngheţată cu lemn-dulce? îmi plăcea gustul de lemn-dulce, dar oare mergea bine cu îngheţata? Iar sortul acela nou care se numea Kirsebaerpinne, îngheţata pe băţ cu aromă de cireşe, şi care era sora lui Gulipinne – exact la fel, doar că îngheţata avea gust de cireşe –, oare ar fi fost *suficient* de bun? L-am gustat, şi multă vreme a fost îngheţata mea preferată, dar apoi a dispărut, a fost retras de pe piaţă, şi sora lui, decenta şi sensibila Gulipinne, a rămas încă o dată singură, alături de alte două supravieţuitoare, Bâtis (îngheţată într-o vafa în formă de barcă) şi Sandwich. Dar alegerea cu adevărat cea mai dificilă era cea care trebuia făcută acolo unde se vindea îngheţată moale, adică la oraş, fiindcă acolo aveau şi îngheţată la cupă, şi cine poate

spune care e mai bună – îngheţata moale sau cea la cupă? Fiecare are avantajele sale – majore şi evidente. Latura forte a îngheţatei moi este numărul de arome. O gheretă bine dotată poate avea până la douăzeci de arome diferite. Poţi alege să cumperi una, două sau trei cupe de îngheţată, pe care vânzătorul le ia cu o scafă şi le pune într-o vafă de formă conică (sau într-un păhărel de hârtie – dar cine e atât de prost încât să aleagă cartonul în locul napolitanei?), iar combinaţiile posibile sunt nenumărate: o cupă de ciocolată, una de fistic şi una cu rom şi stafide, de pildă; sau două de ciocolată şi una de fistic; sau una de fistic, una de căpşune şi una de vanilie; sau una de ciocolată, una de vanilie şi una de *krokan*; sau una de fistic, una de rom cu stafide şi una de *krokan*. E o decizie dificilă în sine, în special pentru că alegerea trebuie făcută uneori pe loc, într-o fracţiune de secundă, lucru care mie, chiar şi după mai bine de patruzeci de ani de experienţă, mi se pare destul de greu.

Să adăugăm la asta posibilitatea de a alege în schimb din soiurile de îngheţată moale, ceea ce iar nu e uşor, fiindcă îngheţata moale poate fi învelită în ciocolată topită, sau în pudră de ciocolată, sau *krokan*, sau în alune pisate, sau în bucăţele de ciocolată Daim, sau în biluţe multicolore de zahăr. Pentru mine, îngheţata moale a fost multă vreme regina reginelor, e singura îngheţată care seamănă cu frişca, dar fără să-şi piardă calitatea de a fi îngheţată. Iar soluţia mea preferată la problema diversităţii topingurilor este de obicei să cer două, anume ciocolată pudră şi *krokan*. Atunci vânzătorul o dă uneori întâi prin ciocolată şi apoi prin *krokan*, formându-i două straturi, alteori lipeşte pe o parte pudra de ciocolată şi pe cealaltă *krokan-vi*. Copiii mei îmi calcă pe urme, s-ar putea crede, îşi dau seama că alegerile mele sunt rezultatul unor ani lungi de experienţă, dar nu, ei sunt fiecare cu gustul lui. Fiul meu, de exemplu, alege adesea aromă de şerbet când îşi ia îngheţată la cupă – pe care o preferă celei moi –, ceea ce eu n-am făcut în viaţa mea, nici măcar n-am luat-o în

calcul. Cea mică nu se jenează să ceară îngheţată moale într-un păhărel de hârtie şi s-o mănânce cu linguriţa. Ceea ce aleg eu n-are nicio influenţă asupra lor. Îmi spun adesea:

— Dar, tati, n-ai zis că nu mai mănânci dulciuri şi îngheţată?

— Ba da, am zis, le răspund eu, dar azi e o vreme prea frumoasă.

— Ai mâncat şi ieri îngheţată, şi ieri a plouat, spun ei. Nu faci decât să-ţi găseşti scuze.

— Eh, ce să mai zic? le răspund.

— Dar de ce n-ai voie să mănânci îngheţată şi dulciuri? întreabă cea mijlocie.

— Pentru că la vârsta mea mă îngraşă. Voi puteţi să mâncaţi câtă vreţi, dar eu nu pot.

— Te-ai îngrăşat, într-adevăr, spune cea mare, care e subţire ca trestia indiferent ce-ar mânca. Stăteam la o masă lângă chioşcul de îngheţată de pe plaja Borrby, o plajă latã, cu nisip fin şi aproape alb, nu se simţea nicio adiere de vânt, cerul era albastru luminos, nisipul strălucea atât de orbitor că aproape nu te puteai uita la el, iar marea era netedă ca oglinda şi perfect calmă.

— Atunci pot să-mi mai iau o îngheţată? a întrebat fratele tău. Dacă eu pot să mănânc oricât?

— Nu, nu poţi, i-am răspuns.

— De ce nu? a întrebat el.

— Pentru că eşti copil şi pentru că te afli sub controlul meu. Dar eu pot să mănânc două.

— Ba nu, nu poţi, a spus cea mare.

— Ba da, pot, am spus, am băgat în gură ce-mi mai rămăsese din vafa, m-am ridicat şi m-am dus la chioşc, am cumpărat un cornet cu îngheţată de fistic şi m-am întors lângă ei.

S-au uitat la mine şocaţi şi consternaţi cum încep s-o mănânc. Două cornete de îngheţată la rând – în lumea lor era ceva complet nemaiîntâlnit. „Cum de nu m-am gândit niciodată la asta până acum?”, mi-am spus în timp ce

mâneam şi mă uitam la mare, sub privirile ţintă ale copiilor. „De ce n-am mâncat niciodată până acum două cornete de îngheţată la rând?”

Copiii ţin şi acum minte ziua aceea, cu toate că s-a întâmplat acum trei ani. Pentru ei a fost o demonstraţie de forţă, fiindcă n-au mai primit altă îngheţată oricât m-au rugat. Pentru mine a fost o glumă, deşi gluma avea şi o tentă serioasă, fiindcă m-a făcut să-mi dau seama că pot într-adevăr să fac ce vreau. Faptul că mi-am folosit libertatea de a mânca două îngheţate la cornet una după alta mi-a dat câteva teme de gândire.

SARE

Sarea e compusă din cristale mărunte şi albe care seamănă cu granulele de zahăr, dar care se deosebesc foarte tare de el din punctul de vedere al gustului şi al proprietăţilor. Sarea este în primul rând un catalizator, un agent care face să se întâmple lucruri, de pildă, face carnea să se usuce fără să putrezească absorbind umiditatea din ea, sau topeşte gheaţa de pe şosele reducând punctul de îngheţ al apei, sau amplifică gustul diferitelor feluri de mâncare. În acest sens, sarea este mai sofisticată decât zahărul, care are ceva insolent şi unidimensional: zahărul e dulce şi face ca orice vine în contact cu el să capete acelaşi gust. Zahărului nu-i pasă decât de el însuşi, sarea scoate la lumină tot ce e mai bun în alţii. Da, tot ce e atins de sare devine ca prin minune mai bun, şi adesea în mod irezistibil, precum oceanul – cât de proaspăt şi de înviorător e oceanul în comparaţie cu apa dulce de pe uscat! îmi amintesc şi acum cât am fost de dezamăgit prima oară când am intrat să înot în Marea Baltică, pe latura exterioară a arhipelagului Stockholm; marea se întindea înaintea mea, şi m-am aruncat în apă plin de speranţă, pentru că era vară, soarele ardea, aerul era cald şi cerul înalt deasupra, iar corpul meu a sfredelit apa, care s-a dovedit rece, dar nu proaspătă, şi parcă tot organismul mi-a reacţionat, lipsea ceva, ce Dumnezeu e asta, e prea puţină sare în apă? Şi pentru prima oară m-am

gândit că Suedia e o ţară interioară, iar suedezii sunt un popor fără ieşire la mare. Toată copilăria şi tinereţea crezusem că arhipelagul din largul Stockholmului e un arhipelag adevărat, în special datorită serialului suedez Vt *pă Saltkrâkan* (*Noi, cei de pe Insula Corbului Sărat*), pentru că niciun copil care creşte pe malul mării şi se uită la serialul acesta n-ar fi putut crede că o insulă care face parte dintr-un arhipelag şi care se mai numeşte şi Insula Corbului Sărat se află de fapt într-un lac interior! Pe drumul înapoi spre oraş, la bordul uneia din numeroasele ambarcaţiuni mici care fac curse regulate de pasageri spre insulele din largul Stockholmului, am văzut limpede: în fiecare golfuleţ creşteau trestii, peste tot copacii veneau până la buza apei, care nu era sărată, ci dulce. Navigam pe un lac din mijlocul unei păduri. Mi se poate obiecta că natura nu poate fi clasificată astfel; faptul că preţuiesc mai mult oceanul decât lacurile, coasta mării mai mult decât malurile unui iaz, se datorează, firește, pur şi simplu obişnuinţei, pentru că locurile unde îţi petreci copilăria rămân pentru totdeauna un reper şi un spaţiu ideal. Dar exact aceasta este perspectiva suedeză asupra lumii, relativistă şi evazivă, anonimă şi anostă, cam ca apa care înconjoară capitala ţării. Şi, după ce am locuit paisprezece ani în apropierea Balticii nesărate, într-o zonă profund pătrunsă de cultura suedeză, în mine se strecoară o vagă bănuială că mă înşel, că valurile sărate ale Atlanticului care se sparg de ţărmul norvegian sunt de fapt neutre, nu exprimă nimic, sunt doar apă care conţine aproximativ trei la sută sare, adusă în ocean de râurile şi fluviile care au spălat-o timp de milioane de ani de pe pietre. Sarea n-are nimic de-a face nici cu cultura, nici cu identitatea şi n-are aproape nicio influenţă asupra vieţii omeneşti, în afară de cantitatea extrem de mică necesară organismului nostru ca să nu moară. Sarea nu e niciun agent, nu e nici sofisticată, nici nesofisticată. E doar sare. Şi totuşi puţine lucruri pe lume se pot compara cu o săritură în apa oceanului de pe o stâncă netedă şi cu gustul de sare pe

care îl simţi pe buze în timp ce corpul sfredeleşte apa, plină de curenţi şi vârtejuri şi de ochiuri care bolborosesc, şi apoi cu stânca pe care te întinzi la soare alături de femeia iubită, a cărei piele bronzată sclipeşte pe alocuri sub un strat abia vizibil de sare şi ale cărei buze au gustul oceanului.

RÂME

Plouă de câteva zile, şi în dimineaţa asta două râme zăceau pe stradă, dincolo de gardul viu, lucind roşiatic pe asfaltul negru-cenuşiu, moi şi umflate. Semănau cu nişte bucăţele subţiri de maţ sau cu un fel de glande. Am împuns-o pe una cu un băţ, şi ea a început să se zvârcolească încet, deci era vie, dar clar ieşită din elementul ei, ca un om rătăcit departe de ţărm, la apă mare. Locul lor era sub pământ, dar acum, cine ştie de ce, se strecuraseră afară, la lumina zilei, unde aveau să moară, pentru că nu suportau lumina soarelui şi nici nu se puteau băga la loc în pământ.

Îmi amintesc imaginea asta de multe ori din copilărie – râme care ieşeau la suprafaţă pe vreme ploioasă şi care zăceau în curte sau pe stradă ca nişte mici intestine scuturate de convulsii lente. Şi totuşi priveliştea aceasta realmente sălbatică nu reprezenta niciodată o surpriză, pur şi simplu o luam.ca atare. În aceleaşi perioade păreau să apară şi mai mulţi limacşi, mici grămăjoare negre şi băloase care sclipeau în iarbă şi pe jos în pădure, ca şi cum apa care cădea, picura şi curgea peste tot transforma peisajul exterior într-un fel de spaţiu interior, ceva moale, umed şi visceral sub acoperişul de nori deşi, şi ademenea afară toate făpturile care trăiesc în lumi ascunse, ferecate, izolate. Iată deci râmele ieşind din sălaşurile lor din pământul întunecat, iată şi limacşii, târându-se afară din vizuinile lor de umbră. De parcă natura s-ar fi întors pe dos, iar toate fiinţele din interiorul ei i-ar fi ascultat chemarea şi s-ar fi dezvăluit.

În copilărie simţeam un mic regret la vederea lor, căci aveau să moară, şi acum am avut aceeaşi senzaţie

diluată de tristeţe uitându-mă la cele două râme care zăceau pe stradă în lumina gri a verii. „Şi totuşi”, mi-am spus, „dacă nu sunt capabil să-mi imaginez existenţa aşa cum o trăiesc ele, empatia mea e inutilă”. Poate pentru ele nu există nicio diferenţă între viaţă şi moarte, poate viaţa e ca vântul într-o pungă de plastic – ceva care, o vreme, o împinge prin lume –, iar moartea e doar încetarea acestei mişcări.

Dar nu, nu se putea. Râmele au creier, oricât de mic ar fi el, şi un nerv care li se întinde prin tot corpul, şi, chiar dacă acţiunile lor sunt mecanice, ele se produc ca rezultat al anumitor nevoi, care, într-un fel sau altul, sunt percepute ca atare. Când stratul de sol de la suprafaţă se înfierbântă prea tare vara, râmele se îngroapă la adâncimi de câţiva metri, unde pământul e mai rece, şi la fel iarna, când stratul de deasupra devine prea rece sau chiar îngheaţă, ele se mută în adânc şi zac acolo într-un fel de amorţeală. Motivul pentru care ies la suprafaţă când plouă tare e faptul că, din cauza cantităţii mari de apă, le e mai greu să respire – căci râmele respiră prin piele –, şi putem să ne imaginăm că urcarea aceasta e provocată de un impuls de panică sau cel puţin de o senzaţie neplăcută. Iar senzaţia neplăcută nu poate să existe decât dacă se bazează pe o senzaţie anterioară ne-neplăcută, care nu înseamnă neapărat plăcere, ci măcar o formă de satisfacţie sobră, care, pentru râmă, înseamnă viaţa sub pământ atunci când solul nu e nici prea dens, nici prea uscat, nici prea umed, nici prea cald, nici prea rece, când conţine frunze putrede, şi ace de pin, şi crenguţe rupte. Râma nu vede, aşa că totul e absolut negru pentru ea, şi nici nu aude, deci totul e absolut tăcut. Are cinci inimi minuscule şi o gură foarte mică, pe care o foloseşte, între altele, ca să-şi croiască drum prin pământul tare şi bătătorit: pur şi simplu mănâncă din el. Nu ştie nici unde se află, nici ce este, dar asta nu contează, în ultimă instanţă; contează că există, pur şi simplu. Un crâmpei de existenţă, asta este râma.

EKELOF

Azi e patru august, şi plouă cu soare. Pe alocuri, lanurile de cereale sunt aproape complet albe, şi primele combine de recoltat, vehiculele acelea uriaşe care seamănă cu nişte gândaci, au apărut deja ici şi colo şi scuipă boabe în cantităţi incredibile. Am văzut una azi-dimineaţă, când mergeam spre Borrby cu fetiţa noastră cea mică adormită pe bancheta din spate, mă duceam la anticariatul Hundorat („Urechea câinelui”, în suedeză) să cumpăr un cadou de nuntă. Cumpărasem deja acolo trei exemplare din prima carte de poezii a lui Gunnar Ekelof şi voiam să văd dacă mai au. Ekelof este cel mai copios dintre poeţii Scandinavici, poeziile lui acoperă toate stările sufleteşti, toate anotimpurile, toate epocile. Şi totuşi vocea lui e uşor de recunoscut, are o anumită severitate chiar şi atunci când e jucăuş sau glumeţ. E foarte posibil ca această severitate pe care o percep eu să nu existe, de fapt, s-o identific doar din cauză că sunt eu sensibil la autoritate şi mă tem de orice e superior. Dar simt aceeaşi severitate şi în alţi poeţi profunzi, precum Ezra Pound sau norvegianul Georg Johannessen – sau în Dante, de altfel. Toţi patru sunt poeţi supremi, radiază supremaţie, fiecare, în epoca şi în cultura lui, a fost printre cei mai cultivaţi oameni şi fiecare, până la urmă, a căutat simplitatea şi spontaneitatea expresiei ca pe binele cel mai de preţ. Îmi amintesc – sper să nu mă înşel – că am citit o anecdotă despre Ekelof, care a venit odată târziu la un dineu, deja beat, şi s-a plimbat printre oaspeţi şoptindu-i fiecăruia la ureche cine e de fapt. În mod cert nu sunt singurul pe care istorioara asta îl umple de groază; căci mai mult decât orice mă tem să nu fiu descoperit, mă tem ca cineva să-nu-mi şoptească la ureche, cine sunt de fapt, fiindcă voi şti că spune adevărul, dar n-am să fiu niciodată în stare să recunosc faţă de mine însumi. Ekelof stătea în afara petrecerii la fel cum stătea contele Mîşkin, un idiot sau un copil, cel care spune ce vede, dar cu deosebirea că Ekelof ştia ce face şi unde stă, şi exact asta e ceea ce pare

îngrozitor. Ceva similar se petrece cu poeţii care sfârşesc prin a căuta simplitatea şi libertatea: căutarea lor nu e inocentă, e doar o jinduire a inocenţei. Şi poate nota de severitate din poeziile lor izvorăşte din următoarea dinamică: poeţii aceştia n-au fost ei înşişi capabili să trăiască simplitatea şi spontaneitatea, ci au vrut numai s-o trăim noi, ştiind foarte bine că noi n-o să preţuim niciodată cum se cuvine adevărata valoare a darului. Când am sosit la Borrby, am trezit-o pe cea mică şi am luat-o cu mine în anticariat. Stătea legănându-se de somn în faţa mea – îmi venea până la coapsă –, în timp ce eu căutam prin rafturile cu poezie suedeză. Am găsit patru exemplare ale cărţii şi le-am cumpărat pe toate. Am cumpărat, în plus, pentru mine un volum cu poeziile postume ale lui Ekelof şi cu însemnări. După ce am ajuns acasă şi m-am aşezat în birou cu o cană de cafea, am deschis cartea la întâmplare şi am citit ce scria pe pagina aceea, era un text intitulat „Apropo de Swedenborg”, despre Cădere. Şi dacă nu fusese o cădere din bine în rău, din inocenţa paradisului în vinovăţia terestră? Dacă omul, la un moment dat, despărţise răul de bine printr-un act de separaţie morală, pentru că devenise mai uman, şi ca atare răul, în cuvintele lui Ekelof, era „ceea ce rămăsese în urmă”? De aici urmează că Dumnezeu nici n-a existat, nici nu există, dar că ar putea să apară la un moment dat în viitor. Această idee bizară este dezvoltată mai departe într-o poezie în care

Dumnezeu este imanent vieţii, ascuns în orice mişcare, încă nenăscut, *han har inte samlat sân ofantliga / kropp under en vilja* („nu şi-a adunat încă de nepătrunsul / trup sub o singură voinţă”). M-am gândit la ideea aceasta în fiecare zi de atunci – cum Dumnezeu e o posibilitate, întotdeauna prezentă, niciodată înfăptuită. Cum Dumnezeu e în combinele de recoltat şi în boabele care curg din ele, în umbra copacilor şi în meandrele drumurilor, în acoperişurile caselor şi în tocurile uşilor, în mişcările copiilor şi în inimile lor, şi totuşi nu este, căci totalitatea e

de nepătruns, iar Dumnezeu în ea constă şi, ca atare, e imposibil, căci el e în mulţime, iar dacă mulţimea e adunată într-unul singur, atunci nu mai este mulţime.

BICICLETĂ

O bicicletă este un mijloc mecanic de transport care constă dintr-un cadru pus pe două roţi, una din ele legată de pedale printr-un lanţ. E o structură atât de simplă şi de eficientă, încât e de-a dreptul ciudat că n-a fost inventată până în secolul al XIX-lea. Leonardo da Vinci, cel care a desenat prototipuri de aeroplane, submarine şi tancuri, de ce nu s-a gândit şi la bicicletă? Sau Emanuel Swedenborg, care a conceput şi el o maşină de zburat şi care era obsedat de invenţiile mecanice? Ideea de geniu în cazul bicicletei este transmiterea forţei din pedale în lanţ şi mai departe în roata din spate, printr-o secvenţă în care fiecare etapă pare să amplifice forţa, aşa încât oricine, chiar şi un copil, poate atinge o viteză considerabilă fără a folosi mai multă energie decât la mers şi-şi poate astfel mări foarte mult aria de deplasare. Şi poate tocmai simplitatea acestei invenţii, ca şi potenţialul ei popular şi democratic au fost motivele pentru care n-a conceput-o niciuna dintre marile minţi ale mecanicii. Marii inventatori aveau idei măreţe – să se ridice până la cer, să iasă în spaţiul cosmic, să ajungă pe fundul oceanului –, în timp ce bicicleta e mică. Spre deosebire de alte mijloace de transport, impactul ei vizual e cu totul minor; când vedem pe cineva mergând pe bicicletă, observăm persoana, nu bicicleta. Bicicleta nu impresionează, e umilă şi nu-l protejează pe cel care merge pe ea aşa cum îl apără maşina, dimpotrivă, îl expune, şi îi expune şi vulnerabilitatea. În situaţii cotidiene, vulnerabilitatea aceasta nu e atât de vizibilă, dar în situaţii de conflict armat ea devine evidentă. Un soldat pe bicicletă nu e intimidant, nu oferă imaginea de temut pe care o reprezintă un soldat călare. Soldaţii au folosit biciclete mai ales în Primul Război Mondial, şi atunci în primul rând pentru curierat. Adolf Hitler, de pildă, care a fost curier militar însărcinat să transmită mesaje de la

statul-major aflat în spatele frontului, venea cu bicicleta până în tranşee. Din câte ştiu, nu există nicio filmare sau fotografie care să-l arate pe bicicletă, dar nu avem motive să credem că dădea altă impresie decât alţi soldaţi pe bicicletă, care, în uniformă şi cu cască şi clătinându-se uşor în timp ce pedalează pe drumurile de pământ, par mai apropiaţi de personajele lui Charlie Chaplin decât de ale lui Homer. Azi bicicletele sunt de neconceput în lumea echipamentului militar, care e formată aproape exclusiv din maşinării masive precum elicopterele, bombardierele, submarinele, rachetele, tancurile şi portavioanele, şi în care soldaţii cară atâtea efecte, încât seamănă ei înşişi cu nişte maşinării. Dar când, în ultimii ani, forţele de poliţie au înfiinţat patrule pe bicicletă, scopul a fost să profite exact de vulnerabilitatea pe care forţele armate încearcă s-o evite; mergând pe bicicletă, poliţiştii arată că sunt umani şi reduc la minimum tot ceea ce-i poate separa de cetăţenii pe care sunt chemaţi să-i servească. Şi totuşi în situaţii critice, de pildă, atunci când înconjoară o casă unde s-a refugiat un presupus terorist sau jefuitor de bancă, poliţiştii nu vin pe bicicletă. Aşa că, în ziua de azi, bicicleta ţine cu adevărat doar de sfera familiei, în care, altfel, este profund integrată: în satul unde locuiesc, toţi copiii de peste o anumită vârstă primesc propria lor bicicletă, şi a învăţa să mergi pe bicicletă a devenit un ritual de iniţiere. Am cunoscut mulţi adulţi care nu ştiu să conducă sau să înoate, dar n-am întâlnit niciodată pe cineva care să nu ştie să meargă pe bicicletă. Cum bicicleta nu-l apără, ci îl expune pe cel care merge pe ea, a te sui pe bicicletă poate să presupună o aparentă pierdere a demnităţii, căci aura unei persoane care conduce un BMW e cu totul alta decât a celui care merge pe o bicicletă roşie Raleigh. Demnitatea care se pierde depinde întru totul de maşină, nu de persoană, căci ceea ce face bicicleta, de fapt, este să dezvăluie silueta omului, s-o aşeze în dimensiunile ei reale. Dacă arăţi mic pe bicicletă este pentru că eşti mic. La asta mă gândeam, poate ca să

mă consolez, zilele trecute, când mi-am cumpărat o bicicletă nouă şi, cu o cască la fel de nouă pe cap, am trecut pe lângă maşină şi am ieşit pe stradă, am pus un picior pe o pedală, l-am trecut pe celălalt peste cadru şi am început să pedalez, la vreun metru şi jumătate de suprafaţa de asfalt, complet expus şi simţindu-mă dezgolit. Fiica mea cea mare, care a primit şi ea o bicicletă nouă în aceeaşi zi, mi-a luat-o înainte, clătinându-se uşor şi pedalând rapid cu picioarele ei lungi, fără să schimbe viteza, şi am fost copleşit de un val de afecţiune faţă de ea, căci pe bicicletă tot sistemul ei de protecţie faţă de lume – toate formele, atât fizice, cât şi psihologice, de machiaj, şi hainele, şi modul ei de a vorbi, gâtul arcuit şi ochii daţi peste cap – erau complet eliminate de nevoia de a-şi menţine viteza şi echilibrul, ceea ce, bineînţeles, o întorcea în timpurile când mersul pe bicicletă era pentru ea o noutate, fiindcă, în clipa când, mărind ritmul, am ajuns în dreptul ei, ea a ridicat ochii şi s-a uitat la mine cu o privire în care scăpăra o bucurie nedisimulată.

BACKER

În vara asta am făcut vreo sută de fotografii. În majoritatea apar copiii, dar sunt şi multe imagini din curte sau cu peisajul din jur – lanuri întinse de cereale, liziere scăldate în soare, arbori foioşi masivi, colinele scunde din apropierea mării, cerul înalt de deasupra lor, adesea plin de nori parcă suspendaţi în aer. Făcute cu camera telefonului, fotografiile acestea nu au nicio aură, nu radiază nimic în afara unui soi de factualitate: aşa a fost locul acela în momentul acela anume, de pildă, curtea din Glemmingebro într-o zi îmbibată de ploaie, 10 iulie 2016. Orice loc şi orice moment are caracterul său distinct, care însă nu se vede în aceste fotografii, decât poate dacă memoria mea îmi furnizează indicii. Probabil de asta fotografiile altora par adesea atât de irelevante; ceea ce le oferă semnificaţie este relaţia personală dintre cel care se uită la ele şi ceea ce vede, indiferent că e vorba de oameni sau peisaje.

Acum câteva săptămâni am fost pentru prima oară la Rio de Janeiro şi, cu toate că văzusem mii de fotografii ale oraşului, abia când am stat acolo, pe Copacabana, cu zgârie-norii albi de beton în spatele meu, printre dealurile tropicale luxuriante şi cu plaja în faţă, oraşul a căpătat deodată pentru mine greutatea lui intrinsecă. Deci *aşa e* Rio! Văzusem totul înainte, însă strict factual, nu ca realitate. Realitatea este realitate trăită. Ciudat este că tablourile, spre deosebire de fotografii, par să transmită asta. Nu e nimic ciudat aici, s-ar putea obiecta, căci ceea ce înfăţişează tablourile este exact un loc sau o persoană anume, transmisă prin intermediul unei prezenţe personale. Deci spiritul locului, aura lui, e ceva ce există doar în noi? Sau pur şi simplu în noi există ceva suficient de fin acordat ca să-l perceapă? Iar spiritul locului e acelaşi pentru toată lumea, sau îl colorăm fiecare în moduri distincte, potrivit cu temperamentul şi cu starea noastră de spirit? Ceea ce fac tablourile realiste din secolul al XIX-lea este să dea senzaţia că te afli acolo reprezentând în primul rând nu locul sau persoana, ci *însuşirea* de a fi acolo, cu alte cuvinte, prezenţa. Apoi modului în care artistul a trăit locul respectiv i se suprapune modul în care privitorul trăieşte ceea ce vede: tabloul devine un loc. Azi am studiat toată dimineaţa o reproducere după un tablou al pictoriţei norvegiene Harriet Backer, una dintre lucrările ei cel mai bine cunoscute, intitulată *Botez în biserica din Tanum*. Mi-a plăcut întotdeauna. Scena e înfăţişată dinăuntrul bisericii, perspectiva pare să soarbă privitorul din interior spre uşa deschisă, pe care intră două femei, una din ele cu un copilaş în braţe. Într-o strană se vede o altă femeie, care întoarce capul să se uite spre uşă, şi privirea mea tinde să se mute constant de la femeile care se pregătesc să intre la cea care se răsuceşte spre ele.

Asta e tot tabloul. Ne-am putea închipui că mizează pe tensiunea dintre interior, cu decorul lui burghez, şi exterior, lumea largă de afară, dar nu e aşa; dimpotrivă,

tranziţia dintre cele două locuri sau stări pare gradată şi armonioasă. Nu e vorba nici de religie, de copilul nou-născut care face încă parte din natură, dar care e pe cale să fie iniţiat în cultură – lucru la care iarăşi mă gândesc când mă uit la tablou –, deşi, desigur, imaginea evocă şi această asociere. Şi nu mă face curios nici să aflu cine sunt oamenii aceştia, unde au fost înainte să sosească aici sau unde se duc după aceea. Căci esenţa tabloului este momentul, relaţia lui aparte cu timpul. Se spune că Harriet

Backer nu lucra niciodată la picturile ei mai mult de douăzeci de minute odată, pentru că, după acest interval, lumina nu mai e niciodată aceeaşi, în tabloul nostru, lumina intră pe uşa deschisă din lumea dinafară – unde nu se vede cerul, ci numai o abundenţă de verdeaţă lucind luminos, aşa cum se întâmplă în zilele ploioase de vară –, se reflectă într-o vagă sclipire pe uşa de lemn şi devine mai mată când întâlneşte podeaua, care se întunecă tot mai mult spre interiorul bisericii. Aceste efecte ale luminii ne sugerează o dimineaţă târzie, probabil la sfârşit de iunie sau început de iulie. Natura aceasta tranzitorie a luminii, faptul că se schimbă tot timpul, că nu e niciodată imobilă sau fixă, o leagă de timp, e aproape o vizualizare a timpului. În sensibilitatea extremă la lumină a acestei picturi se întâmplă ceva atunci când lumina întâlneşte podeaua neclintită şi zidurile tari, ceva pe care scena înfăţişată – femeia care întoarce capul, femeile care sosesc la biserică – îl preia în cuprinsul ei, încât caracterul fulgurant al acelui moment anume este fixat în imobilitatea personajelor. Timpul devine astfel un loc, o grotă de lumină scobită în întuneric – şi e singurul mod în care timpul, pe care îl simţim, dar nu-l înţelegem şi nu-l vedem niciodată, poate să capete propria aură.

CINISM

Cinismul este denumirea unui anumit tip de gândire detaşat de orice emoţie şi care este de aceea resimţit adeseori ca o formă de libertate, cam ca situaţia adolescenţilor rămaşi acasă pentru prima dată singuri

când toată familia a plecat în vacanţă. Gândurile lor pot s-o ia razna cum vor, nu e nevoie să manifeste consideraţie faţă de nimeni şi de nimic, doar faţă de adevăr, care pentru cinic este ascuns ca în spatele unui văl. Vălul este compus din ideile şi conceptele noastre despre realitate, mai ales despre realitatea socială, dominată de iluzii în care credem şi pe care le folosim pentru a interpreta lumea, dar care sunt numai un joc, ceva secundar acoperind esenţa, adevăratele noastre motivaţii: interesul propriu, egoismul, instinctul de conservare, dorinţa. Asta înseamnă că nimic nu e ceea ce pare, ci întotdeauna exprimă altceva. O asemenea neîncredere programatică nu poate urma decât un singur curs, nu poate duce decât la mizantropie, care, la rândul său, nu are decât două concluzii posibile, nihilismul sau hedonismul. Nihilismul este nimicul, hedonismul este plăcerea lipsită de empatie faţă de alţii. Şi e o ironie faptul că, dus până la ultimele sale concluzii logice, intelectul neumbrit de nimic, pur din punct de vedere emoţional, autonom şi neîngrădit, cel care separă fiinţele umane de toate celelalte animale, trece direct într-un comportament animalic – cu o singură, nemiloasă diferenţă: conştiinţa propriei lipse de sens. Cinicul însă nu are cum să ajungă în altă parte, pentru că adevărul e cel care-l aduce aici. Salvarea, de pildă, prin credinţa în graţia divină nu e o alternativă, căci credinţa e o iluzie creată exact pentru a fugi de adevăr, care e atât de brutal, încât aproape nimeni nu e pregătit să-l suporte, aproape oricine ar face orice ca să-l evite. La polul opus cinicului se află naivul, căci, în timp ce cinicul analizează totul şi nu crede în nimic, naivul nu analizează nimic şi crede totul. Antagonismul dintre aceste două poziţii extreme nu e nicăieri mai bine înfăţişat decât în romanul *Idiotul* de Fiodor Dostoievski. Viaţa socială e descrisă aici ca un joc care presupune strategii şi calcule pentru a obţine câştiguri personale şi ruina altora şi care se destramă complet atunci când întâlneşte pe cineva care refuză să-l joace, care nu calculează, ci ia totul de bun şi crede în

ceea ce vede. Bunătatea lui Mîşkin rezidă în lipsa lui de pretenţii, el nu are motive ascunse, ci îşi trăieşte complet emoţiile, ca un copil. Acelaşi lucru se întâmplă în filmul *Idioţii* de Lars von Trier, unde un grup de orăşeni deziluzionaţi din Copenhaga s-au adunat ca să se prefacă idioţi, şi jocul lor se destramă când întâlnesc pe cineva care nu se preface, o femeie care şi-a pierdut copilul. Lars von Trier însuşi este un cinic, şi Dostoievski trebuie să fi fost şi el, în orice caz, cunoştea foarte bine jocul, ca şi nihilismul şi hedonismul, şi opera acestor doi artişti poate fi văzută ca o bătălie împotriva eului lor cinic, ca o încercare plină de forţă de a da sens şi viaţă deşertului de cinism dinăuntrul lor. Şi da, poate că arta în general este, de fapt, expresia unei asemenea lupte. Cinismul pur nu poate crea artă, căci metoda lui de a privi lumea aşa cum este, fără emoţie şi fără credinţă, contrazice complet metoda artei, care este reimaginarea lumii filtrate prin emoţii. Forma ideală a cinismului este de aceea aforismul, sentinţa impecabilă şi cristalină, iar slujba cinicului este postul de critic, care, în adâncul inimii lui, e de fapt ostil artei. Arta pură, pe de altă parte, este creată de cei naivi, şi e cu atât mai mare şi mai bună cu cât artistul e mai naiv. Cel mai bun exemplu la care mă pot gândi este Edvard Munch, care nu avea nici cea mai mică fărâmă de cinism în firea lui, era un idiot, şi puţini sunt artiştii care să fi reprezentat mai autentic decât el condiţia umană aici pe pământ.

PRUNE

Cam la vremea când întunericul nopţii prinde să se îngroaşe, spre sfârşitul lui iulie şi începutul lui august, ca şi cum devine puţin mai umed şi nu se mai dizolvă la fel de uşor în aer, încep să se coacă prunele. Gustul lor dulce şi zemos are, deci, întotdeauna o tentă de melancolie în el: vara se apropie de final. Când m-am apucat să lucrez la cartea aceasta la sfârşitul lui mai, i-am rugat pe toţi cei din editură să-mi scrie cuvintele pe care le asociază cu vara. Lista m-a surprins, era plină de speranţă, cuvintele erau

toate sprinţare, vesele, uşoare. Erau plaje şi băi în mare, bikini, rouă, bere rece pe terasă, nopţi albe, faleze netezite de valuri, bronz, concedii şi ochelari de soare, erau valuri, vacanţe, badminton, bărci de pescuit, radiouri portabile, cireşe, sandale şi rochii de vară. Erau maşini decapotabile, înţepături de albină, vin roze, hamace, aspersoare, citit din clasici, colaci, genunchi juliţi şi mers cu cortul. Erau tabere de vară, pantaloni scurţi, curcubeie, transpiraţie, pălării de paie, haine de in şi valuri de căldură, genţi de plajă şi îngheţată. Fiecare cuvânt evoca nişte aşteptări. Gustul prunelor, care e dulce într-un fel greu şi întunecat, aproape teluric, cuprinde în el sfârşitul acestor aşteptări. „N-a ieşit aşa cum sperasem”, spune gustul acesta, „şi acum e prea târziu”. Azi e opt august, şi în bătrânul prun din mijlocul curţii, ale cărui crengi orizontale sunt susţinute de un fel de cârje, aproape toate prunele dinspre sud şi vest sunt coapte. Am mâncat vreo două azi mai devreme, stând în iarbă, în briza proaspătă şi răcoroasă, şi în sentimentul de melancolie pe care mi l-a evocat gustul lor era şi ceva bun, gândul întoarcerii în scurtă vreme la viaţa obişnuită, cu limitele şi rutina ei, toamna şi iarna, care nu promit nimic. Gustul m-a făcut să mă gândesc şi la copilărie, la întunericul serilor de la sfârşit de august, când mergeam la furat de fructe în livezile bătrâne din Gamle Tybakken, pe care în amintirile mele îl asociam cu gustările de crab, un alt eveniment sezonier din ultimele zile ale verii, când în zidul ridicat împotriva toamnei apar breşe prin care se strecoară întunericul şi vânturile ei. Uneori ne duceam la furat fructe în drum spre şcoală, ne lăsam bicicletele lângă gard, intram în fugă şi ne umpleam puloverul cu prune, ridicându-i tivul cu o mână ca să formăm un fel de tolbă înăuntru şi cu cealaltă ţinând bicicleta. Era perioada mea preferată din an, îmi plăcea umbra de răcoare din aerul dimineţii, când apa mării era caldă încă după vară şi când părea că există unul lângă altul două niveluri ale realităţii – unul legat de toamnă şi de şcoală, celălalt de vară şi de vacanţă. Prunele făceau

parte din această atmosferă, căci prunul înfloreşte la sfârşitul primăverii, primele fructe verzi apar la mijlocul verii şi se coc spre sfârşitul ei şi, ca multe alte lucruri care se petrec atunci, când căldura şi lumina încep să pălească, au ceva rău prevestitor. Albinele şi viespile sunt disperate după orice mai e dulce, sunt irascibile şi iritabile, fluturii îşi trăiesc ultimele ore, prunele se răscoc şi se strică atât de rapid, încât e imposibil să le mănânci îndeajuns de repede; vara pare să azvârle înfrigurată cu tot ce mai are înainte să moară. Iar dacă păstrezi prune până mai târziu în toamnă şi iarnă, aşa cum făceam noi în copilăria mea, când mama fierbea din ele compot, care era pus în borcane de sticlă în cămara de la subsol, atunci orice urmă a verii dispare, prunele stau şi se închid la culoare în borcane pline cu sirop transparent de zahăr, ca nişte căpşoare zbârcite prezervate în formol.

Coaja le e ca o piele, gustul, dulce-amar, şi nu cred să existe ceva în lumea materială care să semene mai bine cu amintirile.

PIELE

Toate ideile noastre despre cum simţim ceva la atingere îşi au originea în piele, în întâlnirea ei cu lumea materială. Pielea e cea care percepe că un şurub e tare şi striat, că lubrifiantul cu care e uns e moale şi uşor lipicios. Că iarba e moale şi răcoroasă în dimineţile de vară, că zidul tencuit al casei e rece şi dur şi că solul din stratul de flori, răscolit recent cu lopata, e uscat şi sfărâmicios oriunde îl atinge soarele, dar mai umed şi mai ferm la umbră. Toate aceste experienţe ţin de piele, şi asta chiar dacă s-ar întâmpla ca ea să nu atingă niciunul din aceste lucruri în dimineaţa zilei de azi, pentru că toate experienţele ei anterioare sunt stocate în conştiinţa noastră, de unde sunt constant scoase şi combinate cu informaţiile pe care ni le oferă vederea, aşa încât, până la urmă, cam de pe la vârsta de doi ani, suntem deja capabili să evaluăm suprafeţele şi să ştim cum se simt la pipăit fără să trebuiască să întindem mâna ca să le atingem – chiar şi

structuri mari şi complexe, cum e, de pildă, o plajă, unde, după cum ştie până şi copilul care s-a oprit la marginea unei păduri şi vede plaja întinzându-se pe sute de metri în dreapta şi-n stânga pe ţărmul mării, nisipul mai depărtat de mai e uscat, cald şi în acelaşi timp mătăsos şi granular dacă îl laşi să-ţi alunece pe piele şi să ţi se prefire printre degete, pe când, în porţiunea peste care valurile oceanului se retrag cu un fâşâit slab, nisipul e dens, zgrunţuros, tare şi umed. Acesta e şi motivul pentru care putem avea senzaţia concretă că atingem obiecte şi suprafeţe în timp ce citim într-un fotoliu, de pildă, un text ca acesta descriind un cuţit lucios de oţel cu tăişul recent ascuţit care alunecă pe degetul mare, prin stratul subţire de piele, deschizând în el o tăietură îngustă unde într-o clipă ţâşnește sângele. Lama rece şi tăioasă, pielea moale, sângele care picură încet. Toată lumea cunoaşte senzaţia. Această rezervă de cunoştinţe despre cum sunt lucrurile şi ce urmări are faptul că le atingem e rareori adusă în totalitate la suprafaţa conştiinţei, şi totuşi ne guvernează, pentru că aceasta este funcţia poate cea mai importantă a pielii, să determine condiţiile optime pentru corp: un mediu nici prea cald, nici prea rece, nici prea umed, nici prea uscat, nici prea tare, nici prea moale. Ceea ce pielea îşi doreşte cel mai tare să atingă, lucrul după care tânjeşte întotdeauna şi care o satisface de fiecare dată, încât se liniştește şi devine tăcută, se simte mulţumită şi eliberată, este altă piele. A ţine un bebeluş dezbrăcat lipit de pieptul gol, piele la piele, e un lucru bun şi plăcut, atât pentru bebeluş, cât şi pentru adult. Pentru adulţi, pielea unui alt adult este sursa unei alte forme de plăcere, uneori atât de puternică, încât, de îndată ce au închis uşa după ei şi sunt singuri în cameră, cei doi îşi smulg hainele unul altuia şi se lipesc unul de celălalt, căci dorinţa pielii de o altă piele, moale, netedă şi goală, se poate transforma în câteva secunde într-o adevărată furtună. Faptul că aşa stau lucrurile – că pielea tânjeşte după piele şi că toate celelalte atingeri pe care le-a trăit sunt înmagazinate în conştiinţa

noastră ca amintiri corporale, care pot fi trezite de ceea ce vedem cu ochii, chiar şi când nu-l putem atinge – înseamnă că viaţa se trăieşte cu totul altfel atunci când iarna se transformă în primăvară şi apoi în vară, când oamenii încep să se îmbrace subţire, în fustă şi pantaloni scurţi, în maiou şi tricou, pentru că dintr-odată peste tot este piele dezvelită – umeri goi, braţe goale, coapse, pulpe şi genunchi goi, cefe şi gâturi dezgolite, şi ochii le văd, iar corpul ştie ce înseamnă să mângâi un braţ, o coapsă, un gât, să simţi pielea goală a altuia lipită de a ta. E plăcut, şi totuşi senzaţia plăcută pe care ne-o trezeşte vederea pielii poate fi doar arareori schimbată în atingere propriu-zisă, distanţa vizuală nu se preface în apropierea mâinii, pentru că, într-o societate unde aproape toţi oamenii sunt străini între ei, noi organizăm lumea ascultând de ochi, nu de mână. Tranziţia de la realitatea ochiului la realitatea pielii corespunde tranziţiei de la sfera socială la cea privată, şi, pentru cineva ca mine, pentru care apropierea de alţii e problematică, căruia nu-i place aproape niciodată să fie atins şi nici să atingă pe altcineva, pielea este ca atare încărcată de ambiguitate, căci pielea mea tânjeşte şi ea să fie alături de o altă piele, poate mai mult decât orice altceva, dar în acelaşi timp se teme de asta şi de aceea caută să evite atingerea sau s-o limiteze. Aşa încât dorinţa pielii mele e ca un câine, iar voinţa mea, ca un lanţ cu care îl strunesc.

FLUTURI

Spre sfârşitul lui iulie şi începutul lui august, în curtea noastră sunt fluturi. Nu sunt niciodată mulţi, şi de aceea a vedea unul e un sentiment dacă nu excepţional, cel puţin special, cam ca atunci când vezi un curcubeu. Fetiţa noastră cea mică aleargă după fluturi, probabil pentru că mişcările lor tremurătoare sunt aparte, atrăgătoare şi lipsite de zgomot, nu prezintă niciun fel de pericol. Din câte îmi dau seama, frumuseţea fluturilor, care face ca vederea lor mie să mi se pară aproape o ocazie deosebită, pe ea n-o interesează. Dar ceea ce-i place la ei – aerul lor

inofensiv – are, la urma urmei, legătură cu frumuseţea; din cauza lipsei lor de apărare în faţa prădătorilor, care este absolută, multe specii de fluturi au ajuns să aibă aripile pictate. Modelele de pe aripi funcţionează fie ca instrumente de camuflaj, făcându-i să se confunde cu fundalul, pe care devin astfel invizibili, fie ca metodă de deghizare, făcându-i să semene ba cu o frunză, ba cu o crenguţă, de care prădătorii nu sunt interesaţi, sau cu ceva otrăvitor ori vătămător, de care prădătorii nu îndrăznesc să se apropie. Săptămâna trecută, în timp ce stăteam în faţa casei şi beam o cafea, am avut sentimentul că cineva se uită la mine. M-am întors şi am descoperit că pe streaşină acoperişului, chiar în spatele meu, se aşezase un fluture. Avea pe fiecare aripă un desen ca un ochi, nu mare, dar clar conturat pe fond galben cu portocaliu. Ochiul acesta nu era doar un accident al naturii, ca atunci când în nori sau pe lemn, în petele de pe pereţi ori în vârtejurile din lichide apar feţe sau contururi de obiecte, ci era făcut special să semene cu un ochi, ca să sperie prădătorii şi să-i împiedice să atace fluturii cu pricina. I-am făcut o poză cu telefonul şi acum stau şi mă uit la ea. Ochiul acesta este pur şi simplu uluitor. Cine l-a conceput? Nimeni. A apărut şi a evoluat fără să fi fost vreodată mai întâi proiectat. Şi atunci cum a apărut? Pentru ca o aripă fără ochi să se poată transforma într-o aripă cu ochi, trebuie să fi acţionat o voinţă. Dar unde e localizată această voinţă? Nu în fluture, pentru că el probabil nu ştie că are ochi pe aripi. Teoria ştiinţifică susţine că voinţa aceasta a apărut prin selecţie naturală, cu alte cuvinte, că fluturii cu desene pe aripi care se întâmplă să semene cu un ochi s-au dovedit mai capabili să supravieţuiască decât cei cu alte desene şi au trăit, ca atare, mai mult, încât un număr mai mare dintre ei şi-au putut transmite genele urmaşilor, într-un fel de proces lent de rafinare. Există circa 170.000 de specii de fluturi de zi şi de noapte, adică aproximativ 10 la sută din totalul speciilor identificate pe Pământ, aşa că, fără niciun dubiu, fluturii şi-au găsit un mod de existenţă care

funcţionează, chiar dacă e destul de elaborat: mai întâi ou, apoi larvă, apoi pupă şi, în sfârşit, fluturele, posesor al unor aripi uriaşe în raport cu corpul. Fluturii au o frumuseţe impresionantă, dar efemeră: din momentul când se târăsc afară din cocon şi-şi testează aripile şi până să moară nu au la dispoziţie decât câteva zile în care să se reproducă. Unele specii sunt incapabile să mănânce, n-au conceput niciun mod de a ingera hrană, zboară pur şi simplu peste tot căutând un alt fluture pe care să-l impregneze sau de care să fie impregnaţi, cât mai au putere. De ce atunci tot acest mecanism spectaculos care le guvernează viaţa, de la lăcomia burduhănoasă a larvei la existenţa de sarcofag a pupei şi la superbul spectacol al ultimelor zile, rezultatul unei metamorfoze tăcute? Dacă singurul lor obiectiv e reproducerea, de ce fluturii n-ar putea fi pur şi simplu nişte ghemotoace mici, cenuşii, lânoase şi neatrăgătoare care să trăiască timp de câteva ore pe pământ, în pădure, suficient ca să depună câteva ouă minuscule şi lânoase? Ei bine, din cauza timpului, a cărui adâncime e atât de mare, încât orice eveniment îşi poate desfăşura toate consecinţele posibile, oricât de mici şi de nesemnificative, în toate direcţiile posibile. Asta dezvăluia fluturele aşezat pe streaşină casei, cât de infinit de veche este viaţa şi ce rezervor enorm de posibilităţi conţine timpul – pentru că, după numai câteva minute, când m-am ridicat de pe scaun şi m-am dus pe veranda casei de vară, unde ţinem uneltele, o mişcare bruscă m-a speriat îngrozitor: era o broască râioasă, îşi găsise adăpost sub robinetul care picura, vag lucioasă în lumina slabă, cu picioarele ei lungi şi netede şi capul mare şi turtit. Şi ea era o consecinţă a aceluiaşi lucru care adusese fluturele cu ochi pe streaşină casei noastre. Iar eu, care am văzut toate astea şi le aştern acum pe hârtie, sunt la fel.

OUĂ

În copilăria mea aveam ouă fierte în fiecare duminică la micul dejun, şi, cu toate că obiceiul acesta s-a destrămat de mult împreună cu familia care-l practica, ouăle fierte

sunt şi azi legate, în mintea mea, de atmosfera tipică duminicilor. Acolo unde locuiam noi nu se auzea niciun clopot, şi nu mergeam niciodată la biserică, o singură familie din tot cartierul nostru se ducea, dar anii ’70 erau încă atât de aproape de trecutul religios, încât aura lui rămăsese, la fel cum lumina poate rămâne pe cer o vreme după ce soarele a apus, stingându-se încet. Duminica toate magazinele erau închise, aşa că abia dacă exista circulaţie monetară, toată lumea era liberă şi nimeni nu făcea mai nimic. Oamenii ieşeau la o plimbare pe jos sau dădeau câte o raită cu maşina, şi luau masa de duminică, mai gustoasă şi mai elaborată decât mesele din celelalte zile ale săptămânii. Chiar dacă tot restul era acelaşi, şi nici camerele din casă, nici peisajul de pe fereastră nu se schimbau cu nimic, numai vederea oului, o mică boltă albă ca laptele deasupra ceşcuţei speciale maronii, pe masa din bucătărie, era suficientă ca să dea zilei o notă aparte. Da, parc-ar fi radiat din oul însuşi – starea aceea care transforma până şi lumina dintre copacii de mai jos de stradă într-o lumină de duminică. Nu c-aş fi fost conştient de asta pe atunci. Mă aşezam pur şi simplu la masă şi loveam oul cu cuţitul greu de masă, la vreo trei centimetri sub vârf. Coaja crăpa şi se sfărâma, şi metalul intra foarte puţin în moliciunea dinăuntru, încât partea de sus, umplută cu albuşul întărit, se putea da la o parte ca un capac, adesea cu ajutorul linguriţei. După asta luam solniţa, o ţineam mai întâi deasupra „capacului”, apoi a oului deschis şi o băteam uşor cu arătătorul ca să scutur granulele de sare. Dacă oul era călduţ, ele se aşezau ca nişte pietricele minuscule pe ceea ce li se va fi părut o întindere uriaşă de alb moale; dacă oul era fierbinte, se topeau imediat, dar erau recuperate câteva secunde mai târziu de papilele gustative sub forma unor mici înţepături sărate care păreau să radieze din masa cu gust blajin în care oul se transformase în gura mea. Mama, cea care fierbea de obicei ouăle, nu folosea niciodată cronometru, încât consistenţa lor putea să varieze de la cele complet

moi, în care albuşul alburiu şi vâscos plutea în coajă, iar gălbenuşul era şi el lichid, doar puţin mai gros, la cele complet tari, unde albuşul era aproape cauciucat şi avea o tentă albăstruie, în timp ce gălbenuşul stătea cuibărit înăuntrul lui ca o mingiuţă galbenă uscată care se sfărâma când băgai linguriţa în el. Faptul că oul acesta are legătură cu viaţa nu e un gând care să vină de la sine, fiindcă oul are ceva extrem de stilizat, atât în forma lui perfect ovală şi în suprafaţa netedă, ca şi în structura lui interioară, în care galbenul se găseşte înăuntrul albului, învelit cu grijă parcă, şi dacă există ceva care să nu fie specific vieţii, acelea sunt stilizarea, ordinea şi caracterul sistematic. Aproape orice în natură e zgrunţuros, striat, cu margini dure, noduros sau inegal, pestriţ sau fără margini. Asta se întâmplă şi oului când puiul eclozează, şi probabil de aceea oul e esenţial în multe mituri ale creaţiei, în taoism, de pildă, potrivit căruia universul a fost la început un ou care a crăpat în două când din el s-a născut un zeu: o parte a devenit cerul, cealaltă, pământul. Viaţa distruge ordinea, sparge simetria, care e condiţia ei de bază, şi, dacă e să contemplăm universul şi să reflectăm la caracterul lui sistematic şi ordonat, cu planete sferice care se mişcă pe orbite eliptice în jurul unor sori sferici, care la rândul lor sunt organizaţi în galaxii spiralate, separate prin spaţii enorme, atunci viaţa de aici de pe pământ e antiteza lui, cu pisoii care aleargă din toate puterile până când îşi dau seama prea târziu că au prins o viteză exagerată, şi atunci încetează să mai dea din picioare şi alunecă direct în perete, ciocnindu-se cu capul de el, sau cu băieţi care urinează pe cabluri electrice şi sunt electrocutaţi, sau cu câte-o pereche care se aşază, cam cherchelită, la picnic sub un copac, iar copacul e lovit de trăsnet, şi ei stau şi se uită la el cu gura căscată, neştiind ce să facă, chiar când noi sosim acasă, şi soţia mea se repede înăuntru, aduce extinctorul şi stropeşte flăcările cu spumă albă.

PLENITUDINE

Plenitudinea e un alt nume pentru bogăţie, înseamnă

o abundenţă de ceva, o cantitate mai mare dintr-un anumit lucru, dar în aşa fel încât suma finală e mai mult decât acumularea părţilor individuale. Când vorbim despre plenitudinea sensului, de pildă, nu ne gândim la noţiuni aflate într-un contrast logic ireductibil şi nici la un mănunchi ordonat de argumente, căci plenitudinea este antiteza logicii, duşmanul limitării, amica nesfârşirii. Nu, prin plenitudine a sensului înţelegem acel sentiment de intensitate care ia naştere în noi când stăm în faţa unei opere de artă sau când citim o carte, acea senzaţie foarte particulară de „mai mult” sau de „mult” care nu poate fi atribuită unei laturi anume a operei, ci radiază din toate părţile ei, şi exact numărul părţilor şi paritatea dintre ele trezeşte senzaţia. De pildă, diferitele nuanţe de albastru dintr-un tablou: numai faptul că te uiţi la ele te poate eleva intelectual şi-ţi poate pune sufletul în contact cu ceva pe care îl simţi esenţial. Dar ce este acest ceva esenţial? Culoarea albastru, de pildă, cum şi în ce fel produce sens? Şi atât de abundent? N-o să ştim niciodată răspunsul, pentru că întrebarea despre sens ţine de o altă ordine decât sensul însuşi. Problema sensului e ca un vas, în timp ce sensul este ca apa: dacă turnăm apa în vas, ea îşi schimbă forma, dar reflecţia despre această formă n-o să ne aducă mai aproape de natura esenţială a apei; dacă, apoi, turnăm apa într-un alt vas, ea va lua la fel de firesc o altă formă, în artă, sensul stă în aceeaşi relaţie cu gândirea ca apa cu vasul. Şi poate trăsătura distinctivă a artei este exact această plenitudine; poate că plenitudinea este principiul călăuzitor din care se naşte arta. Ce ştim sigur este că modalităţile noastre de a evalua arta sunt legate de modul cum vedem mediul din jurul nostru, ca atunci când considerăm o operă de artă superficială sau, dimpotrivă, profundă, cu toate că există puţine asemănări exterioare între, să zicem, un volum de poezii şi apa dintr-un golf, sau când viziunea pe care o exprimă o numim îngustă ori largă, sau când spunem că, formal vorbind, ţine de arta înaltă sau joasă, sau când limbajul unei opere ni se

pare înflorit, bogat şi luxuriant sau, din contră, sărăcăcios, sterp şi dezolant. Faptul că lumea din afară dă formă în acest fel celei lăuntrice şi că arta e doar o imitaţie palidă a realităţii ar fi fost un gând apăsător – aşa cum sunt ploaia sau grindina care culcă vara lanurile de cereale la pământ – pentru că ne face foarte legaţi de pământ şi de locuri, închişi cu totul, claustrofobic, înăuntrul a ceea ce e tot timpul la fel, dacă n-ar fi existat bogăţia acestei uniformităţi, care deschide lumea – până şi cea mai mică părticică din ea – spre infinit. În fiecare vară când se coc grânele şi eu trec cu maşina pe lângă lanurile din regiunea unde locuiesc, pe şosele înguste de asfalt care şerpuiesc prin peisajul orbitor, atât de uscat şi de auriu şi multă vreme complet nemişcat, încât nici măcar turbinele eoliene nu se clintesc, iar copacii cu draperia lor compactă de frunze verzi par să se întindă spre cerul albastru, până când se iscă vântul, şi totul se pune în mişcare, iar peisajul pare străbătut de un val, la asta mă gândesc: dac-aş putea şi eu să scriu aşa!

VIESPI DE PĂMÂNT

Viespile de pământ erau făpturi misterioase şi temute în copilăria mea, făceau parte dintre fiinţele pe care exagerările copilăriei le amplificau enorm, la fel ca dracul-de-mare, meduza albastră sau vipera. Dar, în timp ce acestea trei din urmă reprezentau un pericol real – deşi riscul de a da de vreuna din ele era mic – şi puteau face cu adevărat rău oamenilor, ameninţarea viespilor de pământ era mai degrabă imaginară, şi frica noastră de ele era la fel de nefondată ca frica de bursuc (care, se spunea, muşcă până când aude osul trosnind). Viespile de pământ erau învăluite în legendă nu doar pentru că i-ar fi urmărit pe oameni în roiuri uriaşe şi ar fi fost capabile să-i înţepe până mureau, ci şi pentru că ar fi locuit în grote subterane. Erau făpturi ale aerului, ale cerului, a tot ceea ce era larg deschis, aşa că o viespe care dispărea în lumea subpământeană căpăta o aură nefirească şi diabolică.

Eu personal n-am văzut nicio viespe de pământ în

copilărie, şi, ca adult, am uitat cu totul de existenţa lor şi de forţa lor întunecată de atracţie până într-o duminică de la sfârşitul verii, acum doi ani, când ne-am dus la plajă la Sandskogen. Era înnorat, dar cald. Soarele se vedea doar ca o pată galbenă neclară pe cerul alb-cenuşiu. Marea era şi ea cenuşie, afară de locul unde valurile se spărgeau de mai şi se rostogoleau albe peste nisipul galben-închis, aproape cafeniu. Mai departe pe uscat, unde apa nu mai ajungea, nisipul era bej şi se înălţa în dune abrupte pe care creştea iarba – în smocuri verde-pal pe partea dinspre mare, tot mai deasă pe partea opusă, până la marginea pădurii, unde solul era deja acoperit de arbuşti şi iarbă, de tufe cu fructe şi muşchi. Lăsaserăm maşina în parcarea îngustă, acoperită cu pietriş, din pădure şi merseserăm vreo sută de metri pe potecă până la plajă, unde stăteam acum şi ne uitam la marea calmă, plumburie, mâncând fursecuri şi bând cafea şi sirop de fructe. Veniserăm cu încă o familie, aşa că eram opt persoane. După o vreme, copiii s-au dus la mal să se joace, n-au intrat prea departe, doar cu picioarele. Dincolo de plajă se vedea un banc mare de nisip, iar canalul dintre ele era ca un râu. M-am dus să înot cu tatăl din cealaltă familie, gândindu-mă că e probabil una din ultimele băi în mare pe anul acela: era aproape septembrie. După ce m-am întors, m-am şters şi mi-am pus un tricou, mi-am dat seama că nu-mi văzusem băiatul de ceva vreme. I-am întrebat pe ceilalţi. Se dusese, mi-au spus, la ruinele de fortificaţii aflate la câteva sute de metri mai încolo. Am hotărât să mă duc să văd ce face. Am coborât duna lunecând prin nisip, am ocolit-o la capăt şi l-am văzut întins pe plajă la vreo şaptezeci sau optzeci de metri mai în faţă. Zăcea complet nemişcat, într-o poziţie nefirească. Am luat-o la fugă. Când m-am apropiat, l-am auzit strigând.

— Ajutor, ajutor, ajutor!

O, nu! Un roi de viespi se rotea deasupra lui.

— Vin acum! i-am strigat.

Am ajuns, l-am ridicat din mijlocul roiului şi am fugit

cu el cât mă ţineau picioarele pe plajă. Când am întors capul prima oară, le-am văzut că ne urmăresc, dar, în numai câteva secunde, roiul se împrăştiase. Băiatul meu plângea şi suspina. L-am pus jos pe creştetul unei dune, în mica adâncitură unde ne instalaserăm de multe ori la plajă, şi l-am întrebat unde fusese înţepat.

— Aici, aici şi aici, a spus el cu glas înecat, printre suspine.

Scăpase ieftin, m-am gândit, trei înţepături nu era aşa de rău când te gândeai câte viespi fuseseră. Dar el nu plângea de înţepături, ci de spaimă, de panica pe care o trăise, nu îndrăznise să se mişte, fusese prizonier acolo, singur pe plajă, fără nimeni care să fi venit să-l ajute. După o vreme s-a oprit din plâns, şi eu nu m-am mai gândit la cele petrecute – la urma urmei, se descurcase. Dar la următoarea şedinţă cu părinţii am aflat că povestise întâmplarea în clasă şi plânsese şi acolo. În vara următoare a refuzat să poarte tricou sau pantaloni scurţi. Nici nu se punea problema să mai mergem la plajă la Sandskogen. Şi chiar şi azi are tendinţa să-şi acopere cât mai mult pielea când iese din casă, indiferent cât e de cald. De asta a trecut pe lângă fereastra mea puţin mai devreme cu o jachetă pe el şi în pantaloni lungi, cu toate că soarele arde, iar afară sunt douăzeci şi cinci de grade. Au trecut doi ani de atunci, şi nu se mai gândeşte c-o să-l înţepe viespile dacă-şi pune haine subţiri de vară, dar asociază încă mânecile şi pantalonii lungi cu o senzaţie de siguranţă.

CIRC

Ieri-seară ne-am întors de la Budapesta, am fost acolo la o nuntă, prietenul meu Tore s-a căsătorit cu Hilde. A doua zi după ceremonie şi petrecerea de nuntă, toţi invitaţii au mers la circ. Fetele mele mai mari erau sceptice, se apropie de adolescenţă şi pentru ele circul era ceva copilăresc, dar le-am convins să vină oricum. Seara am luat un taxi de la hotel până la parcul din oraş, unde ne-am întâlnit cu ceilalţi oaspeţi în faţa clădirii circului. Era foarte cald, cam treizeci de grade, şi atmosfera era

oarecum febrilă, aşa cum se întâmplă adesea înainte de spectacole care presupun bilete, locuri rezervate, chioşcuri cu cozi lungi de unde oamenii vin cu floricele la cornet, cu pungi de bomboane, cu sticle de băuturi răcoritoare. La fel e şi înainte de o proiecţie de film, de un meci de fotbal, deşi nu înainte de un film sau un meci la televizor, aşa că atmosfera aceasta emoţionată are probabil de-a face cu mulţimea oamenilor adunaţi, cu faptul că urmează să vedem ceva împreună cu alţii pe care nu-i cunoaştem. Zumzetul vocilor, lumea care vine şi pleacă, oamenii care se răsucesc, zâmbesc şi stau de vorbă. Soarele apunea, şi în parc creşteau umbre care se întindeau dincolo de clădirea circului, unde se aprindeau deja luminile. Am intrat şi ne-am ocupat locurile. Ca la orice circ, arena era rotundă, şi publicul se aşeza în trepte peste tot în jurul ei, nu ca la teatru, doar într-o parte. Copiii mei erau sceptici, fiindcă toate spectacolele pe care le văzuseră fuseseră mai degrabă amatoristice, înjghebate de companii mici itinerante, ale căror promisiuni de distracţie şi magie sunt întotdeauna mai atrăgătoare decât ceea ce oferă spectacolul, şi poate că pentru ei circul ăsta şi era: gesturi dramatice şi vorbe mari care învelesc ceva mai degrabă nesemnificativ. Dar au primit floricele şi răcoritoare şi s-au resemnat să-şi petreacă următoarele câteva ore uitându-se la chestii plicticoase de genul animale şi oameni care fac trucuri. După douăzeci de minute stăteau în întuneric cu gurile căscate. Din când în când râdeau, dar în cea mai mare parte erau cu ochii pironiţi asupra arenei, cu privirea concentrată şi strălucitoare, fascinaţi. Au fost numerele clasice: mers pe sârmă, artişti la trapez, patru bărbaţi care se urcau unul pe umerii altuia şi o femeie catapultată prin aer care ateriza în siguranţă în braţele acrobatului din vârf. Dar punctul culminant a fost un bărbat care făcea tot felul de trucuri cu patru jobene: jongla cu ele, îi aterizau pe cap şi-i cădeau unul după altul în ritmul muzicii. Gradul de dificultate al mişcărilor creştea pe măsură ce muzica devenea mai complicată, borul pălăriilor îi atingea acum

fruntea de fiecare dată, şi jobenele erau răsucite în aer înainte să i se aşeze pe cap. Fiica mea cea mică râdea tare. Am râs şi eu tare, şi fetele cele mari s-au uitat la mine surprinse, căci pentru ele acesta era numărul cel mai puţin spectaculos.

— De ce-ai râs la *aia*, tati? m-au întrebat pe urmă.

Le-am spus că râsesem fiindcă sora lor cea mică răsese atât de tare. Şi fiindcă îmi dădusem seama că bărbatul cu jobenele îşi exersase probabil numărul timp de mulţi, mulţi ani, cu tot atâta seriozitate şi intensitate ca şi campionii olimpici de gimnastică. Doar ca să ajungă să-şi rotească pălăria în aer înainte să-i aterizeze pe cap, exact în ritmul muzicii, şi să ofere astfel publicului câteva secunde de bucurie pură. La circ, totul ţine de sfidarea limitărilor pe care lumea materială le impune corpului omenesc, prin selectarea unui singur element şi repetarea lui la nesfârşit, ca un fel de încremenire a clipei pentru ca artistul să poată exersa înăuntrul ei, până când mişcarea e perfect cizelată şi gata să fie efectuată în faţa publicului. Spectacolul de circ n-are finalitate, nu produce nimic altceva decât exclamaţiile gâtuite de emoţie ale publicului. Gurile deschise, ochii strălucitori, palpitaţia interioară. E uşor să-ţi fie milă de bărbatul cu jobene, care şi-a petrecut toată viaţa perfecţionând nişte mişcări mărunte şi stupide, numărul lui are ceva profund meschin, deşi e în acelaşi timp un mare triumf, pentru că reuşeşte să arate frumuseţea tristă a vieţii într-un mod pe care oricine îl înţelege şi îl recunoaşte imediat: n-ai ce să aştepţi mai mult de la viaţă decât borul care atinge fruntea după ce pălăria s-a răsucit de două ori în aer înainte să aterizeze pe cap; aceasta e distracţia supremă pe care o putem obţine. Şi e suficient, mi-am dat seama în timp ce mă uitam la jongler. De asta am râs.

REPETIŢIE

Îmi place repetiţia. Îmi place să fac acelaşi lucru, la aceeaşi oră, în acelaşi loc, zi de zi. Îmi place pentru că din repetiţie iese ceva: mai devreme sau mai târziu, mormanul

de uniformitate începe să alunece. Şi atunci începe scrisul. Priveliştea de la fereastra mea e un memento constant al acestui proces încet şi invizibil. În fiecare zi văd acelaşi gazon, acelaşi măr, aceeaşi salcie. E iarnă, culorile sunt şterse, copacii, golaşi, apoi e primăvară şi curtea e o explozie de verde. Cu toate că m-am uitat la ea în fiecare zi, n-am observat schimbările propriu-zise, e ca şi cum ele se produc pe o scară diferită, dincolo de raza noastră vizuală, aşa cum sunetele de înaltă frecvenţă se află în afara spectrului nostru auditiv. Apoi vine revărsarea exuberantă de flori, fructe, căldură, păsări şi creştere intensă pe care o numim vară, apoi vine o furtună, apoi merele zac împrăştiate în cerc sub pom. Fulgii de zăpadă se topesc în clipa când ating pământul, frunzele sunt maronii şi încreţite, crengile despuiate, păsările au dispărut; e din nou iarnă.

Când eram tânăr, afirmaţia lui Cicero cum că, pentru a fi fericit, omului nu-i trebuie decât o curte şi o bibliotecă mi se părea o expresie a mentalităţii burgheze, un adevăr pentru adulţii plicticoşi de vârstă mijlocie, exact opusul a ceea ce-mi doream eu să devin. Poate gândeam aşa pentru că tatăl meu păruse aproape obsedat de curte, erau perioade când îşi petrecea aproape tot timpul liber afară. Acum, când sunt eu însumi un adult plicticos de vârstă mijlocie, am capitulat, m-am resemnat în faţa ei. Nu numai că văd legătura evidentă dintre literatură şi curte – o zonă mică în care se cultivă ceva altfel nedefinit şi nelimitat –, dar o şi promovez. Am citit o biografie a lui Werner Heisenberg, şi e toată acolo, în curte – atomii, salturile cuantice, principiul incertitudinii. Am citit o carte despre gene şi ADN, şi totul e iarăşi acolo, afară. Am citit Biblia, în care se aude vocea Domnului Dumnezeu, plimbându-mă prin curte în răcoarea zilei. Îmi place expresia aceasta, „în răcoarea zilei”, trezeşte ceva în mine, o senzaţie de adâncime în zile lungi de vară pline de soare, e în ele ceva din eternitate – şi apoi, după-amiaza, vânturile dinspre mare vin bătând peste uscat, şi apoi umbrele se întind pe

măsură ce soarele scapătă pe cer, şi apoi copiii izbucnesc în râs undeva în apropiere. Asta este „în răcoarea zilei”, adică în mijlocul vieţii, şi, când se va termina, când eu n-am să mai fiu, priveliştea de aici va rămâne. De asta îmi dau seama când privesc afară pe fereastră, şi, într-un fel, e un gând ciudat de reconfortant că noi observăm lumea în timp ce trecem prin ea, dar că ea nu ne bagă în seamă. Şi aceasta e una dintre sarcinile literaturii, să ne amintească de insignifianţa noastră şi să ne facă să înţelegem că propriul nostru mod de a produce sens este pur şi simplu unul dintre multele moduri posibile pe lume, la fel ca al pădurii, al câmpurilor, al munţilor, al mării şi cerului. Lumea nu e traductibilă, dar nu e nici incomprehensibilă câtă vreme cunoşti regula simplă că nimic din ceea ce exprimă prin puzderia ei de vieţi şi de făpturi nu e urmat de un semn de întrebare, ci doar de unul de exclamaţie.

PESCUIT DE CRABI

Pescuitul de crabi are loc la sfârşitul verii şi toamna, când crabii sunt cei mai cărnoşi. Fie se foloseşte o cuşcă specială, adică o cutie de sârmă cu momeală înăuntru, în care crabii pot să intre, dar din care nu mai pot să iasă, fie stai pe mal, aţintind de cu seară o sursă de lumină asupra apei, şi noaptea, cu o greblă sau o altă unealtă potrivită, culegi crabii – veniţi să caute crustaceele mărunte ce cresc pe stânci – când se ridică încet de la fundul apei. Am fost luat la pescuit de crabi de câteva ori în copilărie, şi amintirile mele despre nopţile acelea sunt printre cele mai vii, probabil pentru că mă simţeam ca într-o altă realitate, pe o insuliţă care se deschidea spre largul oceanului, noaptea, şi pentru că tot ce avea de-a face cu crabii mi-era străin şi îl percepeam ca pe o aventură. Multă vreme am crezut că ei caută de fapt lumina, că din adâncurile apei, din lumea lor secretă şi inaccesibilă, sunt atraşi de semnalul venit din lumea noastră – sursa de lumină care străluceşte mult deasupra lor. Ce putea să reprezinte pentru ei? Păreau hipnotizaţi de ea, nu puteau să n-o urmeze, şi eu credeam că, la un moment dat în viitor, nişte

nave spaţiale cât nişte oraşe aveau să vină şi să planeze pe cer deasupra acestui peisaj, şi că atunci noi aveam să fim cei care abandonam totul şi ne îndreptam spre ele, atraşi irezistibil de ceva care ne umplea în aşa măsură, încât nu mai lăsa loc nici de teamă, nici de îndoială, şi care ne făcea indiferenţi la orice pericol. Şi mai era şi duritatea crabilor, cochilia care părea de piatră şi care se izbea de stânci când tata îi scotea din apă. Mişcările lente ale cleştilor când zăceau în cadă, răsturnaţi unul peste altul, şi ochii mici şi negri – ce vedeau cu ei? Ce fel de fiinţe erau, de fapt, la ce se gândeau? Când plecam spre casă, în barcă, din cuva cu crabi se auzea un clănţănit, iar dacă erau mulţi, semăna aproape cu ticăitul unui ceas. Felul cum se căţărau unii peste alţii, sunetul cochiliilor lovindu-se între ele. Tata îmi arătase cum să-i ţin, trebuia să-i prinzi de marginea de sus a cochiliei, unde n-aveau cum să ajungă cu cleştii. Şi totuşi, chiar dacă ştiam că acolo cleştii lor nu-mi pot atinge degetele, nu îndrăzneam să fiu sigur, frica mea de cleştii păroşi era mai puternică decât raţiunea, aşa cum e de obicei în copilărie. Era apoi felul cum mureau, căţărându-se şi lovindu-se unul de altul sau dând încet din cleşti când erau lăsaţi să cadă în vasul mare cu apă clocotită de pe aragaz, cum începeau brusc să se mişte, se răsturnau pe o parte şi se răsuceau cu burta în sus, duşi de pe lume şi totuşi încă în ea, cu cochilia şi carnea lor, cu cleştii nemişcaţi şi ochii ca nişte boabe de piper. După care erau aranjaţi pe un platou mare şi arătau ca nişte mici statuete, monumente dedicate vieţii subacvatice. Dar unde dispăruse viaţa lor? Era de parc-aş fi simţit ce e moartea cu adevărat: un fel de osmoză. Masa din seara următoare era un ospăţ, mai ales pentru că tatii îi plăceau mult crabii şi tot ritualul legat de consumul lor, în special al cleştilor, fiindcă cereau o tehnică specială pe care el o deprinsese perfect: rupea cleştele la încheietură, îndepărta peliculele albe de cartilaj asemănătoare cu nişte aripi de insectă, îşi lipea buzele de crăpătura aceea ca de un mic flaut şi sugea din ea tare, dintr-odată, ca şi cum ar fi suflat într-un

cimpoi, dar sorbind aerul, nu împingându-l în afară, şi carnea netedă se desprindea din teaca ei tare şi aspră şi-i ţâşnea în gură. Nu cred că l-am văzut vreodată aşa de fericit ca în momentele acelea, când toată familia se strângea în jurul mesei şi al platoului cu crabi. Şi mă simţeam ca un ucenic, un fiu care avea să înveţe şi el toate astea într-o zi şi să fie la fel de fericit.

BUBURUZE

Buburuza este un mic gândac zburător, dar a ajuns să ocupe în mintea noastră un loc cu totul diferit de al altor gândaci zburători, care, cu elitrele lor lucioase, adesea negre, cu picioarele numeroase şi antenele lungi, par infinit de departe de noi – în măsura în care îi observăm, fireşte. Ca şi alte insecte, gângăniile acestea ni se par un soi de obiect viu mai apropiat de pietre sau de beţe decât de câini sau pisici, şi cel care se fereşte să strivească un cărăbuş sub călcâi sau un ţânţar între palme are cu adevărat inimă bună. Puţini sunt însă cei care ar omorî fără să stea pe gânduri o buburuză, şi asta cel mai probabil fiindcă înfăţişarea ei ne e plăcută. Cu spatele arcuit ca o cupolă şi cu elitrele roşii cu puncte negre, ni se pare frumoasă, şi, când ceva e frumos, vrem să-l aducem mai aproape de noi. Dar la buburuză special e faptul că nu e frumoasă în vreun fel sublim, spre deosebire de vultur sau de rechin, să zicem, a căror frumuseţe are un aer de cruzime, creând o altfel de distanţă, şi nici într-un mod elevat, cum sunt fluturii, ale căror culori şi desene de pe aripi amintesc poate de culorile şi modelele formate de petrol pe apă şi care par cumva arogante, ceea ce, bineînţeles, este unul din indiciile măreţiei. Nu, buburuza e frumoasă într-un fel copilăresc. E drăguţă. Atât forma ei, boltită şi asemănătoare cu un nasture, cât şi culorile de pe elitre, roşu cu puncte negre, îi dau un aer funcţional şi o fac să pară ceva creat ca să încânte sau să amuze, mai ales pe copii, care sunt probabil singurii capabili să aprecieze cu adevărat aceşti mici nasturi zburători, roşii ca focul. Dacă studiem îndeaproape elitrele buburuzei, roşul pare să

fi fost pictat pe deasupra, ca şi cum negrul petelor era culoarea originală şi roşul a apărut cam aşa cum un scaun negru din camera copiilor e la un moment dat pictat în culori vesele de părinţii care vor să le facă copiilor o bucurie. Aerul acesta vesel e motivul pentru care buburuza şi modelul de pe spatele ei sunt atât de răspândite în cultura copiilor. Fiinţele acestea mici par prietenoase şi simpatice, fericite şi amuzante. Şi totuşi sunt gândaci, fac parte din lumea mecanic-instinctuală a insectelor, şi, când apar în roiuri mari, aşa cum se întâmplă câteodată când se întrunesc anumite condiţii, prăpastia care ne separă de ele, natura aceea profund străină nouă pe care o au toate soiurile de insecte, devine vizibilă. Acum cinci ani, într-o zi de sfârşit de vară, le-am văzut exact în această lumină. Luaserăm autobuzul, împreună cu încă o familie, de la Malmö spre una din plajele din apropierea oraşului. Descoperiserăm locul nu demult. Alături se afla un camping, aşa că plaja era dotată cu de toate, plus că avea şi copaci, care dădeau o umbră minunată în vara aceea caniculară. Încă de când veneam de la staţia de autobuz, cu fetele mai mari care o luaseră la fugă înainte peste pajişte şi cu cel mic în cărucior, cu genţi frigorifice, lucruri de plajă şi pături atârnate peste umăr, am observat că aerul e plin de insecte, erau fărâmiţe negre peste tot. Curând au început să ni se aşeze pe haine şi în păr; eu purtam un tricou alb, şi pe el se vedeau clar cinci sau şase buburuze. Când ne-am apropiat de plajă, am auzit de sub picioare un scrâşnet. În unele locuri, pământul era împânzit de buburuze. Am tras de tricou ca să le scutur de pe mine, dar în scurtă vreme erau înapoi, de data asta zece sau douăsprezece. Mi-am trecut degetele prin păr şi am clătinat din cap să scap de ele, dar altele veneau întruna. Erau buburuze peste tot. Am întins pătura pe o pantă cu iarbă sub un copac; în câteva clipe era acoperită de gâze. Ne-am dus puţin mai departe, dar şi acolo era la fel: peste tot, pe pământ şi în aer, erau puzderie. Păreau să vină de dincolo de golf, mult pe deasupra apei, în roiuri uriaşe,

întunecate, care se îndreptau spre uscat. Probabil sute de mii. Chiar şi în apă pluteau buburuze. Am avut o senzaţie intensă de neplăcere, pentru că, stând pe iarba verde lucioasă şi privind peste strâmtoarea albastră care scânteia în soare, sub arcul impresionant al podului Öresund, mi-am dat seama că într-o zi lumea avea să piară – într-o zi la fel de frumoasă şi de obişnuită ca aceasta.